

วารสาร

บัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2568)
Vol. 10 No. 2 (May - August 2025)

ISSN: 2697-5998 (Online)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2568)

Vol. 10 No. 2 (May – August 2025)

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind Review อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

อนึ่ง ในกรณีบทความใดถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาลั่นกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน of ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

๑ที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศ. ดร.
พระธรรมวชิโรดม, รศ. ดร.
พระธรรมวชิรปัญญาจารย์, รศ. ดร.
พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ. ดร.
พระราชปรียัติ, รศ. ดร.
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร.
พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ. ดร.
พระมหาสุติภัก อภินนโท
รศ. ดร.สุรพล สุขะพรหม
รศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร
ผศ. ร.ต.ต. ดร.สมยศ ปัญญามาก

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการนิสิต
ผู้อำนวยการสถาบันพระไตรปิฎกศึกษา
รองอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ
เจ้าคณะจังหวัดพะเยา
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย
รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

๒บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระเมธีวัชรคุณ, รศ. ดร.

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

๓หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

พระครูสุวรรณสุตสุนทร, ผศ. ดร.

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

๔ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editor)

ผศ. ดร.ชูชาติ สุทธะ

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

ผศ. ดร.พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

๕กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระสิทธิวัชรบัณฑิต, ผศ.ดร.

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ. ดร.สหทัย วิเศษ

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

รศ. ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน

ข้าราชการบำนาญ

รศ. ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รศ. ดร.บุญเหลือ ใจมโน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง
 รศ. ดร.วินิจ ฝาเจริญ
 ผศ. ดร.ประทีป พิษทองกลาง

อ. ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์
 อ. ดร.กนกวรรณ เอี่ยมชัย
 อ. ดร.ภรณ์ แก้วบวร
 อ. ดร.สวัสดิ์ อโณทัย
 อ.อริสา สายศรีโกศล
 Prof. Lalji ‘Shravak’

Dr. Lim Hui Ling
 Mr. Rex Weylin Tyrone

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
 วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
 คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา
 สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
 วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
 คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 Department of Pali and Buddhist Studies,
 Banaras Hindu University, Varanasi, India
 Religious Scholar, Singapore
 Independent Scholar, USA

©ผู้เชี่ยวชาญประจำวารสาร (Journal Specialist)

พระครูวรธรรมวิฑูรย์, ผศ.ดร.
 อ. ดร.สุรัชย์ พุดชู

นักวิชาการอิสระ
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระมหาศิวกร ปญญาวิโร, ดร.
 พระครูธรรมธรรมาบุญเที่ยง พุทธสาวโก, ดร.
 พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส, ดร.
 พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาโน, ดร.
 อ. ดร.นภาพร หงษ์ทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คชนอง ไช้ทา
 นายวัชรระ บุญปลอด
 พ.ต.ท. ดร.ภัทรวุฒิ อัครภัทร
 นายวิศิษฐ์ สุปรียาพร

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล, ดร.

นายคมจักร ศรีวิราช

นายนพดล อินปิง

นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

©กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

©ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2568-2572)

©ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 06 5419 6815

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS

LINE: @717lstvk

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

566 หมู่ที่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

©ภาพปก (Cover Page)

“แสงโคมคำ แสงแห่งปัญญาในอนาคต” ภาพนี้เป็นงานศิลปะดิจิทัลที่มีสไตล์ Futuristic และ Steampunk ผสมผสานกับความงามของศิลปะแบบตะวันออก มีองค์ประกอบ คือ 1. มือจักรกล (Mechanical Hand) 2. โคมไฟแบบตะวันออก (Oriental Lantern) 3. เส้นและวงกลมรอบ ๆ (Geometric Patterns & Floating Orbs) ภาพนี้สื่อถึงการผสมผสานของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ผ่านศิลปะ เทคโนโลยี และจิตวิญญาณ ออกแบบโดย พระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล, ดร.

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2568) ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 12 บทความ และบทความวิชาการ (Academic Article) 1 บทความ รายละเอียด ดังนี้
บทความวิจัย (Research Articles) 12 บทความ ได้แก่

1) Thung Sai's Local History and Human Capital on Traditions, Cultures, and Natural Resources Awareness of Thung Sai Municipality Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province, Thailand By Chanikarn Saikuea, Umaporn Kanjanaklod, Tharinee Jariyapayuklert, Jumpol Nimpanich and Somporn Nuttapon. This research article aims to explore the historical evolution of Thung Sai Sub-district Municipality, located in Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province, Thailand, and to utilize the findings in the development of a local studies curriculum. Through participatory research, the study integrates knowledge of Thung Sai's early settlement and administrative progression, local perceptions of Suchon Temple and the Ta Pha Khao spiritual symbol, as well as the legacy of the century-old Hua Tha Market. These elements serve as the foundation for presenting local history and fostering community-based learning.

2) ผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยมลลิตา ศรีประสาท และฉัตรวรรณ ลัญฉวรรณะกร ผลการวิจัยนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ของชุดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ซึ่งมีลักษณะที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถาม ความคิด และลงมือแสวงหาสารสนเทศด้วยตนเอง เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุป อีกทั้งการเพิ่มระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนซึ่งสามารถใช้กับนักเรียนประถมศึกษาได้

3) การพัฒนารูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย โดยวิชชากรณ์ กาศโอสถ หาญศึก เล็บครุฑ และสุวดี อุปปินใจ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีวิธีการดำเนินการส่งเสริมและกำกับติดตาม ที่เรียกว่า D-A-E-M Quality Model ประกอบด้วย D (Design) การวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรม A (Action) การดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล E (Evaluation) การประเมินผลกิจกรรมในทุกขั้นตอน และ M (Modify) การปรับปรุง แก้ไขและการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรม

4) การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์เรื่อง การถ่ายโอนความร้อนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาระดับภาคณียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โดยจิตตานันท์ ประสิทธิ์วิเศษ และสุรีย์พร สว่างเมฆ ทำให้เกิดองค์ความรู้ คือ สถานการณ์ปัญหา

ต้องสอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงที่ท้าทายและชัดเจน โดยคำนึงถึงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เน้นการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันของผู้เรียน ซึ่งปัญญาประดิษฐ์ไม่ครอบคลุมพอได้ทำหน้าที่แทนความคิดของผู้เรียนทั้งหมด เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูล และช่วยจัดประกายความคิดในการออกแบบและสร้างชิ้นงานได้อย่างหลากหลาย สุดท้ายแล้วผู้เรียนจะเป็นผู้วิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมในการสร้างชิ้นงานเพื่อแก้ไขปัญหาได้ตามเงื่อนไข

5) นโยบายน้ำแบบรวมศูนย์: ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับน้ำบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยลดรายจ่าย ไร่ค่า เทียนชัย สุริมาศ และอาทิตย์ ภูบุญคง ผลจากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการกระจายอำนาจเพื่อให้ชุมชนมีบทบาทที่แท้จริง ในการจัดสรรและบริหารจัดการน้ำของตนเอง แนวทางการพัฒนาโดยนโยบายในอนาคตควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง และการพัฒนาโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำที่คำนึงถึงความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

6) รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดย กฤษกร สุวรรณวิหค ชุศักดิ์ เอกเพชร และวีระยุทธ ชาตะกาญจน์ สรุปองค์ความรู้ที่ได้ คือ การได้รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของทักษะอาชีพ ขั้นตอนการดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ

7) รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตร เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร โดยชุดิมา มั่นเหมาะ อัจฉรา ศรีพันธ์ และวศิน ปัญญาภูตระกูล ก่อให้เกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านบุคคล การเปลี่ยนแปลงด้านชุมชน และการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยว อันเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเยาวชนจะได้รับความรู้และพัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อไปเพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และกระตุ้นบทบาทของชุมชนเป็นเจ้าของและมีความรู้สึกภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง

8) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดย ธิติรัตน์ ประจักษ์ ชนิกันต์ ไสยเกื้อ และวีระยุทธ ชาตะกาญจน์ ผลที่ได้คือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา วิธีการดำเนินการพัฒนา และปัจจัยสู่ความสำเร็จ

9) การส่งเสริมทักษะอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาบ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดยพรพรรณ - พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ และทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ ผลที่ได้คือ เยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาในบ้านเปียงหลวงประสบปัญหา

การเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน ด้านการศึกษาและการรักษาพยาบาล เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานะบุคคลและทรัพยากร การส่งเสริมทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการเฉพาะของเยาวชนเหล่านี้ จำเป็นต้องมีความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และเครือข่ายสนับสนุน เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สร้างโอกาสการทำงาน และยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในสังคม

10) ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดยพระมงคล สุนทรเมธี ยุทธนา ประณีต และศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ องค์ความรู้ที่ได้ คือ ผู้นำที่ดีควรประกอบด้วย 1) มีอุดมการณ์ในการบริหารงานที่โปร่งใส 2) ใส่ใจความแตกต่าง 3) เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรม และ 4) ส่งเสริมการศึกษาและการมีส่วนร่วม บนพื้นฐานของหลักปาปนิกรธรรม

11) พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง โดยอนุรักษ์ วงศ์เขียว ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์ และพระมหาบรรณวิทย์ รตนโชโต ผลที่ได้ คือ พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งประกอบ 3 ขั้นตอน คือ (1) ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งในฐานะพลเมือง (2) ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง ควรลงคะแนนเลือกตั้ง 1 สิทธิ์ 1 เสียง ไม่ซื้อสิทธิ์ ขายเสียง และ (3) ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง ควรพิจารณาในช่วง 7 ถึง 15 วันก่อนวันเลือกตั้ง

12) การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยพระกฤตชญา ธีรปถิโย สหัทธยา วิเศษ ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์ และพิพัฒน์พงศ์ มาศิริ องค์ความรู้ที่ได้คือ การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์เป็นการปรับแนวคิดและรูปแบบการจัดการงานศพให้มีความเรียบง่าย ลดขั้นตอน ประหยัดค่าใช้จ่าย

บทความวิชาการ (Academic Article) 1 บทความ รายละเอียด ดังนี้

13) พระภิกษุกับการบริหารกาย: สอดคล้องหรือขัดแย้งกับพระวินัย โดย พระมหาชนบสหายปถิโย จันทิมา แสงแพร และบุญช่วย ศรีเปรม บทความนี้ ได้นำเสนอรูปแบบวิถีชีวิตของพระภิกษุเป็นการประยุกต์การบริหารกายไปในตัว คือ การเดินจงกรม การเดินบิณฑบาต การจาริกเพื่อการเผยแผ่ธรรม หรือการปฏิบัติกิจวัตรอื่น ๆ เช่น ทำความสะอาดบริเวณวัดหรือที่อยู่อาศัย แต่รูปแบบเหล่านี้ถูกตั้งคำถามว่า เพียงพอหรือไม่ต่อการดูแลสุขภาพ แต่การที่พระภิกษุจะบริหารกายด้วยรูปแบบที่ต่างไปจากนี้ก็ถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมด้วยเช่นเดียวกัน การบริหารกายของพระภิกษุจึงต้องพิจารณาถึงรูปแบบที่เหมาะสมกับความเป็นสมณสาธูป ความเหมาะสมด้านสถานที่และความเหมาะสมทางพระวินัยไปพร้อมกัน

บทความดังกล่าวทั้งหมด ประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาที่มีความหลากหลายตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รัฐศาสตร์ การศึกษา รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตพะเยาได้เปิดให้มีการเรียนการสอน ทำให้สิตมมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าจากวารสารอย่างทั่วถึง โดยแต่ละบทความได้ผ่านการพิจารณากลั่นกรองและตรวจประเมินอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

กองบรรณาธิการขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขบทความให้มีคุณภาพ ตลอดจนขอขอบคุณนักวิชาการและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

พระเมธีวชิรคุณ, รศ. ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[5]
สารบัญ	[9]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● Thung Sai's Local History and Human Capital on Traditions, Cultures, and Natural Resources Awareness of Thung Sai Municipality Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province, Thailand Chanikarn Saikuea, Umaporn Kanjanaklod, Tharinee Jariyapayuklert, Jumpol Nimpanich, Somporn Nuttapon	1-18
● ผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 Effect of Using Learning Activity Package according to Information Literacy on Inquiry-based Learning Concept at 2 nd Grade School Level มัลลิดา ศรีประสาท, ฉัตรวรรณ ลัญฉวรรณะกร Malthida Sriprasart, Chattrawan Lanchwathanakorn	19-37
● การพัฒนารูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก ไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย Development of a Model for Promotion and Monitoring to Utilize External Quality Assessment Results in Quality Management of Phrapariyattidhamma Schools (General Education Division) Implementing Distance Learning Information Technology in Chiang Rai Province วิชชากรณ์ กาศโอสถ, หาญศึก เล็บครุฑ, สุวดี อุปปินใจ Witchakon Kadosod, Hansuek Lebkrute, Suwadee Ouppinjai	38-56

สารบัญ (ต่อ)

- **การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง**

Learning Management Approach Based on STEAM Education Integrated with Artificial Intelligence on Heat Transfer to Enhance Creativity and Innovation in Diploma Students

จิตตานันท์ ประสิทธิ์วิเศษ, สุรีย์พร สว่างเมฆ

Jittanan Prasitwiset, Sureeporn Sawangmek

57-78
- **นโยบายน้ำแบบรวมศูนย์: ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับน้ำบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**

Centralized Water Policy: Environmental Justice in the Bang Ban Floodplain Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ลดาวัลย์ ไขคำ, เทียนชัย สุริมาศ, อาทิตย์ ภูบุญคง

Ladawan Khaikham, Thianchai Surimas, Artit Phuboonkong

79-99
- **รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา**

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

The Development of Career Skills for Students Using Community Based Learning Model of the Opportunity Expansion Schools under Surat Thani Primary Education Service Area Office

กฤษฎกร สุวรรณวิหก, ชุศักดิ์ เอกเพชร, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Kritchaporn Suwanwihok, Chusak Ekapetch, Werayut Chatakan

100-118
- **รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่**

โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร

Historical Learning Model of Pichit Traditional Communities for Developing Neo Tourism Driven by Young Detectives of Pichit History

ชุติมา มั่นเหมาะ, อัจฉรา ศรีพันธ์, วศิน ปัญญาวุธตระกูล

Chutima Manmor, Atchara Sriphan, Wasin Panyavuttrakul

119-135

สารบัญ (ต่อ)

- **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา**
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
A Model for Developing Transformational Leadership of
Administrators towards High Performance Organizations in Schools
under the Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3
อิตารัตน์ ประจักษ์, ชนิกันต์ ไสยเกื้อ, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์
Tidarat Prajak, Chanikarn Saikuea, Werayut Chatakan

136-155
- **การส่งเสริมทักษะอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา บ้านเปียงหลวง
ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**
Promoting Vocational Skills for Intellectually Disabled Youth at
Ban Piang Luang, Piang Luang Sub-district, Wiang Haeng District,
Chiang Mai Province
พรพรรณ -, พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์
Ponpun -, Phrakhru Siriborromathatpitak, Tipaporn Yesuwan

156-174
- **ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารงาน
ของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง**
Leadership according to Buddhist Principles of Local Politicians for the
Development of Administration of Bo Haew Subdistrict Municipality in
Mueang Lampang District, Lampang Province
พระมงคล สุนทรเมธี, ยุทธนา ปราณีต, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์
Phra Mongkol Soontharametee, Yuttana Praneet, Silawat Chaiwong

175-190
- **พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน
ในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง**
Buddhist Integration to Permit Political Behavior of People
in Exercising their Rights to Elect Members of the House of
Representatives in Lampang Province
อนุรักษ์ วงศ์เขียว, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต
Anuruk Wongkhiao, Silawat Chaiwong, Phramaha Bovornvit Ratanachoto

191-207

สารบัญ (ต่อ)

- การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ 208-225
จังหวัดเชียงใหม่

Developing the Creative Funeral Management Model in
Mueang Chiang Mai District of Chiang Mai Province

พระกฤตชญา ชีรปญโญ, สหัทยา วิเศษ, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์, พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ
Phra Kritchaya Theerapanyo, Sahathaya Wises, Tipaporn Yesuwan,
Phiphatphong Masiri

บทความวิชาการ (Academic Article)

- พระภิกษุกับการบริหารกาย: สอดคล้องหรือขัดแย้งกับพระวินัย 226-246

Buddhist Monks and Exercise: Concord or Discord with Vinaya

พระมหาชนบ สหายปญโญ, จันธิมา แสงแพร, บุญช่วย ศรีเปรม

Phramaha Khanob Sahāyapaṇṇo, Janthima Seangphrear, Boonchuay Sripram

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (16)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (17)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (25)

Research Article; Received: 2025-03-23; Revised: 2025-07-30; Accepted: 2025-08-13.

Thung Sai's Local History and Human Capital on Traditions, Cultures, and Natural Resources Awareness of Thung Sai Municipality Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province, Thailand

Chanikarn Saikuea^{*1}, Umaporn Kanjanaklod²,
Tharinee Jariyapayuklert³, Jumpol Nimpanich⁴, Somporn Nuttapon⁵

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Si Thammarat Rajabhat University^{1, 2, 3},
Faculty of Political Sciences, Ramkhamhaeng University⁴,
Prince of Songkla University Demonstration School (Secondary),
Prince of Songkla University⁵
First/Corresponding Author, E-mail: chanikarn_sai@nstru.ac.th*

Abstract

The research aims to (1) examine the historical development of Thung Sai Sub-district Municipality Sichon District of Nakhon Si Thammarat, Thailand across three main aspects: (a) perceptions related to initial settlement and governance structures prior to the formation of the sub-district municipality; (b) recognition of Wat Suchon and the Ta Pha Khao symbol; and (c) memories surrounding the 100-year-old Hua Tha Market community; (2) develop a local studies curriculum. This qualitative research employs in multiple research mythologies, including document analysis, fieldworks, group discussions, interviews, observations, and participatory action research. The researchers compiled the information from reliable and logical sources and had its content—analyzed based on the objectives and research frameworks. The researchers used the information gained to make local history presentations.

The findings revealed that (1) the perception of early settlement and governance reflects that approximately 200 years ago, a group of villagers from Khanom District, Nakhon Si Thammarat Province, and Koh Samui District, Surat Thani Province, arrived to travelled by boat near present-day Bang Por Beach; (2) the recognition of Wat Suchon and Ta Pha Khao coincided with villagers' arrival, as a spiritual symbol, developed in parallel, initially marked by a simple white flag at Bang Por Beach Cave, culminating in 2006 with the construction of a large pavilion housing the Ta Pha Khao statue for community worship; (3) memories of the Hua Tha Market, which emerged around 1937 due to limited boat-only transport to Thung Sai and Sichon, where goods were exchanged at a large port-side market till it was declined due to the highway construction in 1977. As part of the action research, the research team developed resources such as books, a mobile exhibition, and a documentary on Thung Sai's historical heritage, provided to the community through Wat Suchon and local primary and secondary schools in Thung Sai Sub-district. These activities have contributed to strengthening community citizenship awareness and preserving local traditions, cultures, and resources. The body of knowledge of this participatory research, the researchers applied the body of knowledge of the Thung Sai's settlement and its administration development, the perception of Suchon Temple and Ta Pha Khao together with a 100-year-old market to make local history presentations.

Keywords: Human Capital; Local History; Sense of Citizenship; Nakhon Si Thammarat; Tradition and Culture

Introduction

The local grassroots and history are both local social capitals depicting the richness of cultures and intellectual property transcending from the past generations to the present. Those are invaluable to all folk ways of life and needed by the society to reconnect their lives to

the local wisdoms with their own knowledge, creativity, beliefs, capacities and the concise factors for local development; all those factors affecting in local, community, and society development in general. Those local stories help promote to reconnect the unity and uniqueness of the local peoples' ways of life with the local administration organization in helping given and area development feasibly and easily whereas those lacking of these local commitments seem rare to accomplish the community goals practically. Thus, the inquiry of the local history and the local story of the people help share the learning process and the community strengthening the citizens indirectly and immensely. The sense of belonging is derived from those sharing and leaning among the local people in the community (Chanchai, 2017).

The community itself who creates their own story, manages the natural resources in the community that are of their own intellectual, cultural wisdom and community capitals (Laothamathas, 2016). Those concerns include the valued systems; namely trust, morality, discipline and integrity, Thai cultures, local wisdoms, historical archeological sites, clan systems and cooperation network. The connectedness and the diversity of the society, needs of each community are related to one another by community network connection, groups, organizations, and efficient cooperation. Those supportive and well-supported and developed groups help enhance bigger power to help preserve the traditions, cultures and resources of Thung Sai's community.

The researchers believe that the local history is a community capital. The local history affected to the sense of belonging and self-awareness and community building. This also helps the policy-makers to comply and implement the policy properly. It also helps decentralize the balance between the local history education and social sciences. Thus, the role of local history is a social capital and it is used as a tool for local natural resources management and community self-awareness.

Before the result of the study will be used as a model for social capital development in other communities, including economics, society, environments with the needs of the community. The study will be benefited as a strategic plan for community development and help build the Thung Sai's people awareness on traditions, cultures, and natural resources with the aims as “steady, wealth and sustainability.”

Research Objectives

The study of local history of Thung Sai sub-district municipality was divided into 3 domains as follows: (1) to examine the historical development of Thung Sai Sub-district Municipality across three main aspects: (a) perceptions related to initial settlement and governance structures prior to the formation of the subdistrict municipality; (b) recognition of Wat Suchon and the Ta Pha Khao symbol; and (c) memories surrounding the century-old Hua Tha Market community; (2) to develop a local studies curriculum.

Research Methodology

1. This qualitative research consisted of key informants, including 1) local educated, 2) villagers of Thung Sai, and 3) representatives from government and religion sectors using purposive sampling of 3 groups for 30 people. There were as follows:

1.1 Local Educated

1.1.1 Three local educated of Thung Sai's local history from the past to the present, living in Thung Sai for more than 70 years with a good knowledge of the community.

1.1.2 Three local educated of Wat Suchon history with a great recognition by the government and the community.

1.1.3 Three local educated of Ta Pha Khao story especially a key person in Ta Pha Khao statue Building and organizing committee of Ta Pha Khao Festival.

1.1.4 Three local educated of 100-year-old Hua Tha Market living nearby the 100-year-old market and a well-recognized person by the community.

1.2 Thung Sai Villagers Group

1.2.1 Five villagers settling at Thung Sai more than 60 years.

1.2.2 Five villagers annually participating Ta Pha Khao and Wat Suchon (Suchon Temple) activities at least 5 years.

1. 2. 3 Five of more than 60-year-old villagers participating a 100-year-old Hua Tha Market in the past, for examples; merchants, a boat serviced-man, and customers and those who used to live and do the related activities here at least 5 years.

1.3 Government and Religion Sectors

1.3.1 One Thung Sai's administrator.

1.3.2 One Thung Sai's community head.

1.3.3 One Suchon Temple's abbot.

2. Research Instruments

The research tools were structural in-depth interview, focus group discussion constructed based on the research objectives and were approved by three experts prior to its application to collect the data.

3. Data Collection

The data collection and research methodology including:

3.1 The data collected from related research works or documents.

3.2 The data collected from field trip, observation, in-depth interview, focus group discussion, the participation with the community and collected from the key informants.

3.3 The researchers examined the data to see if it is reliable or not and to see if it was consistent or not.

3.4 The researchers analyzed the data.

4. Data Analysis

For data analysis, this research employed directed content analysis gaining from document, in-depth interview, and group discussion. The researchers applied concise theories and related research works for coding and category making. After that, the small topics gathered would be used for main themes based on the research objectives. The analysis result made this research a descriptive one.

Results

The research results about Thung Sai's local history towards citizenship, traditions, cultures, and natural resources awareness of Thung Sai Municipality, Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province, Thailand are as follows:

Objective 1: the study of local history capital of Thung Sai Sub-district Municipality, Thung Sai may derive from “Pa Sai” which once was a fertile forest (plentiful). Once the villagers cut the forests for plantation, the fertile forest became rare, later on, villagers used this vast land for rice growing with its clear water and the name so-called “Thung Sai” (clear paddy rice/fields).

1.1 The perception of the previous settlement and pattern administration of Thung Sai. About 200 years ago, villagers from Koh Samui District, Surat Thani Province sailed their boats to Bang Por beach (presently an area/a part of Moo 8) and at the same time villagers from Songkhla and Hua Sai District of Nakhon Si Thammarat Provinces also disembarked at Thung Sai. The Harriet disaster in the year B.E. 2505 making those affected people from Songkhla Province, and villagers from Pak Phanang, Hua Sai and Chian Yai Districts of Nakhon Si Thammarat Province went and disembarked at Thung Sai with their clans.

1.2 The perception of Suchon Temple and Ta Pha Khao shrine situated on Khao Plai Dam (Plai Dam Mountains) Bang Por-Tong Yang roadside, Village No. 8, Thung Sai Sub-district, Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province was not only the center for the mindfulness

purification of the Thung Sai's villagers but also for the passers-by of both the sea and land transports from the past up to the present especially going out to seek for fish from the sea. They normally pray and ask for great wishes in fish-caught in a great amount in return. Also, the service boats in the past time and if it was a boat of the shadowy presenter/owner, they would respect them by blowing out the musical instrument and played the drums aloud requesting the flow and safe journey along all routes. Every 7th March of each year is an annual Ta Pha Khao respectful/festival day as it was the beginning day for the Ta Pha Khao present portrait invention. At present, the portrait is at the main hall which was invented in the year B.E. 2547 replacing the old, small and is the new one. There was not any portrait over there anymore then. The start of the Ta Pha Khao respectful ceremony is when the sun begins to set down and it is the time for those people to come and join in the ceremony around 5 o'clock in the evening. Those people will put on white clothes and will stand in rows with drums presentation in the front followed by the Ta Pha Khao village representatives with the torches in their hands. And when it comes to the right time, the parade of the dance will move with joy and fun along the route about 1 kilometer long. And once they reach the Ta Pha Khao hall, everyone will put down the worshipped torch in the front and will go up to Ta Pha Khao and pray for good wishes, prosperous and graceful life.

Wat Suchon (Suchon Temple) was registered as a monastery for more than 130 years. Originally, the temple named "Wat Thup Kham" with a historical story back in the reign of King Tak Sin who went to fight against the Nakhon Si Thammarat's Nagara rulers in the year of B.E. 1312. At that time, the Nagara rulers settled at Ban Bang Khai and they had the rafts built for the gangs to cross over, and that's the name was so-called. However, the name literally changed a bit from Thup Kham to Tup Kam might be because of the abbot Pluem; the first

temple abbot who came from Songkhla Province and to build a very small hut under a big tamarind tree with an easy-going style material use called “Thup” before developing it to be a temple later on. Wat Thup Kham was a possible name source of the temple then and the name was changed to Wat Suchon (Suchon Temple) as it was the previous name of Sichon District in the past time. The temple code is 05801401003 with a Maha Nikaya sect, Thung Sai, Number 1, Village Number 8, Thung Sai Sub-district, Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province. The temple occupies the land of 23,000 square meters with a real estate contract number of 35575. The north and the east of the temple is close to the private land’s owner, the south is a public land and the west is a public road. All the temple land is a descendant land of Phra Leum (Monk Leum). The key landmarks of the temple included head monk in the ordination hall (main hall), Somdej Phra Phudha Chayanmee Si Suchon (Luang Phor Thup Kham), the Buddha replica, 4.5 meters in width and 8 meters in height, with its highlighted skillful artists from 4 different ages, including Chiang Sean, Sukhothai, Sri Vichaya, and India, built in the year B.E. 2556. Besides the above mentioned, there is also Phra Laak Mai (Wood-Pulling Monk) with a bowl holding gesture. Currently, Wat Suchon normally called by the tourists “Wat Thao Wes Su Wan” (Wes Su Wan Temple) as Thao Wes Su Wan (Thana Bodi Type) is there and is respected by the one who was born on Tuesday with a dominant on luck and money. The sacred site is in a red cloth for those worshipped to write the name and surname, day and date of birth together with a red rose and a golden leaf for the worship.

1.3 The memory of the Hua Tha 100-year-old Market, People in the past used boats to travel from Thung Sai Sub-district to Sichon District. There are two piers, including Sichon River Pier (Nai Sae Pier) and Thung Sai Pier or Hua Tha Pier. The boat used in the past was a long-tailed boat loading not more than 15 passengers and the time used for

travelling was 30 minutes. At the Hua Tha Pier, there is a Friday-market in the early morning, often called “Hua Tha Market.” The owner of the market named Mr. Chuang Chawepak and it is the biggest Friday-market in Sichon District. There were 2 boats from Pak Phanang District named Boat Chan and Boat Darunee to buy agricultural products (crops), especially orchids and coconuts whose Thung Sai plantation was the biggest in this area and sell them at Pak Phanang District as it was really impossible to grow those crops in an acid soil/land over there. Those merchants from Pak Phanang District brought with them seafood products and clothing and when they returned back to Pak Phanang, they brought with them those agricultural products from Hua Tha Market of Sichon District.

Objective 2: to develop a local studies curriculum, in order to record the study benefit, the researchers made textbooks concerning about Thung Sai’s capital towards good citizens with the concerns about traditions and cultures conservation and gave the textbooks to 5 elementary school libraries and 1 secondary school library, making a total of 6 school libraries in the Thung Sai community. To create exhibitions and documentaries: 5 mobile exhibitions included a map of Thung Sai, the memory of the community settlement and the Thung Sai’s governing prior to the present Thung Sai Municipality, the perception of Wat Suchon (Suchon Temple), the perception of Ta Pha Khao and the memory of the 100-year-old Hua Tha Market situated at Wat Suchon (Suchon Temple), Thung Sai Sub-district, Sichon District of Nakhon Si Thammarat Province. In addition, 1 documentary video presented on the Thung Sai Municipality and Thung Sai’s Municipality Schools webpages, Sichon District, Nakhon Si Thammarat Province (<https://thungsai.go.th/index.php>). The contents of the books were as follows:

2.1 The perception concerning about the settlement and the administration development of Thung Sai community in the previous time prior to the present one.

2.2 The perception of Wat Suchon, an old temple built in the reign of King Rama V up to the present as well as the perception of Ta Pha Khao of Plai Dam mountain respected by the villagers in the community and it becomes a part of their life when their wishes become true.

2.3 The memory of 100-year-old Hua Tha Market. The origin of the market was a pier/a ship port in the past time where people used to deliver the household goods and products from Thung Sai to Pak Phanang and vice versa. In that time there were no roads around there. Once the roads were constructed in the year of B.E. 2515, the land transport from Thung Sai to Sichon District was easily practical and that made the river/canal transportation routes would not be used any more.

Discussion

The findings about Thung Sai's historical capital towards its citizenship traditions, cultures, and resources conservation were as follows:

1. The study about Thung Sai Municipality's historical assets covering in 3 domains, including 1) the perception of its settlement and its previous patterns of administration prior to the present one, 2) the perception of Wat Suchon and Ta Pha Khao, and 3) the memory of 100-year-old Hua Tha Market found that all those three domains affected to the community sense of belongings and sense of engagement and helped make them proud of their community. That is, they are proud of their own historical story, the settlements of their own ancestors as they were all related clans. That made them the same clans of the same origin. The same engagement of the same clans helped make them to join hands in doing the community activities, for examples: joining hands

in the development of the community temple (Wat Suchon), the annual Ta Pha Khao festival organizing, and trying to make 100-year-old Hua Tha Market to become alive again. Sumalee (2014) found that the study of the community history with the community people themselves helped make the people in the community understand their grass-roots of their origins definitely and that helped make them concern about their own local wisdom, traditions and sense of belongings and community concerns. The utmost conservations of their local wisdom, cultures, historical sites, rituals and traditions, the belief systems together with their previous local wisdom were then practically possible. It is said that human capital was those who were educated, capable, social-service minded, kindness, generosity, and sacrifice themselves to the society. The institute/organization capital was those institutes, organizations who helped make the community people living a happy life and share the community work together happily. That is the people in the community were active in their rights and the community activities' concerns and participation, and they had the rights to express their opinions with the related community concerns completely. Thus, the citizenship of the community reflected meaningfully to their roles, duties, responsibility towards their own community as Tevanarimitrkul (2012: 31-36) explained that the qualifications of the citizen in a democratic way were the responsible to the society.

2. The making of the Thung Sai historical textbooks towards the citizenship, traditions, cultures, and natural resources conservation idea was as the same as Chobyot (2019) that the community history was a set of local knowledge and the elaborate community perception which told the social history of the community development, political condition, previous economic condition of the community and could bring the community history to make community textbooks for the people in the community to perceive and acquire it thoroughly. As this study activated its community textbooks so that every one of any age

can study and learn his community. Wasi (2002) also said that in the previous time the Thai education system emphasized on textbooks rather than the understanding of the community no matter how biological diversity, history, and the capacity of the community are, the education system was floated away from the real society. We then needed to help the people build awareness towards their community, making them understand and valuing their local community. It is agreed by Ratchaloem (2013) the teaching of local history, teachers should bring the students to see and observe the real community, to go and chat (talk) with the old people in the community and if the students are old and mature enough teacher can guide them to learn and study more from the documents, textbooks and thesis and so is this study that brought the findings to make community textbooks.

3. The making of mobile exhibitions and videos about Thung Sai's historical assets towards the citizenship, traditions, cultures, and resources allowed the two channels for the community people to easily and presently access to them at anytime and anywhere. The mobile exhibitions attracted attentions a lot from the people as they were of high valued and potential to respond people's interest individually. The mobile exhibitions provided the viewers a lot of knowledge, understanding, behavior adjustment, emotion and feelings, attitudes adaptation, and decision-making which was agreed by Khuhapinant (1999) that mobile exhibitions or transported exhibitions were exhibitions that were moved on and rotated to anywhere to have the community publicized and target groups that was the same as Prachusilpa (1988) that the exhibitions helped promote the people's knowledge and interest mindfully, called people's specific interest and collected the abstract ideas to the concrete ones of the people thoroughly. The videos about Thung Sai's history were the movable pictures and continuous story-telling, easily accessed by the online applications which was agreed by In-udom (1996) that the media can be used

personally, small groups, big groups, and mass responding to all genders, ages, and levels.

1. Thung Sai History as a Community Capital

This issue makes Thung Sai community proud of their history, their settlement of ancestors, all are relatives. This shares the same clans of relationships. And that helps make them share activities together for examples; Ta Pha Khao Festival, 100-year-old Hua Tha Market rehabilitation which corresponds to Sumalee (2014) that the study of local history must come from the people in the community who seem to appreciate clearly their roots and backgrounds of their origins. That shares the sense of belongings of their local wisdoms and community conservation concerns. Those local and wisdom cultures like historical sites, traditions and rituals, the beliefs systems, and community wisdom will be conserved meaningfully.

2 . Thung Sai Local History, Civics, Traditions, Cultures, and Resources

Those issues come from the use of local history capital driven and thus to make people and community share the sense of good civics corresponding to Bunyu (2013) mentioned that human capital is those who are keen, capable, public-minded, generosity, and kind and is ready to help the public activities. Institute/Organization Capital are those who support the community to live their lives fruitfully and share the public activities together. The sharing of the sense of belonging and the community conservation concerns together with joining hands in the public/community activities and/or with the Municipality with a sense of responsibility and sharing their opinions freely. A good community civic shares the meaning to the social accountability, community, and responsibility as Tevanarimitkul (2012) explained that a good citizen based on the democratic system is those who are responsible to the society.

Currently, the importance and role of local history helps fulfill various dimensions of history to the community knowledge; yet, it helps the community to tell their own history/story and can be manifested to the community policy decision-making. This can help the community to learn their own roots, the community learning-center invention and help develop local/area studies curriculums to those schools and to interested people in the community. Also, this helps promote the cultural and traditional tourism for the community, the development of added-values of local products designs. It can be used as a negotiation tool to fight against their initiatives, paradigm shifts, and share the same local history with the community development and balance building among the community properly.

Because of the community concerns and a sense of community concerns from the knowledge development, skills, and disposition help make the people in the community to love and care for the traditions, cultures, and resources. The 100-year-old Hua Tha Market Rehabilitation in the memory was an example to hose people and the community as well as the canal Bang Khai rehabilitation with plenty of fruitful mangrove forests resources and make them to be a tourist spot and more income earning together with the resources conservation concerns from the following generations.

Body of Knowledge

Studying the Thung Sai's Local History Human Capitals on Traditions, Cultures and Natural Resources Awareness in three issues, allows the community to gain knowledge about 1) the local history of settlement and the pre-Thung Sai Sub-district administrative form, 2) local history of the Suchon Temple and Ta Pha Khao, which are the center of faith and spiritual support of Thung Sai villagers, and 3) the historical local market of the past century that once flourished, which is important to the community. Understanding the past to learn stories and bring local lessons to society is very important, which allows

villagers to create a sense of belonging, leading to the creation of their local pride in the dimensions mentioned. The background of local history, the migration of ancestors, which almost all villagers are related, creates a sense of belonging. Such feelings or scholarships allow villagers to gather together in activities such as organizing white cloth parades. Together, we revive the 100-year-old Market by using social capital such as trust and norms to promote, support, and collaborate in each other's operations, making community organizations stronger and more energetic, creating trust among people in the network, enabling communication and information systems to be quickly facilitated, and utilizing past successes to build cooperation in the future. And using capital is a person who is knowledgeable, capable, public minded, generosity, and generosity, ready to sacrifice for the community. Institutional/organizational capital is an institution, an organization that supports, promotes the community to live together in peace and gain common interest. That is, to make members of the community active in maintaining their rights, including conscious participation in various community activities or local administrative organizations, by expressing the right to freedom of expression, democratic citizenship, reflecting the role, duties, and responsibilities of members towards the community and society. The study of local history will be the basis for policy planning for future development of the region, as shown in Figure 1.

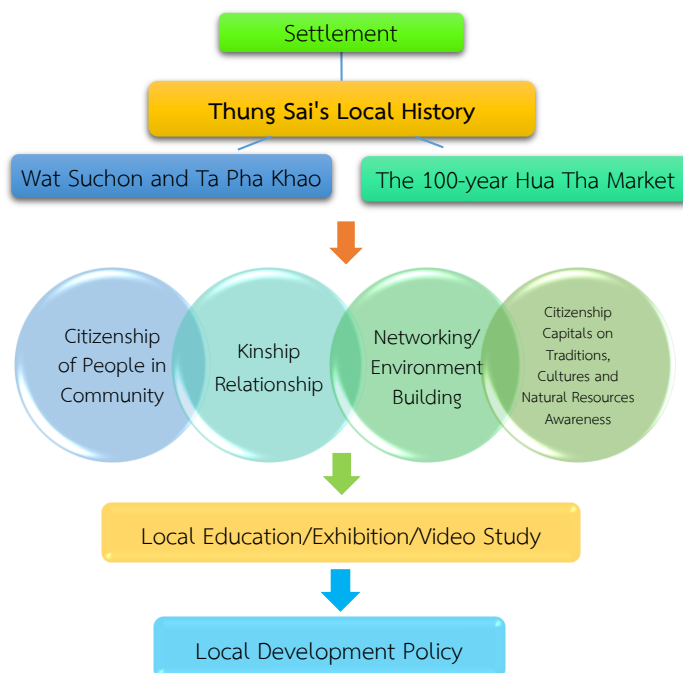

Figure 1: Thung Sai's Local History

Conclusion

The study of Thung Sai's Local History and Human Capital on Traditions, Cultures, and Natural Resources Awareness, absorbing cultural traditions and resources. The awareness about the settlement and the form of rule in the pre-Thung Sai Sub-district came from a group of villagers from Koh Samui District, Surat Thani Province. Then they persuaded a group of relatives to live in Thung Sai area. This turns Thung Sai a current municipality. The awareness about Wat Suchon and White Fabric makes it known that Wat Soon is an ancient temple. Along with the history of clear fields, in complied with the settlement of the first villagers, important in Buddhism and education. The Ta Pha Khao is of great importance as it is the center of the hearts of the villagers both in the clear fields and outside the area, and the recognition of the memory

of 100-year-old market community which was important to the local people in Thung Sai community, which was a large port market that was important to the economic system of the Thung Sai people at that time, including occupation, trade, and transportation. From the recognition of history, local education was provided to local educational institutions in the area to continue as a study. The exhibitions and video related to the historical capital of the region have been prepared. The knowledge of the local community is cherished for the tradition, culture and resources, to promote the public to know the history of Thung Sai Sub-district from the past to the present. Suggestions from researchers, as follows: 1. Local community: local history should be studied and collected as a database for local citizenship awareness, 2. local governments should include activities promoting local history to citizenship in the local government development plan, 3. create a local history learning center to realize citizenship for the community, focusing on participation of the implementation, and 4. local schools should play a role in the local history learning process towards citizenship awareness.

Acknowledgement

Our heartfelt appreciation goes to the research fund for science, research, and innovation of the budget year B.E. 2 5 6 6 of Nakhon Si Thammarat Rajaphat University.

References

- Bunyu, C. (2013). *Social Capital and Ecotourism Management: A Case Study of Koh Phitak, Bang Nam Chuet Sub-district, Lang Suan District, Chumphon Province*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom, Thailand.
- Chanichai, M. (2017). Citizenship to the Management of Their Communities, Thailand. *The National Defense College of Thailand Journal*. 59 (1), 77-95.

- Chobyot, S. (2019). Local History for Sustainable and Consolidated Local Development. *King Prajadhipok's Institute Journal*. 17 (2), 115-138.
- In-udom, W. (1996). *Educational Video Production*, 2nd ed. Khon Kaen: Department of Educational Technology, Faculty of Education, Khon Kaen University.
- Khuhapinant, C. (1999). *Reading and Reading Promotion*, 2nd ed. Bangkok: Bansomdejchaopraya Rajabhat Institute.
- Laothamathas, A. (2016). *Transforming the Locality, Transforming the Base: Building Local Governance as the Foundation of Democracy*, 4th ed. Bangkok: Thammasat University Press.
- Prachusilpa, P. (1988). *Art and Exhibition Design*. Bangkok: S. Siriprint.
- Ratchaloem, N. (2013). *Local History in Fundamental Education Management*. Research Report. Thailand Science Research and Innovation.
- Sumalee, N. (2014). Two Mother Goddesses: The Construction of Meaning in Beliefs and the Role of Local Empowerment. *Prae-wa Kalasin Journal of Kalasin University*. 1 (2), 32-63.
- Tevanarimitrku, P. (2012). *Civic Education*. Bangkok: Nanmeebooks Publications.
- Wasi, P. (2002). Local Power in the Current of Cultural Change. In Office of the National Culture Commission. *Local Power in the Current of Cultural Change*. Bangkok: Ministry of Culture.

Research Article; Received: 2024-12-13; Revised: 2025-05-18; Accepted: 2025-05-27.

ผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้การสอน แบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

Effect of Using Learning Activity Package according to
Information Literacy on Inquiry-based Learning Concept at
2nd Grade School Level

มัลลิดา ศรีประสาท^{*1}, ฉัตรวรรณ วัฒนวรรณ²
Malthida Sriprasart¹, Chattrawan Lanchwathanakorn²

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Education, Chulalongkorn University

First/Corresponding Author, E-mail: malthida.s@chula.ac.th*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 2) เพื่อเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศก่อนกับหลังการใช้ชุดกิจกรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง และ 3) เพื่อเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศหลังการใช้ชุดกิจกรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคต้น ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม 2 ห้องเรียน จำนวน 76 คน ได้มาอย่างเจาะจงและมีการเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 2) แบบประเมินการรู้สารสนเทศ แบบมาตราประมาณค่า 3 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.71 3) แบบวัดการรู้สารสนเทศฉบับย่อย แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 12 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.60 และ 4) แบบวัดการรู้สารสนเทศ แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 18 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น 0.73 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานใช้การทดสอบค่าทีของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนการรู้สารสนเทศหลังเรียน ($\bar{X}=11.00$; $S.D.=3.22$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=8.95$) และค่าเฉลี่ยคะแนนการรู้สารสนเทศของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ($\bar{X}=11.00$) สูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ ($\bar{X}=7.42$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากผลการวิจัยนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ของชุดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ซึ่งมีลักษณะที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถาม ความคิดและลงมือแสวงหาสารสนเทศด้วยตนเองเพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุป อีกทั้งการเพิ่มระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนซึ่งสามารถใช้กับนักเรียนประถมศึกษาได้

คำสำคัญ: การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้; การรู้สารสนเทศ; ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

Abstract

This study aims to 1) investigate the effects of utilizing a learning activity package based on the inquiry-based learning approach, 2) compare the information literacy of students before and after participating in the experimental activities, and 3) compare the post-intervention information literacy between the experimental group and the control group. The sample group comprises 76 students in the 2nd Grade level in the first semester of the 2024 academic year at Chulalongkorn University Demonstration Elementary School. The participants are specifically selected from two classrooms. The research instruments comprise of 1) a learning activity package based on the inquiry-based learning approach, 2) an information literacy assessment based on a three-point rating scale with a reliability coefficient of 0.71, 3) a 12-item multiple-choice subtest (four choices per item) with a reliability of 0.60, and 4) an 18-item multiple-choice test with a reliability of 0.73. Data are analyzed using descriptive statistics. Hypothesis testing is conducted using t-tests: an independent samples t-test to compare the post-test results between the experimental and control groups, and

a paired samples t-test to compare pre-test and post-test results within the experimental group.

The results show that the experimental group has a higher post-test mean score in information literacy ($\bar{X}=11.00$; S.D.=3.22) compared to the pre-test ($\bar{X}=8.95$). Additionally, the experimental group achieves significantly higher post-test scores ($\bar{X}=11.00$) than the control group ($\bar{X}=7.42$), with statistical significance at the 0.05 level. These results suggest that the inquiry-based learning activity package effectively promoted students' information literacy. The activities encourage learners to formulate questions, engage in critical thinking, and actively seek information to derive answers or conclusions. Furthermore, the learning process enhanced students' capacity for self-directed learning, affirming the suitability of such instructional models for primary education.

Keywords: Inquiry-based Learning; Information Literacy;
Learning Activity Package

บทนำ

การรู้สารสนเทศเป็นความสามารถในการกำหนดและรู้จักทรัพยากรสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศที่หลากหลายสามารถประเมิน จัดการและใช้สารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เมื่อผู้เรียนมีทักษะดังกล่าวย่อมส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณในการเลือกสารสนเทศที่มีประโยชน์ในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การต่อยอดความรู้ ความสนใจของตนเองที่จะเรียนรู้ได้ อย่างไรก็ตาม ไรซ์ดจัมกัต (Association of College and Research Libraries, 2016; Partnership for 21st Century Skills, 2009; Wilson, et al., 2011) อีกทั้งการรู้สารสนเทศเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การสอนในโรงเรียนจึงเป็นการสร้างพื้นฐานสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้รู้สารสนเทศและผู้ที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต (อารยา ดอกกรักษ์, 2555) ในการพัฒนานักเรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศและมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องปูพื้นฐานตั้งแต่การศึกษาระดับต้นและต่อเนื่องถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ การศึกษาระดับต้นที่เหมาะสม คือ ระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากเด็กประถมศึกษาที่มีช่วงอายุระหว่าง 6-12 ปี เป็นช่วงวัยที่สามารถเรียนรู้ได้ใน

ทุกด้าน มีการพัฒนาความสามารถอย่างรวดเร็วทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความคิด การใช้ภาษาและการแก้ปัญหา จึงเป็นช่วงเริ่มต้นที่ดีสำหรับเด็กที่จะพัฒนาทางด้าน วิชาการและทักษะพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นในอนาคต (ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.; อัครา เอ็บสุสิริ, 2562; Vance, 2016) สำหรับการสอนเพื่อ พัฒนาความสามารถในการรู้สารสนเทศนั้นครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมใน การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของนักเรียน แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบ เสาะหาความรู้ (Inquiry-based Learning) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ได้ เนื่องจากมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรู้จากการตั้งคำถาม การ สำรวจ การสืบค้นข้อมูลและการสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง (Eastwell, 2006; กมลวรรณ กันยาประสิทธิ์, ม.ป.ป.; ชุตินา สัจจามันท์, 2556) โดยแนวคิดดังกล่าวมี รากฐานจากทฤษฎีของบรูเนอร์ (Bruner, 1966) ที่เชื่อว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อ ได้มีส่วนร่วมในการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง และดิวอี้ (Dewey, 1938) ที่เน้นการ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

จากผลการศึกษาของอุทุมพร ชื่นวิญญา (2554) กล่าวว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการ ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อเป็นการส่งเสริมและปลูกฝังให้กับนักเรียนเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ทั้งนี้ การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อ เสริมสร้างการรู้สารสนเทศเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาการใช้ห้องสมุดในระดับ มัธยมศึกษา และการศึกษาของพรพรรณ บุญนำ และสรสิน เจิมไธสง (2562) ที่พบว่า การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถที่จะรู้ สารสนเทศเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการ แก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการตั้งคำถาม การค้นหาคำตอบ การแสดง ความคิดเห็น การแก้ปัญหาและสร้างคำอธิบายหรือสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ช่วย ให้นักเรียนมีความรู้ในเนื้อหาจนขยายไปสู่การแสวงหาความรู้ที่สามารถควบคุมการ เรียนรู้ของตนเองได้ แม้การรู้สารสนเทศจะเป็นทักษะสำคัญที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนใน ศตวรรษที่ 21 แต่จากการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการ พัฒนาการรู้สารสนเทศยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเพียงพอในระดับประถมศึกษา ตอนต้นซึ่งเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมที่สุดในการวางรากฐานทักษะด้านนี้ อีกทั้งรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษายังเน้นการถ่ายทอดความรู้โดยครูมากกว่าการ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นความท้าทายใน

การค้นหาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะการรู้สารสนเทศได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผ่านการสืบเสาะหาความรู้ที่ไต่ระดับเพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการพัฒนานักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาให้มีทักษะการรู้สารสนเทศในยุคดิจิทัล และเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศก่อนกับหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียน การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มทดลอง
3. เพื่อเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-experiment Research) ชนิดสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง (Non-randomized Control Pretest Posttest Design) มีรูปแบบการทดลอง ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง	การวัดก่อนการทดลอง		การวัดหลังการทดลอง
E	O ₁	X	O ₂
C	O ₃		O ₄

ตาราง 1 รูปแบบการทดลอง

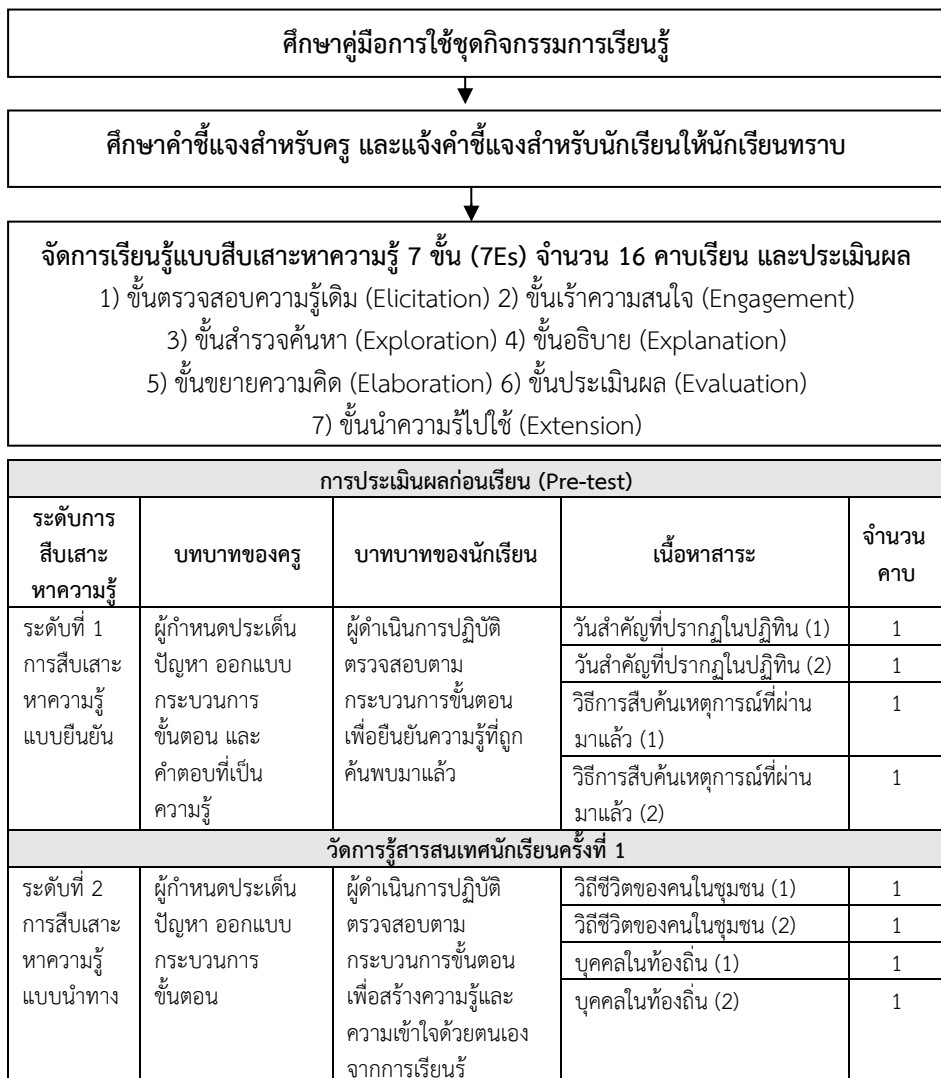
โดยที่ E แทน นักเรียนกลุ่มทดลอง (Experimental Group)
C แทน นักเรียนกลุ่มควบคุม (Control Group)
X แทน ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้
O₁, O₃ แทน การทดสอบการรู้สารสนเทศของนักเรียนก่อนเรียน (Pretest)

O₂, O₄ แทน การทดสอบการรู้สารสนเทศของนักเรียนหลังเรียน (Posttest)

1. เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1.1 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ในรายวิชา ส.ว.ส. (สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และสุขศึกษา) ส่วนเนื้อหาสังคมศึกษา จำนวน 16 คาบเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

วัดการรู้สารสนเทศนักเรียนครั้งที่ 2				
ระดับที่ 3 การสืบเสาะ หาความรู้ แบบชี้แนะ	ผู้กำหนดประเด็น ปัญหา	ผู้ออกแบบกระบวนการ ขั้นตอน ปฏิบัติการ สำรวจตรวจสอบ และ สร้างความรู้และความ เข้าใจด้วยตนเองจาก การเรียนรู้	วัฒนธรรมและประเพณีไทย (1)	1
			วัฒนธรรมและประเพณีไทย (2)	1
			สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและ มนุษย์สร้างขึ้น (1)	1
			สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและ มนุษย์สร้างขึ้น (2)	1
วัดการรู้สารสนเทศนักเรียนครั้งที่ 3				
ระดับที่ 4 การสืบเสาะ หาความรู้ แบบเปิด	ผู้คอยชี้แนะ	ผู้กำหนดปัญหา ออกแบบกระบวนการ ขั้นตอน ปฏิบัติการ สำรวจตรวจสอบ และ สร้างความรู้หรือความ เข้าใจด้วยตนเองจาก การเรียนรู้	ทรัพยากรธรรมชาติ	1
			ตำแหน่งและลักษณะทาง กายภาพ	1
			ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวง อาทิตย์และดวงจันทร์ (1)	1
			ความสัมพันธ์ระหว่างโลก ดวง อาทิตย์และดวงจันทร์ (2)	1
การประเมินผลหลังเรียน (Post-test)				

ตาราง 2 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ ประกอบด้วย 1) แบบประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีรูปแบบเป็นแบบมาตราประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ 0, 1 และ 2 มีรายการประเมินจำนวน 6 ข้อ โดย $1.51-2.00=ดี$, $0.51-1.50=พอใช้$ และ $0.00-0.50=ควรปรับปรุง$ 2) แบบวัดการรู้สารสนเทศฉบับย่อยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ทั้งหมด 3 ฉบับ มีลักษณะเป็นปรนัย จำนวน 12 ข้อ 12 คะแนน 3) แบบวัดการรู้สารสนเทศของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 2 มีลักษณะเป็นปรนัยจำนวน 18 ข้อ 18 คะแนน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ภาคต้น ปีการศึกษา 2567 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนจำนวน 76 คน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 38 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มการทดลองและกลุ่มควบคุม แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เกณฑ์คัดเข้า คือ นักเรียนที่ไม่อยู่ในโครงการ CUD English Program และแต่ละห้องจัดแบบคณะเพศและความสามารถของนักเรียน ระดับผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละห้อง จึงมีลักษณะพื้นฐานมีความใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกัน โดยดำเนินการขอความร่วมมือในการอนุมัติการทำวิจัยจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อส่งไปยังผู้อำนวยการโรงเรียนของโรงเรียนที่ทำการทดลอง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบวัดการรู้สารสนเทศ

3.2 วิเคราะห์หาความแตกต่างของคะแนนการรู้สารสนเทศของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent Sample t-Test) เพื่อทดสอบว่า ก่อนเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน

3.3 การดำเนินการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นเวลา 4 สัปดาห์ วัดผลย่อยหลังการสอนสืบเสาะในระดับที่ 1 2 และ 3 หลังการสอนสืบเสาะระดับที่ 4 ทดสอบหลังเรียน (Post-test)

3.4 วิเคราะห์หาความแตกต่างของคะแนนการรู้สารสนเทศระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ค่าสถิติพื้นฐาน โดยใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยการรู้สารสนเทศ ก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมด้วยการทดสอบค่าทีที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent Samples t-Test)

4.3 การทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยการรู้สารสนเทศ ก่อนและหลังทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยการทดสอบค่าทีที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Paired Samples t-Test)

4.4 การหาค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ของคะแนนการรู้สารสนเทศหลังการวัดย่อยของกลุ่มทดลองด้วยการทดสอบค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์

4.5 ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบนิรนัย (Deductive) จากพฤติกรรมที่สังเกตได้ในด้านการเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการนำสารสนเทศไปใช้

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์เมื่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้รับการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่พัฒนาขึ้นโดยมีองค์ประกอบสำคัญ

ได้แก่ 1) คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) คำชี้แจง 3) เนื้อหาสาระ กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) และ 4) การประเมินผลพบว่า นักเรียนมีการรู้สารสนเทศสูงขึ้น โดยเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดการรู้สารสนเทศและแบบประเมินการเรียนรู้สารสนเทศ โดยคำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเรียนรู้สารสนเทศ โดยการทดสอบค่าทีของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-Test Dependent) พบว่า หลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้สารสนเทศหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนการเรียนรู้สารสนเทศก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการเรียนรู้สารสนเทศหลังเรียน ($\bar{X}=11.00$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}=8.95$) นอกจากนี้ ยังพบว่า คะแนนการเรียนรู้สารสนเทศของนักเรียนกลุ่มทดลองมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r=0.53$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงดังตาราง 3

ช่วงเวลา	ค่าสถิติ			
	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	8.95	3.62	3.80	0.001*
หลังเรียน	11.00	3.22		

*p < 0.05

ตาราง 3 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการเรียนรู้สารสนเทศก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

2. ผลการเปรียบเทียบการเรียนรู้สารสนเทศรายด้านก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ของกลุ่มทดลองพบว่า กลุ่มทดลองหลังการใช้ชุดกิจกรรม มีคะแนนการเรียนรู้สารสนเทศรายด้านทั้ง 3 ด้านสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรม ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) การเข้าถึงสารสนเทศ ก่อนใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=3.00$; S.D.=1.49) หลังใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=3.79$; S.D.=1.34) ดังนั้น คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t=3.43$, $p=0.001$)

2) การประเมินสารสนเทศ ก่อนใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ =2.55; S.D.=1.54) หลังใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.50; S.D.=1.62) ดังนั้น คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t=3.22$, $p=0.003$)

3) การนำสารสนเทศไปใช้ ก่อนใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.39; S.D.=1.72) หลังใช้ชุดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$ =3.71; S.D.=1.27) ดังนั้น คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรม แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t=1.07$, $p=0.29$) แสดงดังตาราง 4

การรู้สารสนเทศ	ช่วงเวลา	ค่าสถิติ			
		$\bar{X}$	S.D.	t	p
1. การเข้าถึงสารสนเทศ	ก่อนทดลอง	3.00	1.49	3.43	0.001*
	หลังทดลอง	3.79	1.34		
2. การประเมินสารสนเทศ	ก่อนทดลอง	2.55	1.54	3.22	0.003*
	หลังทดลอง	3.50	1.62		
3. การนำสารสนเทศไปใช้	ก่อนทดลอง	3.39	1.72	1.07	0.29
	หลังทดลอง	3.71	1.27		

* $p < 0.05$

ตาราง 4 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศรายด้านก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

3. ผลการเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีผลต่อการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของกลุ่มทดลอง และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการเรียนรู้แบบปกติของกลุ่มควบคุมพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีคะแนนการรู้สารสนเทศ ($\bar{X}$ =11.00) สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการเรียนรู้แบบปกติ ($\bar{X}$ =7.42) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t=4.81$, $p=0.001$) แสดงดังตาราง 5

กลุ่ม	ค่าสถิติ				
	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	p
กลุ่มทดลอง	38	11.00	3.22	4.81	0.001*
กลุ่มควบคุม	38	7.42	3.26		

*p < 0.05

ตาราง 5 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด
การเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4. ผลการเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศรายด้านหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนการรู้สารสนเทศรายด้านทั้ง 3 ด้านสูงกว่ากลุ่มควบคุม มีรายละเอียด ดังนี้ 1) การเข้าถึงสารสนเทศ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนน ($\bar{X}$ =3.79; S.D.=1.34) สูงกว่าคะแนนนักเรียนกลุ่มควบคุม ($\bar{X}$ =2.71; S.D.=1.43) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t=3.39, p=0.001) 2) การประเมินสารสนเทศ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนน ($\bar{X}$ =3.50; S.D.=1.62) สูงกว่าคะแนนนักเรียนกลุ่มควบคุม ($\bar{X}$ =2.26; S.D.=1.54) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t=3.41, p=0.001) และ 3) การนำสารสนเทศไปใช้ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนน ($\bar{X}$ =3.71; S.D.=1.27) สูงกว่าคะแนนนักเรียนกลุ่มควบคุม ($\bar{X}$ =2.42; S.D.=1.24) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t=4.47, p=0.001) แสดงดังตาราง 6

การรู้สารสนเทศ	กลุ่ม	ค่าสถิติ			
		$\bar{X}$	S.D.	t	p
1. การเข้าถึงสารสนเทศ	กลุ่มทดลอง	3.79	1.34	3.39	0.001*
	กลุ่มควบคุม	2.71	1.43		
2. การประเมินสารสนเทศ	กลุ่มทดลอง	3.50	1.62	3.41	0.001*
	กลุ่มควบคุม	2.26	1.54		
3. การนำสารสนเทศไปใช้	กลุ่มทดลอง	3.71	1.27	4.47	0.001*
	กลุ่มควบคุม	2.42	1.24		

*p < 0.05

ตาราง 6 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศรายด้านหลังการใช้ชุดกิจกรรม
การเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ของกลุ่มทดลอง
และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแผนปกติของกลุ่มควบคุม

5. ผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ของคะแนนการรู้สารสนเทศ หลังการวัดย่อยการรู้สารสนเทศของนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการระดับต้น โดยมีค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ ($GS=22.65$) แสดงดังตาราง 7

	ช่วงการวัด				
	ประเมินผล ก่อนเรียน	วัดการรู้ สารสนเทศ ครั้งที่ 1	วัดการรู้ สารสนเทศ ครั้งที่ 2	วัดการรู้ สารสนเทศ ครั้งที่ 3	ประเมินผล หลังเรียน
คะแนนเฉลี่ย	49.72	61.42	63.42	54.42	61.11
คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์	22.65				

ตาราง 7 คะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์

6. จากผลการบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านการรู้สารสนเทศในทุกด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเข้าถึงสารสนเทศ ก่อนเรียนนักเรียนไม่สามารถระบุสารสนเทศที่ต้องการได้ชัดเจน และต้องพึ่งพาครูในการเลือกแหล่งข้อมูล โดยส่วนใหญ่เลือกหนังสือเรียนเป็นหลัก หลังเรียนนักเรียนสามารถระบุค่าสำคัญเพื่อใช้ค้นหาข้อมูลได้ดีขึ้น และมีแนวโน้มเลือกใช้แหล่งสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้น พร้อมทั้งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลาย และตรงตามความต้องการมากขึ้น 2) ด้านการประเมินสารสนเทศ ก่อนเรียนนักเรียนมักเลือกข้อมูลจากลำดับแรกที่แสดงในอินเทอร์เน็ต โดยไม่ประเมินความน่าเชื่อถือ หลังเรียนนักเรียนสามารถประเมินความตรงกับความต้องการของสารสนเทศได้มากขึ้น แม้ยังคงต้องได้รับการช่วยเหลือบางส่วนในการพิจารณาความถูกต้องของข้อมูล และ 3) ด้านการใช้สารสนเทศ ก่อนเรียนนักเรียนยังไม่สามารถใช้ข้อมูลในการตอบคำถามได้อย่างครบถ้วน และยังต้องพึ่งพาครูค่อนข้างมาก หลังเรียนนักเรียนสามารถใช้ข้อมูลตอบคำถามในใบงานได้ดีขึ้น โดยพึ่งพาครูน้อยลงและเริ่มสามารถบอกแหล่งที่มาของข้อมูลได้ แม้ยังไม่สามารถระบุเว็บไซต์ได้อย่างถูกต้องทั้งหมด

อภิปรายผล

จากการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ช่วยส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการของการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-

based Learning) ที่เน้นให้นักเรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการตั้งคำถาม การสังเกต การสืบค้นข้อมูล การลงมือปฏิบัติและการสรุป ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดของบรูเนอร์ (Bruner, 1966) ที่ระบุว่า นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อได้ค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง และดิวอี้ (Dewey, 1938) ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ซึ่งส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทจริง สอดคล้องกับถนอม อึ้งเสื่อ (2555) ที่กล่าวว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบและอิงจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1) คู่มือครูสำหรับการใช้งาน 2) คำชี้แจงหรือกรอบงาน 3) เนื้อหาและกิจกรรมในรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน (7Es) และ 4) แบบประเมินก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษาของเยาวนา สิทธิเชนทร์ (2560) ที่ระบุว่า ชุดกิจกรรมที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ก่อนการทดลองนักเรียนยังไม่เข้าใจความหมายของคำว่า สารสนเทศ ไม่สามารถระบุหรือสืบค้นข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมักเลือกแหล่งสารสนเทศที่ใกล้ตัว เช่น หนังสือเรียนหรือสอบถามครู โดยไม่สามารถอธิบายแหล่งสารสนเทศในอินเทอร์เน็ตได้ชัดเจน แต่ภายหลังการใช้ชุดกิจกรรมดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง นักเรียนมีพัฒนาการด้านการรู้สารสนเทศอย่างเป็นระบบเนื่องจากกิจกรรมได้ลดบทบาทของครูและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับญาดา ศรีอรุณ (2557) ที่เสนอว่า การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกศึกษาตามความสนใจ ร่วมสำรวจ ลงมือปฏิบัติและมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนการรู้สารสนเทศหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($\text{sig}=0.001$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี เชื้อชัย (2560) ที่ระบุว่า การเรียนการสอนแบบสืบเสาะร่วมกับสถานการณ์จำลองสามารถส่งเสริมความรู้เท่าทันสื่อได้ เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านการเข้าถึงสารสนเทศและการประเมินสารสนเทศ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ด้านการใช้สารสนเทศมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนจะสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจเกิดจากลักษณะของแบบวัดที่ไม่สอดคล้องกับใบกิจกรรมในชั้นเรียน โดยแบบวัดใช้ภาพสารสนเทศจากแหล่งอินเทอร์เน็ตและกำหนดตัวเลือกที่ต้องอาศัยทักษะการ

ตีความและแยกแยะความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา เช่น การระบุแหล่งสารสนเทศจากภาพหรือการนับจำนวนแหล่งที่มาที่ถูกต้องซึ่งนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นยังไม่คุ้นชิน และในบางข้อพบว่า ขนาดตัวอักษรเล็กเกินไป อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการมองเห็น นอกจากนี้ ในใบกิจกรรมพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่อ้างอิงแหล่งสารสนเทศอย่างไม่ถูกต้อง เช่น การระบุแหล่งข้อมูล คือ www.google.com ซึ่งไม่ใช่แหล่งข้อมูลต้นทางที่แท้จริง และเป็นผลจากการขาดการประเมินผลย้อนกลับ (Feedback) จากครูขณะทำกิจกรรม ทำให้นักเรียนไม่เข้าใจความสำคัญของการอ้างอิงแหล่งข้อมูลอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของนวลจันทร์ บุญหนู และคณะ (2556) ที่ชี้ว่า อุปสรรคสำคัญในการแสวงหาสารสนเทศ คือ การขาดคำแนะนำทันทีจากผู้สอนเนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา ทั้งนี้ การนำสารสนเทศไปใช้ของนักเรียนยังขาดความหลากหลาย โดยส่วนใหญ่จำกัดอยู่ในรูปแบบการตอบคำถามหรือเขียนใบงาน ไม่ครอบคลุมการนำเสนอ การสื่อสารหรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อถ่ายทอดข้อมูล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้สารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ดังที่ญาดา ศรีอรุณ (2557) ระบุว่า ผู้สอนมักมอบหมายการนำเสนอที่ใช้เวลาน้อยในการเตรียมตัว ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการใช้สารสนเทศในรูปแบบที่หลากหลาย

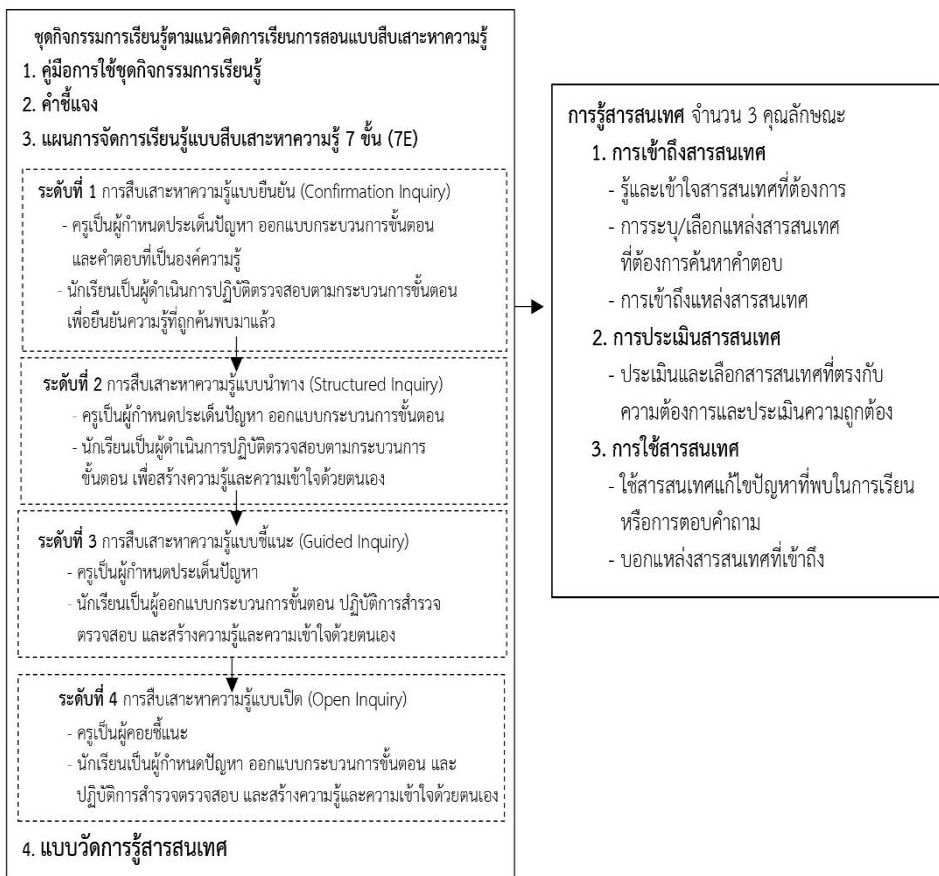
3. จากผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ของนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่า นักเรียนมีค่าพัฒนาการสัมพัทธ์เท่ากับ 22.65 ซึ่งอยู่ในระดับต้น แสดงให้เห็นว่า การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มีผลในเชิงบวกต่อการพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศของนักเรียน แม้จะยังไม่ถึงระดับสูง แต่สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้บางช่วงจะมีคะแนนลดลงซึ่งอาจเกิดจากความซับซ้อนของกิจกรรม เนื้อหาและการช่วยเหลือของครูที่ต่างกัน แต่โดยรวมแล้วนักเรียนมีความเข้าใจและสามารถพัฒนาทักษะได้ดีขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดที่นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง (Constructivism) ซึ่งครูหรือเพื่อนสามารถมีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ก้าวหน้าขึ้นได้ (Piaget, 1952; Vygotsky, 1978)

4. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มาใช้กับกลุ่มทดลอง และใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติสำหรับกลุ่มควบคุม ผลการทดลองพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอุทุมพร ชื่นวิญญา (2554) ที่พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานกระบวนการสืบเสาะหาความรู้มีความสามารถในการ

การเข้าถึง การประเมินและการใช้สารสนเทศสูงกว่ากลุ่มควบคุม เช่นเดียวกับงานวิจัยของพรพรรณ บุญนำ และรสริน เจริมโสง (2562) ซึ่งพบว่า ความสามารถในการรู้สารสนเทศของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะมีค่าสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยแผนการเรียนรู้ปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการนำสารสนเทศไปใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกานดา จงเสริมตระกูล (2556) ที่พบว่า นิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เรียนด้วยระบบกลุ่มสืบเสาะบนแหล่งทรัพยากรแบบเปิดมีคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้สารสนเทศดิจิทัลสูงกว่าก่อนเรียน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ช่วยส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพิ่มขึ้น ได้แก่ 1) การเข้าถึงสารสนเทศ คือ รู้และเข้าใจสารสนเทศที่ต้องการ การระบุ/เลือกแหล่งสารสนเทศที่ต้องการค้นหาคำตอบและการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ 2) การประเมินสารสนเทศ คือ ประเมินและเลือกสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการและประเมินความถูกต้อง 3) การใช้สารสนเทศ คือ ใช้สารสนเทศแก้ไขปัญหาที่พบในการเรียนหรือการตอบคำถาม และบอกแหล่งสารสนเทศที่เข้าถึงได้ เนื่องจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นมีลักษณะสำคัญ คือ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครูกระตุ้นนักเรียนเกิดคำถาม ข้อสงสัยและลงมือแสวงหาสารสนเทศโดยนักเรียนเป็นผู้กระทำและปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสร้างความรู้ด้วยตนเอง และ 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจะลดระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมลงและนักเรียนมีบทบาทมากขึ้นในแต่ละระดับของการสืบเสาะหาความรู้ ได้แก่ 1) การสืบเสาะแบบยืนยัน 2) การสืบเสาะแบบนำทาง 3) การสืบเสาะแบบชี้แนะ และ 4) การสืบเสาะแบบเปิด

ภาพ 1 ลักษณะของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

สรุป

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้มีระดับการรู้สารสนเทศสูงขึ้นจากการทดลอง และสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบแผนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ช่วยพัฒนานักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาให้มีทักษะการรู้สารสนเทศในยุคดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้คือ 1. ครูสามารถนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาต่าง ๆ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้ที่เน้นการสืบค้นข้อมูลและการทดลอง 2. ครูควรศึกษาลักษณะของชุดกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เข้าใจอย่างถ่อง

แต่ก่อนนำไปใช้จริง รวมถึงควรวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้รอบคอบและศึกษาความรู้พื้นฐานด้านการรู้สารสนเทศเพื่อให้สามารถปรับใช้ชุดกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ 1. ควรนำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับรายวิชาอื่นหรือระดับชั้นที่สูงขึ้น โดยอาจปรับรูปแบบกิจกรรมและเนื้อหาให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละระดับ ตลอดจนควรคำนึงถึงการเตรียมสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของชั้นเรียน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น 2. จากผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมสามารถส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรขยายผลการศึกษาไปยังนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายและมีความพร้อมในการเรียนรู้แบบเปิดมากขึ้น อีกทั้งยังมีวิชาเลือกเสรีที่สามารถส่งเสริมการสืบเสาะหาความรู้ตามความสนใจของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ กันยาประสิทธิ์. (ม.ป.ป.). 5 คุณลักษณะสำคัญของการสืบเสาะหาความรู้ (5 Essential Features of Inquiry). สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2566, จาก http://sciedcenter.swu.ac.th/Portals/25/Documents/News/5%20Essential%20features%20of%20inquiry_Kamonwan.pdf
- ชุดิมา สัจจามันท์. (2 เมษายน 2556). การรู้สารสนเทศ: แนวคิด การศึกษาและวิจัยในประเทศไทยและกลุ่มประชาคมอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก <https://drive.google.com/file/d/112F7RUKiU1zRkKQ3V3gEul6Yg7ZJkxpT/view?usp=sharing>
- ญาดา ศรีอรุณ. (2557). การศึกษาบทบาทครูสังคมศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณเอก อึ้งเสื่อ. (2555). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเรื่อง งานประดิษฐ์ใบตอง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

- นวลจันทร์ บุญหนู และคณะ. (2556). พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการจัดทำ
โครงการวิทยาศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์. *วารสารบรรณ
ศาสตร์ มศว.* 6 (1), 36-47.
- พรพรรณ บุญนำ และสรสิน เจริญไธสง. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบสืบสอบเพื่อ
พัฒนาความสามารถในการรู้สารสนเทศ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
6. *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University สาขามนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์ และศิลปะ.* 12 (1), 839-848.
- เยาวนา สิทธิเชนทร์. (2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียน
การสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เรื่องงานประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ กลุ่ม
สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา
เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *คู่มือสำหรับพ่อแม่เพื่อเผยแผ่
ความรู้ด้านการดูแลและพัฒนาเด็ก ตอ นเด็กวัยเรียน 6-12 ปี.*
กรุงเทพมหานคร: ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย สมาคมกุมาร
แพทย์แห่งประเทศไทย.
- สุกานดา จงเสริมตระกูล. (2556). ระบบการเรียนรู้แบบกลุ่มสืบสอบบนแหล่งทรัพยากร
ด้านการศึกษาแบบเปิดเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศดิจิทัลและการรับรู้ทาง
จริยธรรมทางสารสนเทศของนิสิตนักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี เชื้อชัย. (2560). การเปรียบเทียบการสอนแบบสืบสอบ (5E) กับการสอนโดยใช้
สถานการณ์จำลองที่มีต่อความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อของนิสิตระดับ
ปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารวิจัย
ทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.* 12 (1),
241-254.
- อัครา เอ็บสุขสิริ. (2562). *จิตวิทยาสำหรับครู*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารยา ดอกรักษ์. (2555). การสร้างแบบจำลองหลักสูตรวิชาการรู้สารสนเทศสำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา

กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุทุมพร ชื่นวิญญา. (2554). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานรูปแบบ INFOHIO DIALOGUE และกระบวนการการเรียนรู้แบบสืบสอบเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Association of College and Research Libraries. (11 January 2016). *Framework for Information Literacy for Higher Education*. Retrieved September 22, 2020, from <http://www.ala.org/acrl/standards/ilframework>

Bruner, J. S. (1966). *Toward a Theory of Instruction*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.

Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. New York: Touchstone.

Eastwell, P. (2006). Levels of Enquiry. *Science Education Review*. 5 (2), 61-63.

Partnership for 21st Century Skills. (12 September 2009). *P21 Framework Definitions*. Retrieved September 18, 2020, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf>

Piaget, J. (1952). *The Original of Intelligence in Children*. New York: International University Press.

Vance, T. (2016). *Trends in Third Grade Reading Proficiency: An Analysis of DC CAS Results (2007-2014)*. Washington, DC: DC Action for Children.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Developmental of Higher Psychological Process*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Wilson, C., et al. (2011). *Media and Information Literacy: Curriculum for Teachers*. Paris: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Research Article; Received: 2025-02-10; Revised: 2025-03-29; Accepted: 2025-04-02.

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผล
การประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพ
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอน
ด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย
Development of a Model for Promotion and Monitoring to
Utilize External Quality Assessment Results in
Quality Management of Phrapariyattidhamma Schools
(General Education Division) Implementing Distance
Learning Information Technology in Chiang Rai Province

วิชชากรณ์ กาศโอสถ*¹, หาญศึก เล็บครุฑ², สุวดี อุปปินใจ³
Witchakon Kadosod¹, Hansuek Lebkrute², Suwadee Ouppinjai³
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University
First/Corresponding Author, E-mail: witchakon07@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีมีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมและกำกับติดตาม 2) ศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการส่งเสริมและกำกับติดตาม 3) สร้างและประเมินรูปแบบ การส่งเสริมและกำกับติดตาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง แบบสอบถาม แบบสรุปแนวทาง และแบบประเมินคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 44 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงเป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ในด้านการประเมินคุณภาพภายนอกและเป็นผู้มี

ส่วนได้ส่วนเสีย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการส่งเสริมและกำกับติดตาม ได้แก่ (1) หลักการการส่งเสริมและกำกับติดตาม (2) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตาม (3) วิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตาม (4) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการประเมินผลการส่งเสริมและกำกับติดตาม 2) สภาพที่เป็นจริง ผลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.02$; $S.D.=0.65$) สำหรับสภาพที่ควรจะเป็น ผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; $S.D.=0.64$) 3) รูปแบบการส่งเสริมและกำกับติดตามประกอบด้วย (1) หลักการการส่งเสริมและกำกับติดตาม (2) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตาม (3) วิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตาม (4) ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประเมินผลการส่งเสริมและกำกับติดตาม โดยรูปแบบมีคุณภาพด้านความถูกต้องและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตามที่เรียกว่า D-A-E-M Quality Model ประกอบด้วย D (Design) การวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรม A (Action) การดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล E (Evaluation) การประเมินผลกิจกรรมในทุกขั้นตอน และ M (Modify) การปรับปรุง แก้ไขและการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรม

คำสำคัญ: โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา; รูปแบบการส่งเสริม; เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล; การประเมินคุณภาพการศึกษา

Abstract

This study employs a mixed-method research approach with the objectives of exploring the approaches for promoting and monitoring, examining the current and desired states of these processes, and developing as well as evaluating a suitable model. Various research instruments are utilized, including document synthesis form, structured interview form, questionnaire, guideline summary form, and quality assessment form. The key informants comprise seven experts who are purposefully selected based on their knowledge and experience in managing the quality of Phrapariyattidhamma schools under the General Education Division. Additionally, a sample group of 44 individuals is

selected through purposive sampling, along with five experts who are chosen for their expertise in external quality assessment and their role as stakeholders in the field. Data analysis is conducted using statistical methods such as mean, standard deviation, and the priority needs index, as well as content analysis to ensure a comprehensive understanding of the findings.

The research findings reveal that 1) the promotion and monitoring approaches consist of (1) principles, (2) objectives, (3) implementation method, (4) factors influencing the evaluation. 2) The study of current conditions shows an overall average score at a moderate level ($\bar{X}=3.02$; S.D.=0.65). For the desired conditions, the overall average score is at a high level ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.64). 3) The promotion and monitoring model consists of (1) principles, (2) objectives, (3) implementation method, (4) factors influencing the evaluation. The model demonstrates high levels of accuracy and feasibility. Additionally, the research introduces a developed model called the D-A-E-M Quality Model, which consists of D (Design) means activity analysis and design, A (Action) means activity implementation based on the development plan using distance learning information technology, E (Evaluation) means activity assessment at every stage to meet set standards, M (Modify) means activity process improvement, adjustment, and refinement.

Keywords: Phrapariyattidhamma School (General Education Division); Promotion Model; Distance Learning Information Technology; Educational Quality Assessment

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงระบบการศึกษาทั่วไป โดยจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านวิชาสามัญและธรรมศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา นอกจากนี้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังได้รับการสนับสนุนภายใต้โครงการพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระ

พระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ระบบการเรียนรู้ทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Distance Learning Information Technology; DLIT) ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและขยายโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้สะดวกมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ขาดแคลนบุคลากรหรือทรัพยากรทางการศึกษา การนำเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLIT) มาใช้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึง มีมาตรฐานและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการศึกษาของประเทศที่มุ่งเน้นให้การเรียนรู้เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างเท่าเทียม (กองทุนศาสนาศึกษา, 2564)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โดยให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดดำเนินการประเมินตนเองเป็นประจำทุกปีและให้มีการประเมินคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) อย่างน้อยทุก 5 ปี ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายของการประเมิน คือ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยการประเมินคุณภาพภายนอกได้ดำเนินการมาแล้ว 4 รอบ และปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 5 ทั้งนี้ การติดตามและการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ข้อมูลจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษายังไม่ได้นำผลการประเมินไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเพียงพอและไม่ชัดเจน อาจเกิดจากสาเหตุหลัก ดังนี้ 1) สถานศึกษาไม่ทราบวิธีการนำผลการประเมินไปใช้ รวมถึงไม่เข้าใจรูปแบบหรือกระบวนการนำผลการประเมินไปใช้ หรือไม่เห็นความจำเป็นในการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการศึกษา 2) คณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดยังขาดการกำกับติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง 3) บุคลากรของสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญหรือไม่ให้ความร่วมมือในการใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงและพัฒนาแผนการศึกษาของสถานศึกษา ดังนั้น การนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะไปใช้ประโยชน์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและยกระดับมาตรฐานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการประเมินคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2556)

การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการความรู้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ ซึ่งคาดว่าจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริม กำกับติดตาม เพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็นของการส่งเสริม กำกับติดตาม เพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตาม เพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย

ขั้นที่ 1 การสังเคราะห์เอกสาร

แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยแบบสังเกตแบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นสำหรับการวิเคราะห์เอกสาร จากนั้น ออกแบบสังเกตแบบมีโครงสร้างและนำเอกสารที่สร้างขึ้นไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของประเด็นที่ศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเผยแพร่เป็นตำรา เอกสารและฐานข้อมูลในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปสาระสำคัญเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยและสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิ

แหล่งข้อมูล เป็นการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนโยบาย 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิครูผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกอยู่ในระดับดีเยี่ยม 2 คน

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ได้แก่ เอกสารประกอบการสัมภาษณ์แบบอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริม กำกับติดตาม เพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ตลอดจนความครบถ้วนสมบูรณ์ของเครื่องมือ

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยสรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์แบบอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในขั้นตอนที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี การศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้อำนวยการ สำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงราย นักวิชาการศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาและปฏิบัติการสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี รวม จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 44 คน

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการส่งเสริม กำกับติดตาม เพื่อการนำผลการประเมิน คุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ โดยใช้แบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี การศึกษาทางไกล จังหวัดเชียงราย ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามด้านความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ด้วยการเลือกใช้รายการคำถาม มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งได้จัดทำแบบสอบถามใน รูปแบบของกูเกิลฟอร์ม (Google Forms) แล้วนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่ม ตัวอย่างในการศึกษาเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับแล้วนำมาใช้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และความต้องการจำเป็น (PNI) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งแปลผลข้อมูล ตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างและประเมินรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการ นำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้บริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล จังหวัด เชียงราย

ขั้นที่ 1 การสร้างรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการ ประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

แหล่งข้อมูล เป็นแหล่งข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 (ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2) และขั้นตอนที่ 2

เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยแบบสรุปแนวทางการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อ การนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรมฯ โดยนำแบบสรุปแนวทางเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของประเด็นที่ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาและนำไปสร้างเป็นรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

ขั้นที่ 2 การประเมินรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ในด้านการประเมินคุณภาพภายนอกและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 5 คน

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยแบบประเมินคุณภาพด้านความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามหลักการประเมินค่าแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) จากนั้น นำแบบสอบถามเสนอต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยผ่านโปรแกรมกูเกิลฟอร์ม

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ความถูกต้องและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากคะแนนตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

1. แนวทางการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการส่งเสริมและกำกับติดตาม ได้แก่ หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการแบบองค์รวม (Holistic) และหลักการติดตามโดยเครือข่าย (Network) 2) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริม และกำกับติดตาม ได้แก่ เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ และเพื่อส่งเสริมกำกับติดตาม การนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ 3) วิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับ

ติดตาม ได้แก่ ขั้นตอนวางแผนการดำเนินงาน ขั้นตอนปฏิบัติตามแผน ขั้นตอนตรวจสอบยืนยัน และขั้นปรับปรุงพัฒนา 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการส่งเสริมและกำกับ ติดตาม ได้แก่ ด้านลักษณะการประเมิน ด้านลักษณะขององค์กร ด้านการกำกับติดตาม และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อ การนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้บริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ รายละเอียดดังนี้

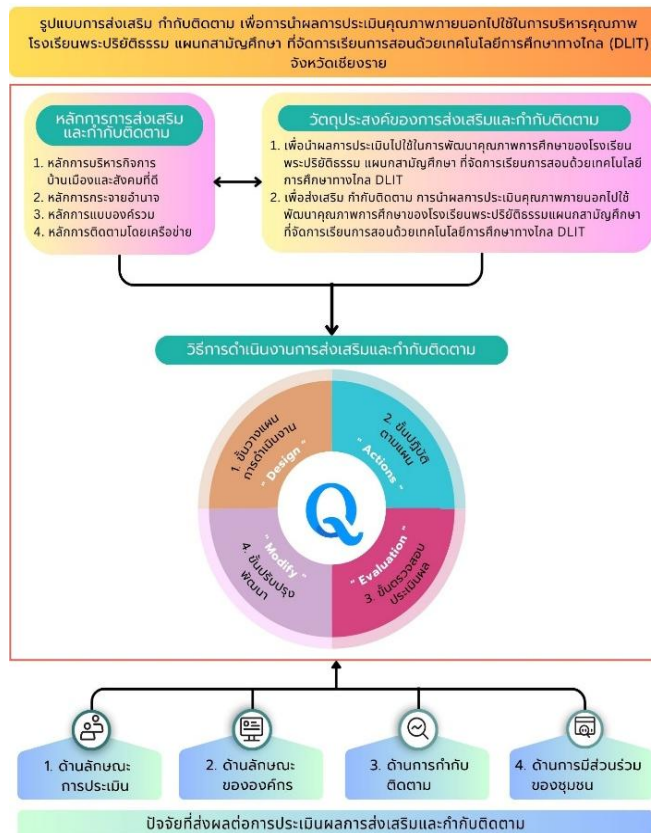
รายการ	ระดับความคิดเห็น					
	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการการส่งเสริม และกำกับติดตาม	2.99	0.83	ปานกลาง	3.98	0.81	มาก
2. วัตถุประสงค์ของการ ส่งเสริมและกำกับ ติดตาม	2.98	0.64	ปานกลาง	3.83	0.67	มาก
3. วิธีการดำเนินงานการ ส่งเสริมและกำกับ ติดตาม	3.17	0.43	ปานกลาง	3.90	0.58	มาก
4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ประเมินผลการเสริม และกำกับติดตาม	2.96	0.70	ปานกลาง	4.12	0.48	มาก
ภาพรวม	3.02	0.65	ปานกลาง	3.95	0.64	มาก

ตาราง 1 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการส่งเสริมและกำกับติดตาม เพื่อนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้บริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

ผลการวิเคราะห์พบว่า ผลการจัดลำดับสภาพที่เป็นจริง ผลโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ =3.02; S.D.=0.65) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตาม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.17; S.D.=0.83) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการ ส่งเสริมและกำกับติดตาม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =2.96; S.D.=0.70) สำหรับผลการ จัดลำดับสภาพที่ควรจะเป็น ผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.95; S.D.=0.64) เมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการ

ส่งเสริมและกำกับติดตาม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$; S.D.=0.48) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตาม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$; S.D.= 0.67)

3. การสร้างและประเมินรูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

ภาพ 1 รูปแบบการส่งเสริมและกำกับติดตามเพื่อนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

รูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ มีคุณภาพด้านมาตรฐานความถูกต้องและมาตรฐานความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการการส่งเสริมและกำกับติดตาม ประกอบด้วย

1. หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) สถานศึกษายึดหลักธรรมาภิบาล โดยดำเนินการตามมาตรฐานที่กำหนด (นิติธรรม) ส่งเสริมความโปร่งใสและจริยธรรม (คุณธรรม) มีระบบติดตามและประเมินผลที่ตรวจสอบได้ (ความโปร่งใส) เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม (การมีส่วนร่วม) กำหนดความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน (ความรับผิดชอบ) และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ (ความคุ้มค่า)

2. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลตามบริบทของตนเอง กำหนดแนวทางนโยบายและแผนดำเนินงาน พร้อมทั้งนิเทศ ติดตามและประเมินผลด้วยตนเอง ครูสามารถเลือกใช้และออกแบบสื่อการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน ใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เช่น ห้องเรียนออนไลน์ คลังสื่อ ระบบประเมินผลการใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล โดยร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นและเอกชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยี รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLIT Professional Learning Community; DLIT PLC) และห้องสมุดดิจิทัลเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLIT Digital Library) เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและพัฒนาทักษะอย่างเหมาะสม

3. หลักการแบบองค์รวม (Holistic) พัฒนาผู้เรียนทั้งทางปัญญา จิตใจและสังคม โดยบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาเข้ากับวิชาพื้นฐานผ่านห้องเรียนแห่งคุณภาพด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLIT Classroom) และคลังสื่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLIT Resources) ให้นักเรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา พร้อมใช้คลังข้อสอบด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLIT Assessment) วัดผลที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ผ่านความร่วมมือกับวัด ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ รวมถึงส่งเสริมให้ครูพัฒนาทักษะเทคโนโลยี แลกเปลี่ยนองค์ความรู้และปรับปรุงแนวทางการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงและมีประสิทธิภาพ

4. หลักการติดตามโดยเครือข่าย (Network) สถานศึกษาใช้ระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจนผ่าน DLIT Classroom, DLIT Resources และ DLIT Assessment เพื่อวัดประสิทธิภาพการเรียนการสอน พร้อมรายงานผลไปยังหน่วยงานต้นสังกัดอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพด้วย

เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLIT PLC) โดยให้ครูแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และนักเรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลได้ตลอดเวลา ด้วยการใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย (Social Media) และสนับสนุนให้นักเรียนพัฒนาตามศักยภาพ รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับวัด ชุมชนและองค์กรภายนอกเพื่อพัฒนาทรัพยากรทางการศึกษา

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตามประกอบด้วย

1. เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล

2. เพื่อส่งเสริมกำกับติดตามการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่จัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล

องค์ประกอบที่ 3 วิธีการดำเนินการส่งเสริมและกำกับติดตามประกอบด้วย

1. ขั้นวางแผนการดำเนินงาน (D: Design) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดของสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การออกแบบแผนพัฒนา โดยกำหนดเป้าหมายและแนวทางดำเนินงานทั้งระยะสั้น กลางและยาว พร้อมทั้งบูรณาการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล เช่น DLIT Assessment และ DLIT PLC และจัดตั้งคณะกรรมการติดตามที่ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน โดยมอบหมายความรับผิดชอบที่ชัดเจนในด้านหลักสูตร เทคโนโลยีและการพัฒนาครู เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ขั้นปฏิบัติตามแผน (A: Action) ดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนา โดยใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน เช่น การใช้ DLIT Resources เป็นสื่อการเรียนการสอน อบรมครูผ่าน DLIT PLC และประเมินผลนักเรียนด้วย DLIT Assessment พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรผ่านการอบรม และเครือข่ายการเรียนรู้ (PLC) และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น อินเทอร์เน็ต อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และระบบสื่อสาร รวมถึงพัฒนาแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล เช่น DLIT Digital Library เพื่อให้ครูและนักเรียนเข้าถึงความรู้ได้สะดวกและมีคุณภาพ

3. ขั้นตรวจสอบยืนยัน (E: Evaluation) ประเมินผลกิจกรรมตามเกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษาโดยนิเทศและติดตามผลผ่านคณะกรรมการและแบบประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพการสอนของครูและความก้าวหน้าของนักเรียนผ่าน DLIT Assessment โดยวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนด้วย

เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล พร้อมเปิดรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายให้การพัฒนามีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วน

4. ขั้นปรับปรุงพัฒนา (M: Modify) ปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมตามข้อเสนอแนะจากการประเมินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ผ่าน DLIT Classroom การปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และส่งเสริมการใช้ DLIT PLC เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้และยังขยายผลแนวทางไปยังโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอื่น ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาพร้อมจัดทำรายงานสรุปผลเสนอหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่แนวทางพัฒนาให้โรงเรียนอื่นนำไปปรับใช้เพื่อความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการส่งเสริมและกำกับติดตาม ประกอบด้วย

1. ด้านลักษณะการประเมิน: สถานศึกษาใช้ DLIT Assessment และผลการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นแนวทางในการพัฒนา โดยการใช้การประเมินทั้งออนไลน์และออฟไลน์ที่มีความยืดหยุ่นเพื่อตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและความก้าวหน้าของการใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล เป็นข้อมูลในการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนาการสอนผ่านเครือข่าย DLIT PLC ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

2. ด้านลักษณะขององค์กร: สถานศึกษากำหนดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน โดยมีคณะกรรมการติดตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกลในการเรียนการสอนและจัดหาระบบอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์การศึกษาให้เพียงพอ สนับสนุนการใช้ DLIT Digital Library เป็นแหล่งเรียนรู้เสริมและส่งเสริมการพัฒนาทัศนคติของครูผ่าน DLIT PLC หรือเครือข่ายการเรียนรู้ของครูมืออาชีพ

3. ด้านการกำกับติดตาม: สถานศึกษากำหนดแผนการกำกับติดตามการใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกลด้วยเครื่องมือ เช่น แบบฟอร์มนิเทศ และ DLIT Assessment เพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีการประเมินทั้งระหว่างเรียนและปลายภาค ใช้ข้อมูลจากการติดตามเพื่อพัฒนาการสอนและปรับกระบวนการจัดการเรียนการสอน เช่น การเลือกใช้สื่อจาก DLIT Resources ที่เหมาะสมกับนักเรียน

4. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน: วัดและชุมชนสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์งบประมาณ และการพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา พร้อมร่วมมือกับองค์กรศาสนาและภาคเอกชนในการสนับสนุนเทคโนโลยี โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมและเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการปรับปรุงการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลให้เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่

อภิปรายผล

จากการวิจัยผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ค้นพบมาอภิปรายผล 3 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) หลักการการส่งเสริมและกำกับติดตาม (2) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตาม (3) วิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตาม และ (4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการส่งเสริมและกำกับติดตาม จะเห็นว่า ในการพัฒนารูปแบบใช้วิธีการที่มีความหลากหลายเชื่อถือได้ โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจรัญ น่วมมะโน (2562) ขวัญจิรา จำปา และสุวดี อุปปินใจ (2566) และกานต์ชนก ทองมา และพิกุล ภูมิโคกรักษ์ (2567) สรุปไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 4 องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (1) หลักการของรูปแบบ (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (3) วิธีการดำเนินการของรูปแบบ และ (4) ปัจจัยความสำเร็จ ในการนำรูปแบบไปใช้ ที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบและยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิโดยกระบวนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

2. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงของการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการพัฒนาในแต่ละด้านพบว่า สภาพที่ควรจะเป็น ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการยกระดับมาตรฐานและคุณภาพของโรงเรียนให้ดีขึ้น เหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดความต้องการพัฒนาอย่างมาก คือ ข้อมูลในการศึกษานี้มาจากหน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหารและครู ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโรงเรียน เข้าใจปัญหาของการจัดการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีทางไกลอย่างลึกซึ้ง และเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ

ทองคำ อำไพ (2564) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนา รูปแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยัง สอดคล้องกับสุวิมล ว่องวาณิช (2562) และขวัญจิรา จำปา (2567) ได้กล่าวถึงการ ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ โดยการตรวจสอบและปรับปรุง รูปแบบการบริหารผ่านการมีส่วนร่วมของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้ รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตาม เพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพ ภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ มีความถูกต้องและ ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก เป็นรูปแบบที่พัฒนาจากข้อมูลที่เชื่อถือได้จาก ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา นักวิชาการ ซึ่งเป็นผู้ที่มี ความรู้ประสบการณ์และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงทำให้ได้รูปแบบมีคุณภาพด้าน ความถูกต้องและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในการส่งเสริม กำกับติดตาม เพื่อการ นำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมฯ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุวดี อุบปินใจ และคณะ (2563) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ โดยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทำความเข้าใจในสภาพปัญหา และความ ต้องการรูปแบบใหม่ในการดำเนินงาน จะสร้างและตรวจสอบรูปแบบที่จะทำให้เกิด ความชัดเจนและความสมบูรณ์ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น และยังสอดคล้องกับพลพิศิษฐ์ ตาละซอน (2564) และบุญณพัฒน์ ธนเดโชเดช และคณะ (2567) ที่กล่าวไว้ว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมากขึ้นไปทุก รายการ มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการนำไปปฏิบัติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานของการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพ โรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ด้วยวิธีการ D-A-E-M Quality Model ดังภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 กระบวนการส่งเสริมและกำกับติดตามเพื่อนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก
ใช้บริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ด้วยวิธีการ D-A-E-M Quality Model

จากภาพนี้สามารถอธิบายความหมายของกระบวนการดำเนินการได้ ดังนี้

D: Design ออกแบบแผนพัฒนาสถานศึกษาโดยอาศัยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดอย่างรอบด้านเพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานในระยะสั้น กลางและยาว และบูรณาการเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล เช่น DLIT Assessment และ DLIT PLC ในการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการติดตามผล ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักเรียนและชุมชน มอบหมายความรับผิดชอบด้านหลักสูตร เทคโนโลยีและการพัฒนาครูอย่างชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

A: Action จัดกิจกรรมตามแผนพัฒนา โดยอาศัยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลเป็นเครื่องมือเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน เช่น DLIT Resources เป็นสื่อหลักอบรมครูผ่าน DLIT PLC และประเมินผลนักเรียนด้วย DLIT Assessment ซึ่งช่วยยกระดับศักยภาพครูและบุคลากรผ่านการฝึกอบรมและเครือข่ายการเรียนรู้ นอกจากนี้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การสื่อสารรวมถึงแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลอย่าง DLIT Digital Library จะช่วยให้ครูและนักเรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

E: Evaluation การประเมินผลกิจกรรมต้องอ้างอิงตามเกณฑ์มาตรฐานของสถานศึกษา โดยมีคณะกรรมการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ผ่านแบบประเมินที่ตรวจสอบคุณภาพการสอนของครูและความก้าวหน้าของนักเรียนด้วย DLIT Assessment รวมถึงวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนและหลังใช้เทคโนโลยีการศึกษาทางไกลเพื่อให้เกิดความแม่นยำและสะท้อนพัฒนาการได้ชัดเจน นอกจากนี้การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชน ช่วยให้การปรับปรุงคุณภาพการศึกษามีความต่อเนื่อง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของทุกฝ่าย

M: Modify การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมต้องอาศัยข้อเสนอแนะจากผลการประเมินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน DLIT Classroom และปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ การใช้ DLIT PLC เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนความรู้และขยายผลไปยังโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอื่น ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ การจัดทำรายงานสรุปผลเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่แนวทางพัฒนาให้โรงเรียนอื่นนำไปปรับใช้ จะช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าและพัฒนาการทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

สรุป

จากการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ 1. แนวทางการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ 1) หลักการการส่งเสริมและกำกับติดตาม 2) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตาม 3) วิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตาม 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการส่งเสริมและกำกับติดตาม 2. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ด้านหลักการการส่งเสริมและกำกับติดตาม ด้านวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตาม ด้านวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตาม และด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการส่งเสริมและกำกับติดตามพบว่า สภาพที่เป็นจริงในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่ควรจะเป็นในแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3. รูปแบบการส่งเสริม กำกับติดตามเพื่อการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ในการบริหารคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ มีคุณภาพด้านมาตรฐานความถูกต้องและ

มาตรฐานความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการส่งเสริมและกำกับติดตาม 2) วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมและกำกับติดตาม 3) วิธีการดำเนินงานการส่งเสริมและกำกับติดตาม และ 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประเมินผลการส่งเสริมและกำกับติดตาม

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและมาตรฐานที่กำหนดได้นั้น รูปแบบการส่งเสริมและกำกับติดตามมีบทบาทสำคัญที่จะผลักดันให้การปฏิบัติงานตามภาระงานในภาพรวมของโรงเรียนมีคุณภาพตามที่กำหนด ดังนั้น จึงขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรใช้หลักการในการบริหารสถานศึกษาที่มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและสถานศึกษา โดยเป้าหมายของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในสถานศึกษาต้องนำรูปแบบการส่งเสริมและกำกับติดตามไปใช้ โดยคำนึงถึงปัจจัยนำเข้าที่เกี่ยวกับผลการประเมินคุณภาพนอกมาใช้ในการดำเนินงานตามกระบวนการวางแผนการดำเนินงาน ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบยืนยันและปรับปรุงพัฒนา โดยมีเป้าหมายผลลัพธ์ด้านผลผลิต คือ คุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพการบริหารจัดการ

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (11 พฤษภาคม 2564). *ประวัติความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2568, จาก <https://deb.onab.go.th/th/content/page/index/id/6647>
- กานต์ชนก ทองมา และพิกุล ภูมิโคกรักษ์. (2567). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อลดอัตราการออกกลางคันของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*. 15 (1), 211-225.
- ขวัญจิรา จำปา และสุวดี อุปินใจ. (2566). การบริหารจัดการโรงเรียนคุณภาพของชุมชน. *วารสารรัชต์ภาคย์*. 17 (51), 205-216.
- ขวัญจิรา จำปา. (2567). รูปแบบการบริหารการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูสู่เป้าหมายผลลัพธ์คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนวัดพระเกิดคงคาราม. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย* (สพพท.). 6 (4), 47-68.

- จรัญ น่วมมะโน. (2562). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทองคำ อำไพ. (2564). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญณพัฒน์ ธนเดโชเดช และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในเขตพื้นที่พิเศษบนภูเขา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.). 6 (1), 317-332.
- พลพิศิษฐ์ ตาละซอน. (2564). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในที่มีความเหมาะสมเชิงพื้นที่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2556). คู่มือการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สุวดี อุปินใจ และคณะ. (2563). รูปแบบและกลไกการพัฒนาสมรรถนะครูตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 32 เขตพื้นที่จังหวัดเชียงรายและจังหวัดพะเยา ในลักษณะเครือข่ายเชิงพื้นที่. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ. 7 (2), 447-463.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Research Article; Received: 2025-03-28; Revised: 2025-07-02; Accepted: 2025-07-19.

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์
เรื่อง การถ่ายโอนความร้อนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และ
นวัตกรรมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
Learning Management Approach Based on STEAM Education
Integrated with Artificial Intelligence on Heat Transfer
to Enhance Creativity and Innovation in Diploma Students

จิตตานันท์ ประสิทธิ์วิเศษ^{*1}, สุรีย์พร สว่างเมฆ^{**2}
Jittanan Prasitwiset¹, Sureeporn Sawangmek²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

Faculty of Education, Naresuan University

First Author, E-mail: jittananp66@nu.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: sureepornka@nu.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเรื่อง การถ่ายโอนความร้อน 2. เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเรื่อง การถ่ายโอนความร้อน เมื่อจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 34 คน และใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน จำนวน 3 วงจรปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน 2) แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ 3) ใบกิจกรรม 4) แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการระบุปัญหาหรือสถานการณ์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ปัญหาจริงที่ท้าทาย 2) ขั้นวิเคราะห์สถานการณ์ โดยนักศึกษาร่วมกันระดม

สมองวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและกลุ่มเป้าหมายเพื่อสรุปแนวคิดและความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะและคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหา 3) ขั้นศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อมูลร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ไม่โครซอฟต์ คอโพลอต ก่อนนำไปใช้ออกแบบชิ้นงานแก้ไขปัญหา 4) ขั้นการประยุกต์ นำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาออกแบบผลงานร่วมกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ไม่โครซอฟต์ คอโพลอต ในการสร้างชิ้นงานตามเงื่อนไข 5) ขั้นนำเสนอผลงาน เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองการแก้ปัญหากับเพื่อนกลุ่มอื่น 6) ขั้นประเมินและปรับปรุง เพื่อนำข้อเสนอแนะไปแก้ไขปรับปรุงชิ้นงานให้ดีขึ้น และ 2. ผลการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมจากขั้นพื้นฐานเป็นขั้นชำนาญและขั้นสูงได้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ สถานการณ์ปัญหาต้องสอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงที่ทำนายและชัดเจน โดยคำนึงถึงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เน้นการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันของผู้เรียน ซึ่งปัญญาประดิษฐ์ไม่โครซอฟต์ คอโพลอต ได้เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลและช่วยจุดประกายความคิดการออกแบบและสร้างชิ้นงาน โดยผู้เรียนเป็นผู้วิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมในการสร้างชิ้นงานเพื่อแก้ไขปัญหาดังตามเงื่อนไข

คำสำคัญ: สะเต็มศึกษา; ปัญญาประดิษฐ์; ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม; การถ่ายโอนความร้อน

Abstract

This research study aims to 1) explore a learning management approach based on STEAM education with artificial intelligence (AI) to enhance creativity and innovation in the topic of heat transfer, and 2) examine the effects of promoting creativity and innovation in heat transfer when implementing this learning approach. The participants consist of 34 diploma students, and the study employs a classroom action research methodology with three action cycles. The research instruments include three lesson plans, a learning reflection form, activity sheets, and a creativity and innovation assessment form. Data are analyzed using content analysis and verified for reliability through the triangulation method.

The findings reveal that the learning management approach based on STEAM education integrated with AI followed six key steps. The first step involves problem identification, where students address real-world, challenging problems. The second step focuses on situation analysis, stimulating students' brainstorming to analyze the problem situation and target group, in order to summarize relevant concepts related to the issue and knowledge in the fields of science, technology, engineering, arts, and mathematics (STEAM), to be applied in the creation of a project or prototype. The third step, research and inquiry, involve evaluating the feasibility of information sources with Microsoft Copilot before applying it to the design of a problem-solving project or prototype. The fourth step, application, requires students to apply acquired knowledge to design creative solutions with Microsoft Copilot assisted project creation. The fifth step is presentation, in which students share their solutions with peers for feedback and discussion. The final step, evaluation and improvement, encourage students to reflect on their work and peer feedback to refine and enhance their projects. Furthermore, the implementation of this approach significantly improve students' creativity and innovation, progressing from basic to advanced levels demonstrated. The body of knowledge indicates that stimulating learners' interest through problem situations should align with real-life, challenging contexts, using language that is clear and easy to understand. This approach takes into account learners' prior knowledge or experiences and emphasizes analysis, discussion, and collaborative information exchange among students. Microsoft Copilot serves as a tool to facilitate access to reliable information sources and to spark ideas for designing and creating a variety of projects. Ultimately, it is the learners who analyze and select appropriate information to create innovations that solve problems according to given conditions.

Keywords: STEAM Education; Artificial Intelligence; Creativity and Innovation; Heat Transfer

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นช่วงเวลาที่โลกเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง อันเป็นผลเนื่องมาจากความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในด้านลบและด้านบวกทำให้มนุษย์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (สิริภาพ เทพพิทักษ์, 2565) คนรุ่นใหม่จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการประยุกต์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (หทัยชนันท์ กานต์การันยกุล และ วิสูตร โพธิ์เงิน, 2557) เครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ระบุว่า ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของการเรียนรู้ และนวัตกรรม ซึ่งเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนสู่โลก การทำงานที่ซับซ้อนมากขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ประเทศไทยกำหนดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนากำลังคน โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 กำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เน้นการเตรียมคน สร้างคน สร้างนวัตกรรมและการเข้าถึงเทคโนโลยี เพื่อสร้างความพร้อมในการขับเคลื่อนองค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) ซึ่งผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศโดยสถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development; IMD) ประจำปี พ.ศ. 2567 พบว่า ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 25 จาก 64 ประเทศ อันดับในปัจจุบันย้อยด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์อยู่ที่ลำดับ 39 ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีอยู่ลำดับที่ 25 และมีผลการประเมินด้านการศึกษาอยู่ในอันดับที่ 54 (สำนักงานสภาพัฒนาการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2567) ถือเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขและพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานและยกระดับคุณภาพของประเทศไทยให้ทัดเทียมนานาชาติ

สถาบันอาชีวศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีความพร้อมต่อความต้องการของประเทศ แต่ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนช่างอุตสาหกรรมมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์เพียงร้อยละ 11 (Office of the Education Council, 2010) โดยผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีสมรรถนะไม่

สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้และความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ขาดคุณลักษณะที่สำคัญ เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหางาน (Leekitchwatana & Pimdee, 2007; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างนวัตกรรม เพราะช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิดและเป็นฐานในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจในอนาคต (ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์, 2559) ซึ่งปัญหาที่พบ คือ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญถึงกระบวนการ (สรวงมณต์ สิทธิสมาน, 2563) และครูผู้สอนยังเน้นการท่องจำมากกว่ากระบวนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อันนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม (ศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์, 2558)

การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์งานอาชีพก่อสร้าง โยธาและสถาปัตยกรรม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ในวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่จังหวัดพิษณุโลกพบว่า การจัดการเรียนรู้เน้นการบรรยายมากกว่าลงมือปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงความรู้สู่การแก้ปัญหาในชีวิตจริงหรือต่อยอดในวิชาชีพ ถึงแม้ว่านักศึกษาสามารถอธิบายความรู้ตามหลักการและทฤษฎี แต่ไม่สามารถบูรณาการข้ามสาขาวิชาในการนำไปใช้สร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาได้ สะท้อนผลได้จากกิจกรรมที่ครูให้นักศึกษาสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถระบอบองค์ความรู้ที่ใช้ในการสร้างหรือออกแบบนวัตกรรมได้อย่างถูกต้องและชิ้นงานที่ได้ไม่หลากหลายหรือแตกต่างจากนวัตกรรมที่มีอยู่ มักคัดลอกผลงานของเพื่อนหรือผลงานที่สืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ขาดความคิดริเริ่มหรือความคิดแปลกใหม่ ไม่กล้าคิดแตกต่าง และขาดความกล้าในการนำเสนอหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จึงขาดโอกาสในการแสดงทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ คือ การให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและใช้ความสามารถนี้ให้มากที่สุด จึงต้องมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการข้ามสาขาวิชา (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562) ซึ่งจากการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมพบว่า สะเต็มศึกษา (STEAM Education) ที่บูรณาการ 5 สาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะและคณิตศาสตร์ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ (Yakman, 2008) การเพิ่มศิลปะเข้าไปในสะเต็มศึกษาช่วยให้ผู้เรียนมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และสามารถสื่อสารความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Aguilera & Ortiz-Revilla, 2021)

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติฉบับที่ 12 (2560-2579) ระบุว่า ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาการสร้างความสามารถในการแข่งขันและการเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง การส่งเสริมปัญญาประดิษฐ์หรือเอไอ (Artificial Intelligence; AI) เป็นฐานขับเคลื่อนประเทศ (ณัฐวุฒิ สุขโสมนัส และคณะ, 2566) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ได้รับการยอมรับในด้านการศึกษา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน (Chen, et al., 2020) ตัวอย่างปัญญาประดิษฐ์ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เช่น แชตจีพีที (ChatGPT) ไมโครซอฟต์ คอโพลอต (Microsoft Copilot) เจมินิ (Gemini) ทั้งนี้ ปัญญาประดิษฐ์ไมโครซอฟต์ คอโพลอต มีลักษณะโดดเด่นที่ช่วยสรุปผลลัพธ์ การค้นหาข้อมูลและแหล่งอ้างอิง ซึ่งมีความสำคัญแก่ผู้เรียนในการประเมินความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือและสร้างเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ จึงช่วยพัฒนาความรู้ด้านดิจิทัลของผู้เรียน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และเพิ่มความเข้าใจในภาษา เป็นการเตรียมความพร้อมรับมือต่อโลกในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ดีขึ้น (Moeis, et al., 2024)

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมผ่านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาและผสมผสานความรู้ข้ามสาขาได้รวดเร็ว เพิ่มโอกาสในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่และกระตุ้นให้เกิดการเข้าใจหลักการวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้งผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมาก นำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้ในรูปแบบใหม่ที่สร้างสรรค์ (Ho, et al., 2024) ดึงความสามารถของผู้เรียนด้านคอมพิวเตอร์และวิศวกรรมศาสตร์มาใช้ในการออกแบบนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา (Huang & Qiao, 2024) ซึ่งปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนสร้างต้นแบบและทดสอบแนวคิดได้อย่างรวดเร็ว (Li, et al., 2023) และไม่ได้ทำหน้าที่แทนครู แต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบบูรณาการ แสดงถึงคุณลักษณะที่โดดเด่นของสะเต็มศึกษา สอดคล้องกับปัญญาประดิษฐ์ (Sari & Purwanta, 2021)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับคุณภาพการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน
2. เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน เมื่อจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ผู้วิจัยได้นำหลักการและขั้นตอนการวิจัยตามแนวคิดเคมมิสและแมกแท็กการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1988) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยมีรูปแบบการวิจัยตามวงจรปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติ (Action) ขั้นสังเกต (Observation) และขั้นสะท้อนผล (Reflection) การทำวิจัยปฏิบัติการจะซ้ำเป็นวงจรทั้งหมด 3 วงจรปฏิบัติการ

2. กลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมวิจัยที่ต้องการศึกษาในครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปี 1 แผนกวิชาช่างก่อสร้างโยธาของสถาบันอาชีวศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 34 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้อยู่ 3 แผน คือ หลังกาสู้ภัยร้อน (การนำความร้อน) ฝ่าพาดานและพื้นบ้านลดร้อน (การแผ่รังสีความร้อน) และผนังบ้านต้านร้อน (การพาความร้อน) แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นการระบุปัญหาหรือสถานการณ์ ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์สถานการณ์ ขั้นที่ 3 ขั้นศึกษาและค้นคว้าข้อมูล ขั้นที่ 4 ขั้นการประยุกต์ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอ และขั้นที่ 6 ขั้นประเมินและปรับปรุง ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ 18 ชั่วโมง ประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3.2 แบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้วิจัยและผู้ร่วมสังเกตที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์อย่างน้อย 10 ปี ใช้

ในการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะ และบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ในแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ในครั้งถัดไป

3.3 ใบกิจกรรม เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษา ประกอบด้วย 3 สถานการณ์ปัญหาที่นำมาสร้างข้อคำถาม สถานการณ์ละ 15 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบสร้างคำตอบอิสระ ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ประกอบด้วย การสร้างความคิด การออกแบบและการปรับแต่งความคิด การเปิดใจและกล้าที่จะสำรวจทำงานกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ การผลิตและสร้างนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์ และการควบคุมและการสะท้อนตนเอง ตามแนวคิดของเขตการศึกษาคาตาลินาฟุตฮิลล์ (Catalina Foothills School District; CFSD, 2022) มีการประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าระหว่าง 0.67–1.00

3.4 แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เพื่อใช้ในการประเมินพฤติกรรมของนักศึกษาที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมตามแนวคิดของ CFSD (2018) จากการทำใบกิจกรรม การออกแบบและการลงมือสร้างชิ้นงาน ประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมวิจัย โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เรื่องการถ่ายโอนความร้อน ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน รวม 16 ชั่วโมง ดำเนินการตามวงจรปฏิบัติการ 3 วงจรปฏิบัติการ โดยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน จากนั้นให้นักศึกษาทำใบกิจกรรมการเรียนรู้และออกแบบสร้างชิ้นงานแบบรายกลุ่ม ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้งได้เก็บข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ มาจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในประเด็นคำถามของแต่ละขั้นการจัดการ

เรียนรู้ จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Resource Triangulation)

5.2 การวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมตามกรอบ CFSD (2018) แบบประมาณค่า 4 ระดับ (Rating Scale) ได้แก่ ค่าคะแนน 4 คะแนน หมายถึง ขั้นสูง ค่าคะแนน 3 คะแนน หมายถึง ขั้นชำนาญ ค่าคะแนน 2 คะแนน หมายถึง ขั้นพื้นฐาน และค่าคะแนน 1 คะแนน หมายถึง ขั้นเริ่มต้น ให้สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาแล้วนำข้อมูลผลการประเมินมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีสามเส้าด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล (Investigator Triangulation) โดยพิจารณาตามผลการประเมินจากผู้ประเมินที่ตรงกัน 3 คน หรือ 2 จากใน 3 คน ให้ข้อมูลเหมือนกัน หากผู้ประเมินทั้ง 3 คน ให้ข้อมูลไม่ตรงกัน ให้ผู้ประเมินทั้ง 3 คน พิจารณาร่วมกันและทำการประเมินใหม่อีกครั้ง

ผลการวิจัย

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการระบุปัญหาหรือสถานการณ์ แนวปฏิบัติในขั้นนี้ครูแบ่งกลุ่มนักศึกษาออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน จากนั้นครูทำการชี้แจงรายละเอียดการทำกิจกรรมและกระตุ้นความสนใจของนักศึกษาด้วยสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนความร้อนสอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงที่ท้าทาย ภาษาเข้าใจง่าย ชัดเจน ไม่กำกวม ให้สมาชิกภายในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันเพื่อระบุปัญหาและหาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ โดยมีครูคอยใช้คำถามกระตุ้นชวนคิดให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์สถานการณ์ แนวปฏิบัติในขั้นนี้ครูต้องมีการชี้แจงการวิเคราะห์สถานการณ์ โดยให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมสมองวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อสรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องและความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะและคณิตศาสตร์ โดยครูยกตัวอย่างประกอบเพื่อฝึกให้นักศึกษาได้คิดวิเคราะห์ร่วมกัน และนักศึกษามีการศึกษารายละเอียดความต้องการเชิงลึกของกลุ่มเป้าหมายด้วยการสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามเชิงลึกเพื่อรวบรวมรายละเอียด

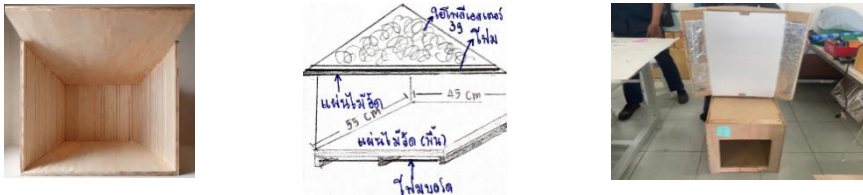
ข้อมูลให้ครบถ้วน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปออกแบบและสร้างชิ้นงานเพื่อแก้ไข ปัญหาที่กำหนด

ขั้นที่ 3 ขั้นศึกษาและค้นคว้าข้อมูล แนวปฏิบัติในขั้นนี้ครูต้องชี้แจงการ สืบค้นข้อมูลร่วมกับปัญญาประดิษฐ์โมโครซอฟต์ คอโพลอต เพื่อตรวจสอบความ เป็นไปได้ของข้อมูลก่อนนำไปชิ้นงานตามเงื่อนไข โดยแต่ละกลุ่มแบ่งหน้าที่ในการ สืบค้นข้อมูล ด้วยการป้อนชุดคำสั่งที่นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหามาใส่รูป ประโยคคำสั่งลงในปัญญาประดิษฐ์โมโครซอฟต์ คอโพลอต ซึ่งรายละเอียดของคำสั่ง ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของข้อมูล โดยมีครูคอยแนะนำหรือตรวจสอบความถูกต้องของ ชุดคำสั่ง หลังจากได้ข้อมูลแล้ว ครูให้นักศึกษาร่วมกันพิจารณาเลือกใช้ข้อมูลตามเกณฑ์ ความน่าเชื่อถือของแหล่งอ้างอิง ซึ่งข้อมูลที่ได้จะต้องมีความถูกต้องเหมาะสมหรือ เพียงพอต่อการนำไปออกแบบและสร้างชิ้นงานตามเงื่อนไข

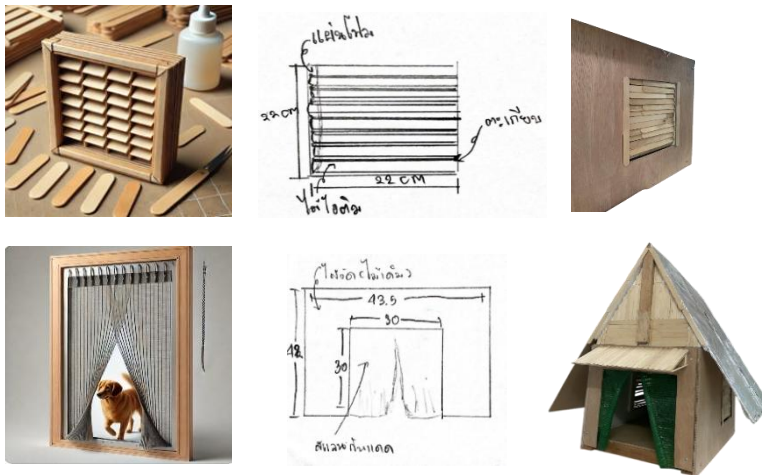
ขั้นที่ 4 ขั้นการประยุกต์ แนวปฏิบัติในขั้นนี้ต้องนำข้อมูลที่ได้จากการ สืบค้นแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือมาสรุปและเชื่อมโยงความคิดของสมาชิกในกลุ่มเพื่อ สร้างภาพแบบร่างต้นแบบชิ้นงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์โมโครซอฟต์ คอโพลอต ผ่าน ชุดคำสั่งที่แสดงถึงรายละเอียดชิ้นงานที่แต่ละกลุ่มต้องการ จนได้ภาพแบบร่างต้นแบบ ชิ้นงานที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงเงื่อนไขสถานการณ์ เช่น จำนวนวัสดุอุปกรณ์ ขนาด ราคา ฯลฯ หากภาพที่ได้ไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่ม สามารถแก้ไขชุดคำสั่ง เพิ่มเติมหรือนำแนวคิดของภาพแบบร่างต้นแบบมาวาดแบบร่างขึ้นมาเองได้ พร้อมระบุ รายละเอียดให้ชัดเจน วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละแบบร่าง จากนั้นสมาชิกในกลุ่ม ร่วมกันตัดสินใจเลือก 1 แบบร่าง ซึ่งจะถูกนำมาเป็นแบบร่างเพื่อสร้างชิ้นงานตาม เงื่อนไข ทั้งนี้ ก่อนลงมือปฏิบัติสร้างชิ้นงานต้องมีการวางแผนขั้นตอนการทำงานอย่าง เป็นระบบ และลงมือปฏิบัติสร้างชิ้นงานตามแบบร่างที่วางแผนไว้ตามระยะเวลาที่ กำหนด เมื่อได้ชิ้นงานที่สมบูรณ์ นำมาทดสอบประสิทธิภาพด้วยวิธีการที่เหมาะสม สุดท้ายบันทึกข้อมูลผลการทดสอบเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของชิ้นงานว่า บรรลุ เป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร

ภาพ 1 ตัวอย่างการสร้างภาพแบบร่างร่วมกับโมโครซอฟต์ คอโพลอต และชิ้นงานหลังคาบ้านสุนัข ของวงจรปฏิบัติการที่ 1 เรื่อง หลังคาผู้ภัยร้อน (การนำความร้อน)

ภาพ 2 ตัวอย่างการสร้างภาพแบบร่างร่วมกับไมโครซอฟต์ คอโพลอต และชิ้นงานผ้าเพดาน
 พื้นบ้านสุนัขของวงจรปฏิบัติการที่ 2 เรื่อง ผ้าเพดานและพื้นบ้านลตร้อน (การแผ่รังสีความร้อน)

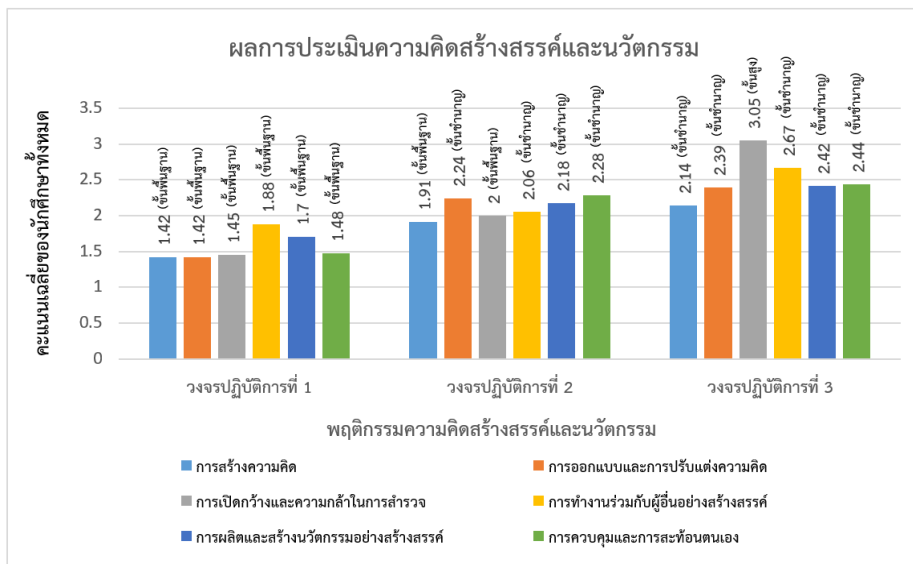

ภาพ 3 ตัวอย่างการสร้างภาพแบบร่างร่วมกับไมโครซอฟต์ คอโพลอต และชิ้นงานผนังบ้านสุนัข
 ของวงจรปฏิบัติการที่ 3 เรื่อง ผนังบ้านต้านร้อน (การพาความร้อน)

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอ แนวปฏิบัติในขั้นนี้ครูมีการชี้แจงขั้นตอนการนำเสนอ
 ผลงานของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอแนวคิดที่ใช้ในการ
 ออกแบบ แบบร่างชิ้นงาน รายละเอียดชิ้นงาน ผลการทดสอบชิ้นงาน ข้อดี ข้อเสียของ
 ชิ้นงาน รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรค ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อแลกเปลี่ยน
 ผลงานหรือมุมมองการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนกลุ่มอื่นและครู

ขั้นที่ 6 ขั้นประเมินและปรับปรุง แนวปฏิบัติในขั้นนี้ครูให้นักศึกษาแต่ละ
 กลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลงาน จากนั้นครูให้สมาชิกใน
 กลุ่มร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเพื่อนกลุ่มอื่นเพื่อสรุปแนวทาง
 พัฒนา/ปรับปรุงชิ้นงานให้ดีขึ้น รวมถึงประเมินความสำเร็จชิ้นงานของกลุ่มตนเอง โดย
 พิจารณาจากขั้นตอนการทำงาน การออกแบบ การสร้างสรรค์ชิ้นงาน และผลสำเร็จ
 ของชิ้นงาน สุดท้ายครูและนักศึกษาร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมในหน่วย
 การเรียนรู้

2. ผลการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ดังภาพ 4

ภาพ 4 การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ

จากภาพ 4 พบว่า ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของพฤติกรรมนักศึกษา มีแนวโน้มในวงจรปฏิบัติการที่ 1 ถึงวงจรปฏิบัติการที่ 3 มีผลการประเมินพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการสร้างความคิด ด้านการออกแบบและการปรับแต่งความคิด ด้านการเปิดกว้างและความกล้าในการสำรวจ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ด้านการผลิตและสร้างนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์ ด้านการควบคุมและการสะท้อนตนเอง สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาจากขั้นพื้นฐานเป็นขั้นชำนาญ ส่วนในด้านการเปิดกว้างและความกล้าในการสำรวจ สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักศึกษาจากขั้นพื้นฐานเป็นขั้นชำนาญและขั้นสูงได้

อภิปรายผล

1. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เรื่อง การถ่ายโอนความร้อนมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการระบุปัญหาหรือสถานการณ์ ครูชี้แจงรายละเอียดการทำกิจกรรม และกระตุ้นความสนใจของนักศึกษาด้วยสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนความร้อนสอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงที่ท้าทาย ภาษาเข้าใจง่าย ชัดเจน ไม่กำกวม โดยให้สมาชิกภายในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันเพื่อระบุปัญหาและหาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ โดยมีครูคอยใช้คำถามกระตุ้นชวนคิดให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน สอดคล้องกับแนวคิดของคาปราโร และคณะ (Capraro, et al., 2013) ที่กล่าวว่า ในการแก้ปัญหา การระบุปัญหาเป็นสิ่งสำคัญ นักเรียนจะต้องเข้าใจปัญหา วิเคราะห์ข้อจำกัดและเงื่อนไขของปัญหาที่เผชิญผ่านการร่วมมือของกลุ่ม และร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหอย่างเหมาะสม โดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมต่อการกำหนดปัญหาและมีมุมมองต่อปัญหาในทิศทางเดียวกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์สถานการณ์ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมสมองวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อสรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องและความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะและคณิตศาสตร์ ซึ่งนักศึกษาต้องศึกษารายละเอียดความต้องการเชิงลึกของกลุ่มเป้าหมายด้วยการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามเชิงลึกเพื่อรวบรวมรายละเอียดข้อมูลในการนำไปออกแบบและสร้างชิ้นงานเพื่อแก้ไขปัญหาที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2556) ที่กล่าวว่า ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ต้องใช้เทคนิคสร้างมุมมองหลากหลาย เช่น การระดมความคิด (Brainstorming) สร้างมุมมองแปลกใหม่ ทั้งที่เป็นการปรับปรุงเล็กน้อยจากเดิมหรือหลักการที่แหวกแนวโดยสิ้นเชิง ชักชวนทำความเข้าใจ ปรับปรุง วิเคราะห์และประเมินมุมมองของตนเองเพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับแนวคิดของพิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียวาร์ ยินดีสุข (2558) ที่กล่าวว่า สิ่งที่นักเรียนได้รับในการทำกิจกรรมกระตุ้นความสนใจ คือ นักเรียนได้เกิดการทลายกำแพงความคิดตนและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นพร้อมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูและเพื่อนร่วมชั้นเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นศึกษาและค้นคว้าข้อมูล นักศึกษาใช้ปัญญาประดิษฐ์ ไมโครซอฟต์ คอโพลอต ในการค้นหาข้อมูลและตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อมูลก่อนนำไปชิ้นงานตามเงื่อนไข โดยมีครูช่วยตรวจสอบชุดคำสั่ง ซึ่งนักศึกษาคงพิจารณาเลือกใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ความน่าเชื่อถือของแหล่งอ้างอิง สอดคล้องกับแนวคิดของวชิณีส อิศรเสนา ณ อยุธยา (2559) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนได้สืบค้นความรู้ ข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยการใช้เทคโนโลยีและการลงมือปฏิบัติ รวมทั้งวางแผนการดำเนินงานด้วยตนเองเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการ

ประดิษฐ์หรือออกแบบชิ้นงานเพื่อแก้ไขสถานการณ์ปัญหาโดยใช้งานศิลปะ ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนากระบวนการคิดที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับแนวคิดของโฮ และคณะ (Ho, et al., 2024) ที่เห็นว่า ปัญญาประดิษฐ์ช่วยให้ผู้เรียนค้นหาและผสมผสานความรู้ข้ามสาขาได้รวดเร็วขึ้น เพิ่มโอกาสในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่และกระตุ้นให้เข้าใจหลักวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้งผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ความรู้ในรูปแบบใหม่ที่สร้างสรรค์

ขั้นที่ 4 ขั้นการประยุกต์ ด้วยการนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและเชื่อมโยงความคิดของสมาชิกในกลุ่มเพื่อสร้างภาพแบบร่างชิ้นงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ ไมโครซอฟต์ คอโพลอต กระทั่งได้ภาพแบบร่างชิ้นงานที่หลากหลาย เมื่อวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียแล้ว สมาชิกกลุ่มตัดสินใจเลือกแบบร่างมาสร้างชิ้นงานตามเงื่อนไขและทดสอบประสิทธิภาพชิ้นงานด้วยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัชฎาภรณ์ จันทรทอง (2562) ที่ระบุว่า ผู้เรียนได้วางแผนลงมือทำ ลงมือแก้ปัญหา ทดลองอุปกรณ์ ศึกษาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งการค้นคว้าความรู้ด้วยการลงมือทำด้วยตนเองจนเกิดองค์ความรู้ มีทักษะการทำงานวางแผนงาน ทำงานเป็นทีมและกล้าแสดงออก ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของคนในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับแนวคิดของแลนด์ (Land, 2013) ที่กล่าวว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์เกิดจากการผสมผสานกันของเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ผ่านศิลปะและการออกแบบ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านศิลปะและการออกแบบจึงสามารถสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ได้

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอ นักศึกษาแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ แบบร่างชิ้นงาน รายละเอียดชิ้นงาน ผลการทดสอบชิ้นงาน ข้อดี ข้อเสียของชิ้นงาน รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรค ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อแลกเปลี่ยนผลงานหรือมุมมองการแก้ปัญหากับเพื่อนกลุ่มอื่นและครู สอดคล้องกับแนวคิดของเฮาส์โฮลเดอร์ และเฮลีย์ (Householder & Hailey, 2012) ที่มองว่า การโต้แย้งส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในวงกว้าง นักเรียนได้ข้อเสนอแนะจากกลุ่มอื่น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาวิธีแก้ปัญหาให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมมากขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของดาร์ตัน ชัยพิลา และสกนธ์ชัย ชะนูนันท์ (2559) ที่กล่าวว่า ขั้นนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนที่แต่ละกลุ่มทำรายงานผลการดำเนินการแก้ปัญหา โดยมีการรายงานและอภิปรายถึงข้อดีข้อด้อยของชิ้นงานความสำเร็จของการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปรับปรุง

ขั้นที่ 6 ขั้นประเมินและปรับปรุง แนวปฏิบัติในขั้นนี้ครูให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงาน จากนั้นสมาชิกในกลุ่มร่วมกันสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเพื่อนกลุ่มอื่นเพื่อสรุปแนวทางพัฒนา/ปรับปรุงชิ้นงานให้ดีขึ้น และประเมินความสำเร็จของชิ้นงานของกลุ่มตนเอง สุดท้ายครูและนักศึกษาร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของคาปราโร และคณะ (Capraro, et al., 2013) ที่กล่าวว่า การให้นักเรียนได้ทำการตรวจสอบและประเมินการออกแบบและชิ้นงานของตนเองช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหามากขึ้นและทำให้ทราบประสิทธิภาพของชิ้นงานที่สร้างขึ้น รวมถึงประสิทธิภาพของวิธีแก้ปัญหาว่า เป็นไปตามที่วางแผนไว้หรือไม่ และสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (2556) ที่กล่าวว่า การเปิดใจยอมรับและตอบสนองต่อมุมมองใหม่ทำได้โดยฟังข้อคิดเห็นจากกลุ่ม รวมทั้งการประเมินผลงานจากกลุ่มเพื่อนำไปปรับปรุง

2. ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เมื่อจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

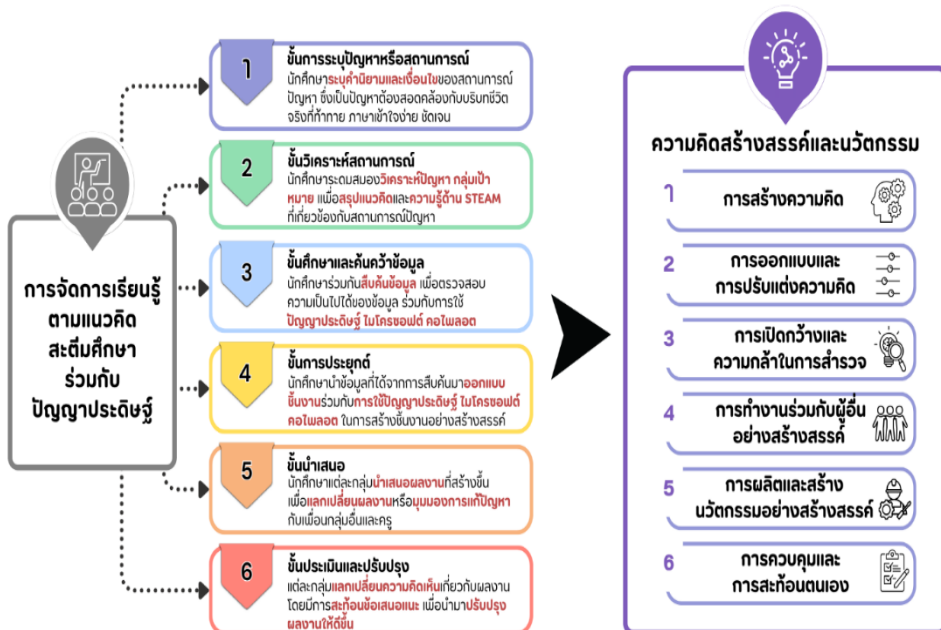
ผลการวิเคราะห์ผลคะแนนความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมจากแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญพบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการตรวจให้คะแนนใบกิจกรรมของนักศึกษาในวงจรปฏิบัติการที่ 1 ถึงวงจรปฏิบัติการที่ 3 มีแนวโน้มของคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพฤติกรรมที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การเปิดกว้างและความกล้าในการสำรวจ เนื่องจากผู้วิจัยใช้สถานการณ์ที่ท้าทายและมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดเพิ่มขึ้น ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในการคิดออกแบบหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ร่วมกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ไมโครซอฟต์ คอโพลอต เพื่อแก้ปัญหาตามเงื่อนไขที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดของจินตนา รุ่งเรือง (2557) ที่กล่าวว่า การมอบหมายวัสดุอุปกรณ์หรือชุดกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติการสร้างชิ้นงาน เป็นการให้อิสระในการคิดมีความอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้นที่จะทำชิ้นงานจากความคิดของกลุ่ม มีความอดทนในการทำงาน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ยังการสร้างบรรยากาศและสีสันในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของวาแกน และซิดรา (Wagan & Sidra, 2024) ที่กล่าวว่า ปัญญาประดิษฐ์ช่วยส่งเสริมการบูรณาการเทคโนโลยีในการพัฒนาและขับเคลื่อนนวัตกรรมในอุตสาหกรรมดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นบทบาทเป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ในอุตสาหกรรม ทั้งในด้านการปรับปรุงผลผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพและการสร้างแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ ซึ่งพฤติกรรมที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อย

ที่สุด ได้แก่ การสร้างความคิด ซึ่งพบว่า พฤติกรรมที่บ่งชี้ในการสร้างความคิดด้านการระบุปัญหาและเงื่อนไขเกี่ยวกับปัญหาครบถ้วน รวมถึงด้านการตรวจสอบความเป็นไปได้ของความคิดว่า สามารถทำได้จริงร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ไมโครซอฟต์ คอโพลอต มีการพัฒนาพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น จากผลการประเมินในระดับขั้นพื้นฐานเป็นระดับชำนาญ เนื่องจากสถานการณ์ปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตจริงทำให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของปัญหา นำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาและเงื่อนไขของสถานการณ์ปัญหาในการค้นหาและรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของความคิดร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ แต่ด้านการระดมสมองในประเด็นที่กำหนดได้ครบถ้วน มีผลการประเมินในระดับขั้นพื้นฐานทั้ง 3 วงจรปฏิบัติการ เนื่องจากความรู้ความสามารถ รวมถึงประสบการณ์หรือความรู้เดิมของนักศึกษาแต่ละคนมีไม่เท่ากันและขอบเขตเวลาที่จำกัด ทำให้นักศึกษาได้ประเด็นไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้สร้างชิ้นงานตามเงื่อนไข ครูควรให้คำแนะนำและฝึกนักศึกษาในการระดมสมองคิดวิเคราะห์เนื้อหาหรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิลาวรรณ สิงห์งาม และคณะ (2559) ที่กล่าวว่า หากนักเรียนมีแรงจูงใจและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันความคิดจากผู้อื่น จะส่งผลให้มีการสร้างแนวคิดใหม่เกิดขึ้น ซึ่งนักเรียนแต่ละคนมีโอกาที่จะหาคำตอบของตนเองได้โดยไม่เหมือนใคร ครูควรเน้นย้ำถึงการแสดงออกทางความคิดโดยไม่มีผิดหรือถูก อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยการบูรณาการสะเต็มศึกษาของฮัมเพิล และเคิล-สลาวิก (Hampel & Keil-Slawik, 2001) พบว่า บุคคลต้องมีการสื่อสารร่วมกันเพื่อกระจายความรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้และนำไปสู่ความราบรื่นในการทำงานกลุ่มร่วมกันเป็นทีม

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากสะเต็มศึกษาประกอบด้วย 5 วิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม ศิลปะและคณิตศาสตร์ ร่วมกับการนำเอาปัญญาประดิษฐ์ นั่นคือ ไมโครซอฟต์ คอโพลอต มาประยุกต์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาที่เน้นกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Creative Process) พัฒนาโดยไรลีย์ (Riley, 2016) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการระบุปัญหาหรือสถานการณ์ ซึ่งสถานการณ์ปัญหาต้องสอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงที่ทำทนาย ภาษาเข้าใจง่าย ชัดเจน 2) ขั้นวิเคราะห์สถานการณ์ โดยนักศึกษาระดมสมองวิเคราะห์ปัญหากลุ่มเป้าหมายเพื่อสรุป

แนวคิดและความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะและคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในประเด็นปัญหา 3) ขั้นศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของข้อมูลในการนำไปใช้แก้ไขปัญหา 4) ขั้นการประยุกต์ นำความรู้ที่ได้จากการสืบค้นมาออกแบบชิ้นงานตามเงื่อนไข 5) ขั้นนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองการแก้ปัญหากับเพื่อนกลุ่มอื่น และ 6) ขั้นประเมินและปรับปรุงเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น ซึ่งปัญหาประดิษฐ์ไมโครซอฟต์ คอโพลอต จะถูกใช้ในขั้นศึกษาและค้นคว้า รวมถึงขั้นการประยุกต์ ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยอำนวยความสะดวกผู้เรียนในด้านการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และช่วยจุดประกายความคิดในด้านการออกแบบและสร้างชิ้นงานได้อย่างหลากหลาย ส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ 6 พฤติกรรมตามแนวคิดของ CFSD (2018) ได้แก่ 1) การสร้างความคิด 2) การออกแบบและการปรับแต่งความคิด 3) การเปิดใจและกล้าที่จะสำรวจ 4) ทำงานกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ 5) การผลิตและสร้างนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์ และ 6) การควบคุมและการสะท้อนตนเอง นำไปสู่การสร้างผลงานเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตจริง หรือวิชาชีพได้ในอนาคต ดังภาพ 5

ภาพ 5 การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับปัญหาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม

สรุป

การวิจัยนี้พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกับ ปัญญาประดิษฐ์ เรื่อง การถ่ายโอนความร้อน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และ นวัตกรรมของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงมีขั้นตอน 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนระบุปัญหาหรือสถานการณ์ ซึ่งเป็นปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาจริงที่ทำให้ หาย 2) ขั้นตอนวิเคราะห์สถานการณ์ โดยใช้คำถามกระตุ้นให้นักศึกษาระดมสมองวิเคราะห์ ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายและแนวคิดที่เกี่ยวข้องในประเด็นปัญหาเพื่อนำไปใช้ในการ สร้างชิ้นงาน 3) ขั้นศึกษาและค้นคว้าข้อมูล นักศึกษาตรวจสอบความเป็นไปได้ของ ข้อมูลในการนำใช้แก้ไขปัญหาร่วมกับไมโครซอฟต์ คอโพลอต ในการหาแหล่งข้อมูลที่ น่าเชื่อถือจากแหล่งอ้างอิงที่ปรากฏผ่านวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มา ของข้อมูล 4) ขั้นตอนประยุกต์ นำความรู้ที่ได้จากการสืบค้นมาออกแบบผลงานร่วมกับ ไมโครซอฟต์ คอโพลอต ในการสร้างชิ้นงานอย่างสร้างสรรค์ 5) ขั้นนำเสนอผลงานเพื่อ แลกเปลี่ยนมุมมองการแก้ปัญหา กับเพื่อนกลุ่มอื่น และ 6) ขั้นประเมินและปรับปรุง โดยการสะท้อนผลของกลุ่มตนเองและข้อเสนอแนะของเพื่อนเพื่อนำไปแก้ไขปรับปรุง ผลงานให้ดีขึ้น และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมจากขั้นพื้นฐานเป็นขั้น ขำนาญและขั้นสูงได้

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา รุ่งเรือง. (2557). ผลการใช้ชุดกิจกรรมฝึกทำโครงงานวิทยาศาสตร์ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโครงงานวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทาง วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาส สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ ทางไกลเชิงนวัตกรรม*. 4 (2), 75-87.
- ณัฐวุฒิ สุขโสมนัส และคณะ. (2566). การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการศึกษาหลักสูตร ปัญญาประดิษฐ์: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยกำกับของรัฐในประเทศไทยและ มหาวิทยาลัยระดับโลกในสหรัฐอเมริกา. *วารสารวิชาการเครือข่าย บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*. 13 (1), 1-25.
- ดรรรัตน์ ชัยพิลา และสกนธ์ชัย ชะนูนันท์. (2559). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงานตามแนวคิด STEM Education เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง ปฏิบัติเคมีของนักเรียนชั้น

- มัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 27 (2), 98-109.
- ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์. (2559). นวัตกรรมและสื่อในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 9 (1), 560-581.
- นิลาวรรณ สิงห์งาม และคณะ. (L2559). การพัฒนาบทเรียนบนเว็บไซต์โดยใช้โครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการสอนแบบซินเน็คติกส์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. 13 (60), 151-166.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2558). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชฎาภรณ์ จันทรทอง. (2562). การใช้ STEAM Education พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*. 3 (1), 115-129.
- วศินีส อิศรเสนา ณ อยุธยา. (2559). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับ STEM Education (สะเต็มศึกษา)*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). *การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- ศักดิ์สิน โรจน์สราญรมย์. (9 มิถุนายน 2558). คุณภาพการศึกษาไทยยังแก้ไขได้. *เดลินิวส์*, น. 4.
- สรวมณต์ สิทธิสมาน. (18 กันยายน 2563). *ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไทยที่หายไป*. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2567, จาก <https://www.thaipbskids.com/contents/5f6188f917d8e5bbbee2401a1>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). *การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2556*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มสถิติแรงงาน สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคม.

- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (22 มิถุนายน 2567). *ผลการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดย IMD World Competitiveness Center ประจำปี 2567*. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2567, จาก <https://www.nxpo.or.th/th/25981/>
- สิริภพ เทพพิทักษ์. (11 ธันวาคม 2565). *ความฉลาดรู้ทางวิทยาศาสตร์: คุณลักษณะสำคัญในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567, จาก <https://bsru.net/%e0%b8%84%e0%b8%a7%e0%b8%b2%e0%b8%a1%e0%b8%89%e0%b8%a5%e0%b8%b2%e0%b8%94%e0%b8%a3%e0%b8%b9%e0%b9%89%e0%b8%97%e0%b8%b2%e0%b8%87%e0%b8%a7%e0%b8%b4%e0%b8%97%e0%b8%a2%e0%b8%b2%e0%b8%a8%e0%b8%b2%e0%b8%aa/>
- สุวิทย์ เมษินทรีย์.(2559). Thailand 4.0: สร้างความเข้มแข็งจากภายในเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก. *Eco-Challenge Magazine*. 11 (3), 6-9.
- หทัยชนันท์ กานต์การันยกุล และวิสูตร โพธิ์เงิน. (2557). การพัฒนาชุดกิจกรรมการออกแบบทางศิลปะด้วยสมุดร่างภาพตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 7 (1), 831-843.
- Aguilera, D. and Ortiz-Revilla, J. (2021). Stem vs. Steam Education and Student Creativity: A Systematic Literature Review. *Education Sciences*. 11 (7), 331.
- Capraro, R. M., et al. (eds.). (2013). *STEM Project-based Learning: An Integrated Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) Approach*, 2nd ed. Rotterdam: Sense Publishers.
- Catalina Foothills School District; CFSD. (30 September 2022). *Creativity and Innovation Rubric Grades K-2*. Retrieved August 11, 2024, from <https://www.scribd.com/document/597725023/K-12-CREATIVITY-INNOVATION-2018>
- Chen, L., et al. (2020). Artificial Intelligence in Education: A Review. *IEEE Access*. 8, 75264–75278.

- Hampel, T. and Keil-Slawik, R. (2001). sTeam - Designing an Integrative Infrastructure for Web-based Computer-supported Cooperative Learning. In *Proceedings of WWW01: Hypermedia Track of the 10th International World Wide Web Conference*. Hong Kong. 1-5 May. pp. 76-85.
- Ho, Y. J. (Ian), et al. (2024). The Philosopher's Stone for Science – The Catalyst Change of AI for Scientific Creativity. In *Proceedings of the Pacific-Asia Conference on Information Systems (PACIS 2024)*. Association for Information Systems Electronic Library (AISeL). Ho Chi Minh City, Vietnam. 1-5 July. p. 1770.
- Householder, D. L. and Hailey, C. E. (eds). (2012). *Incorporating Engineering Design Challenges into STEM Courses*. (Report). National Science Foundation, Alexandria, Virginia USA.
- Huang, X. and Qiao, C. (2024). Enhancing Computational Thinking Skills through Artificial Intelligence Education at a STEAM High School. *Science & Education*. 33, 383–403.
- Kemmis, S. and McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*, 3rd ed. Deakin University Press.
- Land, M. H. (2013). Full STEAM Ahead: The Benefits of Integrating the Arts into STEM. *Procedia Computer Science*. 20, 547-552.
- Leekitchwatana, P. and Pimdee, P. (2007). *Demand for Technical Workforce with Industrial Major by Entrepreneurs in Industrial Estates*. (Research Report). King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.
- Li, J. et al. (2023). Applications of Artificial Intelligence in Creative Design. *Computer-Aided Design and Applications*. 20 (2), 300–319.
- Moeis, D., et al. (2024). Microsoft Copilot Training for Monitoring Student Learning: A Case Study Vocational High School Makassar-Indonesia. *I-Com: Indonesian Community Journal*. 4 (3), 1911-1922.

- Office of the Education Council. (2010). *National Education Standards*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Riley, S. (25 February 2016). *6 Steps to Creating a STEAM Classroom*. Retrieved August 1, 2024, from <https://learn.artsintegration.com/wp-content/uploads/2019/03/artsintegration.com-6-Steps-to-Creating-a-STEAM-Classroom.pdf>
- Sari, J. M., and Purwanta, E. (2021). The Implementation of Artificial Intelligence in STEM-based Creative Learning in the Society 5.0 Era. *Tadris: Jurnal Keguruan Dan Ilmu Tarbiyah*. 6 (2), 433–440.
- Wagan, S. M. and Sidra, S. (2024). Revolutionizing the Digital Creative Industries: The Role of Artificial Intelligence in Integration, Development, and Innovation. *SEISENSE Journal of Management*. 7 (1), 135–152.
- Yakman, G. (2008). STEAM Education: An Overview of Creating a Model of Integrative Education. *The Pupils' Attitudes towards Technology (PATT-19) Conference: Research on Technology, Innovation, Design & Engineering Teaching*. Salt Lake City, Utah, USA. February. pp.1-28.

Research Article; Received: 2025-02-27; Revised: 2025-07-30; Accepted: 2025-08-01.

นโยบายน้ำแบบรวมศูนย์: ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม
ในพื้นที่รับน้ำบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Centralized Water Policy: Environmental Justice in
the Bang Ban Floodplain Area,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ลดาวัลย์ ไขคำ*¹, เทียนชัย สุริมาศ**², อาทิตย์ ภูบุญคง³Ladawan Khaikham¹, Thianchai Surimas², Artit Phuboonkong³คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์¹,คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์²,ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)³Faculty of Social Sciences, Kasetsart University¹,Faculty of Social Administration, Thammasat University²,Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization)³

First Author, E-mail: ladawan.kh@ku.th*

Corresponding Author, E-mail: thian.su@tu.ac.th**

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล และ (2) วิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ที่มีต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับน้ำบางบาล งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารนโยบายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เกษตรกร ผู้นำชุมชน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการน้ำ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รวมทั้งหมด 31 คน การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นหลัก ได้แก่ นโยบายการบริหารจัดการน้ำ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลอยู่ภายใต้การควบคุมของภาครัฐในลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจ โดยมีกรม

ชลประทานและสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่กำหนดนโยบาย และจัดสรรทรัพยากรน้ำ การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทจำกัด ในกระบวนการตัดสินใจ แม้ว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำและองค์กรผู้ใช้น้ำ แต่ยังคงขาดอำนาจต่อรองที่แท้จริง ผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการน้ำแบบรวม ศูนย์สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมในสามมิติ ได้แก่ (1) ความ ยุติธรรมในการกระจายพบว่า ทรัพยากรน้ำถูกจัดสรรโดยให้ความสำคัญกับพื้นที่ เศรษฐกิจมากกว่าชุมชนเกษตรกรรม ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงน้ำ (2) ความยุติธรรมในกระบวนการพบว่า กลุ่มชุมชนมีโอกาสจำกัดในการเข้าร่วมกำหนด นโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ และ (3) ผลกระทบทางสังคมและความขัดแย้งในชุมชน พบว่า การบริหารจัดการน้ำที่ไม่คำนึงถึงบริบทของชุมชนได้นำไปสู่ความขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มเกษตรกร และทำให้ประชาชนขาดความไว้วางใจในนโยบายของรัฐ องค์ ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบ รวมศูนย์และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการกระจายอำนาจเพื่อให้ชุมชนมีบทบาทที่ แท้จริงในการจัดสรรและบริหารจัดการน้ำของตนเอง แนวทางการพัฒนานโยบายใน อนาคตควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง และการพัฒนาโครงสร้างการ บริหารจัดการน้ำที่คำนึงถึงความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

คำสำคัญ: นโยบายน้ำแบบรวมศูนย์; ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม; การมีส่วนร่วม ของชุมชน; พื้นที่รับน้ำบางบาล

Abstract

This study aims to (1) examine the structure and process of water resource management in the Bang Ban floodplain and (2) analyze the impact of the centralized water resource management policy on environmental justice in the Bang Ban floodplain. This research employs a qualitative approach. Data are collected through in-depth interview, focus group discussion, and documentary review. Key informants include farmers, community leaders, academics and water resource management experts, as well as government officials. A total of 31 participants take part in the study. Data analysis is conducted through content analysis based on key themes, including water management policy, environmental impacts, and community participation.

The findings indicate that water resource management in the Bang Ban floodplain is governed under a centralized system, with the Royal Irrigation Department and the National Water Resources Office playing dominant roles in policy formulation and water allocation. This centralizes approach limits the decision-making power of local communities. Although river basin committees and water user organizations have been established to promote community participation, these entities lack real bargaining power. The impacts of centralized water management reflect environmental injustice in three key dimensions: (1) distributive justice, where water resources are allocated primarily to economic zones rather than agricultural communities, resulting in unequal access to water; (2) procedural justice, where local communities have limited opportunities to participate in decision-making processes regarding water resources; and (3) social and conflict Impacts, where the lack of community-based water management considerations has led to conflicts among farmers and eroded trust in state policies. The knowledge gained from this research highlights the limitations of centralized water resource management and emphasizes the need for decentralization to empower communities in water allocation and management. Future policy development should prioritize genuine public participation and promote governance structures that incorporate principles of environmental justice.

Keywords: Centralized Water Policy; Environmental Justice; Community Participation; Bang Ban Floodplain

บทนำ

ทุ่งบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรน้ำและการหล่อเลี้ยงระบบนิเวศในภาคกลางของประเทศไทย ด้วยขนาดพื้นที่กว่า 30,000 ไร่ ทุ่งบางบาลทำหน้าที่เป็นแก้มลิงธรรมชาติที่ช่วยป้องกันและลดความเสี่ยงจากน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มต่ำ เนื่องจากลักษณะภูมิศาสตร์ของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่าน เมื่อปริมาณน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มขึ้น น้ำจะถูกระบายลงสู่

ทุ่งรับน้ำลุ่มต่ำ เช่น ทุ่งเชียงราก ทุ่งฝั่งซ้ายคลองชัยนาท-ป่าสัก ทุ่งท่าวัง ฯลฯ โดยเฉพาะช่วงฤดูน้ำหลากจากแม่น้ำเจ้าพระยาใน เดือนกันยายนถึงธันวาคมของทุกปี ระดับน้ำเฉลี่ยจะอยู่ที่ 30-40 เซนติเมตร และค้างไว้ประมาณ 10-15 วันใน 111 หมู่บ้าน (Yodsurang & Yasufumi, 2016) บทบาทดังกล่าวสะท้อนถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรน้ำที่มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและความยั่งยืนของชีวิตในชุมชนบางบาล

อย่างไรก็ตาม ทุ่งบางบาลกำลังเผชิญกับภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ น้ำท่วมซ้ำซากและน้ำแล้งที่ส่งผลกระทบต่อผู้คน เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาเรื่องน้ำท่วมในทุ่งบางบาลซึ่งทำหน้าที่รับน้ำหลากจากแม่น้ำเจ้าพระยา ปรากฏการณ์น้ำท่วมจนาล่มของชาวนาบางบาลเกิดขึ้นหลายครั้ง เช่น ปี พ.ศ. 2521, 2526, 2531, 2535, 2538, 2545, 2549, 2553 และรุนแรงที่สุดในปี พ.ศ. 2554 และ 2565 ส่งผลต่อความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ บางบาล หากปัญหาเหล่านี้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ประชาชนและเกษตรกรต้องเผชิญกับ ปัญหาการขาดแคลนอาหาร เศรษฐกิจตกต่ำและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก ในทางตรงกันข้าม ในฤดูแล้งทุ่งบางบาลต้องเผชิญกับปัญหาขาดแคลนน้ำส่งผลให้ ประชาชนและเกษตรกรในพื้นที่ไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ เนื่องจาก สูญเสียแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรและการอุปโภคบริโภค บางบาลจึงสูญเสียแหล่ง อาหารสำคัญ และสูญเสียรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Yokying & Promkhambut, 2024)

หลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมในปี พ.ศ. 2549 รัฐบาลได้ศึกษาศักยภาพในการ เป็นพื้นที่รับน้ำของทุ่งบางบาลหรือโครงการแก้มลิงบางบาลเพื่อจัดการและลดความ เสี่ยงจากน้ำท่วม เมื่อครั้งเกิดมหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 โครงการแก้มลิงบางบาลถูก นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อป้องกันความเสียหายต่อพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญและช่วยลดความ เสี่ยงภัยต่อชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น นิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี โดยแก้ม ลิงบางบาลสามารถเก็บกักน้ำได้ประมาณ 89.63 ล้านลูกบาศก์เมตร การผันน้ำเข้าไป เก็บกักที่ระดับน้ำลึก 3 เมตร โดยมีการจ่ายค่าชดเชยประมาณ 37.21 ล้านบาทต่อปี ถือเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด (Trakuldit & Faysse, 2019)

ในปี พ.ศ. 2560 รัฐบาลไทยภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ จัดตั้งสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) เพื่อเป็นองค์กรกลางด้านการบริหาร จัดการน้ำของประเทศอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพในการเสนอแนะนโยบาย จัดทำแผนยุทธศาสตร์และติดตามประเมินผลการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบภายใต้

สำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, ม.ป.ป.) และโครงการแก้มลิงบางบาลเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยรัฐ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรในพื้นที่ นำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งที่ซับซ้อน และก่อให้เกิดคำถามด้านความยุติธรรมสิ่งแวดล้อม เช่น การขาดค่าชดเชยที่เหมาะสมสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากน้ำท่วมซ้ำซาก

ในอีกด้านหนึ่ง ทู่งบางบาลถือเป็นกรณีศึกษา นโยบายสาธารณะที่สำคัญในการสำรวจความสมดุลระหว่างการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อส่งเสริมระบบเศรษฐกิจในระดับมหภาคกับการรักษาวิถีชีวิตและความหลากหลายทางชีวภาพในระดับท้องถิ่น ความล้มเหลวในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างครอบคลุมส่งผลให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม (Dovers & Hussey, 2013) ขณะที่เป้าหมายสำคัญของการดำเนินนโยบายสาธารณะ คือ ความยั่งยืน รัฐบาลจำเป็นต้องคำนึงถึงมิติด้านความยุติธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับความมั่นคงทางนิเวศ รวมถึงการรับฟังเสียงสะท้อนจากชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้แน่ใจว่า นโยบายดังกล่าวจะสามารถสนับสนุนความยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ (Mitchell, 2011; Iyer & Reczek, 2017)

การเป็นพื้นที่รับน้ำและสถานการณ์น้ำท่วมซ้ำซากทำให้ผู้คนในพื้นที่ตั้งคำถามในหลายประเด็น เช่น ผลกระทบทางนิเวศวิทยาจากน้ำท่วม ผลกระทบในระดับชุมชน ประเด็นทางเศรษฐศาสตร์และความคุ้มทุน ประเด็นทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ หรือประเด็นความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Biswas, 2022; Biswas & Tortajada, 2023) งานวิจัยนี้มีจึงวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล และวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ที่มีต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับน้ำบางบาล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล
2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ที่มีต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับน้ำบางบาล

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อศึกษานโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม โดยได้รับการรับรองการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หมายเลข KUREC-SSE66/40 เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) ชาวบ้านและเกษตรกรในพื้นที่ จำนวน 15 คน 2) ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน นายกเทศมนตรี จำนวน 5 คน 3) นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการน้ำ จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมาคมกรุงเก่าเพื่อการพัฒนา และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 6 คน 4) เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 31 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือวิจัยที่ใช้ ได้แก่ 1) แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) เน้นการตั้งคำถามเกี่ยวกับนโยบายการจัดการน้ำ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และบทบาทของภาครัฐและชุมชน 2) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดสรรน้ำและแนวทางการแก้ไขปัญหา 3) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) ได้แก่ นโยบายของภาครัฐ รายงานทางวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยมีการทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) ในการประเมินการสอดคล้องของชุดคำถามเพื่อให้ตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อให้คำถามครอบคลุมและตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษา นอกจากนี้ การวิจัยได้ทดสอบเครื่องมือในภาคสนาม (Field Testing) โดยทดลองใช้เครื่องมือวิจัยในการวิจัยเบื้องต้น (Pilot Study) เพื่อประเมินความสามารถของเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยก่อนที่จะเริ่มการเก็บข้อมูลจริง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Data Triangulation) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้ โดยใช้แหล่งข้อมูลหลายแหล่งเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร: ศึกษารายงาน นโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก: ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแนวคำถามที่กำหนด 3) การสนทนากลุ่ม: จัดกลุ่มสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยทำการแยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูลจากเอกสารนโยบายของรัฐและความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องหรือความขัดแย้งของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มตามประเด็นหลัก ได้แก่ นโยบายการบริหารจัดการน้ำ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัย

1. โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลถูกกำหนดโดยนโยบายจากส่วนกลางผ่านสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) และกรมชลประทาน ซึ่งมีบทบาทหลักในการควบคุมการจัดสรรน้ำ การกำหนดพื้นที่รับน้ำ และการดำเนินโครงการชลประทานที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ ได้แก่

1) สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2560 เป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี บทบาทของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คือ การบูรณาการการจัดการน้ำทั้งด้านข้อมูล แผนงาน โครงการ งบประมาณและติดตามประเมินผลในเชิงนโยบายและการวางแผนเพื่อกำกับควบคุมการจัดการน้ำ ทั้งนี้ ภารกิจหลักของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คือ การเสนอแนะนโยบาย การจัดทำแผนแม่บท การกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศและขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ การจัดทำผังน้ำ การบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศทรัพยากรน้ำ แผนงาน โครงการ งบประมาณ ประสานความร่วมมือด้านต่างประเทศเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและติดตามประเมินผลการบริหารทรัพยากรน้ำ

2) กรมชลประทาน เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านการดำเนินโครงการชลประทานในพื้นที่รับน้ำบางบาล หน่วยงานระดับจังหวัดของกรมชลประทาน คือ โครงการชลประทานพระนครศรีอยุธยา และหน่วยงานระดับพื้นที่บาง

บาลของกรมชลประทาน คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบางบาล หน่วยงานเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการน้ำเพื่อป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากน้ำท่วม กรมชลประทานทำหน้าที่วางแผนการควบคุมน้ำผ่านระบบเขื่อน ประตูระบายน้ำ และคลองชลประทาน รวมถึงการกำหนดพื้นที่สำหรับการรับน้ำท่วมตามนโยบายของภาครัฐ อย่างไรก็ตาม บทบาทของกรมชลประทานในพื้นที่นี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามุ่งเน้นไปที่การปกป้องพื้นที่เมืองและอุตสาหกรรมมากกว่าความเป็นอยู่ของเกษตรกรและชุมชนในพื้นที่ (Trakuldit & Faysse, 2019)

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง กระทรวงมหาดไทย ตำบลบางบาล และตัวแทนผู้ใหญ่บ้านจากบางชนและบางบาล สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทในด้านการพัฒนาชุมชนและการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในระดับท้องถิ่น แต่โดยรวมแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีอำนาจจำกัด เนื่องจากในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการน้ำยังอยู่ที่ระดับรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารข้อมูลจากภาครัฐไปยังชุมชน และบางครั้งมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องกับระบบระบายน้ำภายในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดทางงบประมาณและโครงสร้างการบริหารที่ขึ้นกับภาครัฐทำให้การดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ (Khaikham & James, 2019)

จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่

1) การบริหารจัดการน้ำแบบรวมศูนย์ การบริหารจัดการน้ำถูกควบคุมโดยภาครัฐผ่านสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สทนช.) และกรมชลประทาน โดยเน้นการวางแผนระดับชาติและการจัดการน้ำเพื่อป้องกันผลกระทบต่อนิคมอุตสาหกรรมและเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยในการกำหนดแผนการใช้น้ำและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ภาพ 1 โครงการชลประทานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
(โครงการชลประทานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ม.ป.ป.)

จากแผนภาพข้างต้น สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติจัดให้พื้นที่รับน้ำบางบาลเป็นพื้นที่ “พังกด” (ตำแหน่ง C ในแผนที่) ที่ผ่านมารัฐบาลพยายามผลักดันให้เกิดนโยบายพื้นที่รับน้ำบางบาลมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ในปี พ.ศ. 2559 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการ 3 ส่วน ตามคำสั่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการวางแผนปลูกข้าวเหลือเวลาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี พ.ศ. 2559 ได้แก่ 1) คณะกรรมการอำนวยการวางแผนการปลูกข้าวเหลือเวลา 2) คณะทำงานวางแผนเหลือเวลาการเพาะปลูกข้าวและประมงพร้อมจัดสรรน้ำ และ 3) คณะทำงานจัดทำเวทีประชาคมเพื่อการวางแผนปลูกข้าว ส่งน้ำและการทำประมง

คณะกรรมการทั้ง 3 ส่วน เป็นผู้กำหนดประกาศจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องปรับเปลี่ยนระบบการปลูกข้าวเหลือเวลาเพื่อกำหนดทิศทางการจัดการน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล โดยรัฐได้ควบคุมช่วงเวลาการทำนาของชาวนาในพื้นที่แห่งนี้เพื่อเตรียมพื้นที่นาให้พร้อมรับน้ำในช่วงฤดูหลากสำหรับบรรเทาปัญหาอุทกภัยให้กับพื้นที่เมืองและอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมถึงพื้นที่จังหวัดปทุมธานี นนทบุรีและกรุงเทพมหานคร

(สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, 2567; โครงการชลประทาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ม.ป.ป)

2) การบริหารจัดการน้ำผ่านกลไกคณะกรรมการลุ่มน้ำ การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่บางบาลมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำและกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล สำนักงานชลประทานในพื้นที่รับน้ำบางบาลได้จัดตั้งกลุ่ม “ผู้ใช้น้ำทุ่งบางบาลร่วมใจพัฒนา” เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในพื้นที่ การให้ข้อมูลและการศึกษา การประสานงาน การแก้ไขปัญหาและการสนับสนุนการพัฒนา ปรับปรุงระบบการจัดการน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของชาวบ้านยังคงมีข้อจำกัด เนื่องจากการรวมศูนย์อำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ที่รัฐ รวมถึงปัญหาด้านความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชน นอกจากนี้การประกาศใช้พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ โดยมีการตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำเจ้าพระยาและกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในอำเภอบางบาล ส่งผลให้บทบาทของคณะกรรมการลุ่มน้ำยังมีข้อจำกัดในการเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ของชาวบ้าน เนื่องจากการตัดสินใจที่สำคัญยังอยู่ในอำนาจของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการตัดสินใจได้อย่างแท้จริง

3) การบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนและเกษตรกร ในบางกรณีชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่บางบาลมีการบริหารจัดการน้ำของตนเองผ่านการใช้เครื่องสูบน้ำ การสร้างระบบระบายน้ำภายในพื้นที่ และการจัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น บางหมู่บ้านในพื้นที่รับน้ำบางบาลที่มีการจัดตั้งกลุ่มใช้น้ำเพื่อบริหารจัดการการกระจายน้ำภายในพื้นที่ของตนเอง โดยใช้เงินทุนส่วนตัวของสมาชิกกลุ่มเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำสำรอง เช่น การขุดบ่อเก็บน้ำและการซ่อมแซมระบบระบายน้ำ การบริหารจัดการในลักษณะนี้เกิดขึ้นจากความจำเป็นของชุมชนที่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดจากนโยบายภาครัฐ โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่การเข้าถึงน้ำถูกควบคุมโดยหน่วยงานรัฐเป็นหลัก ชาวบ้านที่มีฐานะดีและสามารถลงทุนซื้อเครื่องสูบน้ำได้จะมีโอกาสเข้าถึงน้ำมากกว่ากลุ่มเกษตรกรที่ไม่มีทรัพยากรเพียงพอ (อาทิตย์ ภูบุญคง, 2566)

ทั้งนี้ การบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนต้องเผชิญกับข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงน้ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีเครื่องมือการจัดการน้ำที่ดีกว่าสามารถทำการเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่เกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีทรัพยากรต้องพึ่งพาระบบของรัฐ ซึ่งไม่สามารถตอบสนองได้ทันเวลา นอกจากนี้ ความ

ขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกษตรกรยังเป็นอีกปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ที่ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับทุกกลุ่ม ชาวนาที่อยู่ใกล้คลองชลประทานสามารถสูบน้ำได้ก่อน ขณะที่ชาวนาที่อยู่ไกลออกไปจะประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ส่งผลให้เกิดข้อพิพาทระหว่างชุมชนในบางกรณี (นาย ก, 2566; นาง ซี, 2566) อย่างไรก็ตาม กลุ่มดังกล่าวยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นระบบ ทำให้การบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชนยังมีข้อจำกัดและต้องอาศัยทรัพยากรของแต่ละบุคคลเป็นหลัก

ลักษณะการบริหารจัดการทั้งสามแบบข้างต้นสะท้อนให้เห็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลยังมีลักษณะรวมศูนย์ ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีอำนาจในการตัดสินใจที่จำกัดและขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้ ระบบการชดเชยและมาตรการเยียวยาสำหรับเกษตรกรและชุมชนได้รับผลกระทบยังมีข้อจำกัดและไม่ได้สะท้อนผลกระทบที่แท้จริงที่ประชาชนได้รับ

การจัดการน้ำลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิดความท้าทายที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนโดยตรง (Mitchell, 2011; Biswas & Tortajada, 2023)

2. ผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ที่มีต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับน้ำบางบาล จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ในพื้นที่รับน้ำบางบาลส่งผลต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมใน 3 ด้านหลัก ได้แก่

1) ความยุติธรรมในการกระจายทรัพยากรน้ำ (Distributive Justice) นโยบายการบริหารจัดการน้ำแบบรวมศูนย์ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูน้ำหลากและฤดูแล้งที่การควบคุมน้ำเป็นไปเพื่อประโยชน์ของพื้นที่เศรษฐกิจมากกว่าพื้นที่เกษตรกรรม การตัดสินใจในการเปิด-ปิดประตูน้ำและการกำหนดระดับน้ำได้รับอิทธิพลจากการคาน้ำถึงผลกระทบต่อเขตอุตสาหกรรมและเขตเมืองเป็นหลัก (นาย เอ, 2566) ซึ่งส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมและภัยแล้งอย่างไม่เท่าเทียมกัน ตามที่เกษตรกรในพื้นที่กล่าวว่า “ทุกปีเราถูกบังคับให้ปล่อยให้พื้นที่ของเรากลายเป็นอ่างเก็บน้ำของรัฐโดยไม่มีอำนาจในการเจรจา เราต้องรับผลกระทบทุกปี แต่ไม่เคยได้รับการชดเชยที่เพียงพอ” (นาย ข, 2566)

นอกจากนี้ เกษตรกรที่อยู่ปลายน้ำต้องเผชิญกับปัญหาการเข้าถึงน้ำที่ไม่แน่นอนและต้องพึ่งพาระบบสูบน้ำที่ต้องใช้ต้นทุนสูง ขณะที่เกษตรกรที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำมีโอกาสได้รับน้ำมากกว่า ดังที่เกษตรกรรายหนึ่งระบุว่า “เราไม่มีทางเลือกนอกจากต้องซื้อเครื่องสูบน้ำมาใช้เอง หรือบางคนก็ต้องซื้อน้ำที่เขาสูบน้ำขาย มิฉะนั้น น้ำก็จะหมดไปก่อนที่จะถึงที่นาเรา” (นาง ซี, 2566) สถานการณ์นี้สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรน้ำที่เกิดจากโครงสร้างการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการควบคุมมากกว่าการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการน้ำของตนเองได้

2) ความยุติธรรมในกระบวนการตัดสินใจ (Procedural Justice) กระบวนการตัดสินใจด้านการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลยังคงเป็นแบบรวมศูนย์ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แม้ว่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำและกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในพื้นที่ แต่บทบาทของชุมชนยังคงถูกจำกัด และการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ ตามที่ตัวแทนชุมชนคนหนึ่งระบุว่า “เรามักจะได้รับแจ้งให้ปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดขึ้น ไม่มีโอกาสให้เราแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่ต้น พอน้ำท่วมเราก็มียกคำขอบคุณให้ชาวบ้าน” (นาง ค, 2566)

การประชุมที่จัดขึ้นในระดับท้องถิ่นมักเป็นเพียงเวทีที่ใช้สำหรับการเผยแพร่นโยบายจากภาครัฐมากกว่าการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ส่งผลให้กลุ่มผู้ใช้น้ำในท้องถิ่นไม่มีอำนาจต่อรองหรือสิทธิในการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหากษตรกรรายหนึ่งแสดงความเห็นว่า “แม้ว่าเราจะมีการประชุมระดับชุมชนเกี่ยวกับการจัดการน้ำ แต่ก็ไม่มีผลกระทบจริง เพราะทุกอย่างถูกตัดสินใจไปแล้วจากส่วนกลาง เราแค่ได้รับฟังและปฏิบัติตาม” (นาย เอ, 2566) อีกทั้งชาวบ้านยังสะท้อนว่า “ข้อมูลบางอย่างที่เจ้าหน้าที่มานำเสนอก่อนการปล่อยน้ำเข้ามาช่วงหน้าฝน เช่น พวก (ข้อมูล) จำนวนหรือปริมาณน้ำ จำนวนการปล่อยน้ำจากเขื่อน การไหลของน้ำและความแรงของน้ำเป็นข้อมูลตัวเลขที่เจ้าหน้าที่เข้าใจ ชาวบ้านไม่เข้าใจ เหมือนไปฟังเฉย ๆ เพื่อรับรู้แต่ไม่ได้เข้าใจ และไม่ได้มีส่วนตัดสินใจ” (นาง บี, 2566) ข้อจำกัดนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในกระบวนการตัดสินใจและทำให้ประชาชนขาดอำนาจในการกำหนดทิศทางของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ของตนเอง

3) ผลกระทบด้านสังคมและความขัดแย้งในชุมชน (Social and Conflict Impacts) การบริหารจัดการน้ำแบบรวมศูนย์นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกษตรกรภายในพื้นที่ เนื่องจากกลุ่มที่สามารถเข้าถึงน้ำได้มากกว่ามีโอกาสได้รับผลผลิตที่ดีกว่า ขณะที่กลุ่มเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำต้องเผชิญกับปัญหาการ

ขาดแคลนน้ำ และในบางกรณีเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับการแย่งชิงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะ ตามที่เกษตรกรรายหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อเกิดภัยแล้ง เราต้องพึ่งพาแหล่งน้ำสาธารณะ แต่ปริมาณน้ำมีจำกัด ทำให้เกิดข้อพิพาทกับเกษตรกรรายอื่นที่ต้องการน้ำเช่นกัน หลายครั้งเราต้องเจรจากันเองโดยไม่มีหน่วยงานรัฐเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย” (นาง ค, 2566)

นอกจากนี้ การขาดกลไกการชดเชยที่มีประสิทธิภาพจากภาครัฐยิ่งทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจต่อโครงการบริหารจัดการน้ำ เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวว่า “ทุกปีเราต้องรับภาระจากการที่รัฐปล่อยน้ำเข้ามาท่วมพื้นที่การเกษตรของเรา แต่การชดเชยล่าช้าและไม่เพียงพอ ทำให้เรารู้สึกว่า รัฐให้ความสำคัญกับส่วนอื่นมากกว่าชุมชนเกษตรกรรม” (นาย ข, 2566)

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มยังระบุว่า ชาวบ้านไม่มีช่องทางให้ร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาการจัดสรรน้ำเท่าที่ควร รัฐและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องตัดสินใจเองโดยไม่ฟังเสียงของเกษตรกร (นาย ก, 2566; นาย ข, 2566) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจในนโยบายของรัฐและนำไปสู่ความตึงเครียดในชุมชนที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรน้ำอย่างมาก

จากการวิเคราะห์พบว่า นโยบายการบริหารจัดการน้ำแบบรวมศูนย์ในพื้นที่รับน้ำบางบาลส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในสามมิติ ได้แก่ ความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรน้ำที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มเมืองและภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม ความไม่เท่าเทียมในกระบวนการตัดสินใจที่จำกัดบทบาทของชุมชนท้องถิ่น และผลกระทบด้านสังคมที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกษตรกร การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจให้กับชุมชนมากขึ้นและพัฒนากลไกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล มีประเด็นสำคัญที่สามารถอภิปรายได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล นโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลถูกกำหนดโดยรัฐในลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจการจัดการน้ำ ซึ่งรัฐมีอำนาจเต็มในการตัดสินใจและดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรน้ำ โดยไม่มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้า

มามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการหรือกระบวนการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นโดยตรง ระบบนี้ดำเนินการผ่านกรมชลประทาน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านการวางแผนและการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ เขตชลประทานและโครงการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลถูกออกแบบให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ของรัฐโดยตรง

การออกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2561 ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยให้รัฐเป็นศูนย์กลางในการควบคุมและกำหนดนโยบาย รวมถึงสร้างกลไกใหม่ เช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำเจ้าพระยา องค์การผู้ใช้น้ำในบางบาล ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ “กลุ่มผู้ใช้น้ำทุ่งบางบาลร่วมใจพัฒนา” ขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำ แต่บทบาทขององค์กรเหล่านี้ยังถูกจำกัดเนื่องจากอำนาจตัดสินใจที่แท้จริงอยู่กับภาครัฐ ส่งผลให้การกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่นเป็นไปได้เพียงในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

แม้ว่าคณะกรรมการลุ่มน้ำเจ้าพระยาและองค์กรผู้ใช้น้ำจะมีบทบาทในการวางแผนการจัดการน้ำและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่กลับไม่สามารถเป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการตัดสินใจด้านนโยบายและแผนการบริหารจัดการน้ำถูกกำหนดจากส่วนกลางโดยกรมชลประทานและสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ กระบวนการจัดทำแผนการจัดการน้ำส่วนใหญ่เป็นการกำหนดจากบนลงล่าง (Top-down Approach) โดยประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมเพียงแค่ระดับของการให้ข้อมูลมากกว่าการมีอำนาจต่อรองหรือมีบทบาทในการกำหนดนโยบายจริง

ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ (Centralized Water Governance) ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในวงวิชาการว่า เป็นกลไกที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับส่วนกลาง โดยละเลยบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของพื้นที่ (อาทิตย์ ญบุญคง, 2566) สถานการณ์ในพื้นที่รับน้ำบางบาลจึงสะท้อนให้เห็นลักษณะของการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง (Top-down Policy) ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทเพียงในเชิงรับข้อมูลมากกว่าการเป็นผู้กำหนดหรือร่วมตัดสินใจในกระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำ

นอกจากนี้ ข้อค้นพบยังมีความสอดคล้องกับงานของสตีเฟน โดเวอร์ และคาเรน ฮัสเซย์ (Dovers & Hussey, 2013) ซึ่งเสนอว่า การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

จำเป็นต้องอาศัยกลไกที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในกรณีของพื้นที่ที่ต้องเผชิญกับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายภาครัฐ เช่น พื้นที่รับน้ำที่ต้องเผชิญน้ำท่วมและภัยแล้งซ้ำซาก กรณีศึกษาเชิงพื้นที่ในประเทศไทย ธนพร ตระกูลดิษฐ์ และนิโคลัส เฟยส์ (Trakuldit & Faysse, 2019) ชี้ให้เห็นว่า การออกแบบพื้นที่รับน้ำในลุ่มเจ้าพระยาโดยเฉพาะ ‘พื้นที่แก้มลิงบางบาล’ ถูกออกแบบตามหลักการวิศวกรรมและยึดเป้าหมายความมั่นคงทางเศรษฐกิจเมืองมากกว่าการคำนึงถึงผลกระทบต่อเกษตรกรในท้องถิ่นจึงก่อให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และลดทอนโอกาสของชุมชนในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจ

ในทางกลับกัน รูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบปรับตัว (Adaptive Co-management) ที่เสนอโดยคลอเดีย พาห์ล-วอสท์ (Pahl-Wostl, 2007) ซึ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนเป็นทางเลือกที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในบริบทของพื้นที่บางบาล อย่างไรก็ตาม จากผล การศึกษานี้พบว่า ยังไม่มีการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม แม้จะมีการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำและคณะกรรมการลุ่มน้ำแล้วก็ตาม เนื่องจากโครงสร้างอำนาจ ยังคงเน้นการกำหนดจากภาครัฐเป็นหลัก ดังนั้น ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้าง ความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน และตอกย้ำถึงความจำเป็นของการ ออกแบบนโยบายที่ยึดโยงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

2. ผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ที่มีต่อ ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในพื้นที่รับน้ำบางบาล ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ แนวคิดด้านความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่เสนอโดยเน้นว่า ความยุติธรรมในการ กระจายทรัพยากรและความยุติธรรมในกระบวนการเป็นสององค์ประกอบหลักที่มีผล ต่อความเป็นธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ต้องรับ ผลกระทบจากนโยบายของรัฐโดยตรง ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ในพื้นที่รับน้ำบางบาลได้นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันทั้งใน การจัดสรรน้ำและการตัดสินใจด้านนโยบาย ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาความยุติธรรมทาง สิ่งแวดล้อมที่ชุมชนท้องถิ่นต้องเผชิญ

ในด้านความยุติธรรมในการกระจาย (Distributive Justice) งานวิจัยนี้พบว่า ทรัพยากรน้ำไม่ได้ถูกกระจายอย่างเป็นธรรม ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรที่อยู่ปลายน้ำ หรือไม่มีทรัพยากรในการสูบน้ำต้องประสบกับความไม่แน่นอนในการทำการเกษตร ข้อ

ค้นพบนี้สอดคล้องกับการศึกษาโดยเดวิด ชลอสเบิร์ก (Schlosberg, 2007) ซึ่งระบุว่า ในหลายกรณีของนโยบายสิ่งแวดล้อมแบบรวมศูนย์ กลุ่มประชากรที่มีอำนาจต่อรองน้อยมักเป็นผู้แบกรับผลกระทบมากที่สุด การจัดสรรน้ำที่มุ่งเน้นการปกป้องเขตอุตสาหกรรมและเขตเมืองสะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจที่ทำให้ความสำคัญกับกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าผลประโยชน์ของเกษตรกรรายย่อย

ในด้านความยุติธรรมในกระบวนการ (Procedural Justice) งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนมีส่วนร่วมน้อยมากในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการน้ำ แม้จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำและเวทีประชาคม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การตัดสินใจยังคงอยู่ในมือของหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่า ประชาชนในพื้นที่รู้สึกว่ “ไม่มีอำนาจต่อรองในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำของตนเอง” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเชอร์รี อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969) เรื่อง “Ladder of Citizen Participation” ที่ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งเป็นลำดับขั้น และในกรณีของพื้นที่รับน้ำบางบาล การมีส่วนร่วมยังอยู่ในระดับ “Tokenism” หรือเป็นเพียงการรับฟังความคิดเห็นโดยไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายจริง

ในแง่ของผลกระทบทางสังคมและความขัดแย้งในชุมชน (Social and Conflict Impacts) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการน้ำแบบรวมศูนย์ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกษตรกร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่มีการแย่งชิงน้ำเพื่อการเกษตร งานศึกษาของฮาซัน และคณะ (Hasan, et al., 2025) พบว่า ความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการน้ำในระดับชุมชนเกิดจากหลายปัจจัย ทั้งผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรทรัพยากร ระบบการตัดสินใจ โครงสร้างอำนาจและบริบทเชิงสถาบัน ประกอบกับการศึกษาของโชโกะ (Shoko, 2025) ที่พบว่า ความขัดแย้งมักเกิดจากการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรน้ำที่มีจำกัด เช่น ชนบทหรือพื้นที่ชลประทาน ประกอบกับปัจจัยด้านประชากรที่เพิ่มขึ้นและการขยายตัวของเมือง ซึ่งนำไปสู่ความต้องการใช้น้ำที่มากขึ้น ความขัดแย้งมักก่อตัวอย่างเฉียบ ๆ แต่หากรัฐบาลปราศจากกลไกการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ ความขัดแย้งจะปะทุขึ้นอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ปัญหาความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงน้ำ โครงสร้างการจัดการที่ไม่โปร่งใส การมีส่วนร่วมของชุมชนที่จำกัด ความล้มเหลวด้านนโยบาย และปัจจัยทางสังคม เช่น ระดับทุนทางสังคม คุณภาพชีวิต การรับรู้วิกฤตน้ำและความผูกพันต่อถิ่นที่อยู่ล้วนกระตุ้นให้เกิดความตึงเครียดในชุมชน

การลดความขัดแย้งจำเป็นต้องเน้นกลไกการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การกระจายอำนาจ และการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ กลยุทธ์แบบบูรณาการและความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำจึงเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระยะยาว ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้ยืนยันว่าการกระจายทรัพยากรน้ำที่ไม่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมที่จำกัดของประชาชน และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากนโยบายดังกล่าวเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการแก้ไขผ่านแนวทางการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำในระยะยาว (Mitchell, 2011; Biswas & Tortajada, 2023)

องค์ความรู้จากการวิจัย

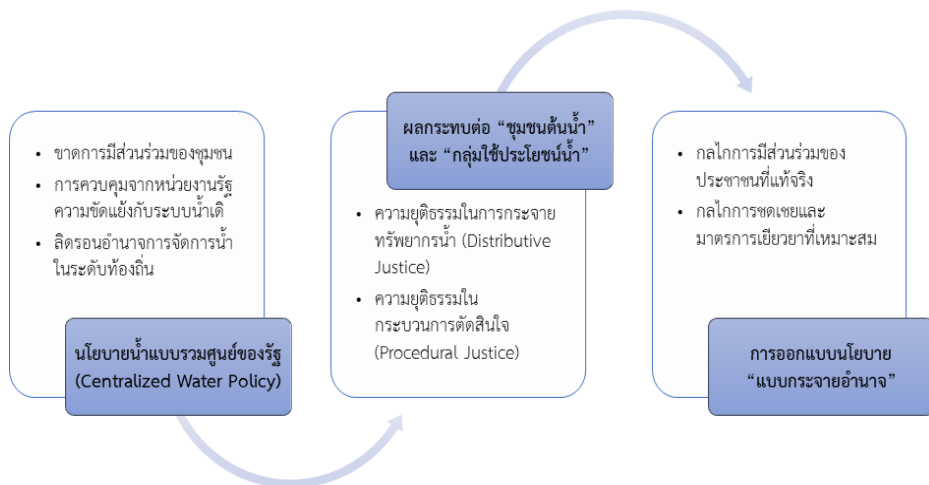
จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการน้ำแบบรวมศูนย์ในพื้นที่รับน้ำบางบาลได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายของรัฐกับความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม โดยมีข้อค้นพบสำคัญ ประการแรก คือ การบริหารจัดการน้ำแบบรวมศูนย์ส่งผลต่อความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนพบว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาลถูกกำหนดจากภาครัฐ โดยไม่มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ส่งผลให้ชุมชนต้องรับภาระจากน้ำท่วมและภัยแล้งอย่างไม่เป็นธรรม เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรับน้ำไม่มีช่องทางในการต่อรองหรือลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตนเอง การกระจายอำนาจที่ไม่สมดุลนำไปสู่การแบกรับภาระด้านสิ่งแวดล้อมที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มประชากรที่ได้รับผลประโยชน์กับกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ

ประการที่สอง กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบการบริหารจัดการน้ำยังมีข้อจำกัด แม้จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำเจ้าพระยาและองค์กรผู้ใช้น้ำบางบาล แต่บทบาทขององค์กรเหล่านี้อยู่ในระดับของ “Tokenism” หรือการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ เมื่อประชาชนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจที่แท้จริง กระบวนการมีส่วนร่วมก็ไม่สามารถสร้างผลกระทบเชิงนโยบายได้ กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในบางบาลยังมีข้อจำกัดด้านอำนาจต่อรองและไม่สามารถเป็นกระบอกเสียงให้กับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการกำหนดแผนการบริหารจัดการน้ำเป็นไปตามแนวทางที่รัฐกำหนดจากส่วนกลาง

ประการที่สาม การขาดกลไกการชดเชยและมาตรการเยียวยาที่สอดคล้องกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง ระบบการชดเชยของรัฐยังไม่สามารถตอบสนองต่อความเสียหายที่เกษตรกรได้รับจากนโยบายการรับน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการ

ชดเชยของรัฐมักล่าช้าและไม่ครอบคลุมความเสียหายที่แท้จริงของเกษตรกร ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดของมาตรการเยียวยาที่ไม่มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงของพื้นที่รับน้ำบางบาล การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดมาตรการชดเชยที่เหมาะสมจะสร้างความไม่ไว้วางใจในนโยบายของรัฐและอาจส่งผลกระทบต่อความตึงเครียดทางสังคมในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญของการบริหารจัดการน้ำแบบรวมศูนย์ในพื้นที่รับน้ำบางบาล ทั้งในมิติของความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนและความล้มเหลวของกลไกการชดเชย ซึ่งเป็นประเด็นที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดระบบที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น

ภาพ 2 แนวทางพัฒนานโยบายกับการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล เป็นไปในลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจ โดยที่รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมชลประทานและสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เป็นผู้กำหนดนโยบายและแนวทางการจัดสรรน้ำโดยตรง ระบบการบริหารจัดการน้ำถูกกำหนดจากแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ ซึ่งมุ่งเน้นการปกป้องพื้นที่เศรษฐกิจและเขตอุตสาหกรรมมากกว่าการบริหารจัดการที่คำนึงถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่น แม้จะมีการจัดตั้ง

คณะกรรมการลุ่มน้ำและองค์กรผู้ใช้น้ำบางบาลเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่บทบาทขององค์กรเหล่านี้อยู่ในระดับของการให้ข้อมูลมากกว่าการมีอำนาจตัดสินใจที่แท้จริง ส่งผลให้การจัดการน้ำเป็นไปตามแนวทางที่รัฐกำหนดจากส่วนกลาง โดยไม่ได้สะท้อนถึงบริบทของพื้นที่รับน้ำบางบาลอย่างแท้จริง

ในส่วนของผลกระทบของนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบรวมศูนย์ต่อความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมพบว่า โครงสร้างการบริหารจัดการน้ำที่รวมศูนย์อำนาจส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมในหลายมิติ ประการแรก การจัดสรรทรัพยากรน้ำไม่เป็นธรรมต่อชุมชนเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรที่อยู่ปลายน้ำหรือไม่มีทรัพยากรในการสูบน้ำต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนในการทำการเกษตร ขณะที่พื้นที่อุตสาหกรรมและเขตเมืองได้รับการปกป้องมากกว่า ประการที่สอง กระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน แม้ว่าจะมีการประชุมคณะกรรมการลุ่มน้ำ แต่การตัดสินใจเป็นไปตามแนวทางของรัฐ ประการสุดท้าย ระบบการชดเชยสำหรับเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบยังไม่มี ความชัดเจนและไม่สามารถตอบสนองต่อความเสียหายที่แท้จริงได้ ส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจในนโยบายของรัฐ

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างการบริหารจัดการน้ำที่รวมศูนย์อำนาจในพื้นที่รับน้ำบางบาลส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านของการจัดสรรทรัพยากร กระบวนการตัดสินใจและผลกระทบทางสังคม งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดระบบที่มีความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการธรรมาภิบาลน้ำในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยศูนย์ภูมิภาคเพื่อสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

โครงการชลประทานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ม.ป.ป.). *การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (เอกสารอัดสำเนา).

นาง ค. (2566). ผู้นำชุมชน. *การสนทนากลุ่ม* 2. 19 กันยายน.

นาง ซี. (2566). เกษตรกรและชาวบ้านในพื้นที่. *การสัมภาษณ์เชิงลึก*. 25 พฤศจิกายน.

- นาง ปี. (2566). ผู้นำชุมชน. *การสัมภาษณ์เชิงลึก*. 20 พฤศจิกายน.
- นาย ก. (2566). เกษตรกรและชาวบ้านในพื้นที่. *การสนทนากลุ่ม 1*. 18 กันยายน.
- นาย ข. (2566). เกษตรกรและชาวบ้านในพื้นที่. *การสนทนากลุ่ม 1*. 18 กันยายน.
- นาย เอ. (2566). นักวิชาการอิสระ. *การสัมภาษณ์เชิงลึก*. 17 พฤศจิกายน.
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *ความเป็นมาของสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ*. สืบค้นเมื่อ 4 มกราคม 2567, จาก http://www.onwr.go.th/?page_id=3992
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (20 มีนาคม 2567). *ขอประชาสัมพันธ์ เรื่อง การปลูกข้าวเหลืองเวลาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปี 2567*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2567, จาก <https://ayutthaya.prd.go.th/th/content/category/detail/id/38/iid/271200>
- อาทิตย์ ภูบุญคง. (2566). การจัดการน้ำในพื้นที่รับน้ำบางบาล อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: ผลกระทบและการต่อรองของผู้คนในพื้นที่. *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*. 15 (2), 96–112.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*. 35 (4), 216-224.
- Biswas, A. K. and Tortajada, C. (2023). Reimagining Water Management. *International Journal of Water Resources Development*. 39 (4), 549-556.
- Biswas, C. (16 October 2022). *Local Protest, Global Solidarity: Why is Ban Mae Ngud's Karen Community Restive?* Retrieved February 22, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/364352909_Local_protest_global_solidarity_why_is_Ban_Mae_Ngud's_Karen_community_restive
- Dovers, S. and Hussey, K. (2013). *Environment and Sustainability: A Policy Handbook*. Sydney, Australia: Federation Press.
- Hasan, M. H., et al. (2025). Navigating Water Discord: A Review of Water Conflicts in the Common Resource Management System in Coastal Areas. *Frontiers in Water*. 6, 1405601. DOI:10.3389/frwa.2024.1405601

- Iyer, E. S. and Reczek, R. W. (2017). The Intersection of Sustainability, Marketing, and Public Policy: Introduction to the Special Section on Sustainability. *Journal of Public Policy & Marketing*. 36 (2), 246–254. DOI:10.1509/jppm.36.250
- Khaikham, L. and James, H. (2019). Socio-political Transformation after the 2011 Floods in Thailand. In James, H. (ed.). *Population, Development, and the Environment: Challenges to Achieving the Sustainable Development Goals in the Asia Pacific*. (pp. 227-253). Singapore: Palgrave Macmillan Singapore.
- Mitchell, G. (2011). Environmental Justice: An Overview. In Nriagu, J. O. (ed.). *Encyclopedia of Environmental Health*. (pp. 449–458). Amsterdam: Elsevier Science.
- Pahl-Wostl, C. (2007). Transitions towards Adaptive Management of Water Facing Climate and Global Change. *Water Resources Management*. 21, 49-62.
- Schlosberg, D. (2007). *Defining Environmental Justice: Theories, Movements, and Nature*. Oxford: Oxford University Press.
- Shoko, E. (2025). Structural Determinants of Conflicts and Cooperation in Rural Water Management. *Peace Review*. 1-13. DOI: 10.1080/10402659.2025.2485300
- Trakuldit, T. and Faysse, N. (2019). Difficult Encounters around “Monkey Cheeks”: Farmers’ Interests and the Design of Flood Retention Areas in Thailand. *Journal of Flood Risk Management*. 12 (Suppl. 2), e12543. DOI:10.1111/jfr3.12543
- Yodsurang, P. and Yasufumi, U. (2016). A Traditional Community in the Chao Phraya River Basin II: Influence of Water Circulation on the Traditional Living Culture according to the Settlement Pattern. *Asian Culture and History*. 8 (1), 112–125. DOI: 10.5539/ach.v8n1p112
- Yokying, P. and Promkhambut, A. (2024). *Drought, Flood, and Rice Security in Central Thailand*. Hawaii: East-West Center.

Research Article; Received: 2025-04-27; Revised: 2025-07-21; Accepted: 2025-07-27.

รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
 The Development of Career Skills for Students
 Using Community Based Learning Model of
 the Opportunity Expansion Schools under Surat Thani
 Primary Education Service Area Office 3

กฤษฎกร สุวรรณวิหค*¹, ชุศักดิ์ เอกเพชร**², วีระยุทธ ชาตะกาญจน์³
 Kritchaporn Suwanvihok¹, Chusak Ekapetch², Werayut Chatakan³

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืน
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Doctor of Philosophy Program in Interdisciplinary for
 Sustainable Development Administration,
 Graduate School, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

First Author, E-mail: ktr.0806@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: chusakek@gmail.com**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยอาศัยวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาทักษะอาชีพ และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 237 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และระยะที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ จำนวน 10 คน โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นพัฒนางานประกอบทักษะอาชีพของนักเรียนด้วยดัชนีความจำเป็นต้องการพบว่า มีลำดับความต้องการจำเป็น คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการ ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว และทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานพบว่า มีลำดับความต้องการจำเป็น คือ การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา การสะท้อนผลและการประเมินผล การดำเนินการ การปรับปรุงแก้ไขและการวางแผน 2) ผลการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานพบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามือถือประกอบ 5 ส่วน คือ หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของทักษะอาชีพ ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพและเงื่อนไขความสำเร็จ และรูปแบบมีความถูกต้องมีความเหมาะสม มีความเป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ สรุปองค์ความรู้ที่ได้ คือ การได้รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของทักษะอาชีพ ขั้นตอนการดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จ

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะอาชีพ; การจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน; โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

This research article aims to 1) examine the current situation and needs for developing students' career skills using a community-based approach and 2) develop and validate a model for career skills development of students through community-based learning. This study employs research and development methodology using a mixed-method approach, divided into three phases. Phase 1 involves surveying

current conditions and needs using questionnaires with 237 participants including school administrators, teachers responsible for career skill development projects, and school board members. Data are analyzed using mean and standard deviation. Phase 2 focuses on model development, employing connoisseurship through expert seminars with 9 specialists. Data are analyzed using content analysis. Phase 3 verifies the model with 10 experienced practitioners in career-oriented education through focus group discussion. Data are also analyzed using content analysis.

The findings reveal that 1) the needs assessment using the Priority Needs Index (PNI_{modified}) reveals the most needed career skills including digital technology skills, work process skills, problem-solving skills, management skills, inquiry skills, flexibility and adaptability skills, and communication and relationship skills. Regarding the career skill development process using a community-based approach, the prioritized needs includes outcome assessment, reflection and evaluation, implementation, revision, and planning. 2) The development and validation of the model comprise five components: principles, objectives, elements of career skills, implementation process, and success conditions. The model is accurate, appropriate, beneficial, and feasible for practical application in opportunity expansion schools. The body of knowledge gained from this research article is the model for career skills development of students through community-based learning in opportunity expansion schools under Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3 which has five components: principles, objectives, career skill elements, implementation steps, and conditions for success.

Keywords: Career Skill Development; Community-based Learning; Opportunity Expansion School

บทนำ

พระบรมราโชบายด้านการศึกษากษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 10 ที่ผู้รับผิดชอบด้านการศึกษาทุกภาคส่วนต้องน้อมนำสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ 4 ด้าน คือ 1) การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม 3) การมีงานทำ-มีอาชีพ และ 4) การเป็นพลเมืองที่ดี นอกจากนี้ การเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 ต้องเน้นองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีที่ล้ำหน้า สามารถนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพเศรษฐกิจ ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 -2579) คือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ทั้งนี้ คนไทยในอนาคตต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 พัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่น ๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดจุดหมายการพัฒนาให้ประเทศไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ ทุกช่วงวัย การผลิตกำลังคนให้มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน สร้างค่านิยมการผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เรียนรู้เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสังคมโลกาภิวัตน์ (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา, 2555: 20) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูงตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 23 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นและให้ความสำคัญใน 3 เรื่อง คือ ความรู้ คุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้ โดยให้บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหนึ่งในเรื่องที่สำคัญ คือ การส่งเสริมความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 13-16) กระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ได้กำหนดระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการ

ประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีกลไกในการควบคุมตรวจสอบระบบการบริหาร คุณภาพการศึกษาที่สถานศึกษาจัดขึ้น และหนึ่งในมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะและ มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนให้มีทักษะและมีศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน ข้อ 1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน ในประเด็นพิจารณาข้อ 6) มีความรู้ ทักษะพื้นฐาน มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2561: 87)

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นของ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย ของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยคำนึงถึงชาติ ศาสนา ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กีฬา ความปลอดภัย ความมีโอกาและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งมีสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ ซึ่งหนึ่งในนโยบายและจุดเน้นที่สำคัญ คือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถในการ แข่งขัน โดยการพัฒนาสมรรถนะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ พร้อมทั้ง สร้างช่องทางอาชีพในรูปแบบที่หลากหลาย โดยมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

การจัดการศึกษาและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ จากทุกภาคส่วนเพื่อหาแนวทางพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหาของผู้เรียนในมิติของภูมิ สังคมของเยาวชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนเป็นฐาน โดยใช้หลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาการเรียนรู้ ทักษะและพื้นฐานอาชีพที่สอดคล้องกับบริบท ของท้องถิ่นและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล คือ การ ส่งเสริมอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศไทยอย่างบูรณาการ โดยนำอัตลักษณ์ ท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาอำนาจละมุนเพื่อสร้างอาชีพและรายได้แก่ชุมชน ในท้องถิ่น โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของชุมชนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (ประทีป ช่วยเกิด, 2565)

จากผลรายงานการสังเคราะห์รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2565 ในมาตรฐานที่ 1 ประเด็นพิจารณาที่ 1.6 มีความรู้ ทักษะพื้นฐานและเจตคติที่ดี ต่องานอาชีพพบว่า ผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการ ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 92.57 ผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ คิดเป็น ร้อยละ 77.03 และผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมการแนะแนวเพื่อประกอบอาชีพ คิด

เป็นร้อยละ 23.65 และเมื่อเปรียบเทียบกับผลรายงานการสังเคราะห์รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ประจำปีการศึกษา 2564 พบว่า ผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการทำงานมีค่าเฉลี่ยลดลง 7.43 ซึ่งยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีจุดเน้นมุ่งให้นักเรียนมีความรู้มีคุณธรรม จริยธรรมและทักษะวิชาชีพเพียงพอต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือประกอบอาชีพอิสระให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม แต่สภาพปัญหาปัจจุบันพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะทัศนคติและจิตสำนึกต่องานอาชีพ จากปัญหาดังกล่าวโรงเรียนจึงถือเป็นภารกิจจำเป็นในการพัฒนาจุดเน้นด้านอาชีพเพื่อเป็นการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน กระบวนการและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียน (จิรรัตน์ กระจำนดี, 2562: 3; กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา, 2564: 40; กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา, 2565: 40)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดความรู้ มีทักษะอาชีพตามความถนัด ความสนใจ ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงและจะเป็นการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้สนองต่อความต้องการของชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยอาศัยวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 ชั้น ดังนี้ ชั้นที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ชั้นที่ 2 การสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาทักษะอาชีพและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-objective Congruence; IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 237 คน จากประชากร 383 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายจากตารางเครชีและมอร์แกน วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อนำมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการพัฒนาเพื่อนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ในขั้นตอนต่อไป และชั้นที่ 3 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) และวิเคราะห์จัดลำดับความสำคัญของสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานตามค่าดัชนีจากมากไปหาน้อย

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ชั้น ดังนี้ ชั้นที่ 1 การยกร่างรูปแบบ และชั้นที่ 2 การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ โดยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) และใช้แบบบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม ตรวจสอบความเที่ยงตรงและการใช้ภาษาของเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ชั้น ดังนี้ ชั้นที่ 1 การตรวจสอบและยืนยันรูปแบบโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาและยืนยันความสมบูรณ์ของรูปแบบในด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในสถานศึกษา จำนวน 10 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกเจาะจง โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และชั้นที่ 2 การปรับปรุงและนำเสนอต่อสาธารณะ

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการพัฒนาในการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีความจำเป็นต้องการ

องค์ประกอบ ของทักษะ อาชีพ	สภาพปัจจุบัน			สภาพความต้องการพัฒนา			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. ทักษะความ ยืดหยุ่นและ การปรับตัว	3.47	0.787	ปานกลาง	4.44	0.627	มาก	0.280	6
2. ทักษะการ สื่อสารและ ความสัมพันธ์	3.58	0.740	มาก	4.52	0.591	มากที่สุด	0.263	7
3. ทักษะ กระบวนการ ทำงาน	3.45	0.746	ปานกลาง	4.51	0.596	มากที่สุด	0.307	2
4. ทักษะการ แก้ปัญหา	3.46	0.763	ปานกลาง	4.51	0.593	มากที่สุด	0.303	3
5. ทักษะการแสวงหา ความรู้	3.49	0.740	ปานกลาง	4.50	0.607	มากที่สุด	0.289	5
6. ทักษะการ จัดการ	3.51	0.749	มาก	4.55	0.585	มากที่สุด	0.296	4
7. ทักษะการใช้ เทคโนโลยี ดิจิทัล	3.42	0.785	ปานกลาง	4.53	0.582	มากที่สุด	0.325	1
รวม	3.48	0.759	ปานกลาง	4.51	0.597	มากที่สุด	0.295	

ตาราง 1 สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการพัฒนาด้านองค์ประกอบของทักษะอาชีพในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยรวม

จากตาราง 1 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการพัฒนาองค์ประกอบของทักษะอาชีพในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยรวม และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีความจำเป็นต้องการพบว่า ทักษะที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รองลงมา คือ ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการ ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว และทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพความต้องการพัฒนาในการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีความจำเป็นต้องการ

ขั้นตอนการดำเนินการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพความต้องการพัฒนา			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. การวางแผน	3.54	0.779	มาก	4.48	0.590	มาก	0.266	5
2. การดำเนินการ	3.53	0.793	มาก	4.53	0.556	มากที่สุด	0.276	3
3. การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา	3.48	0.772	ปานกลาง	4.51	0.550	มากที่สุด	0.293	1
4. การสะท้อนผลและการประเมินผล	3.50	0.764	มาก	4.52	0.557	มากที่สุด	0.284	2
5. การปรับปรุงแก้ไข	3.47	0.751	ปานกลาง	4.48	0.599	มาก	0.275	4
รวม	3.50	0.772	มาก	4.50	0.575	มากที่สุด	0.279	

ตาราง 2 สภาพปัจจุบันและสภาพความต้องการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยรวม

จากตาราง 2 ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน และสภาพความต้องการพัฒนาขึ้นตอน การดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยรวม และการจัดลำดับ ความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีความจำเป็นต้องการพบว่า ขึ้นตอนการดำเนินการที่มีความ ต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา การสะท้อนผล และการประเมินผล การดำเนินการ การปรับปรุงแก้ไข และการวางแผน ตามลำดับ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ผลการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้ร่างรูปแบบโดยการนำข้อมูลจากการสังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีและผลการศึกษาในระยะที่ 1 มาয়กร่างรูปแบบ นำร่างรูปแบบมา ตรวจสอบในทางวิชาการโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ผลการสัมมนาอิง ผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญทุกคนเห็นด้วยว่า ร่างรูปแบบมีความถูกต้องและ เหมาะสม แต่ก็มีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อการปรับปรุงรูปแบบ และหลังจาก ปรับปรุงรูปแบบ มีรายละเอียดของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1.1 หลักการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน และสังคม 1.2 หลักการบูรณาการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน 1.3 หลักการพัฒนา เครือข่ายโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 1.4 หลักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 2.1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2.2 เพื่อใช้เป็นกลไกในการจัดการ เรียนรู้ของครูในการส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 2.3 เพื่อใช้ เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมของนักเรียนในการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการ ประกอบอาชีพอิสระได้อย่างยั่งยืน องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของทักษะอาชีพ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 3.1 ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3.2 ทักษะกระบวนการ ทำงาน 3.3 ทักษะการแก้ปัญหา 3.4 ทักษะการจัดการ 3.5 ทักษะการแสวงหาความรู้ 3.6 ทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว 3.7 ทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินงานพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็น ฐานประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 4.1 การวางแผนและออกแบบการพัฒนาทักษะ อาชีพนักเรียน 4.2 การพัฒนาทักษะการสอนทางอาชีพของครูและชุมชน 4.3 การ จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ 4.4 การประเมินผลทักษะทางอาชีพของนักเรียน 4.5 การถอดบทเรียนและยกระดับมาตรฐานทักษะอาชีพของนักเรียน องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 5.1 การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 5.2 การพัฒนาทักษะการสอนแบบบูรณาการของครู 5.3 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำแบบร่วมมือ

ร่วมใจ 5.4 การสร้างความตระหนักรู้และแรงจูงใจนักเรียน 5.5 การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร งบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ผลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบ โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ผลการสนทนากลุ่มโดยภาพรวมพบว่า ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องทุกคนเห็นด้วยว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

1.1 ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาองค์ประกอบทักษะอาชีพของนักเรียนในตาราง 1 จากค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสะท้อนให้เห็นว่า ความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีลำดับความจำเป็นแตกต่างกัน โดยทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้รับการจัดลำดับความต้องการสูงสุด ($PNI_{modified}=0.325$) เนื่องจากเป็นทักษะสำคัญที่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในทุกมิติ ทั้งด้านการเรียนรู้ การสื่อสารและการประกอบอาชีพ ขณะที่ทักษะอื่น ๆ ได้แก่ กระบวนการทำงาน การแก้ปัญหา การจัดการ การแสวงหาความรู้และความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความสำคัญในฐานะทักษะพื้นฐานที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์มีความต้องการพัฒนาในระดับต่ำสุด ($PNI_{modified}=0.263$) ซึ่งอาจเกิดจากบริบททางสังคมของชุมชนที่นักเรียนมีโอกาสนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพัชนี มหาโพธิ์ (2565: 30) และวัชรสินธุ์ เพ็งบุบผา (2564) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของทักษะอาชีพพื้นฐาน รวมถึงผลงานวิจัยในด้านการเรียนรู้ดิจิทัลและทักษะการตลาดออนไลน์ ซึ่งล้วนตอกย้ำบทบาทสำคัญของ

ทักษะดิจิทัลในยุคปัจจุบัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพิชญภา ยวงสร้อย (2566: 47-48) ที่พบว่า ทักษะดิจิทัลที่สำคัญที่ควรมีความรู้และทักษะในการทำ การตลาดออนไลน์ ได้แก่ ทักษะด้านการใช้เครื่องมือ/อุปกรณ์พื้นฐานสำหรับการ ถ่ายภาพและไลฟ์สด ทักษะด้านเทคนิคการทำตลาดบนโลกโซเชียล ทักษะด้าน เทคนิคการสร้างแบรนด์ และทักษะด้านเทคนิคด้านช่องทางการชำระเงินออนไลน์ ข้อมูล เชิงประจักษ์ที่ได้จากการศึกษานี้จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการ จัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทของชุมชนและเตรียมความพร้อมนักเรียนสู่โลกการ ทำงานในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะ อาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในตาราง 2 จากค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสะท้อนให้เห็น ว่า ขั้นตอนการดำเนินการที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจาก การพัฒนา ($PNI_{modified}=0.293$) รองลงมา คือ การสะท้อนผลและการประเมินผล การดำเนินการ การปรับปรุงแก้ไข และการวางแผน ตามลำดับ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่สะท้อนถึงการให้ ความสำคัญกับผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพของ นักเรียน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่า การวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการที่ช่วย สะท้อนประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในระยะต่อไป ทั้งนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดของเบดรี และคณะ (Bedri, et al., 2017) ที่กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การเตรียมการและการวางแผน การดำเนินการ การประเมินผล และการสรุปผล นอกจากนี้ กิตติภา อันพิมพา (2564) ยังได้กล่าวถึงกระบวนการ จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยประกอบด้วยขั้นตอน จำนวน 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมการ เป็นขั้นตอนการกระตุ้นให้นักเรียนสามารถระบุปัญหาที่แท้จริง ตามสถานการณ์ได้ 2) การดำเนินการ เป็นขั้นตอนการให้นักเรียนค้นหาแนวทางการ แก้ปัญหาที่เหมาะสมกับสาเหตุของปัญหาของชุมชนอย่างหลากหลายวิธี 3) การ สะท้อนกลับ เป็นขั้นตอนการให้ผู้เรียนอภิปรายผลการดำเนินการแก้ปัญหา และ การสรุปผลการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการในอนาคต และ 4) การ เผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัย ของอุมาพร อ่อนคำ และคณะ (2561: 280) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดการศึกษาไว้ ด้วยกัน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การติดต่อประสานงานกับชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) การศึกษาข้อมูลชุมชน 3) การจัดทำแผนงานการสอนรายบุคคล 4) การพัฒนาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ 5) การเตรียมแผนงาน และ 6) การสอนและการประเมินผล ทั้งนี้ อาจเกิดจากการรอบแนวคิดและการออกแบบกระบวนการพัฒนาที่มีความแตกต่างกัน

2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการกำหนดองค์ประกอบของร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีองค์ประกอบของร่างรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบของทักษะอาชีพ 4) ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้ ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญทุกคนเห็นด้วยว่าร่างรูปแบบมีความถูกต้องและเหมาะสม แต่มีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อการปรับปรุงรูปแบบ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เชิงประจักษ์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพทั้งในด้านการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน จึงสามารถมองเห็นประเด็นเชิงลึกเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ เหมาะสมกับการนำไปใช้ในสถานศึกษาจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของวีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2560: 7) แต่ได้เพิ่มเติมองค์ประกอบเป็น 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ 4) หลักการ แนวคิดและข้อมูลที่ใช้ในการออกแบบรูปแบบ 5) แนวคิดและค่านิยมหลักของรูปแบบ 6) นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในรูปแบบ 7) กลไกและกระบวนการบริหารของรูปแบบ 9) เงื่อนไขและข้อจำกัดของรูปแบบ และ 10) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ทั้งนี้ ผลการวิจัยของสุภาพร ลามะโท และคณะ (2566: 382) ยังได้กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งประกอบด้วยกัน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 2) หลักการ 3) วัตถุประสงค์ 4) เนื้อหา 5) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล และ 8) เงื่อนไขของการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดการตรวจสอบรูปแบบ ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ แนวคิดนี้สอดคล้องหลักการของไอเซอร์ (Eisner, 1976) ที่กล่าวว่า การ

ประเมินจะให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของรูปแบบ 2) การประเมินสิ่งที่มีความเฉพาะด้านจะต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถที่สูงเพื่อตัดสินคุณค่า 3) การประเมินจะถือว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือประเมินซึ่งพิจารณาว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความน่าเชื่อถือ และ 4) การให้ความยืดหยุ่นในการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามความถนัดของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เฉพาะด้าน ช่วยให้สามารถปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการตรวจสอบรูปแบบ โดยผู้วิจัยได้ส่งเคราะห์จากการสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ผลการสนทนากลุ่มโดยภาพรวมพบว่า ผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องทุกคนเห็นด้วยว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ แต่ก็มีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อการปรับปรุงรูปแบบ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องมีประสบการณ์ตรงในการจัดการเรียนรู้และบริหารจัดการภายในสถานศึกษา จึงสามารถมองเห็นข้อจำกัดและโอกาสในการพัฒนาเชิงปฏิบัติได้อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้จริง เช่น ความจำเป็นในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน การเสริมรายละเอียดในทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ เช่น ความยืดหยุ่นและการปรับตัว ทั้งนี้ เพื่อให้รูปแบบมีความสมบูรณ์และนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของนวล สมบูรณ์สิน (2564) ที่กล่าวถึงประเด็นในการตรวจสอบรูปแบบพบว่า สามารถตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ 1) ความเป็นไปได้ 2) ความเป็นประโยชน์ 3) ความเหมาะสม และ 4) ความถูกต้องครอบคลุม นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรกานต์ กลมเกลียว และคณะ (2565: 148) ที่พบว่า การประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในทุกขั้นตอน และได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีทั้งความรู้และประสบการณ์ตรงในการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน และสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดการพัฒนาแบบตามแนวคิดของคีฟส์ (Keeves, 1988) ประกอบด้วยกัน 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาทฤษฎีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) การพิจารณาข้อบกพร่องของ

รูปแบบเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีคุณภาพ 3) การทดสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้น 4) การกำหนดรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อเนื้อหาการสอน และ 5) การกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยการแสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหา กิจกรรมที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของรูปแบบ ทั้งนี้ ผลการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องช่วยให้เห็นทั้งจุดแข็งและข้อจำกัดในการนำรูปแบบไปใช้จริง เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่สำคัญ คือ การได้รูปแบบซึ่งมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่

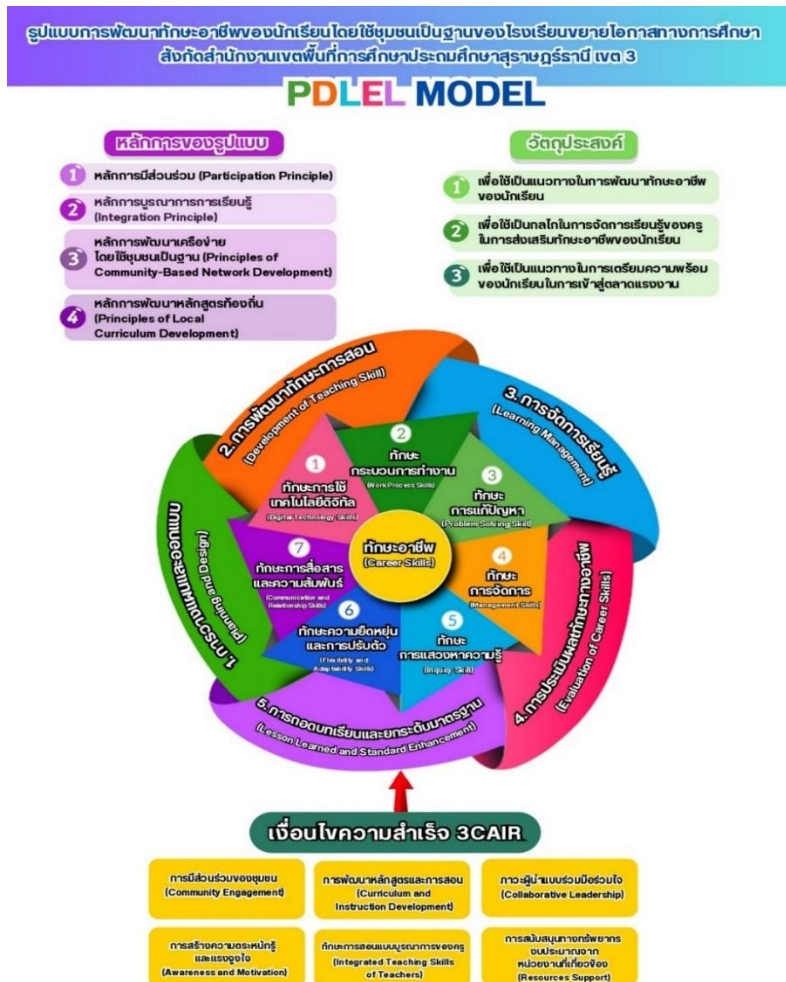
องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ คือ หลักการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ชุมชนและสังคม หลักการบูรณาการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน หลักการพัฒนาเครือข่ายโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และหลักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อใช้เป็นกลไกในการจัดการเรียนรู้ของครูในการส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมของนักเรียนในการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระได้อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบของทักษะอาชีพ คือ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัล ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการ ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว และทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์

องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินงานพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมี 5 ขั้นตอน คือ การวางแผนและออกแบบการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียน การพัฒนาทักษะการสอนทางอาชีพของครูและชุมชน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ การประเมินผลทักษะทางอาชีพของนักเรียน การถอดบทเรียนและยกระดับมาตรฐานทักษะอาชีพของนักเรียน

องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ คือ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาหลักสูตรและการสอน การพัฒนาทักษะการสอนแบบบูรณาการของครู ผู้บริหารมีภาวะผู้นำแบบร่วมมือร่วมใจ การสร้างความตระหนักรู้และแรงจูงใจนักเรียน การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร งบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

สรุป

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นทักษะสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นทักษะที่มีความจำเป็นสูงสุดในปัจจุบันและการพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบของทักษะ

อาชีพ 7 ทักษะ 4) ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 5 ขั้นตอน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จที่เน้นความร่วมมือของชุมชนและการสนับสนุนเชิงระบบ รูปแบบดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการตรวจสอบความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์จากผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในสถานศึกษา ทั้งนี้ จากผลการวิจัยทำให้ได้รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้รูปแบบมีความชัดเจนทั้งในเชิงโครงสร้างและกระบวนการดำเนินงาน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความพร้อมในการขยายผลและพัฒนาต่อยอดในระดับสถานศึกษาอื่น ๆ ได้ในอนาคต นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ และเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาแนวทางความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับภาคีเครือข่ายในชุมชน นอกจากนี้ ยังสามารถนำผลการพัฒนาไปเป็นต้นแบบหรือแนวทางเชิงนโยบายในการส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทั่วประเทศได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. (2564). *รายงานการสังเคราะห์รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-assessment Report; SAR) ประจำปีการศึกษา 2564*. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.
- กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. (2565). *รายงานการสังเคราะห์รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-assessment Report; SAR) ประจำปีการศึกษา 2565*. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.
- กิตติภา อ้นพิมพ์. (2564). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง ปัญหาชุมชนและสังคมที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- จิรารัตน์ กระจำงดี. (2562). การศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- นวล สมบูรณ์สิน. (2564). รูปแบบการจัดการนวัตกรรมทางการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประทีป ช่วยเกิด. (18 มิถุนายน 2565). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วย “Soft Power”. สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2567, จาก https://rsdi.kku.ac.th/?p=2894&fbclid=IwAR3MUytKC_XUFy4xIELNimsvBlpdKPchhriwE6dim3u0G9eE_pzBV0rx9DI
- พรกานต์ กลมเกลียว และคณะ. (2565). รูปแบบการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 11 (4), 138-151.
- พัชนี มหาโพธิ์. (2565). การพัฒนาการเรียนรู้แบบโครงงานอาชีพเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี 6. วารสารวิจัยและพัฒนาสหวิทยาการ. 1 (3), 25-37.
- พิชญาภา ยวงสร้อย. (2566). การศึกษาสภาพและความต้องการพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อการตลาดออนไลน์ของกลุ่มชุมชนหาดสองแคว อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์. มนุษยสังขมสาร. 21 (1), 47-62.
- วัชรสินธุ์ เฟื่องบุบผา. (2564). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรวิชาการงานอาชีพในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะการประกอบอาชีพในอนาคต. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2560). การพัฒนารูปแบบการนำผลการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กในภาคใต้. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์. 9 (2), 1-13.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (2555). คู่มือหลักสูตรพัฒนานักบริหารการศึกษาระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ (นศส.ศช.) รุ่นที่ 2. (เอกสารอัดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

- OBECS POLICY 2020. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (04 มกราคม 2566). นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2568, จาก <https://ops.moe.go.th/policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์ การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุภาพร ลามะไห และคณะ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพของผู้เรียนในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*. 3 (3), 381-400.
- อุมภาพร อ่อนคำ และคณะ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อสร้างทักษะอาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. 5 (2), 279-288.
- Bedri, Z., et al. (2017). Community-based Learning: A Primer. *Irish Journal of Academic Practice*. 6 (1), 1-26.
- Eisner, E. W. (1976). Educational Connoisseurship and Criticism: Their Form and Functions in Education Evaluation. *Journal of Aesthetic Education*. 10 (3/4), 135-150.
- Keeves, J. P. (1988). *Educational Research, Methodology and Measurement: An International Handbook*. New York: Pergamon Press.

Research Article; Received: 2025-03-15; Revised: 2025-05-11; Accepted: 2025-05-14.

รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตร
เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อน
ของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร
Historical Learning Model of Phichit Traditional
Communities for Developing Neo Tourism Driven by
Young Detectives of Phichit History

ชุตินา มั่นเหมาะ^{*1}, อัจฉรา ศรีพันธ์², วศิน ปัญญาวุธตระกูล^{**3}Chutima Manmor¹, Atchara Sriphan², Wasin Panyavuttrakul³

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University

First Author, E-mail: chutimamanmor@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: atcharamay@hotmail.com**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำรุ่นใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้ร่วมภาคีเครือข่ายการวิจัย จำนวน 140 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสังเกตการณ์ 2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม 3) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ 4) รูปแบบการเรียนรู้ 5) แบบประเมินภาวะชนบทอย่างเร่งด่วน วิเคราะห์ข้อมูลและตีความข้อมูลโดยการวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปตีความและตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัยและคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำ

เมืองพิจิตรพบว่า มืองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) ปรัชญา หลักการ แนวคิดหรือทฤษฎี 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) สิ่งแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้ 2. ผลการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอย ประวัติศาสตร์เมืองพิจิตรพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ PAR YOUNG YUEN Learning Model (พาย้งยีน) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการสร้างนวัตกรรมเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่ ซึ่งได้รับผลการรับรองรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ ตรวจสอบประเมินให้ข้อเสนอแนะและนำมาปรับปรุง สามารถดำเนินการใน 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเน้น เยาวชนแกนนำในการขับเคลื่อน ซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงด้านบุคคล การเปลี่ยนแปลงด้านชุมชน และการเปลี่ยนแปลงด้าน การท่องเที่ยว อันเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเยาวชนจะได้รับความรู้และ พัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อไปเพื่อส่งเสริม ความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และกระตุนบทบาทของชุมชนเป็น เจ้าของและมีความรู้สึกภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง

คำสำคัญ: การท่องเที่ยววิถีใหม่; นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร; ย่านชุมชนเก่าพิจิตร; เยาวชนแกนนำ; รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

Abstract

This research aims to develop a new tourism model driven by the new young detectives who play a key role in community participation to promote local historical learning and instill a sustainable sense of hometown pride. The objective is to historical learning model of Phichit traditional communities for developing neo tourism driven by young detectives of Phichit history. The sample group consists of 140 participants from research network partners, selected through purposive sampling. The researcher employs a participatory action research methodology. Five types of research tools are utilized: 1) observation forms, 2) discussion guidelines, 3) QGIS data, 4) learning models, and 5) RRA assessment. The data is analyzed and interpreted through

collaborative discussion and interpretation, seeking to draw conclusions, verify accuracy, and return the findings to the community.

The research found that 1. the process of developing a historical learning model for Phichit's traditional communities to foster neo tourism, driven by the new young detectives of Phichit History, consists of five key components: 1.1) philosophy, principles, concepts or theories, 1.2) objectives, 1.3) learning management process and steps for organizing learning activities, 1.4) assessment and evaluation, and 1.5) learning-supportive environment. 2. The synthesis of the historical learning model for Phichit's traditional communities to foster neo tourism, driven by the Young Detectives of Phichit History, revealed that the PAR YOUNG YUEN Learning Model is a learning model employing an innovation-driven process to develop new dimensions of tourism. The model has been reviewed, evaluated, and validated by experts, who provided feedback and recommendations for further improvement. It can be implemented across three educational systems: formal, non-formal, and informal with a focus on youth leaders as the driving force. The outcomes lead to significant and sustainable changes, including personal transformation, community development, and advancements in tourism. This underscores the goal of sustainable development, where youth gain knowledge and develop analytical thinking skills related to local history and communities in future in order to promote sustainability in environmental, social, and economic. It also encourages community ownership and pride in their tourism resources, and foster active participation in preserving and promoting local heritage.

Keywords: Neo Tourism; Young Detectives of Phichit History; Phichit Traditional Community; Young Leaders; Historical Learning Model

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการประเภทหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันประเทศไทยมีการกระจุกตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในเมืองหลัก (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) และประสบปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (COVID-19) จากข้อมูลสถิติบัญชีประชาชาติด้านการท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสะสม ตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2564 จำนวน 427,869 คน ลดลงร้อยละ 93.62 (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) โดยส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรที่เป็นเมืองรองด้วยเช่นกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร, 2565) อีกทั้งแนวโน้มพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดกลุ่มนักท่องเที่ยวมิติใหม่ขึ้นมา

กลุ่มเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตรเกิดจากการดำเนินงานวิจัยในหัวข้อเรื่อง การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ภายใต้กิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร” โดยดำเนินการและผลิตเครือข่ายอย่างต่อเนื่องเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ถือเป็นกลุ่มของคนรุ่นใหม่ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของจังหวัดพิจิตร โดยอยู่ในช่วงอายุ 18-35 ปี มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวในที่แปลกใหม่และต้องการค้นหาการท่องเที่ยวด้วยตนเองบนสื่อดิจิทัล (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563)

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นย่านชุมชนเก่าพิจิตรมีความสำคัญในการสร้างความรู้และความตระหนักรู้ในคุณค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ที่ช่วยให้เข้าใจรากฐานการพัฒนาชุมชนในอดีตและช่วยเสริมสร้างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ที่สอดคล้องกับมรดกวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชุมชนในการอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า ในขณะเดียวกันยังส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในอนาคต นอกจากนี้ ยังส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์อันเป็นเอกลักษณ์ได้ต่อเนื่องและกระตุ้นการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น (ปुरुณ ขวัญสุวรรณ, 2558)

ย่านชุมชนเก่าพิจิตรประสบปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ การขาดการจัดการที่ยั่งยืน ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของคนรุ่นใหม่ และการขาดความตระหนักรู้ในคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายโดยไม่ตั้งใจ ซึ่งเป็นการจำกัดศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาและดึงดูดนักท่องเที่ยวในระยะยาว ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีเป้าหมายในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักศึกษาบัณฑิตน้อยร้อยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ดังนั้น การสนับสนุนให้เยาวชนและนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของย่านชุมชนเก่าพิจิตรที่มีอัตลักษณ์ท้องถิ่น ถือเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางสร้างสรรค์สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ ซึ่งพื้นที่ย่านชุมชนเก่าพิจิตรมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากการพัฒนาให้เป็นมรดกจังหวัดและปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดให้กับเยาวชนในท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร

บทความวิจัยนี้จะช่วยเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและทักษะด้านการอนุรักษ์ในกลุ่มเยาวชนแกนนำนักศึกษาบัณฑิตน้อยร้อยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ผลจากการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เป็นต้นแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานการศึกษา ภาครัฐ เอกชนและผู้ประกอบการในจังหวัดพิจิตร โดยย่านชุมชนเก่าสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้แบบบูรณาการของเยาวชน เชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวมิติใหม่ ควบคู่กับการอนุรักษ์ท้องถิ่นและการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักศึกษาบัณฑิตน้อยร้อยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research; PAR) ของเคมมิสและแม็คแท็กการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1988) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 4 ขั้นตอน (PAOR) ได้แก่ ขั้นที่ 1) ขั้นการวางแผน (Plan; P) เป็นขั้นตอนของการกำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัย ขั้นที่ 2) ขั้นการปฏิบัติ

(Action; A) เป็นขั้นตอนการดำเนินการตามแผนที่กำหนด ขั้นที่ 3) ขั้นการสังเกต (Observation; O) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมในขณะปฏิบัติการดำเนินงานวิจัย และขั้นที่ 4) ขั้นการสะท้อนผล (Reflection; R) เป็นการประเมินผลการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้ร่วมภาคีเครือข่ายการวิจัย จำนวน 140 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องหลักที่ร่วมดำเนินการวิจัยไปกับ คณะผู้วิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัยและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย เนื่องจากเป็นกลุ่มองค์กรและกลุ่มบุคคลที่มีเครือข่ายการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับย่านชุมชนเก่าพิจิตร โดยมีรายละเอียดดังนี้ ได้แก่ กลุ่ม 1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนย่านเก่าพิจิตร จำนวน 10 คน โดยใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่ม 2) หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร จำนวน 10 คน โดยใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 กลุ่ม และกลุ่ม 3) เยาวชนแกนนำนักศึกษา น้อยย่อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร จำนวน 120 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของจังหวัดพิจิตร 2) เป็นกลุ่มช่วงอายุ 18-35 ปี หรือเรียกว่า กลุ่ม Young Neo Traveler 3) มีเวลาเหมาะสมกับการเข้าร่วมการวิจัย 4) มีความสนใจในการเข้าร่วมการวิจัย 5) เป็นกลุ่มเยาวชนแกนนำที่ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมจังหวัดพิจิตร ตามแผนงานที่ 3 โดยใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 กลุ่ม

คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การเตรียมการก่อนปฏิบัติการวิจัย ส่วนที่ 2 การปฏิบัติการวิจัย และส่วนที่ 3 การสรุปผลการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 5 ชนิด คือ 1) แบบสังเกตการณ์ โดยใช้แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและเป็นแบบมีโครงสร้าง 2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม แบบไม่มีโครงสร้างที่เป็นการสนทนาแบบไม่เคร่งครัดกับกลุ่มผู้ร่วมภาคีเครือข่ายการวิจัย 3) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System; QGIS) โดยเป็นข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ 4) รูปแบบการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ (1) ปรัชญา หลักการ แนวคิดหรือทฤษฎี (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนรู้ (3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (4) การวัดและประเมินผล (5) ระบบนิเวศการเรียนรู้ และ 5) แบบประเมินภาวะชนบทอย่างเร่งด่วน (Rapid Rural

Appraisal; RRA) โดยใช้แผนผังทางความคิดเพื่อระดมความคิดเห็นร่วมกับชุมชนและจัดลำดับความเร่งด่วนเพื่อวางแผนพัฒนาได้ตรงจุดแบบมีส่วนร่วม

คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย คือ 1) วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยคณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะทำกิจกรรม 2) วิธีการสนทนากลุ่ม เป็นการอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 3) การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (QGIS) 4) รูปแบบการเรียนรู้ และ 5) การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วน (RRA) โดยได้ร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายถึงการปรับปรุงหรือข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการดำเนินการไปปฏิบัติในวงรอบถัดไป คณะผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมในสามวงรอบ ขั้นสุดท้ายได้สะท้อนผลการปฏิบัติในแต่ละวงรอบของกิจกรรมและทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเน้นที่การคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองข้อมูลร่วมกันเพื่อหาแนวโน้มของคำตอบ โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปตีความและตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัยและทำการคืนข้อมูลสู่ชุมชน

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนของการวิจัย	ระยะดำเนินการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือ
เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่ โดยการขับเคลื่อนของนักสืบน้อย ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร	การวางแผน (Plan)	ส่วนที่ 1 การเตรียมการก่อนปฏิบัติการวิจัย	สร้างความสัมพันธ์สำรวจชุมชน การเตรียมคนและภาคีเครือข่ายและวางแผนการดำเนินการ	กลุ่มภาคีเครือข่ายการวิจัย	แบบสังเกต
	การปฏิบัติ (Action)	ส่วนที่ 2 การปฏิบัติการวิจัย	การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กำหนดแผนงานกิจกรรม และการปฏิบัติการวิจัย		แบบสังเกต
	การสังเกต (Observation)		ลงพื้นที่สังเกตการปฏิบัติการดำเนินการวิจัยโดยมีกรอบคำถามเพื่อการติดตามประเมิน		- แบบสังเกต - แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม
	การสะท้อนผล (Reflection)	ส่วนที่ 3 การสรุปผลการวิจัย	สะท้อนกลับบทเรียนหลังการดำเนินการวิจัย และคืนข้อมูลแก่ชุมชนนำเสนอต่อเวทีสาธารณะของท้องถิ่น		- แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม - QGIS - รูปแบบการเรียนรู้ - การประเมิน RRA

ตาราง 1 แสดงสรุประยะดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

จากการวิจัยตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้น สามารถสรุปผลของการวิจัยเป็นประเด็นสำคัญเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. กระบวนการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร

การดำเนินกิจกรรมในวงรอบที่ 1 จากการฝึกอบรมเยาวชนเป็นไกด์ท้องถิ่นทำให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่สนุกสนานที่ใช้รูปแบบของเกมการตะลุยทำภารกิจในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับเยาวชนโดยสอดแทรกวิธีการทางประวัติศาสตร์แบบบูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ เชิงสร้างสรรค์และนำมาสะท้อนผลร่วมกัน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า เยาวชนควรมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์โดยเยาวชนสามารถมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ได้หลายด้าน นอกจากขับเคลื่อนหลักในการอนุรักษ์และเผยแพร่ประวัติศาสตร์แล้ว ยังสามารถมีบทบาทในด้านอื่น ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและมีคุณค่า ทั้งนี้ เยาวชนสามารถทำหน้าที่เป็นผู้บุกเบิกในการเปลี่ยนแปลงชุมชนและการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของการรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการสร้างเศรษฐกิจที่ยั่งยืนโดยเฉพาะเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์พิจิตรจะมีความสามารถในการพัฒนาโครงการท่องเที่ยวเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม

การดำเนินกิจกรรมในวงรอบที่ 2 จากการระดมสมองร่วมวางแผนการดำเนินการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ในชุมชน ส่งเสริมโครงการอาสาสมัครเยาวชนเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเชื่อมโยงแหล่งทุน การสนับสนุนด้านการตลาด และการพัฒนาทักษะในกิจกรรมอนุรักษ์ ฟื้นฟูและประชาสัมพันธ์ย่านชุมชนเก่า ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า การที่เยาวชนมีความสามารถและมีพลังสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ตามโครงการกิจกรรมเหล่านี้ได้ แต่ก็ยังต้องการการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในชุมชน ทั้งในด้านความรู้ การเชื่อมโยงกับแหล่งทุนหรือการสร้างความเข้าใจในกระบวนการต่าง ๆ การมีความร่วมมือจากทุกฝ่ายจะทำให้โครงการท่องเที่ยวสามารถเติบโตและยั่งยืนได้มากยิ่งขึ้น และหากมีการสนับสนุนจากชุมชนและภาครัฐ เยาวชนจะสามารถพัฒนาโครงการท่องเที่ยวมิติใหม่ให้เติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาวได้เช่นกัน ทั้งหมดนี้จะทำให้โครงการท่องเที่ยวที่พัฒนาโดยเยาวชนสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเช่นกัน และมีผลกระทบในเชิงบวกต่อทั้งชุมชนและเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติใหม่ ไม่เพียงช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ยังสร้างโอกาสใหม่ให้กับชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจและเพิ่มคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

การดำเนินกิจกรรมในวงรอบที่ 3 จากการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น คู่มือการเดินทาง แอปพลิเคชัน แนะนำสถานที่ เช่น การถ่ายภาพเชิงสร้างสรรค์ Visual Note AR VR QGIS VLOG Metaverse ฯลฯ ได้สร้างความแปลกใหม่และดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า กระบวนการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร สามารถแบ่งเป็นหลายขั้นตอนเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การสร้างความรู้ฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเยาวชน 2) การพัฒนาและการฝึกอบรมเยาวชนเป็นไกด์ท้องถิ่น 3) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย 4) การใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างความน่าสนใจ 5) การสร้างความร่วมมือระหว่างเยาวชน ชุมชนและภาครัฐ และ 6) การประเมินผลและการปรับปรุงโครงการ

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จด้านการดำเนินกิจกรรมตามวงจรวิจัยทั้งสามวงรอบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล ด้านการเปลี่ยนแปลงระดับชุมชน และด้านการเปลี่ยนแปลงระดับท่องเที่ยว ทำให้นำมาสู่การสร้างข้อสรุปเป็นรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยคณะผู้วิจัยพบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ปรัชญา หลักการ แนวคิดหรือทฤษฎี เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทฤษฎีที่เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) เน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนในกระบวนการเรียนรู้

1.2 วัตถุประสงค์ เป็นการพัฒนาทักษะและความรู้ด้านประวัติศาสตร์ในย่านชุมชนเก่าพิจิตรส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการปฏิบัติจริงและการมีส่วนร่วมสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

มิติใหม่อย่างยั่งยืนและเสริมสร้างบทบาทของเยาวชนในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
เชิงสร้างสรรค์

1.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
กระบวนการเรียนรู้ถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยมีกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้เยาวชน
และผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมและการนำเสนอผลงานในรูปแบบที่สร้างสรรค์ โดยมีกิจกรรมที่
หลากหลาย

1.4 การวัดและประเมินผล ประเมินผลการเรียนรู้ผ่านการสังเกต การ
สะท้อนความคิดเห็นและการติดตามผลในชุมชน โดยใช้เครื่องมือหลากหลาย เช่น การ
สัมภาษณ์ การสร้างผลงาน หรือแบบสอบถามสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้การใช้
ทรัพยากรในชุมชน เช่น โบราณสถาน เรื่องเล่าท้องถิ่น และผู้นำชุมชนสร้างบรรยากาศ
การเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วม

1.5 สิ่งแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนรู้
เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สิ่งแวดล้อมที่
สนับสนุนการเรียนรู้ เช่น การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การใช้
ทรัพยากรในท้องถิ่น บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการมีส่วน
ร่วม และการสนับสนุนจากชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้รูปแบบการเรียนรู้นี้มี
ประสิทธิภาพ

2. ผลการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตร เพื่อ
พัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอย
ประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร โดยมีส่วนประกอบรายละเอียด ดังนี้

P - Participation (การมีส่วนร่วม): การสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชน
ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน

A - Action (การลงมือทำ): ส่งเสริมให้เยาวชนลงมือปฏิบัติจริง เช่น การ
สำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ผู้รู้ การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ การปฏิบัติจริงหรือการ
นำเสนอ

R - Reflection (การสะท้อนผล): วิเคราะห์และเรียนรู้จากประสบการณ์
เพื่อพัฒนาทั้งกระบวนการเรียนรู้เป็นการสะท้อนความคิดและผลลัพธ์จากกิจกรรม
เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

Y – Young Detectives of Pichit History (เยาวชนแกนนำนักสืบน้อย
ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร): การขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อน

รอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่

O - Opportunity Creation (การสร้างโอกาส): เปิดโอกาสให้เยาวชนและชุมชนได้พัฒนาทักษะ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และต่อยอดสู่โอกาสใหม่ ๆ ในอนาคต

U - Understanding Heritage (การเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรม): ส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

N - Networking (เครือข่ายความร่วมมือ): สร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างเยาวชน ชุมชนหน่วยงานและภาคีเครือข่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างยั่งยืน

G - Growth Mindset (กรอบความคิดเพื่อการเติบโต): ปลูกฝังแนวคิดที่เปิดกว้าง สนับสนุนให้เยาวชนพัฒนาทักษะและเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อเติบโตทั้งด้านปัญญาและสังคม

Y - Youth Empowerment (การเสริมพลังเยาวชน): สนับสนุนให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรมที่สร้างสรรค์และมีความหมายและส่งเสริมการพัฒนาทักษะ ความคิดสร้างสรรค์และความเป็นผู้นำของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยร้อยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร

U - Unity (ความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน): สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างเยาวชนกับชุมชนเพื่อร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเรียนรู้

E - Engagement (การมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง): การเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมเยาวชนกับชุมชนผ่านกิจกรรมที่เข้มข้นและมีเป้าหมาย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบันและอนาคตกับวัฒนธรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

N - New Generation (เยาวชนรุ่นใหม่): เยาวชนรุ่นใหม่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยววิถีใหม่ด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรม ส่งเสริมศักยภาพของเยาวชนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลให้เติบโตอย่างแข็งแกร่งทั้งด้านความรู้ ทักษะและจิตสำนึก เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยววิถีใหม่ได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

รูปแบบการเรียนรู้ PAR YOUNG YUEN Learning Model หรือ “พายังยืน” ได้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนหลายทฤษฎี โดยเฉพาะในมิติการสร้างความรู้และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นทฤษฎีหลักที่สนับสนุนและสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของโคลบ (Kolb, 1984) เป็นการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการที่เชื่อมโยงประสบการณ์จริง การสะท้อนความคิดและการทดลองปฏิบัติ สอดคล้องกับกระบวนการที่เยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสำรวจพื้นที่ การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การนำเสนอข้อมูล การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งช่วยให้เกิดการสะท้อนความคิดและเรียนรู้จากการปฏิบัติ และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning Theory) ของเมลาวิลล์ และคณะ (Melaville, et al., 2006) ที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยใช้ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเป็นฐานสำคัญในการเรียนรู้ที่นำประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและเรื่องราวของชุมชนมาเป็นประเด็นหลักในการทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม ตามแนวคิดของบูร์ดิเยอ (Bourdieu, 1986) ที่มองทุนทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของทุนหลายประเภท ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic Capital) ซึ่งทุนประเภทต่าง ๆ มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงเป็นวงจรเดียวกัน

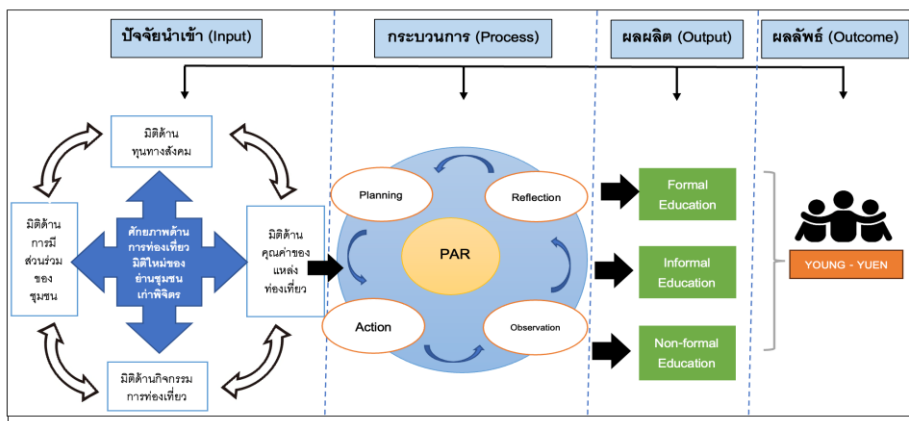
กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงทรัพยากรซึ่งทรัพยากรที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ เครือข่ายระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนนั้นก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความร่วมมือและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม โดยสามารถนำมาสร้างประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ เช่น เครือข่ายชุมชนที่มีความไว้วางใจกันจะสามารถร่วมมือกันจัดการทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือเมื่อคนในชุมชนมีความไว้วางใจกันสูงก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้และประสบการณ์ ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Development Theory) ของเคมมิสและแม็คแท็กการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988) เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักสืบย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ทำงานร่วมกับชุมชนในทุกขั้นตอน การมีส่วนร่วมนี้ช่วยเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) หรือเจ้าบ้านที่ดี และกระตุ้นให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น และยังตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นถัดไป สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Theory) หรือ SDGs ในปัจจุบัน ตามรายงาน “Our Common Future” ของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development; WCED) ของบรูนด์ทแลนด์ (Brundtland, 1987) โดยโกเบล และคณะ (Goebel, et al., 2019) ยังได้เสนอการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในฐานะการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และพฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ (2555) กล่าวถึงการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เยาวชนและชุมชนมีบทบาทในการดูแลทรัพยากรในพื้นที่ เช่น โบราณสถานและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ แนวคิดหลักที่เยาวชนคนรุ่นใหม่สร้างองค์ความรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบริบทของตนเอง การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านการสำรวจ การสัมภาษณ์ผู้รู้และการสังเคราะห์ข้อมูลช่วยให้เยาวชนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การเชื่อมโยงระหว่างความรู้ใหม่กับบริบทในชุมชนช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและประยุกต์ใช้ได้จริง ทั้งนี้ไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่ (Neo Tourism) ของมหาวิทยาลัยมหิดล (Mahidol University, 2021) ที่กำหนดว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหลังจากสถานการณ์โควิด-19 จึงทำให้มีกลุ่มนักท่องเที่ยวมิติใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ (Young Neo Traveler) ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวในอนาคต

องค์ความรู้จากการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้พัฒนา “พายังยืน” (PAR YOUNG YUEN Learning Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเก่าพิจิตรที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติใหม่ โดยมุ่งเน้นบทบาทของเยาวชนเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในชุมชน ผ่านการสำรวจและเชื่อมโยงเรื่องราวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนจึงไม่

เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้ร่วมกันผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันอย่างสร้างสรรค์ที่มีความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและตอบโจทย์กับการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

ภาพ 1 กระบวนการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าฟิจิตร

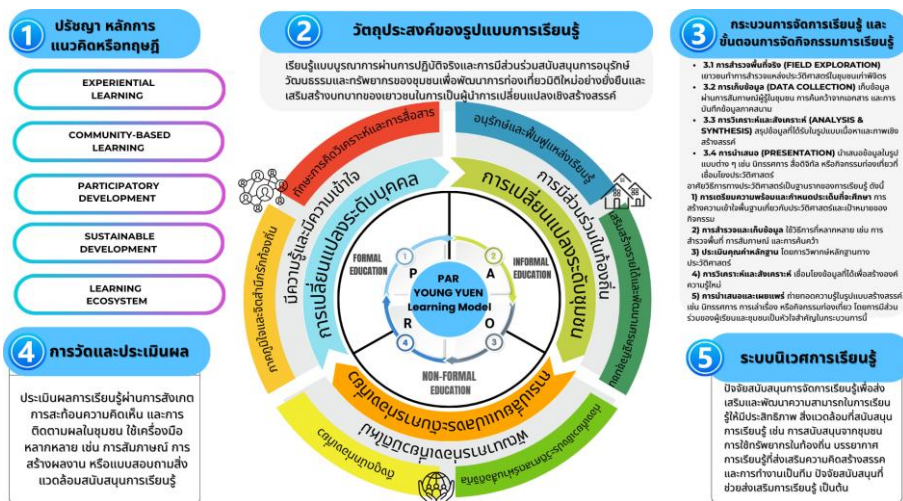
ทั้งนี้ สามารถพัฒนาการศึกษาได้ทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และ การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) โดยผลที่ได้รับจากรูปแบบการเรียนรู้นี้ เน้นการพัฒนาความยั่งยืนในมิติการเรียนรู้ การอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และการพัฒนาชุมชนควบคู่กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยมีเยาวชนเป็นแกนนำสำคัญในกระบวนการทั้งหมด โดยองค์ประกอบทั้ง 5 ประการนี้ ช่วยสร้างกรอบแนวคิดและกระบวนการเรียนรู้ที่ครบถ้วน ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการผสมผสานความรู้ด้านประวัติศาสตร์กับการพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน รวมถึงการเชื่อมโยงความร่วมมือกับชุมชนเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในทั้งมิติการเรียนรู้และมิติการท่องเที่ยวของย่านชุมชนเก่าฟิจิตร โดยสรุปประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) การเปลี่ยนแปลงด้านบุคคล เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การวิจัยและการสื่อสาร และเกิด

ความภาคภูมิใจและความผูกพันกับชุมชน ตลอดจนการมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นโดยเชื่อม
กับการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่

2) การเปลี่ยนแปลงด้านชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งประวัติศาสตร์ในชุมชนและการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของการท่องเที่ยวในพื้นที่ อีกทางหนึ่งก็เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนอีกด้วย

3) การเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยว เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชุมชนและเพิ่มมิติใหม่ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลและช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่น

ภาพ 2 รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ย่านชุมชนเก่าพิจิตรเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่
โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนแกนนำนักศึกษาบอยน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร

สรุป

เยาวชนแกนนำนักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองพิจิตรมีบทบาทสำคัญ เป็นผู้บุกเบิกในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีใหม่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และส่งเสริมเศรษฐกิจยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน ภาครัฐและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยกระบวนการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ปรัชญา หลักการ แนวคิดหรือทฤษฎี 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) สิ่งแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้ โดยพบว่า ผลการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ “พวย่งยืน” (PAR YOUNG YUEN Learning Model) เน้นการมีส่วนร่วมและการลงมือทำ ผลการวิจัยนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคล การเปลี่ยนแปลงระดับชุมชน การเปลี่ยนแปลงระดับการท่องเที่ยว สะท้อนถึงการพัฒนาทั้งในมิติความรู้ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวมิติใหม่และสะท้อนการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนผ่านการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการใช้ความร่วมมือและทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและอนาคตของชุมชนที่เชื่อมโยงอดีตในมิติประวัติศาสตร์กับปัจจุบันและการพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่อย่างยั่งยืน จากผลการวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ “PAR YOUNG YUEN Learning Model” หรือ “พวย่งยืน” คณะผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมความร่วมมือของทุกภาคส่วนให้หน่วยงานการศึกษา รัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านชุมชนเก่าพิจิตร 2) ควรสร้างความตระหนักเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวมิติใหม่แบบยั่งยืน เน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ผสมผสานความสัมพันธ์กับชุมชน 3) ควรส่งเสริมความยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ครอบคลุมและต่อเนื่องในระยะยาว 4) ควรกระตุ้นบทบาทของชุมชนให้มีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนเป็นเจ้าของและมีความรู้สึกรักภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ปुरुณ ขวัญสุวรรณ. (2558). *ย่านชุมชนเก่า: นิยาม คุณค่า กลไกการฟื้นฟูสู่ชีวิตประจำวัน*. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. 20 (1), 1-17.
- พลทธี ศิริบรรณพิทักษ์. (2555). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและหลักการ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2563). *โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เมืองเก่าพิจิตร*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *COVID-19 กับผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย ไตรมาส 1/2563*. รายงานการวิจัย. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร. (2565). *รายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2565*. พิจิตร: สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In Richardson, J. G. (ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. (pp. 241-258). New York: Greenwood.
- Brundtland, G. H. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press.
- Goebel, K. et al. (2019). Exploring Participatory Action Research as a Driver for Sustainable Tourism. *International Journal of Tourism Research*. 22 (4), 425-437.
- Kemmis, S. and McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner*, 3rd ed. Geelong: Deakin University Press.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Mahidol University. (2021). *Neo Tourism*. Bangkok: College of Management Mahidol University.
- Melaville, A., et al. (2006). *Community-based Learning: Engaging Students for Success and Citizenship*. Washington D.C.: Coalition for Community Schools.

Research Article; Received: 2025-05-17; Revised: 2025-07-24; Accepted: 2025-07-26.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุราษฎร์ธานี เขต 3

A Model for Developing Transformational Leadership of
Administrators towards High Performance Organizations in
Schools under the Surat Thani Primary Educational
Service Area Office 3

จิตารัตน์ ประจักษ์*¹, ชนิกันต์ ไสยเกื้อ², วีระยุทธ ชาตะกาญจน์**³

Tidarat Prajak¹, Chanikarn Saikuea², Werayut Chatakan³

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Doctor of Philosophy Program in Interdisciplinary for
Sustainable Development Administration,
Graduate School, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

First Author, E-mail: tidarut20@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: chanikarn_sai@nstru.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา และ 3) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 3 ระยะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะที่ 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 108 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผู้ให้ข้อมูลระยะที่ 2 คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษา 9 คน ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบ

บันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูลระยะที่ 3 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 12 คน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรการสมรรถนะสูงของสถานศึกษา มีความต้องการจำเป็นจากมากที่สุดและลดลงตามลำดับ โดยเริ่มจากการสร้างบารมี การมุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจและการสร้างวิสัยทัศน์ และความต้องการเป็นองค์กรการสมรรถนะสูงของสถานศึกษา มีความต้องการจำเป็นจากมากที่สุดและลดลงตามลำดับ โดยเริ่มจากการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมุ่งเน้นที่บุคลากร การมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 2) ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรการสมรรถนะสูงของสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า ร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและเหมาะสม และ 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาในเรื่องดังกล่าว สำหรับองค์ความรู้ที่ได้ คือ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรการสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรการสมรรถนะสูงของสถานศึกษา วิธีการดำเนินการพัฒนาและปัจจัยสู่ความสำเร็จ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; องค์กรการสมรรถนะสูงของสถานศึกษา; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

Abstract

This research article aims to 1) study the needs for transformational leadership of administrators towards high performance organizations in schools; 2) develop a model for developing transformational leadership of administrators towards high performance organizations in schools; and 3) verify the model for developing

transformational leadership of administrators towards high performance organizations in schools. This study employs a mixed-methods research design and is divided into three phases. The sample in phase 1 consists of 108 school administrators. The research instrument used is a questionnaire. In phase 2, the informants are nine experts in educational administration who engaged in a connoisseurship session. The research instrument used is a connoisseurship recording form. In phase 3, the informants are twelve qualified experts, consisting of school administrators from award-winning schools in school management, who participate in a focus group discussion. The research instrument used in this phase is a focus group recording form, and the data are analyzed using statistical methods and content analysis.

Findings reveal that 1) the study on the needs for transformational leadership of administrators towards high performance organizations in schools indicated that the needs are prioritized from highest to lowest as follows: prestige, individualized consideration, intellectual stimulation, inspirational motivation, and vision. The essential components required for schools to become high-performance organizations are also ranked from highest to lowest, including the use of technology and innovation, a strong organizational culture, visionary leadership, personnel focus, service user and stakeholder orientation, and efficient management. 2) The connoisseurship session reveals that the draft model and the draft manual for implementing the model are accurate and appropriate. 3) The focus group discussion with qualified experts indicates that the model is feasible and beneficial for development in the specified area. The body of knowledge derived from this research includes the model for developing transformational leadership of administrators towards high performance organizations in schools under the Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3 which comprises of five key components: principles, objectives, components of transformational leadership of administrators towards

high performance organizations in schools, implementation methods, and key success factors.

Keywords: Transformational Leadership; High-performance Organization of School; Surat Thani Primary Educational Service Area Office 3

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อความอยู่รอด โดยมีการขับเคลื่อนพัฒนาในทุกด้านเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความตระหนักร่วมกันของทุกภาคส่วนที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติในระยะยาว ต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนเป้าหมายหลักเชื่อมโยงกับเป้าหมายย่อยในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปรับปรุงจุดอ่อนลดข้อจำกัดที่มีอยู่เดิมและพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับพลวัตและแนวโน้มใหม่ของโลก เพื่อให้ประเทศไทยเติบโตต่อไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนของโลกยุคใหม่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565: 3)

องค์การในปัจจุบันเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการแข่งขันไร้พรมแดนและยุคของเศรษฐกิจฐานความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย องค์การจึงจำเป็นต้องมีศักยภาพในการดำเนินการที่มีสมรรถนะสูง มีการปรับวัฒนธรรมการทำงานให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีและระบบการทำงานที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่าและปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้างเชื่อมโยงถึงกันและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 56-58) ในขณะเดียวกันระบบราชการไทยเริ่มเห็นความสำคัญของการเป็นองค์การที่มีลักษณะของการแข่งขันสูง ซึ่งจะเห็นได้จากการออกพระราชบัญญัติการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้หน่วยงานราชการมีการปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและมีคณะกรรมการพัฒนาระบบ

ราชการที่รับผิดชอบการพัฒนากระบวนการ โดยมีการกำหนดเครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการใหม่ให้สอดคล้องกับการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง นั่นคือ ระบบการประเมินสถานะของหน่วยงานภาครัฐที่เรียกว่า Public Sector Management Quality Award (PMQA) เพื่อตอบสนองพันธกิจตามหน้าที่ส่วนราชการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2565: 13)

ระบบการประเมินสถานะของหน่วยงานภาครัฐ ตามแนวทางที่คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการได้จัดทำขึ้นมีลักษณะขององค์กรที่มีสมรรถนะสูงให้สอดคล้องกับแนวคิดของลินเดอร์และบรูคส์ (Linder & Brooks, 2016) ที่กล่าวว่า ลักษณะของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงนั้นมุ่งเน้นที่ผู้รับบริการ มุ่งเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ สามารถชี้แจงและรับผิดชอบต่อ มีความคิดสร้างสรรค์และมีความยืดหยุ่น พร้อมทั้งจะทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ มีความมุ่งมั่น มีการวางแผนยุทธศาสตร์ นโยบาย ออกแบบกระบวนการทำงานขององค์กร การบริหารผลการปฏิบัติงาน การมีพันธมิตรและเครือข่ายการดำเนินงานที่ดี และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า ดังนั้น ความสำเร็จในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงขององค์กรที่ประสบผลสำเร็จ ก็คือผู้บริหารซึ่งจะต้องพัฒนาทักษะและคุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Simic, 1998: 9) เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่องค์กรระบุไว้

สำหรับสภาพการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ เอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปีการศึกษา 2563-2565 พบว่า ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา มีผลการประเมินอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับยอดเยี่ยมในปีการศึกษา 2563 คิดเป็นร้อยละ 76.98 ปีการศึกษา 2564 คิดเป็นร้อยละ 76.97 และปีการศึกษา 2565 คิดเป็นร้อยละ 72.36 (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3, 2565: 22) เมื่อแปลผลการประเมินด้านการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต่ำกว่าระดับยอดเยี่ยมตามคำอธิบายของตัวชี้วัดการประเมินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถปรับให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการคุณภาพไม่ชัดเจน ขาดความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ยังไม่ได้นำข้อมูลไปพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561: 17-19)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ลักษณะขององค์การสมรรถนะสูง เพราะไม่สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้ชัดเจน ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้ความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความสามารถในการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงในอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เพื่อให้ผู้บริหารการศึกษานำไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นองค์การสมรรถนะสูงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 150 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 108 คน โดยแบ่ง

ชั้นตามขนาดของสถานศึกษา แบ่งสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาแล้วดำเนินการสุ่มแบบอย่างง่ายโดยวิธีการจับสลากให้ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนด

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

1.5 ระยะเวลา เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน – พฤศจิกายน พ.ศ. 2567

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กร สมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยดำเนินการยกร่างรูปแบบและการตรวจสอบและประเมินรูปแบบโดยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อประเมินความถูกต้องและความเหมาะสม มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยนักวิชาการ อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัยตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์หรือการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ผู้บริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จด้านการบริหารได้รับรางวัลสำหรับสถานศึกษาที่มีระบบการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา และสามารถบริหารจัดการศึกษา จำนวน 3 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญมาจำแนก จัดกลุ่มและสร้างข้อสรุปที่จะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบ

2.5 ระยะเวลา ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประเมินศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยตรวจสอบและยืนยันรูปแบบด้วยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาและยืนยันความสมบูรณ์ของรูปแบบในด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ที่มีผลงานด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสี่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินระดับดีขึ้น

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

3.5 ระยะเวลา เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม – เมษายน พ.ศ. 2568

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาและการจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีความต้องการจำเป็น โดยการแปลผลสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง ใช้เกณฑ์การแปลผลข้อมูล (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง น้อยที่สุด 1.51-2.50 หมายถึง น้อย 2.51-3.50 หมายถึง ปานกลาง 3.51-4.50 หมายถึง มาก และ 4.51-5.00 หมายถึง มากที่สุด และการแปลผลค่าดัชนีจัดเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวานิช, 2548: 279) โดยจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารสู่การเป็น องค์กรสมรรถนะสูงของ สถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. การสร้างบารมี	3.30	0.71	ปานกลาง	4.95	0.37	มากที่สุด	0.500	1
2. การสร้างวิสัยทัศน์	3.39	0.78	ปานกลาง	4.84	0.35	มากที่สุด	0.428	5
3. การมุ่งความสัมพันธ์ รายบุคคล	3.32	0.78	ปานกลาง	4.84	0.40	มากที่สุด	0.458	2
4. การสร้างแรงบันดาลใจ	3.34	0.87	ปานกลาง	4.83	0.38	มากที่สุด	0.446	4
5. การกระตุ้นทางปัญญา	3.30	0.90	ปานกลาง	4.80	0.40	มากที่สุด	0.455	3
รวม	3.33	0.80	ปานกลาง	4.85	0.38	มากที่สุด	0.457	

ตาราง 1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็น
องค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาโดยรวม และการจัดลำดับความต้องการจำเป็น

จากตาราง 1 พบว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กร สมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่คาดหวัง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การสร้างบารมี รองลงมา คือ การมุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างวิสัยทัศน์ ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาความต้องการของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้วยดัชนีความต้องการจำเป็น โดยการแปลผลสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง ใช้เกณฑ์การแปลผลข้อมูล (บุญชุม ศรีสะอาด, 2560: 121) ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึงน้อย ค่าเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มาก และค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มากที่สุด และการแปลผลค่าดัชนีจัดเรียงตามลำดับความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (สุมิตล ว่องวาณิช, 2548: 279) โดยจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้

การเป็นองค์การสมรรถนะ สูงของสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์	3.31	0.85	ปานกลาง	4.78	0.36	มากที่สุด	0.444	3
2. การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง	3.36	0.81	ปานกลาง	4.86	0.35	มากที่สุด	0.446	2
3. การมุ่งเน้นที่บุคลากร	3.41	0.91	ปานกลาง	4.84	0.37	มากที่สุด	0.419	5
4. การมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	3.40	0.85	ปานกลาง	4.83	0.38	มากที่สุด	0.421	4
5. การจัดการที่มีประสิทธิภาพ	3.39	0.87	ปานกลาง	4.80	0.40	มากที่สุด	0.416	6
6. การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม	3.26	0.83	ปานกลาง	4.81	0.39	มากที่สุด	0.475	1
รวม	3.35	0.85	ปานกลาง	4.82	0.38	มากที่สุด	0.442	

ตาราง 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาโดยรวม และการจัดลำดับความต้องการจำเป็น

จากตาราง 2 พบว่า สภาพปัจจุบันการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่คาดหวัง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และการจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม รองลงมา คือ การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมุ่งเน้นที่บุคลากร และการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการสร้างรูปแบบ ผู้วิจัยได้ร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยการนำข้อมูลจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และการศึกษาในระยะที่ 1 มากร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบ นำร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบมาตรวจสอบในทางวิชาการโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญโดยรวมผู้เชี่ยวชาญทุกคนลง

ความเห็นว่า ร่างรูปแบบมีความถูกต้องและเหมาะสม และมีข้อเสนอแนะบางประการ เพื่อปรับปรุงรูปแบบ และหลังจากการปรับปรุงรูปแบบ มีรายละเอียดรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1.1) หลักการมีส่วนร่วม 1.2) หลักการเสริมแรง 1.3) หลักการพัฒนาตนเอง และ 1.4) หลักการมุ่งพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพอย่างมีคุณภาพ 2) องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ เพื่อใช้สำหรับพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาใน การขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง 3) องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบ ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา ได้แก่ 3.1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 3.1.1) การสร้างบารมี (Prestige) 3.1.2) การมุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล (Individual Considerations) 3.1.3) การกระตุ้นทางปัญญา (Stimulation Intellectual) 3.1.4) การสร้างแรงบันดาลใจ (Motivation Inspiration) และ 3.1.5) การสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) และ 3.2) องค์ประกอบของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 3.2.1) การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม 3.2.2) การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง 3.2.3) การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ 3.2.4) การมุ่งเน้นที่บุคลากร 3.2.5) การมุ่งเน้นที่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย และ 3.2.6) การจัดการที่ประสิทธิภาพ 4) องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินการพัฒนา องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 4.1) การวางแผนการพัฒนา 4.2) การดำเนินการพัฒนา และ 4.3) การสะท้อนผลและปรับปรุงการพัฒนา 5) องค์ประกอบที่ 5 ปัจจัยสู่ความสำเร็จ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 5.1) ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 5.2) ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาและฝึกฝนจนเป็นนิสัยของบุคลากรทางการศึกษา 5.3) การส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และการสร้างขวัญกำลังใจของผู้บริหารการศึกษา 5.4) สภาพแวดล้อมการพัฒนาแบบกัลยาณมิตร การปรับตัวและเน้นคุณค่าการทำงานเป็นทีม และ 5.5) การบริหารจัดการตามกระบวนการ เปิดโอกาสให้ทดลองทำและนำไปใช้จริง

ในส่วนของผลการตรวจสอบร่างคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 รายละเอียดรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 และส่วนที่ 3 แนวทางการใช้รูปแบบและบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ถูกต้องและมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการตรวจสอบยืนยันรูปแบบ โดยการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินระดับดีขึ้นไป จำนวน 12 คน ผลการสนทนากลุ่มโดยรวมผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง

อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

1. การศึกษาความต้องการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

1.1 ความต้องการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 สะท้อนให้เห็นว่า ลำดับความต้องการจำเป็นแตกต่างกัน โดยการสร้างบารมีได้รับการจัดลำดับความต้องการสูงสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสร้างบารมีของตนเองเพื่อการยอมรับในความสามารถของตัวผู้บริหารที่สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ตามว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา

ขณะที่ความสามารถในการมุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล การกระตุ้นทางปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างวิสัยทัศน์ก็มีความสำคัญในฐานะที่เป็นความสามารถที่จำเป็นของผู้บริหารที่ต้องใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่เป้าหมายของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของสุขสันต์ เชื้อชมสุข และคณะ (2566) ที่ค้นพบว่า โดยพื้นฐานแล้วผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเฉลียวฉลาด มีสมรรถภาพในการเป็นผู้นำ มีความตั้งใจ เชื่อมมั่นในตนเอง แน่วแน่ในอุดมการณ์ ความเชื่อและค่านิยม และสามารถทำให้ข้าราชการครู มีความเป็นพวกเดียวกันกับผู้บริหารสถานศึกษา จนทำให้ข้าราชการครูเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้บริหารสถานศึกษาจึงจะถือได้ว่า เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบารมี สอดคล้องกับผลการวิจัยของแดง และคณะ (Deng, et al., 2023) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเอกสารเบื้องต้นอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ได้ค้นพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบปานกลางถึงมากต่อผลลัพธ์ทั้งพฤติกรรมในด้านอิทธิพลในอุดมคติ แรงจูงใจในการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาและการคำนึงถึงรายบุคคล สามารถปรับปรุงผลลัพธ์ส่วนบุคคล คณะทำงานและองค์กร และสอดคล้องกับผลการวิจัยของเนตรนภา เจตน์จำนงค์ (2564) ที่ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งค้นพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากและด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างบารมี

1.2 ความต้องการจำเป็นของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 สะท้อนให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมีลำดับความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ขณะที่การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมุ่งเน้นที่บุคลากร การมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดการที่มีประสิทธิภาพก็เป็นสมรรถนะที่จำเป็นขององค์กร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่องค์กรต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการแข่งขันไร้พรมแดน การให้บริการมีการแข่งขัน มีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ มีความยืดหยุ่นสูง ทันสมัยและพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดของปรีติญา ผ่องแผ้ว (2563) ที่กล่าวว่า การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงนั้นจะต้องมีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและวิเคราะห์ผลกระทบต่อการทำงานรอบด้าน รวมทั้งมีแผนรองรับสถานะต่าง ๆ อย่างชัดเจน สามารถปฏิบัติการกิจบรรลुวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของโกษและธอร์

สเทนเซน (Ghosh & Thorstensen, 2011) ที่กล่าวว่า องค์การที่สามารถดำเนินงานตามพันธกิจที่กำหนดโดยที่ส่งผลให้องค์การเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในระยะยาวต่อเนื่อง สร้างความก้าวหน้าให้เกิดขึ้นและสร้างความมั่นคงให้กับบุคลากรในทุกระดับสังคม ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพขององค์การให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมด้วยทรัพยากรขององค์การ มีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาการเปลี่ยนแปลงขององค์การอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวินูลาส เจริญชัย และคณะ (2565) ที่ศึกษาองค์ประกอบองค์การสมรรถนะสูง ซึ่งค้นพบว่า องค์การสมรรถนะสูงจะทำให้้องค์การมีขีดความสามารถในการขับเคลื่อนองค์การให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งในมิติของเป้าหมายผลลัพธ์การสร้างสรค์นวัตกรรมที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างพร้อมที่จะทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นในลักษณะเครือข่ายหรือหุ้นส่วน มุ่งมั่นทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ให้ความสำคัญต่อลูกค้า การแบ่งปันค่านิยมกับบุคลากรที่อยู่ในองค์การและนำพาองค์การไปสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงที่มีประสิทธิภาพ

2. การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา 4) วิธีการดำเนินการพัฒนา และ 5) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ ผลการยกย่องคู่มือการใช้รูปแบบ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 รายละเอียดรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา และส่วนที่ 3 แนวทางการใช้รูปแบบและบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวมทุกคนเห็นว่า ร่างรูปแบบและร่างคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและเหมาะสม แต่มีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อปรับปรุงรูปแบบ อาจเนื่องมาจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมีความรู้และประสบการณ์เชิงประจักษ์ด้านการบริหาร การศึกษาและการจัดการศึกษา จึงมองเห็นประเด็นเชิงลึกเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับการนำไปใช้ สอดคล้องกับแนวคิดของพัฒนาพรหมณี และคณะ (2560) ที่กล่าวว่า รูปแบบประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของรูปแบบ หลักการของรูปแบบ ระบบงานและกลไกของรูปแบบ วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ

และการระบุเงื่อนไขการนำไปใช้ และสอดคล้องกับแนวคิดของคีฟ (Keeves, 1988) ที่กล่าวว่า รูปแบบควรชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาอย่างชัดเจน และตรวจสอบข้อมูลได้เชิงประจักษ์ ประกอบด้วยหลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ ผลลัพธ์ มีเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เป็นภาพแห่งความสำเร็จ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญศรีศรี เหมบุรุษ และวีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ (2563) ที่ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษที่ส่งเสริมการเป็นองค์กร สมรรถนะสูงของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน ค้นพบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ คือ หลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์ องค์ประกอบและสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามองค์ประกอบแต่ละด้านเพื่อทำให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสายฝน สวัสดิ์เอื้อ (2566) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค้นพบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบที่ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการพัฒนาและการประเมินผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฑาทิพ พรหมณะ และคณะ (2567) ที่ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ค้นพบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การประเมินผลการใช้รูปแบบ แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และเงื่อนไขความสำเร็จ

3. การตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กร สมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

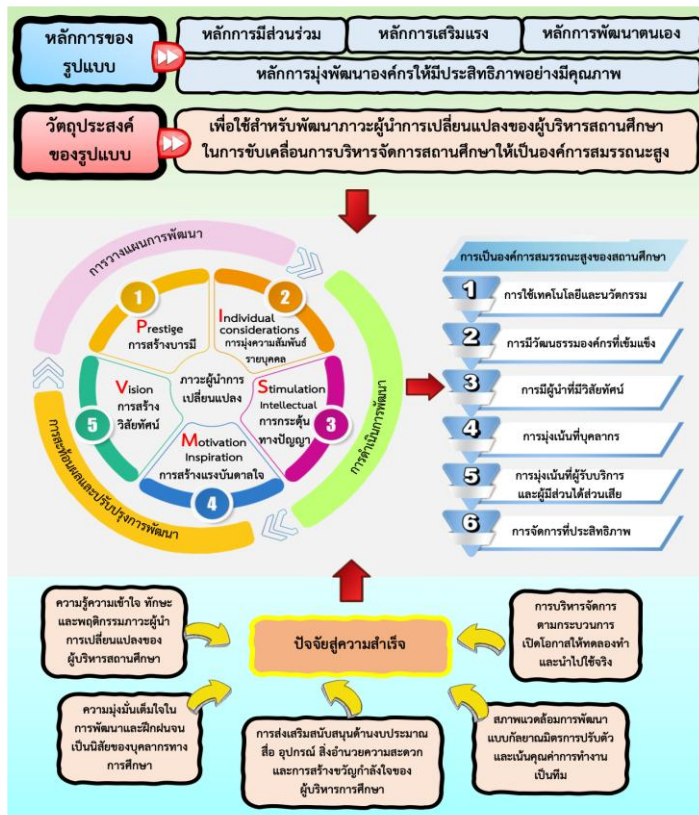
ผลการตรวจสอบยืนยันรูปแบบโดยการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ ผลการสนทนากลุ่มโดยภาพรวมผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยว่า รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบมีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ แต่ก็มีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อปรับปรุงรูปแบบ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีประสบการณ์ในการบริหารจัดการสถานศึกษา สามารถมองเห็นข้อจำกัดและโอกาสในการพัฒนาเชิงปฏิบัติการได้อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการ

นำไปใช้จริงจนเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของจตุพร งามสงวน และสุพัฒนา หอมบุปผา (2561) คมศิลป์ ประสงค์สุข (2564) และมาเดาส์ และคณะ (Madaus, et al., 1983) ที่กล่าวว่า รูปแบบที่มีมาตรฐานจะต้องมีการตรวจสอบรูปแบบให้มีมาตรฐานด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฑาทิพ พรหมณะ และคณะ (2567) ที่ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ค้นพบว่า จากการตรวจสอบรูปแบบผลปรากฏว่า รูปแบบมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสายฝน สวัสดิ์เอื้อ (2566) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค้นพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมมากและมีความเป็นไปได้มากที่สุด

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีหลักการของรูปแบบ คือ หลักการมีส่วนร่วม หลักการเสริมแรง หลักการพัฒนาตนเอง และหลักการมุ่งพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพอย่างมีคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สำหรับพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ เป็นองค์กรสมรรถนะสูง ซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาที่พัฒนามี 5 องค์ประกอบ คือ การสร้างบารมี (Prestige) การมุ่งความสัมพันธ์รายบุคคล (Individual Considerations) การกระตุ้นทางปัญญา (Stimulation Intellectual) การสร้างแรงบันดาลใจ (Motivation Inspiration) และการสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) โดยใช้วิธีการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษามี 3 ขั้นตอน คือ การวางแผนการพัฒนา การดำเนินการพัฒนา การสะท้อนผลและปรับปรุงการพัฒนาเพื่อพัฒนาผู้บริหารให้มีความสามารถ นำองค์ความรู้ ทักษะมาใช้ในการขับเคลื่อนบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีลักษณะของการเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ประกอบด้วยด้าน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมุ่งเน้นที่บุคลากร การมุ่งเน้นที่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดการที่ประสิทธิภาพ ภายใต้ปัจจัยสู่ความสำเร็จ คือ ผู้บริหารจะต้องมีความรู้

ความเข้าใจ ทักษะและพฤติกรรมของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาและฝึกฝนจนเป็นนิสัยของบุคลากรทางการศึกษา มีการส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกและการสร้างขวัญกำลังใจของผู้บริหารการศึกษา สภาพแวดล้อมการพัฒนาแบบกัลยาณมิตร การปรับตัวและเน้นคุณค่าการทำงานเป็นทีม และการบริหารจัดการตามกระบวนการเปิดโอกาสให้ทดลองทำและนำไปใช้จริง ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาแบบ PISMV Model

สรุป

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) องค์ประกอบของภาวะ

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา 5 องค์ประกอบ และการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา 6 องค์ประกอบ 4) วิธีการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของสถานศึกษา 3 ขั้นตอน และ 5) ปัจจัยความสำเร็จที่เน้นความมุ่งมั่นเต็มใจพัฒนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและการสนับสนุนอย่างเป็นระบบของผู้บริหารการศึกษา และรูปแบบดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการตรวจสอบความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้ จากผลการวิจัยได้รับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้รูปแบบมีความชัดเจนทั้งในเชิงโครงสร้างและกระบวนการดำเนินงาน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความพร้อมในการขยายผลและพัฒนาต่อยอดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ ได้ในอนาคต นอกจากนี้ ยังสามารถนำผลการพัฒนาไปเป็นแนวทางเชิงนโยบายในการเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงทั่วประเทศได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (2565). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.
- คมศิลป์ ประสงค์สุข. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยกระบวนการจัดการความรู้. รายงานการวิจัย. กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จตุพร งามสงวน และสุพัฒนา หอมบุปผา. (2561). รูปแบบการพัฒนางานองค์การสมรรถนะสูงของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*. 5 (1), 101-115.
- จุฑาทิพ พรหมณะ และคณะ. (2567). รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 9 (5), 18-31.

- เนตรนภา เจตน์จำนงค์. (2564). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปัสรินญา ผ่องแผ้ว. (2563). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบการทำงานเป็นทีมที่มีสมรรถนะสูงของโรงเรียนสังกัดเทศบาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- บุญชูศรี เหมบุรุษ และวีระวัฒน์ อุทัยรัตน์. (2563). รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษที่ส่งเสริมการเป็นองค์การสมรรถนะสูง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 10 (2), 268-281.
- พัฒนา พรหมณี และคณะ. (2560). แนวคิดการสร้างและพัฒนารูปแบบเพื่อใช้ในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสำหรับนักสาธารณสุข. *วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. 6 (2), 128-135.
- วินุลาศ เจริญชัย และคณะ. (2565). การสังเคราะห์องค์ประกอบองค์การสมรรถนะสูง. *Journal of Modern Learning Development*. 7 (2), 438-454.
- สายฝน สวัสดิ์เอื้อ. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศูนย์การศึกษาพิเศษ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2565). *PMQA 4.0 คู่มือการประเมินสถานะของหน่วยงานภาครัฐในการเป็นระบบราชการ 4.0 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุขสันต์ เชื้อชมสุข และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นนครศรีธรรมราช เขต 3. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 15 (1), 25-33.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). *การวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Deng, C., e t a l. (2023). Transformational Leadership Effectiveness: An Evidence-based Primer. *Human Resource Development International*. 26 (5), 627-641.
- Ghosh, S. A. and Thorstensen, L. (2011). *High Performance Economic Development Organizations*. Washington, DC: International Economic Development Council.
- Keeves, J. P. (1988). *Educational Research, Methodology, and Measurement: An International Handbook*. Oxford: Pergamon.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30 (3), 607-610.
- Linder, J. C. and Brooks, J. D. (04 December 2016). *Transforming the Public Sector*. Retrieved June 06, 2025, from <https://www.scribd.com/document/333193940/Transforming-the-Public-Sector>
- Madaus, G. F., e t a l. (1983). *Evaluation Models: Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation*, 8th ed. Boston: Kluwer-Nijhoff Publishing.
- Simic, I. (1998). Transformational Leadership-the Key to Successful Management of Transformational Organizational Changes. *Scientific Journal Facta Universitatis*. 1 (6), 49-55.

Research Article; Received: 2024-11-17; Revised: 2025-07-04; Accepted: 2025-07-14.

การส่งเสริมทักษะอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

Promoting Vocational Skills for Intellectually Disabled Youth
at Ban Piang Luang, Piang Luang Sub-district,
Wiang Haeng District, Chiang Mai Province

พรพรรณ -*¹, พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์², ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์³
Ponpun -*¹, Phrakhru Siriborromathatpitak², Tipaporn Yesuwan³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
First/Corresponding Author, E-mail: sounninwai@gmail.com*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบททักษะในการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2) เพื่อส่งเสริมทักษะการประกอบอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวทางการสนทนากลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 25 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การโยกย้ายถิ่นฐานในชุมชนบ้านเปียงหลวงสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่เกิดปัญหาสถานะบุคคลและเอกสาร ส่งผลต่อสิทธิพื้นฐานและคุณภาพชีวิต การพัฒนาทักษะอาชีพและการสนับสนุนจากครอบครัว-ชุมชน เน้นทักษะสื่อสารและสังคม ตอบโจทย์เฉพาะบุคคล เพื่อส่งเสริมความสำเร็จระยะยาว 2) โครงการทำกระดุมเสื่อไทยใหญ่และไม้กวาดดอกหญ้า ช่วยพัฒนาในด้าน

ทักษะอาชีพและความมั่นใจ การยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ทำให้เด็กพิเศษมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองในอนาคต โดยความร่วมมือระหว่างครอบครัว ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและโอกาสในการประกอบอาชีพ 3) การเสริมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาอาชีพ การเข้าถึงโอกาสในการฝึกอบรมทักษะ และการจ้างงาน ซึ่งส่งเสริมให้พวกเขามีชีวิตที่มั่นคงและพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต องค์ความรู้จากการวิจัย คือ เยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาในบ้านเปียงหลวง ประสบปัญหาการเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน ด้านการศึกษาและการรักษาพยาบาล เนื่องจากข้อจำกัดด้านสถานะบุคคลและทรัพยากร การส่งเสริมทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการเฉพาะของเยาวชนเหล่านี้ จำเป็นต้องมีความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และเครือข่ายสนับสนุน เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สร้างโอกาสการทำงาน และยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในสังคม

คำสำคัญ: ทักษะอาชีพ; เยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา; บ้านเปียงหลวง

Abstract

This research aims to 1) study the context of learning skills and vocational skills of youth with intellectual disabilities, 2) promote the vocational skills of youth with intellectual disabilities through community involvement at Ban Piang Luang, Piang Luang Sub-district, Wiang Haeng District, Chiang Mai Province, and 3) present guidelines for strengthening the vocational network for youth with intellectual disabilities. There is a qualitative research, with data collected through document review and field survey. The research tools consist of in-depth interview form and focus group discussion guideline. Key informants include 25 individuals: youth with intellectual disabilities, parents, teachers, and government officials. The data are analyzed using content analysis.

The findings reveal that 1) migration within the Ban Piang Luang community has led to cultural diversity but also issues related to legal status and documentation, affecting basic rights and quality of life. Vocational skill development and support from families and the

community focus on communication and social skills tailored to individual needs, fostering long-term success. 2) Projects such as creating Tai Yai shirt buttons and grass brooms improve vocational skills, confidence, and community acceptance. These efforts enable intellectually disabled youth to develop self-reliance, with collaboration among families, community leaders, local authorities, and private organizations creating an environment conducive to skill development and career opportunities. 3) Establishing networks with government and private organizations is essential for vocational development, access to training opportunities, and employment, enabling youth to achieve stability and self-reliance. The study concludes that intellectually disabled youth in Ban Piang Luang face challenges in accessing basic rights such as education and healthcare due to limitations in legal status and resources. Promoting vocational skills tailor to their specific needs requires collaboration among families, communities, government agencies, private organizations, and support networks to enhance their career opportunities and ensure sustainable quality of life in society.

Keywords: Vocational Skill; Intellectually Disabled Youth; Ban Piang Luang

บทนำ

การประกอบอาชีพหรือการทำงานถือเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน ทั้งในระดับบุคคลและในระดับสังคม กล่าวคือ ในระดับบุคคลแทบกล่าวได้ว่า ทุกคนมีอาชีพเป็นเครื่องกำหนดความอยู่รอดของชีวิต คุณภาพชีวิต สถานภาพ รวมทั้งนำมาซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ส่วนในระดับสังคม การงานหรืออาชีพเป็นเครื่องกำหนดหรือแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในสังคม สถานภาพทางสังคมให้มีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันไป เกิดรายได้เกื้อหนุน เกิดผลประโยชน์การต่อรอง และการแข่งขันทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมและประเทศชาติ ซึ่งปัจจัยที่ช่วยเกื้อหนุนให้มนุษย์ทุกคนได้มีงานหรืออาชีพเลี้ยงตัวให้มั่นคงได้นั้น ก็คือ การศึกษา ในสังคมปัจจุบันมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ เพราะการศึกษาที่ได้นั้น

จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของมนุษย์ให้มีคุณภาพพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อให้ตนเองมีงานหรืออาชีพที่ดี ช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ในหลวงรัชกาลที่ 10 ในการสร้างพื้นฐานให้แก่นักเรียนด้านการมีงานทำ มีอาชีพ ประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์หนึ่ง คือ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย โดยนักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรมมีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ เนื่องจากปัจจุบันนี้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทั้งวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนด้านอื่น ๆ (ณัฐนันท์ สิชีวัฒน์ และประกอบ ใจมั่น, 2566) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปอย่างแพร่หลายส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีความพิการที่มีขีดจำกัดในด้านทักษะความสามารถและการเรียนรู้ ยิ่งจำเป็นต้องได้รับโอกาส การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพที่เหมาะสมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่เป็นภาระต่อสังคมต่อไป แต่โดยสภาพที่ผ่านมามีอาชีพหรืองานที่คนพิการทำนั้นขึ้นอยู่กับขีดจำกัดของความบกพร่อง ความพิการและถูกกำหนดโดยสังคมให้บุคคลเหล่านี้ประกอบอาชีพตามที่สังคมคาดหวัง ไม่เปิดโอกาสให้คนพิการได้แสดงออกถึงศักยภาพที่ตนมีจึงเกิดอาชีพขอทาน ขายลอตเตอรี่ ซึ่งมีรายได้จากการขายความน่าสงสาร ความน่าเห็นใจ มากกว่ารายได้ที่เกิดจากความสามารถในประกอบอาชีพนั้น ๆ ดังนั้น สังคมจำเป็นต้องให้ความสนใจและแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการสนับสนุนบุคคลที่พิการซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เพื่อให้คนเหล่านี้ไม่เป็นภาระแก่สังคม แต่สามารถช่วยเหลือตนเองและสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้ (เขมิกา พันธุ์วิไล, 2546) โดยการเปิดโอกาสให้คนพิการได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพความพิการและข้อจำกัด ฉะนั้น การจัดการศึกษาในโรงเรียนจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อให้ นักเรียนที่พิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพนั้น มิใช่มุ่งที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงคุณภาพในมิติการศึกษาเพื่อการทำงาน โดยการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนให้สามารถนำความรู้

ความสามารถในอาชีพ ที่โรงเรียนได้จัดประสบการณ์ให้ไปใช้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ โดยไม่เป็นภาระแก่สังคม

“ความบกพร่องทางสติปัญญา” เป็นคำที่นำมาใช้แทนคำว่า “ปัญญาอ่อน” เนื่องจากคำเดิมเป็นการตีตราทางลบให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดความรู้สึกในเชิงลบ และไม่ได้รับการยอมรับในสังคมจึงเปลี่ยนการเรียกชื่อใหม่ คำนี้ตรงกับการวินิจฉัยโรคทางจิตเวชเด็กที่ว่า Intellectual Disability (ตามเกณฑ์ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders; DSM-5 ของสมาคมจิตแพทย์อเมริกัน) ในประเทศไทยได้กำหนดให้ความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นผู้พิการประเภท 5 “ความพิการทางสติปัญญา” ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการมีพัฒนาการช้ากว่าปกติหรือมีระดับเชาวน์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป โดยความผิดปกตินั้นแสดงก่อนและความบกพร่องทางพัฒนาการในระดับรุนแรงและเป็นเรื้อรัง นอกจากนี้ ยังจัดเป็นผู้พิการประเภทความบกพร่องทางสติปัญญา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ เด็กที่มีระดับสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทักษะในการปรับตัวอย่างน้อยสองด้าน เช่น การสื่อสาร การดูแลตนเอง ทักษะทางสังคมและการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต โดยภาวะนี้ต้องเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี กลุ่มเด็กเหล่านี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เด็กเรียนรู้ช้า ซึ่งมีระดับไอคิว (I.Q.) อยู่ระหว่าง 71-89 และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งมีระดับไอคิวต่ำกว่า 70 และแบ่งตามความรุนแรงออกเป็นสี่ระดับตั้งแต่เบาจนถึงรุนแรงมาก เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักมีปัญหาเกือบทุกด้านในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมไปถึงปัญหาทางการเรียน เนื่องจากเด็กมีข้อจำกัดในการเรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้เท่ากับเพื่อนในวัยเดียวกัน เป็นภาวะที่สมองหยุดพัฒนาหรือพัฒนาอย่างไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดความบกพร่องของทักษะด้านต่าง ๆ ในระยะพัฒนาการและส่งผลกระทบต่อระดับเชาวน์ปัญญาทุกด้าน (อมรเผ่าเมือง, 2564)

การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับปฐมวัยถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน การ

เรียนการสอนควรปรับให้เหมาะสมกับศักยภาพและความถนัดเฉพาะบุคคล เพื่อให้ นักเรียนได้สัมผัสประสบการณ์ด้านอาชีพที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ปัญหาข้อจำกัด ด้านศักยภาพ การขาดทรัพยากรและความร่วมมือที่ไม่เพียงพอส่งผลให้นักเรียนบาง กลุ่มไม่สามารถพัฒนาทักษะอาชีพได้เต็มที่ ทำให้ไม่พร้อมใช้ชีวิตอิสระหรือเข้าสู่ ตลาดแรงงานหลังจบการศึกษา การแก้ไขปัญหานี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียน หน่วยงานรัฐ เอกชน ชุมชนและสถานประกอบการ เพื่อพัฒนาหลักสูตรและสร้าง โอกาสฝึกทักษะในสภาพแวดล้อมจริง ช่วยให้นักเรียนสามารถเลี้ยงดูตนเองและมี คุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สังคมและประเทศในระยะยาว

บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีความ หลากหลาย ประชากรประกอบไปด้วยหลายชนเผ่า คือ ไทยใหญ่ จีน ลีซูและคน พื้นเมือง แต่กลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ไทยใหญ่และจีน ประชากรในพื้นที่ มีการประกอบอาชีพหลายอาชีพ เช่น ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ค้าขายและรับจ้าง ทัวไป ด้านการศึกษามีสถานศึกษาที่เป็นของรัฐและชุมชน โดยมีโรงเรียนของรัฐอยู่ 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเปียงหลวงและโรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นโดยมีการจัดการเรียนการสอน แบบเรียนรวม (องค์การบริหารส่วนตำบลเปียงหลวง, ม.ป.ป.)

การจัดการศึกษาโดยวิธีเรียนรวม (Inclusive Education) เป็นการจัดการ เรียนการสอนที่ยึดปรัชญาของการอยู่ร่วมกันเป็นหลักเชื่อว่า ทุกคนเท่าเทียมกันบน รากฐานของมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เป็นการให้การศึกษาแก่เด็กปกติรวมกับเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษโดยไม่มีการแบ่งแยก แต่จะต้องมีระบบการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน จึงจะทำให้การเรียนรวมดำเนินไปได้ ผู้บริหารและบุคลากรโรงเรียนจะต้องเข้าใจและ ให้ความร่วมมือในการให้การศึกษาที่คำนึงถึงความแตกต่าง (สมฤดี พละวุฒิโหมทัย, 2564)

ปัจจุบันในพื้นที่บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัด เชียงใหม่ พบว่า มีนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 25 คน โดยการคัด กรองจากจากครูที่มีความรู้ความชำนาญที่ผ่านการอบรมเฉพาะด้านของโรงเรียนรัฐ ราษฎร์อุปถัมภ์ จากนักเรียนที่ผ่านการคัดกรองแล้วพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญาส่วนมากอยู่ในระดับเบาะและระดับปานกลาง ซึ่งมีความแตกต่างทางด้าน ความบกพร่อง 4 ประเภท คือ ความบกพร่องทางการเรียนรู้ ความบกพร่อง ทางด้านสติปัญญา ความบกพร่องทางด้านพฤติกรรมหรืออารมณ์ และความบกพร่อง ทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว แม้จะมีการคัดกรองโดยครูผู้เชี่ยวชาญ แต่กระบวนการ

นี้กลับเผชิญอุปสรรคสำคัญจากการปฏิเสธของผู้ปกครอง เนื่องจากความรู้สึกลังเลกลัวส่งผลให้นักเรียนไม่ได้รับแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan; IEP) และต้องเรียนรวมในหลักสูตรปกติ ซึ่งไม่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของเด็กนักเรียนกลุ่มนี้ (โรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์, ม.ป.ป.)

นอกจากนี้ การเข้าถึงการรักษายังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความซับซ้อนของกระบวนการรักษา การขาดความรู้และความเข้าใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับความบกพร่องทางสติปัญญา ค่าใช้จ่ายที่สูง และการไม่มีศูนย์บริการในพื้นที่ ทำให้ต้องส่งนักเรียนไปรักษาที่สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดภาระเพิ่มเติมแก่ครอบครัว แม้ว่าจะมีหน่วยงานเข้ามาให้ความช่วยเหลือ แต่การดำเนินงานยังขาดความต่อเนื่องและไม่ครอบคลุม เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และความร่วมมือจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือเนื่องจากมีปัญหาด้านสถานะบุคคล ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน ปัจจุบันเหล่านี้ทำให้การแก้ไขปัญหายาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ความบกพร่องทางสติปัญญานั้นมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยทางพันธุกรรม ความผิดปกติระหว่างตั้งครรภ์ ภาวะแทรกซ้อนระหว่างการคลอด การเจ็บป่วยในระยะปฐมวัย หรือการขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อการพัฒนาทางสมอง ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ ความสามารถในการปรับตัว และการใช้ชีวิตประจำวันของเด็ก (โรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์, ม.ป.ป.)

จากปัญหาความแตกต่างทางการเรียนรู้ที่เกิดจากความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้วิจัยได้มองเห็นว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเบาและระดับปานกลางยังสามารถพัฒนาได้ หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม โดยเฉพาะการส่งเสริมทักษะอาชีพซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญและมีประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมสู่การใช้ชีวิตจริง การฝึกฝนทักษะอาชีพ เช่น งานฝีมือ งานเกษตร งานบริการ หรือการผลิตสิ่งของใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากช่วยให้เด็กเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติแล้ว ยังช่วยพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง เสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และลดภาระของครอบครัวในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททักษะในการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2. เพื่อส่งเสริมทักษะการประกอบอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยได้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 25 คน ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 เยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 10 คน กลุ่มที่ 3 แกนนำชุมชน และครูผู้สอนเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 4 นักพัฒนาสังคม จำนวน 2 คน

3. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและวิธีการสร้างเครื่องมือ พร้อมทั้งการหาคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริงและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์เยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา กลุ่มผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในประเด็นเกี่ยวกับเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาบ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ 2) แบบสนทนากลุ่มย่อย โดยดำเนินการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นักพัฒนาสังคมร่วมสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะอาชีพเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาบ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษารวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะอาชีพเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา 2) การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวางโครงสร้างสัมภาษณ์ โดยกำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตาม

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยและกรอบแนวคิดของการวิจัย 3) การสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับดำเนินการส่งเสริมทักษะอาชีพเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา 4) การสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเป็นการสนทนาแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่มที่เลือกแบบเจาะจงไว้แล้ว เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะได้อย่างกว้างขวางในประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยการสรุปสาระสำคัญ นำมาจัดประเภทจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย โดยทำการถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูลและการสังเกต จากนั้น ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. บริบททักษะในการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1) การโยกย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ชุมชนบ้านเปียงหลวงนำมาซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษาและวิถีชีวิต แต่กลับเกิดปัญหาเรื่องสถานะบุคคลและเอกสารประจำตัวที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการเข้าถึงสิทธิพื้นฐานทั้งด้านการศึกษา และการรักษาพยาบาล แม้มีโรงเรียนและศูนย์สุขภาพในชุมชน แต่การเข้าถึงบริการยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีสถานะบุคคลแตกต่าง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในทารกที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม

2) ทักษะการเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพมีความสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างอิสระ โดยเฉพาะสำหรับผู้บกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งต้องการการฝึกอบรมที่เหมาะสมและการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน การออกแบบการฝึกอบรมควรตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคล ในพื้นที่บ้านเปียงหลวงที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพจำเป็นต้องมีการพัฒนาความรู้และทักษะของครูเพื่อให้การฝึกอบรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ทักษะการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยเฉพาะทักษะด้านการสื่อสารและทักษะด้านสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะอาชีพ การสื่อสารช่วยในการแสดงออกและเข้าใจความต้องการในที่ทำงาน ส่วนทักษะด้านสังคมช่วยให้เยาวชนปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี แม้จะมีการฝึกฝนในโรงเรียนและการสนับสนุนจากผู้ปกครอง แต่ยังคงต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความสำเร็จในอาชีพในระยะยาว

2. การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1) โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยทักษะอาชีพสำหรับเด็กพิเศษ เช่น การทำกระดุมเสื้อไทยใหญ่และไม้กวาดดอกหญ้า ช่วยพัฒนาเด็กพิเศษในหลายมิติ ทั้งในด้านทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความสามารถ การฝึกฝนจากครูภูมิปัญญา ส่งผลให้เด็กสามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพและจำหน่ายได้จริง กิจกรรมเหล่านี้ยังเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ทำให้เด็กพิเศษมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและพัฒนาทักษะอาชีพต่อไปในอนาคต

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ความร่วมมือระหว่างครอบครัว ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและโอกาสในการประกอบอาชีพ ครอบครัวสนับสนุนด้านอารมณ์และการเลือกเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม ผู้นำชุมชนสร้างเครือข่ายและโอกาสฝึกอบรม หน่วยงานท้องถิ่นจัดหาทรัพยากรและบริการที่จำเป็น ส่วนองค์กรภาคเอกชนช่วยฝึกอบรมและจ้างงานจริง เมื่อทุกฝ่ายทำงานร่วมกัน จะช่วยให้เยาวชนเหล่านี้พัฒนาทักษะและมีชีวิตที่มั่นคงในสังคมอย่างยั่งยืน

3. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา

1) การเสริมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้พวกเขาเข้าถึงโอกาสในการฝึกอบรม ทักษะและการจ้างงานที่จำเป็นสำหรับการมีชีวิตที่อิสระและมีคุณภาพ การเอาชนะอุปสรรคและส่งเสริมการทำงานร่วมกันจะช่วยสร้างสังคมที่ครอบคลุมและเท่าเทียมมากขึ้นสำหรับเยาวชนกลุ่มนี้

2) การเสริมสร้างเครือข่ายที่แข็งแกร่งในภาคเอกชนช่วยให้เยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีโอกาสในการพัฒนาทักษะและศักยภาพได้เต็มที่ การ

สนับสนุนที่หลากหลายและตรงตามความต้องการจะช่วยให้พวกเขาสามารถสร้างชีวิตที่มั่นคงและพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

อภิปรายผล

1. การพัฒนาทักษะในการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในชุมชนบ้านเปียงหลวงพบว่า มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความสามารถในการดำรงชีวิตอิสระ แม้จะมีการตั้งถิ่นฐานในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต แต่ปัญหาด้านสถานะบุคคลและเอกสารประจำตัวที่แตกต่างกันทำให้เยาวชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงสิทธิพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง ข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสมใจ สุดจิต (2559) ที่ชี้ให้เห็นว่า สำหรับประเทศไทยนั้น มีบุคคลที่ประสบกับปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานะและสิทธิอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่สามารถเข้าสู่สิทธิการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บตามกฎหมายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของไทยเมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย เหตุเนื่องจากการเป็นบุคคลไร้สัญชาตินั้นเอง ซึ่งกลุ่มคนทั้งสุภาพสตรี เด็ก คนชราดังกล่าวมีฐานะยากจนและอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลจากสถานบริการของรัฐ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านสุขภาพ เพราะกลุ่มคนดังกล่าวจะรักษาอาการต่าง ๆ ด้วยศาสตร์พื้นบ้าน ต่อเมื่อมีอาการหนักจึงจะเข้ารับการรักษาในสถานบริการของรัฐ หรือถ้าเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อก็อยู่ในระยะสุดท้าย เพราะกลุ่มคนดังกล่าวกลัวต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในทารกที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพจึงต้องได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมและการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน รวมถึงการพัฒนาทักษะการสื่อสารและทักษะทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดงานในระยะยาว ข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพา ชัยมา (2566) ที่ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารและทักษะทางสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้เยาวชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมและตลาดงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังมีความสอดคล้องกับรายงานของพุลศักดิ์ ตูละวิภาค (2562) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการ

บริหารที่สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้อย่างเหมาะสม การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหการพัฒนาทักษะของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในชุมชนที่มีความหลากหลายนั้น จำเป็นต้องมีการบูรณาการระหว่างการแก้ไขปัญหสถานะบุคคลกับการพัฒนาทักษะอาชีพไปพร้อมกันเพื่อให้เยาวชนกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงสิทธิพื้นฐานและมีโอกาสในการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ

2. การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในชุมชนบ้านเปียงหลวงเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างการฝึกอบรมทักษะอาชีพกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิต เช่น การทำกระดุมเสื้อไทยใหญ่และไม้กวาดดอกหญ้าไม่เพียงแต่พัฒนาเยาวชนในด้านทักษะอาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริง แต่ยังเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศฤงคาร ใจปันหา (2563) ที่ระบุว่า สิ่งที่สำคัญในการส่งเสริมการมีงานทำของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา คือ ควรยึดหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้เรียนรู้และพัฒนาการฝึกอาชีพให้มีความทำโดยมีกระบวนการส่งเสริมที่ชัดเจนตามกลยุทธ์และวิธีการส่งเสริม จากการมีส่วนร่วมตามกระบวนการร่วมวางแผนและตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล โดยโรงเรียน ผู้ปกครอง สถานประกอบการและชุมชน/หน่วยงานอื่นเพื่อส่งเสริมอาชีพของนักเรียนอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเองในอนาคต การศึกษานี้ยังมีความสอดคล้องกับปรัชนิกร จิตรกระจำง และนิขาริ สามัญ (2567) ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนพิจารณาตามความสามารถและทักษะต่าง ๆ ตามความแตกต่างเฉพาะบุคคลอย่างเต็มตามศักยภาพและเหมาะสมไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต การมีส่วนร่วมของครอบครัว ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน ผ่านความร่วมมือในการฝึกอบรมและการจ้างงานจริงที่ช่วยให้เยาวชนเหล่านี้สามารถพัฒนาทักษะอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ข้อค้นพบยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของดารณี ศักดิ์ศิริผล และบัณฑิตา ลิขสิทธิ์ (2561) ที่ระบุว่า การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าสู่อาชีพนั้น โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญที่จัดเตรียมสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพและการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งทักษะที่จำเป็น ได้แก่

ทักษะวิชาการ ทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ทักษะทางสังคม ทักษะทางอาชีพ วุฒิภาวะ ความสนใจในอาชีพ และความถนัดทางอาชีพ ทั้งนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ทีมสหวิชาชีพ หน่วยงานของรัฐและเอกชน จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นต้องมีการบูรณาการหลายมิติ ทั้งในด้านการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น การสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เยาวชนกลุ่มนี้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาเน้นการสร้างความร่วมมือกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอาชีพและทักษะชีวิตของเยาวชนกลุ่มนี้ ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวรษา เจริญทวีโชค (2560) ที่ระบุว่า คนพิการซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ทั้งหมดหรืออาจมีบางส่วน เนื่องจากความบกพร่องทางการได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสารและสภาวะจิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาหรือความบกพร่องด้านอื่นใด มีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือในทุกด้านเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ และมีส่วนร่วมกับสังคมได้อย่างทั่วถึง โดยการได้รับสิทธิ โอกาสและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ และได้รับการยอมรับการปฏิบัติที่ลดความเหลื่อมล้ำและเห็นคุณค่าในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งหนึ่งในโอกาสเหล่านั้น คือ โอกาสในการทำงาน เพื่อให้คนพิการเหล่านั้นมีงานทำ มีรายได้ มีความมั่นคงในชีวิตด้วยการได้รับสวัสดิการ ได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ สามารถช่วยเหลือและเลี้ยงดูตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การเสริมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐเป็นสิ่งจำเป็นในการเข้าถึงโอกาสในการฝึกอบรมและการจ้างงานที่จำเป็นสำหรับการมีชีวิตที่อิสระและมีคุณภาพ การทำงานร่วมกันจะช่วยลดอุปสรรคและสร้างสังคมที่ครอบคลุมและเท่าเทียมมากขึ้น ในขณะเดียวกัน การเสริมสร้างเครือข่ายในภาคเอกชนก็เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเต็มตัวของทักษะและศักยภาพของเยาวชน ซึ่งการสนับสนุนที่หลากหลายและตรงตามความต้องการจะช่วยให้พวกเขามีโอกาสสร้างชีวิตที่มั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต ข้อค้นพบนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของธนพล แสงจันทร์ (2556) ที่ระบุว่า การเสริมสร้างเครือข่ายส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายระดับบุคคล กลุ่ม องค์กรหรือภาคีเครือข่ายเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา

หรือการดำเนินงานขององค์กรหรือชุมชน ไม่อาจดำเนินการได้เพียงลำพัง เพราะคนเพียงคนเดียวไม่อาจคิดหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้านเพื่อให้การบรรลุผลสำเร็จได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล การดำเนินงานโดยการรวมกลุ่ม ร่วมแรงร่วมใจ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหาจะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการไปได้ นอกจากนี้ การศึกษายังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา รุ่งโยธิน (2561) ที่ระบุว่า งานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น มุ่งเน้นให้รัฐและหน่วยงานราชการ ผู้นำทางสังคมลงไปทำงานในชุมชนเพื่อลดช่องว่างระหว่างประชาชนในเมืองกับชนบท การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งจะนำมาซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความมั่นคงของคนในชาติ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชน โดยต้องมีการพัฒนาระบบสนับสนุนที่ครอบคลุมทั้งด้านการฝึกอบรม การสร้างโอกาสการจ้างงานและการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเข้าถึงโอกาสในการประกอบอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. การโยกย้ายถิ่นฐานของประชาชนในชุมชนบ้านเปียงหลวงนำไปสู่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่หลากหลาย แต่ปัญหาสถานะบุคคลและความแตกต่างในเอกสารประจำตัวส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงสิทธิพื้นฐาน เช่น การศึกษาและการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน ทำให้เกิดอุปสรรคในการเข้าถึงบริการที่จำเป็นต่อชีวิตและสุขภาพ แม้จะมีศูนย์สุขภาพในชุมชน แต่ประชาชนบางกลุ่มยังเผชิญปัญหาในการเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างเต็มที่ ซึ่งความแตกต่างในสถานะบุคคลเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พวกเขาไม่ได้รับการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมและทันทั่วถึง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพโดยรวมของประชาชนในชุมชน

2. เยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในบ้านเปียงหลวงต้องการการสนับสนุนด้านการเรียนรู้และทักษะอาชีพเพื่อเข้าถึงโอกาสในการทำงานอย่างเท่าเทียม ข้อจำกัดด้านทรัพยากรการศึกษาและการฝึกอบรมสมัยใหม่ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็น นอกจากนี้ ระบบการศึกษาที่มีอยู่ไม่ได้ออกแบบมาเพื่อ

ตอบสนองความต้องการเฉพาะของพวกเขา ทำให้พัฒนาการด้านการเรียนรู้และการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตในอนาคตไม่เต็มที่

3. การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจำเป็นต้องมีความร่วมมือจากชุมชนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมควรออกแบบให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของเยาวชน เพื่อเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในอนาคตอย่างเหมาะสม การมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรภาคเอกชน มีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสทางอาชีพสำหรับเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และการประกอบอาชีพจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อให้เยาวชนสามารถพึ่งพาตนเองและมีชีวิตที่มีคุณค่าในสังคมได้

4. การเสริมสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพสำหรับเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการท้องถิ่น และครอบครัว เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาทักษะและการทำงาน เครือข่ายนี้ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและทรัพยากรในการฝึกอบรม ส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน พร้อมเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในชุมชนเกี่ยวกับเยาวชนกลุ่มนี้ การสร้างเครือข่ายที่แข็งแกร่งจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างสังคมที่ครอบคลุมและเท่าเทียม เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาทักษะและการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนผังองค์ความรู้ที่แสดงถึงประเด็นสำคัญในการส่งเสริมทักษะอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาในบ้านเปียงหลวง โดยจัดระเบียบข้อมูลในลักษณะที่ชัดเจน ด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 องค์กรความรู้การส่งเสริมทักษะอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญา

สรุป

1. บริบททักษะในการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในชุมชนบ้านเปียงหลวงมีความสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถในการดำรงชีวิตอิสระ แม้มีการเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษาและวิถีชีวิต แต่ปัญหาด้านสถานะบุคคลและเอกสารประจำตัวที่แตกต่างกันทำให้เยาวชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงสิทธิพื้นฐานอย่างการศึกษาและการรักษาพยาบาลได้อย่างทั่วถึง ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะบกพร่องทางสติปัญญาในทารกที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม การพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องการการฝึกอบรมที่เหมาะสมและการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน รวมถึงการพัฒนาทักษะการสื่อสารและทักษะทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดงานในระยะยาว

2. การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และการประกอบอาชีพของเยาวชนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในชุมชนบ้านเปียงหลวงเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการที่

เชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาทักษะอาชีพกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โครงการเสริมสร้างทักษะชีวิต เช่น การทำกระดุมเสื้อไทยใหญ่และไม้กวาดดอกหญ้าไม่เพียงแต่พัฒนาเยาวชนในด้านทักษะอาชีพที่สามารถนำไปใช้ได้จริง แต่ยังเสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเองในอนาคต การมีส่วนร่วมของครอบครัว ผู้นำชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน ผ่านความร่วมมือในการฝึกอบรมและการจ้างงานจริงที่ช่วยให้เยาวชนเหล่านี้สามารถพัฒนาทักษะอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการประกอบอาชีพของเยาวชนผู้บกพร่องทางสติปัญญาเน้นการสร้างร่วมมือกับทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาอาชีพและทักษะชีวิตของเยาวชนกลุ่มนี้ การเสริมสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐเป็นสิ่งจำเป็นในการเข้าถึงโอกาสในการฝึกอบรมและการจ้างงานที่จำเป็นสำหรับการมีชีวิตที่อิสระและมีคุณภาพ การทำงานร่วมกันจะช่วยลดอุปสรรคและสร้างสังคมที่ครอบคลุมและเท่าเทียมมากขึ้น ในขณะเดียวกัน การเสริมสร้างเครือข่ายในภาคเอกชนก็เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเต็มທີ່ของทักษะและศักยภาพของเยาวชน ซึ่งการสนับสนุนที่หลากหลายและตรงตามความต้องการจะช่วยให้พวกเขามีโอกาสสร้างชีวิตที่มั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เขมิกา พันธุ์วิไล. (2546). *แนวโน้มการรับคนพิการเข้าทำงานในสถานประกอบการ จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐนันท์ ลิขิตวัฒน์ และประกอบ ใจมั่น. (2566). การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้. *วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 1 (2), 65-73.
- ดารณี ศักดิ์ศิริผล และบัณฑิตา ลิขสิทธิ์. (2561). การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้าสู่อาชีพ. *วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา*. 12 (2), 25-33.
- ธนพล แสงจันทร์. (2556). *การเสริมสร้างเครือข่ายการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ กรณีศึกษา: ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการพุทธรณมณฑล*. *วารสาร*

Veridian E-Journal, Silpakorn University กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 6 (1), 165-181.

- พิมพ์ ชัยมา. (2566). แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในภูมิภาคตะวันตก. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พลศักดิ์ ตุละวิภาค. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล จังหวัดแพร่. รายงานการวิจัย. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- รัชนิกร จิตรกระจ่าง และณิชาธิ์ สามัญ. (2567). การส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนพิการ. วารสารปราชญ์ประชาคม. 2 (1), 86-101.
- โรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์. (ม.ป.ป.). ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในพื้นที่บ้านเปียงหลวง ตำบลเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2567, จาก http://www.rutrat.ac.th/datashow_57984
- วนิดา รุ่งโยธิน. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วราฯ เจริญทวีโชค. (2560). แนวทางพัฒนาการจ้างงานคนพิการในสถานประกอบการกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศฤงคาร ใจปันหา. (2563). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการมีงานทำสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมใจ สุดจิต. (2559). สิทธิในสุขภาพของคนไร้สัญชาติ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมฤดี พลละอุทัย. (2564). การบริหารการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเปียงหลวง. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2567, จาก <https://piangluang.go.th/index.php?op=staticcontent&id=21225>
- อมร เฝ้าเมือง. (2564). *การประเมินโครงการพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยครอบครัวและชุมชน เป็นฐานของศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 1 จังหวัดนครปฐม*. นครปฐม: ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 1 จังหวัดนครปฐม.

Research Article; Received: 2025-03-22; Revised: 2025-05-25; Accepted: 2025-06-05.

ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว

อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

Leadership according to Buddhist Principles of
Local Politicians for the Development of Administration of
Bo Haew Subdistrict Municipality in
Mueang Lampang District, Lampang Province

พระมงคล สุนทรเมธี^{*1}, ยุทธนา ปราณีต², ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์^{**3}

Phra Mongkol Soontharametee¹, Yuttana Praneet²,

Silawat Chaiwong³

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts Program in Political Science, Lampang Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

First Author, E-mail: chokmukmanee@gmail.com*

Corresponding Author, E-mail: silawatchaiwong30@gmail.com**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว 3) นำเสนอภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 381 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเนะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน คือ การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน

10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วพบว่า ภาพรวมของภาวะผู้นำ 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$; $S.D.=0.49$) 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพและระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีเพศอายุ อาชีพและรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นพบว่า 1) ด้านจักขุมา ผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนและกำหนดนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน 2) ด้านวิธูโร ผู้นำควรมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน พัฒนตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความรู้เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับการบริหารงบประมาณเพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 3) ด้านนิสสยสัมปโน ผู้นำควรมีนุชยสัมพันธ์ที่ดี รับฟังเข้าใจปัญหาของประชาชน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความจริงใจและความอดทน องค์ความรู้จากการวิจัย คือ ผู้นำที่ดีควรประกอบด้วย 1) มีอุดมการณ์ในการบริหารงานที่โปร่งใส 2) ใส่ใจความแตกต่าง 3) เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรม และ 4) ส่งเสริมการศึกษาและการมีส่วนร่วม บนพื้นฐานของหลักปาปนิกธรรม

คำสำคัญ: การบริหารงาน; นักการเมืองท้องถิ่น; ปาปนิกธรรม; ภาวะผู้นำ

Abstract

This research article aims to 1) study the leadership level of local politicians in the administration of Bo Haew Subdistrict Municipality, 2) compare public opinions on the leadership of local politicians in the administration of Bo Haew Subdistrict Municipality, and 3) present the leadership according to Buddhist principles of local politicians to develop the administration of Bo Haew Subdistrict Municipality. There is mixed-method research. For quantitative research, the data collection is performed through the sample group using Taro Yamane's formula, which consists of 381 people. The data analysis is done by using descriptive statistics consisting of frequency, percentage, mean, and

standard deviation, including inferential statistics consisting of t-Test and F-test. For qualitative research, in-depth interview is performed with 10 key informants. The data analysis is conducted by synthesizing the content according to the research objectives.

The research results reveal that 1) the leadership level of local politicians in the administration of Bo Haew Subdistrict Municipality found the overall leadership in 4 dimensions is at a high level ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.49) . 2) Comparing public opinions found that people with different statuses and education levels have overall opinions that are statistically significant at 0.05, so the research hypothesis is accepted. People with different genders, ages, occupations, and incomes have overall opinions that are not different, so the research hypothesis is rejected. 3) The leadership according to Buddhist principles of local politicians to develop the administration of Bo Haew Subdistrict Municipality found that 1) in terms of Cakkhumā (vision): leaders should have a clear vision, set goals for community development, and set policies to meet the needs of the people, 2) in terms of Vidhīro (knowledge): leaders should have expertise in operations, continuously develop themselves, and have knowledge of budget administration regulations for effective management, 3) in terms of Nissayasampanno (relationship): leaders should have good human relations, listen and understand the problems of the people, effective communication, honesty, and patience. The body of knowledge indicates that the leader should consist of 1) having a transparent management ideology, 2) caring about differences, 3) being a good and virtuous role model, and 4) promoting education and participation. All are based on the principles of the Pāpaṇikadhamma.

Keywords: Administration; Local Politician; Pāpaṇikadhamma;
Leadership

บทนำ

ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นมีรากฐานมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งได้กำหนดบทบาทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นในหมวดที่ 9 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมและความสุขของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ การบริหารองค์กรโดยทั่วไปนั้น ผู้นำถือเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีบทบาทในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย ในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญสำหรับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสถานการณ์เช่นนี้ผู้บริหารต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำได้มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กรเป็นอย่างมาก เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างพฤติกรรมให้เกิดกับบุคคลในองค์กรและการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลอีกด้วย ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กร ความสำเร็จของงานทั้งหลายเกิดจากการขับเคลื่อนและผลักดันของผู้นำจนสามารถทำให้การทำงานต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ (นิติพล ภูตะโชติ, 2559) ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในองค์กร ซึ่งทุกองค์กรจะสามารถดำเนินงานได้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ โดยภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะก่อให้เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายมีความก้าวหน้า เกิดความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน ทักษะของความเป็นผู้นำสิ่งหนึ่งที่ผู้บริหารทุกระดับควรศึกษาและทำความเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อจูงใจและชักนำให้ผู้อื่นทำงานร่วมกัน (เจริญ สุระประเสริฐ, 2559) ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพัฒนาโดยการเสริมสร้างคุณลักษณะของภาวะผู้นำและศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งในระดับบุคคลและในฐานะผู้นำเพื่อให้ผู้นำมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 (พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์, 2558) หากผู้นำขององค์กรในศตวรรษที่ 21 ขาดภาวะผู้นำที่ไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาดหรือการตัดสินใจที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่สำเร็จได้ ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สนับสนุนการใช้ความรอบคอบและการวางแผนอย่างระมัดระวังในด้านการจัดการความรู้ การปฏิบัติและการตัดสินใจที่ถูกต้องและทันท่วงที โดยคำนึงถึงคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนและความเพียรพยายามในการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต หากผู้นำขาดทักษะหรือคุณลักษณะเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อและนำไปสู่ความล้มเหลวในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ชุมชน สังคม หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐและภาคเอกชน

จนกระทั่งกลายเป็นปัญหาระดับประเทศได้ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีจะต้องเป็นคนที่มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่ตลอดเวลา สามารถดูแลปกครองพนักงานระดับล่างได้ รู้จักปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรับผิดชอบ สามารถบังคับบัญชาและมีความน่าเชื่อถือ พร้อมทั้งได้รับการยอมรับจากสมาชิกในองค์กร หากองค์กรขาดผู้นำที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ ก็อาจประสบปัญหาการบริหารที่ไร้ทิศทาง ขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถนำนโยบายไปสู่เป้าหมายได้ ดังนั้น ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารองค์การเทศบาลควรมีสมรรถนะในการบริหารและนำองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ มีความรับผิดชอบ ดำเนินงานให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือ สร้างสัมพันธภาพทำงานร่วมกับผู้อื่น มีภาวะผู้นำและสื่อสารทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถประชุม พูดคุยต่อประชาคมหรือต่อหน้าสาธารณะ ถ่ายทอดความรู้ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรได้เป็นอย่างดี (เสนาะ ตีแยว, 2551)

ดังนั้น ความสำคัญของภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นมีผลต่อความสุขของประชาชนโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นักการเมืองท้องถิ่นมีภาวะผู้นำเชิงพุทธที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนจะทำให้ประชาชนมีความสุขและความเชื่อมั่นในระบบการปกครองมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักภาวะผู้นำ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดการยอมรับของประชาชนตลอดจนบุคคลทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานต่อไป โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักปาปณิกกรรม เป็นคุณลักษณะของผู้บริหารที่ดี ประกอบด้วย 1) จักขุมา มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 2) วิรุโธ จจัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญ 3) นิสสยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 459: 133-134) อันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นหลักการที่จะช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำเพื่อพัฒนาการบริหารงานองค์กรให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 7,894 คน และได้กลุ่มตัวอย่าง 381 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 2) การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพุทธศาสตร์ จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และประชาชน จำนวน 2 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งจะมีลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่าตามวิธีของลิเคิร์ท โดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับ ซึ่งวิเคราะห์จากกรอบแนวคิดหรือสมมติฐานสำหรับภาวะผู้นำนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยเริ่มจากการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้แน่ใจว่า เครื่องมือที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม จากนั้น จึงตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของ

การวิจัย ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.6–1.0 แสดงถึงความเที่ยงตรงของแบบสอบถามทุกข้อ ต่อมาได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ซึ่งผลที่ได้ คือ 0.913 แสดงว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง สามารถนำไปใช้จริงในการวิจัยได้ สุดท้ายผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ข้อคำถามภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว และข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยมีการจัดบันทึกและบันทึกเสียงเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยเริ่มจากการสร้างแบบสัมภาษณ์เริ่มจากการศึกษาวิธีและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางและเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นร่างแบบสัมภาษณ์โดยอิงจากข้อมูลและแนวคิดที่ศึกษา พร้อมทั้งขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำไปปรับปรุง ก่อนส่งตรวจสอบเนื้อหา โครงสร้าง และภาษาโดยคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วจึงปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยได้รับอนุญาตจากเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว ตามหนังสือขออนุญาตการเก็บข้อมูลในพื้นที่ 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยลงภาคสนามติดต่อประสานขอความอนุเคราะห์นัดสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูปหรือคน ทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-Test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์เชิง

พรรณนาในเนื้อหาประกอบบริบทนำเสนอของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเนื้อหาตามประเด็น เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลการวิจัยของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41-50 ปี มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษา ประกอบอาชีพกสิกรรม/เกษตรกรรม และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001–20,000 บาท

ตอนที่ 2 การศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$; S.D.=0.64) รองลงมา คือ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$; S.D.=0.68) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$; S.D.=0.64) และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$; S.D.=0.64) (ดังตาราง 1)

(n=381)

ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์	3.97	0.68	มาก
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	3.87	0.64	มาก
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	3.93	0.64	มาก
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	3.98	0.64	มาก
ภาพรวม	3.94	0.49	มาก

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับภาวะผู้นำของนักการเมือง

สำหรับระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานด้านหลักปาปณิกธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$; S.D.=0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านนิสสัยสัมปันโน เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$; S.D.=0.64) รองลงมา คือ ด้านวิริโร เป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.93$; S.D.=0.64) และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านจักขุมา เป็นผู้วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.88$; S.D.=0.65) (ดังตาราง 2)

(n=381)

ภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงาน ของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว ด้านหลักปาปณิกรรม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านจักษุมา เป็นผู้วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล	3.88	0.65	มาก
2. ด้านวิธูโร เป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญในการปฏิบัติงาน	3.93	0.64	มาก
3. ด้านนิสยสัมปันโน เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี	4.11	0.64	มาก
ภาพรวม	3.97	0.46	มาก

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับภาวะผู้นำด้านหลักปาปณิกรรม

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว ผลการศึกษาเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลด้วยการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพและรายได้ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น แตกต่างกันตามสถานภาพ และระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่มีความแตกต่างในความคิดเห็นตามเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ (ดังตาราง 3)

สมมติฐาน ที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	t-Test/ F-test	ค่า Sig.	ผลการทดสอบ สมมติฐาน	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	ความคิดเห็นของ ประชาชนต่อภาวะผู้นำ	-0.25	0.80	-	✓
2	อายุ	ความคิดเห็นของ ประชาชนต่อภาวะผู้นำ	1.149	0.203	-	✓
3	สถานภาพ	ความคิดเห็นของ ประชาชนต่อภาวะผู้นำ	3.675	0.006*	✓	-
4	การศึกษา	ความคิดเห็นของ ประชาชนต่อภาวะผู้นำ	3.262	0.022*	✓	-
5	อาชีพ	ความคิดเห็นของ ประชาชนต่อภาวะผู้นำ	0.782	0.504	-	✓
6	รายได้	ความคิดเห็นของ ประชาชนต่อภาวะผู้นำ	0.241	0.868	-	✓

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 3 สรุปผลการทดลองสมมติฐานเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำ

ตอนที่ 4 การนำเสนอภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการบริหารงาน จากการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำพบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความเห็นต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแก้วแตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านจักขุมา เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สรุปได้ว่า ผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มองไปข้างหน้ามีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีใหม่อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยการกำหนดนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) ด้านวิริโร เป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญในการปฏิบัติงาน สรุปได้ว่า ผู้นำต้องมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีความรู้เกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับและการบริหารงบประมาณ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การวางแผนและกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาจะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรประสบความสำเร็จได้ดีขึ้น

3) ด้านนิสสยสัมปันโน เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี สรุปได้ว่า การรับฟังความเห็น เข้าใจปัญหาของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหา มนุษยสัมพันธ์ที่ดีและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพช่วยสร้างความเชื่อมั่น ชนเผ่าเดียวกัน ความจริงใจและความอดทนในการแก้ไขปัญหาจะช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจในตัวผู้นำได้ดีขึ้น

4) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ สรุปได้ว่า การบริหารที่โปร่งใสและตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ ผู้นำควรมีความมุ่งมั่นในอุดมการณ์ที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น และผลลัพธ์ที่ชัดเจนจะช่วยยืนยันความสำเร็จในการนำทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะช่วยสร้างการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำที่เป็นแบบอย่างในทุกด้านจะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน และการมีคุณธรรมจริยธรรม ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงบันดาลใจที่ยั่งยืน

6) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา สรุปได้ว่า การส่งเสริมการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยพัฒนาความเข้าใจในด้านการเมืองและเทคโนโลยี ผู้นำควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้มีทักษะที่จำเป็นในการพัฒนา การเป็นแบบอย่างในการ

พัฒนาตนเองทั้งด้านการศึกษา และคุณธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

7) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล สรุปได้ว่า การใส่ใจความแตกต่างของบุคคลช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมในสังคม ผู้นำควรให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และการเคารพสิทธิเสรีภาพของทุกคน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและมีความสมานฉันท์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาระดับภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแก้วพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่โดดเด่นที่สุด คือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (เฉลี่ย 3.98) รองลงมา คือ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ และการกระตุ้นทางปัญญา ส่วนภาวะผู้นำตามหลักปาปนิกรธรรมพบว่า ด้านที่โดดเด่นที่สุด คือ ด้านนิสสัยสัมปันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ดี (เฉลี่ย 4.11) รองลงมา คือ ด้านวิริโร การมีความเชี่ยวชาญ และด้านจักขุมา การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ซึ่งทุกด้านอยู่ในระดับมาก อันแสดงถึงคุณภาพผู้นำที่ดีของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรพีพร ธงทอง (2561) ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นพบว่า ภาวะผู้นำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาวะผู้นำแบบมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมา คือ ผู้นำแบบสร้างแรงบันดาลใจ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้นำแบบคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของสาลินี รักกัตถัญญ (2564) ได้วิจัยเรื่องการส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบนพบว่า การส่งเสริมบทบาทนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยบูรณาการด้วยหลักทศพิธราชธรรม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้านพบว่า การมีความเชี่ยวชาญ ตั้งใจอดทนในการทำงาน (วิริโร) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล (จักขุมา) และการมีมนุษยสัมพันธ์ดี ช่วยเหลือและยกย่องให้เกียรติผู้อื่น (นิสสัยสัมปันโน) ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับพระอนุสรณ์ วชิรวโส (เก่าน้ำใส) และคณะ (2563) ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ภาวะ

ผู้นำตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีความคิดเห็นมากเป็นอันดับที่หนึ่งพบว่า ด้านการกำหนดทิศทางการตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการมอบอำนาจตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร อยู่ในระดับมาก และด้านการจัดการระบบการทำงานตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีระดับปฏิบัติการต่ำสุด ด้านแบบอย่างการเป็นผู้นำตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

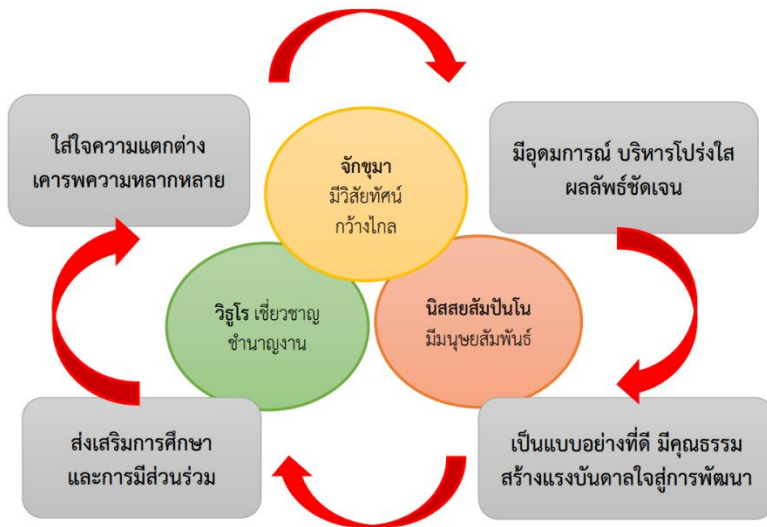
2. จากศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วพบว่า มีตัวแปรที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน 4 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพและรายได้ และมี 2 ตัวแปร ที่ยอมรับสมมติฐาน คือ สถานภาพและระดับการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ สถานภาพและระดับการศึกษาของประชาชนที่แตกต่างกัน จะมีความเห็นต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วที่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพและรายได้แตกต่างกัน จะมีความเห็นต่อภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ (2561) ได้วิจัยเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรีพบว่า ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนนทบุรีที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิโรจกิจโสภณ (2559) ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามความคิดเห็นของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิดาภา งามตระกูลชล (2558) ได้ทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเมืองพัทยา: ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือพบว่า ประชาชนที่มีอายุ การศึกษาและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางการเมือง โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. การศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแก้วพบว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่นต้องการทั้งวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพื่อสามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง การผสมผสานคุณสมบัติเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและมีความเชื่อมโยงกับชุมชนในระดับท้องถิ่นได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต (นกทอง) (2566) ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงครามพบว่า การประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม จักขุมา (มีวิสัยทัศน์ ชำนาญในการใช้ความคิด) โดยการสร้างความเข้มแข็งของระบบการศึกษาท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน วิรุโร (จัดการงานดี ชำนาญด้านเทคนิค) ความเชี่ยวชาญในความรับผิดชอบต่อสังคมและการดำเนินการที่ยั่งยืน ความเชี่ยวชาญในการวางแผนและการจัดการ นิสสัยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์ ชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่ดี การฟังและเข้าใจความต้องการของประชาชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดเอกชัย จนทโชโต (คงชีวะ) (2565) ได้วิจัยเรื่องพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสระบุรีพบว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสระบุรี ในด้านจักขุมา นักการเมืองท้องถิ่นมีความสามารถฉลาดวางนโยบาย มีเป้าหมายชัดเจน นักการเมืองควรคิดไกล โปร่งใสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างอาชีพในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรม สามารถแถลงนโยบายและหลักการในการบริหารและการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน ด้านนิสสัยสัมปันโน นักการเมืองต้องเข้าถึงประชาชน มีเครือข่ายภายนอก สร้างความอยู่ดีมีกินของประชาชน มีความโปร่งใสและใส่ใจประชาชน นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภาค รัตนคำฟู (2567) ได้ศึกษาเรื่องพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาสังคมในจังหวัดลำปางพบว่า ด้านจักขุมา คือ ต้องรู้จักมองการณ์ไกล ควรมีวิสัยทัศน์ชัดเจนสามารถมองเห็นและวางแผนในระยะยาว รู้จักเชื่อมโยงโดยการฟังเสียงความคิดและความต้องการของประชาชน ด้านวิรุโร คือ ความสามารถในการจัดการธุระได้อย่างเหมาะสม มีความเชี่ยวชาญด้วยการเสริมสร้างทักษะการจัดการที่ต้องมีการพัฒนาการสร้างระบบการทำงานที่มี

ประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ด้านนิสัยสัมพันธ์โน คือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเชื่อถือได้ และมีกระบวนการสื่อสารที่ดีด้วยการสื่อสารที่เป็นกันเองจริงใจกับประชาชนเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลจากการศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วพบว่า การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว จะช่วยเสริมสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนให้เติบโตไปในทิศทางที่ยั่งยืน พร้อมทั้งช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพ 1 ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

สรุป

ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อแฮ้วพบว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน พัฒนาความรู้ มีทักษะ เข้าใจปัญหาของประชาชน การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาและการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารงานของผู้นำ ทำให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยผู้นำที่ดี

จะสามารถสื่อสารและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุดเหมาะสม ก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความร่วมมือจากชุมชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในระยะยาว การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นควรมีการอบรมและเสริมสร้างทักษะในด้านการใช้เทคโนโลยีและจริยธรรมเพื่อให้สามารถตัดสินใจในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ สร้างนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน การใช้เทคโนโลยีในการบริหาร และการติดต่อสื่อสารจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้นำควรสร้างความโปร่งใสและยุติธรรมในการตัดสินใจเพื่อสร้างความไว้วางใจ และเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารจะช่วยเสริมสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและนำชุมชนไปสู่ความสำเร็จ ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารสมัยใหม่ ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำนโยบายอย่างโปร่งใสและยั่งยืน ในทางปฏิบัติควรจัดอบรมเพื่อเสริมทักษะด้านภาวะผู้นำ เทคโนโลยี การสื่อสารและจริยธรรมแก่ผู้นำท้องถิ่น ทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สำหรับการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาการเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม และวิเคราะห์ผลของการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการบริหารท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เจริญ สุระประเสริฐ. (2559). *ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ชนิดาภา งามตระกูลชล. (2558). *ภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเมืองพัทยา: ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ*. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2559). *พฤติกรรมองค์กร*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์. (2558). *ภาวะผู้นำ: หลักธรรมและกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

- พระครูวิโรจน์โสภณ. (2559). *ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อธิโต (นททอง). (2566). *การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีปาปนิกรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสงคราม*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดเอกชัย จันทโชโต (คงชีวะ). (2565). *พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสระบุรี*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุสรณ์ วชิรวโส (เกาะน้ำใส) และคณะ. (2563). ภาวะผู้นำตามหลักทฤษฎีปาปนิกรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 7 (4), 238-249.
- เพ็ญภาค รัตนคำฟู. (2567). *พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาสังคมในจังหวัดลำปาง*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รพีพร ธงทอง. (2561). ภาวะผู้นำและวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. 13 (45), 103-114.
- สาลินี รักกตัญญู. (2564). *การส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองสตรีท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนบน*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสนาะ ดีเยาว์. (2551). *หลักการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2561). ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*. 12 (28), 187-196.

Research Article; Received: 2025-03-25; Revised: 2025-05-22; Accepted: 2025-05-29.

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง Buddhist Integration to Permit Political Behavior of People in Exercising their Rights to Elect Members of the House of Representatives in Lampang Province

อนรรักษ์ วงศ์เขียว^{*1}, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์^{**2}, พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต³Anuruk Wongkhiao¹, Silawat Chaiwong²,Phramaha Bovornvit Ratanachoto³

หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Arts Program in Political Science, Lampang Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

First Author, E-mail: anuruk.wong@mcu.ac.th*

Corresponding Author, E-mail: silawatchaiwong30@gmail.com**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน 3) เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ในการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 397 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการทดสอบค่าเอฟ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$; S.D.=0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ($\bar{X}=4.28$; S.D.=0.36) ด้านที่น้อยที่สุด

คือ ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.38) ทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมฯ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3. พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมฯ พบว่า 1) ด้านฉันทาคติ ประชาชนใช้หลักธรรมในการป้องกันอคติ เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 เลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีนโยบายที่ดี 2) ด้านโทสาคติ ประชาชนได้ละเว้นความขัดแย้งและยอมรับความเห็นต่าง 3) ด้านโมหาคติ ประชาชนได้พิจารณาเลือกตั้งอย่างมีเหตุผล สนับสนุนผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย 4) ด้านภยาคติ ประชาชนยอมรับหลักประชาธิปไตย กล้าตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติแนวทางพัฒนาจังหวัดลำปาง องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งประกอบ 3 ขั้นตอน คือ (1) ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งในฐานะพลเมือง (2) ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง ควรลงคะแนนเลือกตั้ง 1 สิทธิ์ 1 เสียง ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง (3) ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง ควรพิจารณาในช่วง 7 ถึง 15 วันก่อนวันเลือกตั้ง

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; พฤติกรรมทางการเมือง; การใช้สิทธิเลือกตั้ง;
สภาผู้แทนราษฎร

Abstract

This research article aims to 1) study the level of political behavior of the people, 2) compare political behavior of the people, and 3) present Buddhist integration to promote political behavior of the people in exercising their right to vote for members of the House of Representatives in Lamphang Province. There is mixed-method research. In quantitative research, data are collected from sample group, totaling 397 people. The statistics for data analysis consists of frequency, percentage, mean, standard deviation, t-Test, and F-test. In qualitative research, it is collected from in-depth interview with 10 key informants. The data is analyzed by using descriptive content analysis.

The research found that 1. the level of political behavior of the people is at a high level overall ($\bar{X}=4.26$; S.D.=0.23). When considering

each aspect, the highest opinion is on the exercise of voting rights ($\bar{X}=4.28$; S.D.=0.36), and the lowest is on the voting ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.38). All aspects are at a high level. 2. The results of the behavior comparison found that people with different genders, ages, education, occupations, and average monthly incomes have no different opinions on the political behavior of the people in exercising their right to vote for members of the House of Representatives in Lampang Province. Therefore, the research hypothesis is rejected. 3. The integration of Buddhism to promote behavior found that 1) in terms of attitude, people used the principles of Dhamma to prevent bias, such as the 4 principles of Sanghavatthu, and chose candidates with suitable qualifications and good policies, 2) in terms of anger, people avoided anger, conflict, and accepted different opinions, 3) in terms of delusion, people considered the election with reason and supported those who were elected under the democratic system, 4) in terms of fear, people accepted the principles of democracy and dared to decide to choose candidates with qualifications and guidelines for developing Lampang Province. The knowledge gained from the research is that the political behavior of the people in exercising their voting rights consists of 3 steps: (1) in terms of exercising their voting rights, the people should be aware of the importance of exercising their voting rights as citizens, (2) in terms of voting, they should vote with one right, one vote, without buying or selling votes, (3) in terms of the time period for deciding to vote, it should be considered between 7 and 15 days before election day.

Keywords: Buddhist Integration; Political Behavior; Voting Rights; House of Representatives

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คำว่า ประชาธิปไตย แปลว่า ประชาชนเป็นใหญ่ หมายถึง การที่ประชาชน

มีอำนาจอธิปไตยหรือมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ในการปกครองบริหารประเทศโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นฉบับที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน ได้บัญญัติให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ ละระดับ ถ้าบุคคลใดละเลย เพิกเฉย หรือไม่ใช้สิทธิของตนเองอาจถูกตัดสิทธิหรือ ประโยชน์อื่น ๆ ที่พึงมีตามกฎหมาย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2566 เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไปครั้งที่ 29 กำหนดให้มีขึ้นในวัน อาทิตย์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จำนวน 500 คน เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปครั้งที่สอง ภายใต้อำนาจรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สำนักงานคณะกรรมการ การเลือกตั้ง จึงได้กำหนดวันรับสมัครการเลือกตั้งและวันเลือกตั้งดังกล่าว เพื่อให้ ประชาชนได้เลือกตัวแทนในเขตพื้นที่ของตนเองเข้าไปบริหารประเทศ โดยต้องเลือกตั้ง ตามเขตพื้นที่ในสำเนาทะเบียนบ้านของแต่ละคน ซึ่งคนไทยจะต้องออกไปใช้สิทธิ เลือกตั้งตามหน้าที่ที่ได้รับและต้องสำรวจที่อยู่ของตนเองให้ชัดเจนว่า จะต้องไป เลือกตั้งที่ไหนหรือจังหวัดอะไร (พระอธิการวรวิทย์ สุเมธ (มีธรรม), 2563)

สำหรับการนำหลักพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของ ประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง เป็นลักษณะ บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อกคิ 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 176: 196) อันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยกระบวนการสื่อสารหรือ หลักการพูดและการฟังที่ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยต้องมี จรรยาบรรณและจริยธรรมของการสื่อสาร ยึดมั่นและเชื่อถือเคารพในศักดิ์ศรีความ แตกต่างระหว่างบุคคล แสดงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ตลอดจนภราดรภาพ ควบคู่กับการรู้จักประนีประนอม สร้างความรู้สึกที่ดีต่อกัน อันทำให้ประชาชนได้รับความ รู้ ความเข้าใจ มีวิถีคิดที่มีเหตุมีผล มีวิสัยทัศน์ทางการเมือง มีความเชื่อมั่นและ ศรัทธา ซึ่งจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่ประชาชนเป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม ทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วน บุคคล และพฤติกรรมของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยนำ หลักอคิ 4 มาบูรณาการในการลงคะแนนเลือกตั้ง และระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณได้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านพื้นที่เขตตำบลพิชัย ตำบลต้นธงชัย และตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งมีจำนวน 40,848 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 397 คน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วยนักวิชาการด้านพุทธศาสตร์ จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน และประชาชน จำนวน 2 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) วิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ซึ่งจะมีลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่าตามวิธีของลิเคิร์ท โดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับ (ซึ่งวิเคราะห์จากกรอบแนวคิดหรือสมมติฐานสำหรับศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง จำนวน 397 คน) 2) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ข้อคำถามพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนฯ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยมีการจดบันทึก

เครื่องบันทึกเสียงเพื่อใช้บันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์และประเด็นข้อคิดต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลในพื้นที่ตำบลพิชัย ตำบลต้นธงชัย และตำบลกล้วยแพะ 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยลงภาคสนามติดต่อประสานขอความอนุเคราะห์นัดสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูปหรือคน และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และนำผลมาทำการประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-Test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาประกอบบริบทนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตารางแจกแจงความถี่ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเนื้อหาตามประเด็น เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51-60 ปี มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีอาชีพส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป มีรายได้ 10,001-15,000 บาท ผลการศึกษาระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$; S.D.=0.23) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$; S.D.=0.36) รองลงมา คือ ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.37) ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.38) ดังตาราง 1

พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	4.28	0.36	มาก
2. ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง	4.24	0.38	มาก
3. ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง	4.24	0.37	มาก
ภาพรวม	4.26	0.23	มาก

ตาราง 1 ระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน
ในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง

ส่วนระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านหลักอคติ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่ามากที่สุด คือ ด้านภยาคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$; S.D.=0.44) รองลงมา คือ ด้านฉันทาคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.39) ด้านโมหาคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.44) และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านโทสาคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.23$; S.D.=0.42) ดังตาราง 2

พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง ด้านหลักอคติ 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ ชอบพอในตัวผู้สมัคร	4.24	0.39	มาก
2. ด้านโทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง ไม่ชอบในตัวผู้สมัคร	4.23	0.42	มาก
3. ด้านโมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง คาดหวังในตัวผู้สมัคร	4.24	0.44	มาก
4. ด้านภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัวการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น	4.26	0.44	มาก
ภาพรวม	4.24	0.23	มาก

ตาราง 2 ระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน
ในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้านหลักอคติ 4

2. สรุปผลการวิจัยเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐาน ที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	t-Test/ F-test	ค่า Sig.	ผลการทดสอบ สมมติฐาน	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	ความคิดเห็นต่อ พฤติกรรมทางการเมือง ของประชาชนในการใช้ สิทธิเลือกตั้ง	-0.29	0.78	-	✓
2	อายุ	ความคิดเห็นต่อ พฤติกรรมทางการเมือง ของประชาชนในการใช้ สิทธิเลือกตั้ง	1.15	0.33	-	✓
3	การศึกษา	ความคิดเห็นต่อ พฤติกรรมทางการเมือง ของประชาชนในการใช้ สิทธิเลือกตั้ง	1.26	0.26	-	✓
4	อาชีพ	ความคิดเห็นต่อ พฤติกรรมทางการเมือง ของประชาชนในการใช้ สิทธิเลือกตั้ง	0.41	0.87	-	✓
5	รายได้ เฉลี่ยต่อ เดือน	ความคิดเห็นต่อ พฤติกรรมทางการเมือง ของประชาชนในการใช้ สิทธิเลือกตั้ง	0.68	0.60	-	✓

ตาราง 3 สรุปผลทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล

สรุปผลการวิจัยเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สรุปผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ในประเด็นเกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางพบว่า

1. ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งในฐานะพลเมือง ความสนใจในสิทธิเสรีภาพของตน โดยการติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการรณรงค์ สื่อสารและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่

2. ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง ประชาชนควรลงคะแนนเลือกตั้งโดยคำนึงการไม่ซื้อสิทธิขายเสียง การลงคะแนนจากความสมัครใจระหว่างประชาชนกับนักการเมืองที่มีการซื้อสิทธิขายเสียงที่เป็นการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ควรให้การสนใจในการลงคะแนนเลือกนักการเมืองที่มีนโยบายและอุดมการณ์ทางการเมืองที่บริสุทธิ์ ไม่หวังผลประโยชน์ของตน รวมทั้งการศึกษาการลงคะแนนอย่างถูกต้องตามวิธีการที่ถูกต้อง การลงคะแนนเสียงได้เพียง 1 เครื่องหมาย และการทำสัญลักษณ์อื่นใดบนบัตรเลือกตั้ง ทำให้บัตรเลือกตั้งเป็นบัตรเสียได้

3. ด้านระยะเวลาในการตัดสินใจเลือกตั้งมีความสำคัญ แม้ว่าคุณสมบัติผลงานและพฤติกรรมของผู้สมัครจะเป็นปัจจัยหลัก แต่การมีเวลาศึกษาข้อมูลวิเคราะห์นโยบาย และประเมินความน่าเชื่อถือของผู้สมัครอย่างเพียงพอ จะช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรพิจารณาข้อมูลอย่างรอบด้านในช่วง 7 ถึง 15 วันก่อนการเลือกตั้ง เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผลสอดคล้องกับความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

4. ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะชอบ ฟังพอใจ ชอบพอในตัวผู้สมัคร การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง มีปัจจัยที่ซับซ้อน ทั้งผลงานรูปลักษณ์ ระบบอุปถัมภ์และการซื้อเสียง ประชาชนควรใช้หลักธรรมในการป้องกันอคติ เช่น หลักสังคหวัตถุ 4 เลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีนโยบายที่ดี ประสพการณ์ ความซื่อสัตย์ ความสามารถในการทำงานและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช่ตัดสินใจจากความชอบส่วนตัว ญาติหรือผลประโยชน์เฉพาะหน้า ควรวิเคราะห์ผู้สมัครอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ เพื่อการเลือกตั้งที่โปร่งใส ยุติธรรมและมีประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาจังหวัดลำปางอย่างแท้จริง

5. โทสาคติ ความลำเอียงเพราะชัง ไม่พอใจหรือไม่ชอบในตัวผู้สมัคร ประชาชนควรละเว้นโทสาคติ ความโกรธ ความขัดแย้งและยอมรับความเห็นต่าง ควรมี

ความรู้ความเข้าใจในตัวผู้สมัครก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง หากไม่ชอบผู้สมัครคนใด ให้เลือก “ไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด” แต่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรตัดสินใจเลือกตั้งโดยใช้เหตุผล ไม่ใช่อารมณ์หรือผลประโยชน์ ควรพิจารณาพรรคการเมืองของผู้สมัครประกอบการตัดสินใจ โทษาคติอาจเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ไม่ควรมีโทษาคติต่อผู้สมัคร ควรเปิดใจกว้างและยอมรับผลการเลือกตั้งตามหลักประชาธิปไตย

6. โมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง คาดหวังในตัวผู้สมัคร มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง แต่ควรพิจารณานโยบายและผลงานของผู้สมัครก่อนตัดสินใจ ควรละเว้นโมหาคติ ความหลงและพิจารณาคำหาเสียงของนักการเมืองอย่างรอบคอบ ประชาชนควรมีความคาดหวังในตัวผู้สมัคร แต่ต้องพิจารณาอย่างมีเหตุผล ผู้นำท้องถิ่นมักมีบทบาทสำคัญในการชักนำการตัดสินใจของประชาชน ควรยอมรับผลการเลือกตั้งและระบอบประชาธิปไตย ควรสนับสนุนผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

7. ภัยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว ในการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทำให้ประชาชนไม่กล้าเปลี่ยนแปลง เลือกผู้สมัครคนเดิม จึงทำให้ระบบอุปถัมภ์ยังคงอยู่ ประชาชนเลือกผู้สมัครจากอิทธิพล กลัวผลกระทบหากไม่เลือก ขัดขวางการพัฒนาจังหวัดลำปาง เนื่องจากไม่ได้เลือกผู้แทนที่มีผลงาน ความกลัวอิทธิพลของนักการเมืองท้องถิ่น ความไม่มั่นใจในผู้สมัครหน้าใหม่ การยึดติดกับสิ่งเดิม ดังนั้น ประชาชนต้องยอมรับหลักประชาธิปไตย เปิดใจให้กับผู้สมัครหน้าใหม่ กล้าตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีแนวทางพัฒนาจังหวัดลำปาง และประชาชนต้องมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประสานงานกับผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อเลือกผู้แทนที่มีคุณภาพมาเพื่อพัฒนาจังหวัดลำปางอย่างแท้จริง

สรุปพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง ตามหลักอคติ 4 จะช่วยให้ประชาชนได้มีแนวทางในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีนโยบายที่ดี มีความซื่อสัตย์ ความสามารถในการทำงานและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมนำไปสู่การพัฒนาจังหวัดลำปางอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก 1) ด้าน

การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะนโยบายการหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง 2) ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนได้ลงคะแนนเลือกตั้งเพราะการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง และ 3) ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนได้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครจากผลงานและเชื่อในความมีคุณธรรมจริยธรรมของผู้สมัคร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง ประชาชนได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามสิทธิและหน้าที่เพราะเป็นการไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งแรก การได้ใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะนโยบายการหาเสียงของผู้สมัครและพรรคการเมือง โดยประชาชนเชื่อว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อสังคมและประชาชน ทำประโยชน์ในพื้นที่ของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชฎากร เอี่ยมอำไพ (2564) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า 1. พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไป ประชาชนจะนำข้อมูลจากการติดตามข่าวสารทางการเมืองและนโยบายของพรรคการเมืองเป็นหลักเกณฑ์การตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป และด้านการสนับสนุนพรรคการเมืองของประชาชนจะแสดงออกไปในการใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปหรือการสนับสนุนทางความคิดของพรรคการเมืองหรือนักการเมืองนั้น ๆ โดยพิจารณาจากนโยบายของพรรคการเมืองเป็นหลักเช่นเดียวกับการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป ส่วนผลการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไปโดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญาณัฐ อบสิน (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปของจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงการเลือกตั้ง การออกไปเลือกตั้งเพราะต้องการเลือกคนดี เลือกพรรคดีเข้าไปปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ และต้องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของส่วนรวม ตลอดจนอยากให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรมและเที่ยงธรรม มีความเสมอภาคที่เท่ากันและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีสิทธิเท่าเทียมกัน

นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี บุญเรือง (2564) เรื่องการพัฒนาการ
 ตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป
 ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีระดับการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป
 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า
 สถาบันการกล่อมเกลากาทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 คุณลักษณะของผู้สมัครรับ
 เลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 อิทธิพลของสื่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 การรณรงค์หา
 เสียงเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 พรรคที่สังกัดของผู้สมัคร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52
 และนโยบายของพรรคการเมือง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 ตามลำดับ ปัจจัยการตื่นตัว
 ทางการเมืองส่งผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป และหลักอคติ 4 ส่งผลต่อการพัฒนาการตื่นตัว
 ทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ที่มี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิ
 เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางพบว่า การทดสอบสมมติฐานโดยการ
 วิเคราะห์ ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ
 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่ง
 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมานะ อภิวิฑูโน (ยีนยง) (2566) ได้ศึกษาเรื่องการ
 ประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นในตำบลบางสี
 ทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความ
 คิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ในตำบลบางสีทอง
 อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพและ
 รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของ
 ประชาชนในตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมไม่แตกต่างกัน
 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน
 และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของการเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่อยู่ภายใต้การปกครอง
 ในระบอบประชาธิปไตย จะเห็นว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงได้ทำหน้าที่รักษาสีทธิและ
 มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ
 พระปัญญาฤทธิ์ สิริวิฑูโน (ฟ้าสกุล) (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการ
 ตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอลำปาง จังหวัด
 ยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษาและรายได้ต่างกัน มีความ
 คิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปในอำเภอ
 เลิงนกทา จังหวัดยโสธร โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เพราะ

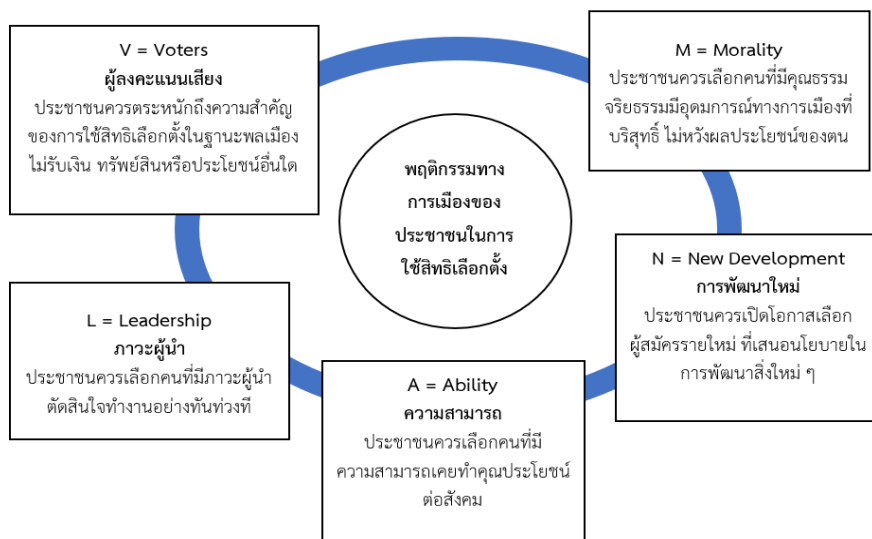
ประชาชนเลือกผู้แทนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตมีความรู้ มีความสามารถที่นำความเจริญ มาสู่ท้องถิ่น เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งจึงไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของมนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา (2564) ได้ศึกษาเรื่องการ สื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของ ประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อ การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยรวม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เพราะประชาชนทั้งเพศชายเพศ หญิงรับรู้การสื่อสารของนักการเมืองเหมือนกัน สนใจการสื่อสาร การให้ข่าว การ ติดตามข่าวสารการเมืองที่เป็นตัวแทนของตนเอง

3. พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้ สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางพบว่า 1) ด้านฉันทาคติ ความ ลำเอียงเพราะชอบ ประชาชนเลือกคนที่มีภาวะผู้นำ มีความสามารถ มีคุณธรรม มี ประสบการณ์ในการทำงาน ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมและประชาชนวางตัวเป็นกลางใน การตัดสินใจเลือก 2) ด้านโทสาคติ ความลำเอียงซึ่ง ประชาชนได้ไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน แทนการใช้ความโกรธ ถ้าจะไม่เลือกผู้สมัครผู้ใด แต่ต้องไปใช้สิทธิ 3) ด้านโมหาคติ ความลำเอียงเพราะหลง ประชาชนได้พิจารณาจากผลงานและด้านจริยธรรมที่ผ่านมา ของผู้สมัคร การพิจารณาไตร่ตรองในนโยบายของผู้สมัคร 4) ด้านภยาคติ ความ ลำเอียงเพราะกลัว ประชาชนได้เป็นการเปิดโอกาสเลือกผู้สมัครรายใหม่ มีการเสนอ นโยบายในการพัฒนาสิ่งใหม่และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อเลือกผู้แทนที่มีคุณภาพมา เพื่อพัฒนาจังหวัดลำปางอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์รินทร์ ดินรัมย์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการตัดสินใจทางการบริหารตามหลักอคติ 4 ของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการระบุปัญหาต้องรับฟังเรื่องราวทั้งฝ่ายที่ตนชอบและที่ตนไม่ ชอบศึกษาหาข้อมูลที่แท้จริงและต้องมีความกล้าหาญในการระบุปัญหา ด้านระบุเกณฑ์ ที่ใช้ตัดสินใจต้องระบุเกณฑ์ที่มีความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายศึกษาหาข้อมูลก่อนระบุเกณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับการตัดสินใจ ด้านกำหนดน้ำหนักเกณฑ์ตัดสินใจต้องไม่กำหนด น้ำหนักเกณฑ์ให้เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องมีความเป็นธรรมกับ ทุกฝ่ายหาข้อมูลก่อนว่า อะไรสำคัญก่อนหลัง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประชา เทศพานิช (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของผู้ประกอบ กิจการโทรทัศน์ดาวเทียมในประเทศไทยเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า หลัก

พุทธธรรมที่สอดคล้องในการนำมาใช้บูรณาการกับวิธีการพัฒนาจริยธรรมเพื่อใช้แก้ไข ปัญหาในปัจจุบันประกอบไปด้วยหลักอคติ 4 นำมาบูรณาการกับการส่งเสริมสนับสนุน ให้มีผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานภายนอก คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการ โทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออก ระเบียบ ข้อบังคับ แนวทางในการปฏิบัติและบทลงโทษต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมและเป็น กลางในเรื่องความผิดทางจริยธรรม รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ประกอบกิจการได้ นำเสนอข่าวหรือรายการด้วยความเป็นกลาง เหมาะสม ปราศจากอคติต่าง ๆ จะทำให้ เกิดผลเป็นความประพฤติที่มีความเที่ยงตรง ยุติธรรม เป็นกลาง ไม่เอนเอียง ทั้งนี้ ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต (อายุวัฒน์) (2567) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการตัดสินใจไปเลือกตั้งสมาชิกสภาและ นายองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า 1) ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะพอใจหรือรักใคร่กันด้วยการไม่ยึดความชอบส่วนตัว เป็นที่ตั้งเป็นการรู้จักห้ามใจไม่ให้เอาความคิดของตนเข้าไปตัดสินแทนคนอื่น การ ตัดสินใจด้วยความเป็นธรรม 2) โทสาคติ ความลำเอียงเพราะไม่ชอบหรือโกรธด้วยการ ใช้ความเข้าใจและเหตุผลมาเป็นแนวทางเพื่อการตัดสินใจ และการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราจะต้องเข้าใจและให้ความสำคัญกับทุกคนอย่างเท่าเทียม 3) โมหาคติ ความ ลำเอียงเพราะงมงายหรือหลงงมงายด้วยการพิจารณาจากความถูกต้องและเหมาะสม และเปิดใจกว้างรับฟังอย่างมีสติจะต้องพร้อมรับฟังข้อคิดเห็นต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ และคิดตามอย่างไม่ด่วนสรุป 4) ภยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัวหรือเกรงใจด้วย การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรมจะต้องไม่เกรงกลัวต่ออำนาจใด ๆ และการ แสดงออกด้วยความจริงใจและกล้าหาญต้องกล้าที่จะยืนหยัดในความถูกต้อง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลจากการศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของ ประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปางพบว่า การ นำหลักอคติ 4 คือ หลักธรรม 4 ประการที่ควรเว้นจะช่วยให้ประชาชนได้มีแนวทางใน การตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีนโยบายที่ดี มีความซื่อสัตย์ ความสามารถในการทำงาน และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมนำไปสู่การพัฒนา จังหวัดลำปางอย่างแท้จริง

ภาพ 1 พุทธบูรณาการตาม VMLAN Model เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง

สรุป

พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งมีความสำคัญในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง ซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องเริ่มที่ประชาชนก่อน และพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักอคติ 4 ถือเป็นหลักธรรมที่เป็นควรละเว้นในการตัดสินใจในการใช้สิทธิเลือกตั้ง อันประกอบด้วยองค์ธรรมทั้ง 4 คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ทั้งนี้ จากการศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยพบว่าการจะได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ดีได้นั้นประชาชนได้มีแนวทางในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีนโยบายที่ดี มีความซื่อสัตย์ ความสามารถในการทำงาน และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมนำไปสู่การพัฒนาจังหวัดลำปางอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ประชา เทศพานิช. (2562). แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ
โทรทัศน์ดาวเทียมในประเทศไทยเชิงพุทธบูรณาการ. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระปัญญาภทิ สิริวฑฒโก (ฟ้าสกุล). (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนในอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร*. สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต (อายุมัน). (2567). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างการตัดสินใจไปเลือกตั้งสมาชิกสภาและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในจังหวัดลำปาง*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมานะ อภิวิฑฒโน (ยีนยง). (2566). *การประยุกต์หลักสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในตำบลบางสีทอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการวรวิฑฒิ สุขเมธ (มีธรรม). (2563). *พฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดนครราชสีมา เขตเลือกตั้งที่ 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา. (2564). *การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชฎากร เอี่ยมอำไพ. (2564). *รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งทั่วไป*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90*.

- ศักดิ์รินทร์ ดินรัมย์. (2564). แนวทางการตัดสินใจทางการบริหารตามหลักอคติ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุกัญญาณัฐ อปสิณ. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปของจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper & Row.

Research Article; Received: 2025-04-08; Revised: 2025-07-02; Accepted: 2025-07-04.

การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ Developing the Creative Funeral Management Model in Mueang Chiang Mai District of Chiang Mai Province

พระกฤตชญา ธีรปญโญ*¹, สหัทธยา วิเศษ², ทิพาภรณ์ เยสุวรณ์³,
พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ⁴

Phra Kritchaya Theerapanyo¹, Sahathaya Wises²,
Tipaporn Yesuwan³, Phiphatphong Masiri⁴

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่^{1, 3, 4},

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา²

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus^{1, 3, 4},

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phayao Campus²

First/Corresponding Author, E-mail: kritichaya@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการงานศพ พัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ และหาแนวทางส่งเสริมรูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีศพ 18 คน ครอบครัวผู้ตาย /ผู้มาร่วมงาน 9 คน และนักวิชาการ 3 คน ใช้แบบสัมภาษณ์และแนวคำถาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ด้านความเชื่อ ได้มีการทำบุญอุทิศเพื่อแสดงความกตัญญูตเวที ปัจจุบันต่างเพียงเล็กน้อย ด้านการดำเนินงานได้จัดงานที่บ้านด้วยความร่วมแรงร่วมใจกันเป็นหลัก แต่ปัจจุบันเลือกจัดในสถานที่ที่เป็นสัปปายะ ด้านผู้ที่เกี่ยวข้องยังคงมีการช่วยเหลือกัน ปัจจุบันเน้นการจัดจ้าง ด้านสถานที่วัดศุภกฤตได้มีการจัดงานที่บ้านของตนเอง จึงยึดอุปกรณ์จากวัด

และหมู่บ้าน ปัจจุบันเน้นจัดงานในวัดซึ่งมีอุปกรณ์พร้อมกว่า และด้านงบประมาณมีการจ้างเหมาแทนการช่วยกัน 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดเชียงใหม่ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการงานศพ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์โดยใช้หลักความคิดสร้างสรรค์ หลักบริหารจัดการ และหลักการมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ 3) การส่งเสริมรูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ทำคู่มือการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ทำคลิปวิดีโอการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ และจัดทำชุดนิทรรศการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเผยแพร่การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์เป็นการปรับแนวคิดและรูปแบบการจัดการงานศพให้มีความเรียบง่าย ลดขั้นตอน ประหยัดค่าใช้จ่าย

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพ; การจัดการงานศพ; การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This qualitative research aims to study funeral management patterns, to develop a model for creative funeral management, and to identify approaches for promoting creative funeral practices in Mueang District, Chiang Mai Province. A purposive sampling method is used to select 30 key informants, including 18 individuals involved in funeral ceremonies, 9 family members of the deceased or funeral attendees, and 3 academics. Data are collected through interviews and focus group discussions using structured interview guides. The data are analyzed using content analysis.

The research findings reveal that 1) funeral management in Mueang District, Chiang Mai, in terms of beliefs, includes making merit as a way to express gratitude and filial piety, which has changed only slightly in the present day. Regarding the operation of funeral ceremonies, they are traditionally held at home with collective cooperation as the main approach; however, people now prefer to hold funerals at more comfortable and appropriate venues. In terms of

participants, mutual assistance still exists, but there is now a greater emphasis on hiring services. For venue, materials, and equipment, funerals are previously held at home, with equipment borrowed from temples and the community. Nowadays, funerals are primarily organized at temples, which are better equipped. As for the budget, there has been a shift from community collaboration to hiring package services. 2) Development of a creative funeral management model in Mueang District, Chiang Mai Province involves the following steps: step 1: analyze the current problems in funeral management, step 2: design a creative funeral management model based on creative thinking, management principles, and participatory processes, step 3: implement the creative funeral management model, step 4: evaluate the outcomes of the implementation. 3) Promotion of creative funeral practices in Mueang District, Chiang Mai Province includes developing a handbook for creative funeral management, producing video clips demonstrating creative funeral practices, and creating an exhibition kit to disseminate knowledge on creative funeral management. The knowledge gained from this research indicates that creative funeral management involves adapting concepts and practices to simplify the process, reduce unnecessary steps, and lower costs.

Keywords: Development of Funeral Management Model;
Funeral Management; Creative Funeral Management

บทนำ

ชีวิตมนุษย์มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามธรรมชาติ เมื่อเสียชีวิตย่อมต้องมีการประกอบพิธีกรรม การจัดการศพเป็นไปตามความเชื่อพิธีกรรมและวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น งานศพได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดีย การเผาหรือการปิดศพถ้ากระดูกผู้ตายลงแม่น้ำคงคา โดยเชื่อว่า จะส่งวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์ (พระมหานฤดมหาปุณฺโณ (จวนตัว), 2561) จึงทำให้เกิดธรรมเนียมการฃาปนกิจศพมาตั้งแต่โบราณจารีตประเพณี คือ วัฒนธรรมอันดีที่ทำสืบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลายาวนานเป็นมรดกทางปัญญาของแต่ละท้องถิ่นแล้วจึงหลอมรวมกันเป็นเอกลักษณ์ ทำให้มีความ

หลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณีการจัดงานศพก็เช่นกัน ทุกชาติทุกภาษามี ประเพณีการจัดงานศพกันตามความเชื่อ ความเคารพและสภาพแวดล้อม คนล้านนา ก็เช่นเดียวกันมีการจัดงานศพที่ยึดถือประเพณีกันมาช้านาน เป็นสิ่งที่ทำติดต่อกันมา ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน (พระครูอดุลสีกิตติ์ (ประพัฒน์ ฐานวุฑโฒ), 2565) โดยจัดขึ้นเพื่อไว้อาลัยแด่ผู้ที่ล่วงลับ แสดงถึงความเคารพความรักความเสียใจถึงบุคคล อันเป็นที่รักและอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลนี้ให้กับผู้เสียชีวิตเป็นครั้งสุดท้ายก่อนจะเดินทาง สู่สัมปรายภพ

ดังปรากฏในติโรกษทสูตรว่า ในเปตวิสัย ไม่มีกสิกรรม (การทำไร่ไถนา) ไม่มี โครภักขกรรม (การเลี้ยงวัวไถนา) ไม่มีพาณิชย์กรรม (การค้าขาย) เช่นนั้น การ แลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยเงินก็ไม่มี ผู้ที่ตายไปเกิดเป็นเปรตในเปตวิสัยนั้นดำรงชีพด้วยผล ทานที่พวกญาติอุทิศให้จากมนุษย์โลกนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 6: 16) และว่าด้วยกุลบุตรเมื่อระลึกถึงอุปการะที่ญาติผู้ละไปแล้ว (เปรต) เคยทำไว้ในกาลก่อน ว่า ผู้นั้นได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ได้ทำสิ่งนี้แก่เรา ได้เป็นญาติมิตรและสหายของเรา ก็ควร ถวายทักษิณาทานอุทิศให้แก่ญาติผู้ละไปแล้ว การร้องไห้ ความเศร้าโศกหรือความร่ำไห้ คร่ำครวญอย่างอื่นใดใคร ๆ ไม่ควรทำเลย เพราะการร้องไห้เป็นต้นนั้น ไม่เป็น ประโยชน์แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ญาติทั้งหลายก็ยังคงสภาพอยู่อย่างนั้น (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 9-10: 16) การอุทิศส่วนบุญให้แก่บุคคลล่วงลับมีตัวอย่างจาก พระเจ้าพิมพิสารในสมัยพุทธกาล เมื่อพระองค์ถวายมหาทานให้แก่พระพุทธเจ้า แต่ ไม่ได้อุทิศผลบุญให้แก่หมู่เปรตที่ทุกข์ทรมาน จนกระทั่งเปรตเหล่านั้นมาร้องขอส่วน บุญ พระเจ้าพิมพิสารจึงอุทิศบุญให้พวกเขาจนหมดความทุกข์และได้รับการบันดาลให้ มีเครื่องนุ่งห่มและวิมานในอากาศ ขณะเดียวกันพวกเขาก็หลุดพ้นจากอัฐภาพของเปรต

ประเพณีการอุทิศส่วนบุญนี้ได้รับการสืบทอดและเป็นแนวทางปฏิบัติในพุทธ ศาสนา โดยมีความเชื่อว่า การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้วายชนม์เป็นการแสดงถึงความกตัญญู กตเวทิตะและช่วยให้ผู้ตายได้รับประโยชน์ทางจิตวิญญาณ ในวัฒนธรรมล้านนาการจัด งานศพมีขั้นตอนที่ละเอียด 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) ก่อนตั้งศพ มีการนิมนต์พระสงฆ์และ เตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดอกไม้และผ้าไตร 2) ระหว่างตั้งศพมีการเทศนาธรรม การ สวดพระอภิธรรมและพิธีฌาปนกิจ 3) หลังตั้งศพมีพิธีต่าง ๆ ตามความเชื่อท้องถิ่นก็จะ มีการทำบุญฉลองอัฐิเพื่อนำไปประกอบพิธีต่อไป คือ จุดพลู ลอยอังคาร เผาสลายหรือ เก็บไว้ ส่วนมากหลังจากทำบุญฉลองอัฐิก็จะทำบุญครบ 7 วัน ทำบุญ 50 วัน ทำบุญ 100 วัน และทำบุญประจำปี (มณี พยอมยงค์, 2543)

การตั้งศพบำเพ็ญกุศลนั้น พระสงฆ์ มัคทายกหรือเจ้าพิธีจะให้คำแนะนำในการประกอบพิธีการโดยละเอียดทุกขั้นตอน ตลอดจนถึงการเตรียมอุปกรณ์พิธีการอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้ถูกต้องตามความเชื่อของประเพณีท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่อดีต การบำเพ็ญกุศลศพในล้านนามีปรัชญาคติธรรมที่ซ่อนอยู่ในตัวพิธีการ เช่น การแต่งตัวให้ศพ การใช้ผ้าขาวนุ่งชิ้นแรก เอาชายพกไว้ข้างหลัง เอาเสื้อขาวสวม เอาทางที่มีดุมไว้ข้างหลังแล้วเย็บเนาเป็นตะเข็บ ตั้งแต่แขนมาหาเอวทั้งสอง เหตุผลที่กระทำอย่างเพราะต้องการจะแต่งตัวให้ผีแล้วใช้เสื้อและผ้าขาวอีกสำหรับหนึ่งสวมและนุ่งให้ แต่ทางดุมและชายพกเอาไว้ข้างหลังกับใช้ผ้าห่มหรือสະພາຍให้ หมายความว่า แต่งตัวให้ไปเกิด การนุ่งผ้าให้แก่ศพซึ่งมีการนุ่งข้างหลังแล้วนุ่งข้างหน้านี้ บางท่านกล่าวว่า ที่ทำเช่นนี้เพื่อให้พิจารณาว่า สัตว์ที่เกิดมามีกรรมเกิดด้วยทิวาและตายด้วยทิวา มีวิชาปิดหลังปิดหน้ามีต้นตอเกี่ยวประสานกันดังเรือไม้ไผ่ (แปลก สนธิรักษ์, 2534) เป็นตัวอย่างหลักปรัชญาคติธรรมที่มีในพิธีการจัดงานศพ ซึ่งแต่ละขั้นตอนของพิธีการและอุปกรณ์การประกอบพิธีล้วนเป็นปริศนาธรรมให้ผู้มาร่วมพิธีได้มีข้อคิดเตือนใจ สามารถตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตต่อไป

การจัดงานศพในจังหวัดเชียงใหม่ได้มีการตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่บ้านของผู้เสียชีวิตตามประเพณีนิยมของชาวพุทธล้านนา โดยมีการช่วยเหลือกันในชุมชน เช่น การหาสัปเหร่อและมัคนายก การทำโลงศพ การจัดดอกไม้และการต้อนรับแขกที่มางาน โดยไม่ต้องจ้างผู้ให้บริการ ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย กล่าวคือ มีความสามัคคีปรองดองในชุมชน แต่เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายจิตใจที่ไม่เกี่ยวกับการจัดงานศพ จึงทำให้มีผลกระทบต่อเจ้าภาพ จนกลายเป็นความเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ เช่น การตั้งศพที่วัดแทนบ้าน การจ้างผู้รับเหมามาประดับตกแต่งสถานที่และการจัดงานที่สะท้อนฐานะและค่านิยมของครอบครัวผู้เสียชีวิต ทำให้มีความแตกต่างในแต่ละท้องถิ่นมากขึ้น จนเป็นค่านิยมที่สืบทอดมาถึงทุกวันนี้ บางรายจัดงานศพให้ใหญ่โตเป็นเหตุให้สิ้นเปลืองทรัพย์สินเงินทองเกินความจำเป็น จึงส่งผลให้การจัดงานศพถูกตัดขาดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนด้วย (กรภพ สีสัน, 2565) ลดการช่วยเหลือด้านสิ่งของมาเป็นการนำเงินมาร่วมสนับสนุนแทน อันเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายในพิธีศพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วัดที่มีผู้นิยมตั้งศพบำเพ็ญกุศลในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ วัดเจดีย์หลวง พระอารามหลวง วัดป่าแพ่ง และวัดปราสาท จะมีการตั้งศพบำเพ็ญกุศลเฉลี่ยเดือนละ 5-6 ศพ วัดเหล่านี้ได้รับการตอบรับจากครอบครัวผู้เสียชีวิตว่า ได้รับความสะดวกมากกว่าการตั้งศพที่บ้าน แต่ก็มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการจัดงานศพ การจัดพิธียังคง

รักษารูปแบบดั้งเดิมโดยมีเจ้าอาวาส มัคทายกและครอบครัวญาติพี่น้องช่วยแนะนำการจัดเตรียมพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดงานให้ดีที่สุด ซึ่งบางพิธีการต้องใช้เวลาและความละเอียด เช่น จากการศึกษาของพระครูบัณฑิตปริยัตยาทร (ประเวศ ปณณาวโร) (2560) ได้กล่าวถึงการทอดผ้าบังสุกุล การสวดพระอภิธรรมและการเลี้ยงแขกว่า การจัดพิธีงานศพในจังหวัดเชียงใหม่ที่ทำให้เห็นถึงการจัดพิธีแบบอนุรักษ์นิยมซึ่งมีรายละเอียดของพิธีการเป็นจำนวนมาก ซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต่อครอบครัวผู้ตายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสรุปค่าใช้จ่ายแต่ละงานประมาณ 167,000 บาท หรือมากกว่าจำนวนนี้ขึ้นอยู่กับผู้ร่วมงาน

คณะผู้วิจัยเห็นว่า การจัดพิธีบำเพ็ญกุศลศพที่มุ่งถึงสารัตถะที่แท้จริงของพิธีกรรมจะสามารถจัดงานศพได้แบบไม่เดือดร้อนทั้งตนเองและบุคคลอื่น จึงมีความสนใจการพัฒนาารูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ผลการวิจัยจะมีประโยชน์อย่างสูงสุดต่อพุทธศาสนิกชนโดยตรง โดยมุ่งเน้นให้พิธีจัดงานศพนั้นเป็นไปด้วยความกระชับ ง่ายและใช้จ่าน้อยอย่างเป็นระบบแบบแผน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้โดยไม่ขัดต่อความเชื่อพิธีกรรมตามพื้นที่นั้น ๆ ตามความเหมาะสมแก่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและเป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมรูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการลงพื้นที่กลุ่มเป้าหมายเพื่อทราบถึงอุปสรรคและปัญหาการจัดการงานศพ
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมงานศพ ได้แก่ พระสงฆ์ มัคทายก/พิธีกร สัปเหร่อ และผู้ประกอบการธุรกิจ จำนวน 18 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 ครอบครัวยุติชีวิตตามฐานะ จำนวน 9 คน และกลุ่มที่ 3 นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รูป/คน

3. พื้นที่การวิจัย ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้คัดเลือกวัดที่การตั้งศพบำเพ็ญกุศลมากที่สุดจำนวน 3 วัด ได้แก่ 1) วัดเจติยหลวง พระอารามหลวง ตำบลพระสิงห์ 2) วัดป่าแพ่ง ตำบลช้างม้อย และ 3) วัดปราสาท ตำบลศรีภูมิ ซึ่งเป็นวัดที่มีการจัดพิธีศพ ไม่น้อยกว่า 5 ศพต่อเดือน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ 2) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำรา เอกสารต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยสัมภาษณ์และแนวการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งปฏิบัติการการพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจดบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่าย ทำการจัดระบบหมวดหมู่เพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ด้านความเชื่อ ด้านการดำเนินงาน ด้านผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านงบประมาณในการจัดงาน และนำเสนอรูปแบบการจัดงานศพ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ในอดีตพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับความตายของคนล้านนาสะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้านที่เน้นการให้เกียรติผู้ตายและการดูแลวิญญาณให้ไปสู่การเกิดใหม่ที่ดี การจัดงานศพเป็นการแสดงความเคารพและกตัญญูต่อบุคคลที่ล่วงลับ ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันในทุกหมู่บ้านและครอบครัว การจัดงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ในอดีตมี 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) ก่อนเสียชีวิต ครอบครัวช่วยให้ผู้ป่วยสงบด้วยการฟังธรรมะและ

เตรียมสถานที่ 2) หลังเสียชีวิต แจ่มม้นายกและทำพิธีขอโหสิกรรม จัดการศพตาม ประเพณี เช่น การจุดธูปและหั่นศีรษะไปทางทิศตะวันตก 3) ระหว่างงานศพ สวดพระ อภิธรรม ถวายอาหารพระและกิจกรรมรำลึกถึงผู้ตายก่อนเผาศพ 4) หลังฌาปนกิจ เก็บอัฐิ ลอยอังคารและทำบุญอุทิศส่วนกุศลในวันที่สำคัญ การจัดงานศพเน้นความ ร่วมมือจากครอบครัวและชุมชนโดยมีค่าใช้จ่ายต่ำ เช่น การใช้วัสดุจากธรรมชาติและ ยืมของจากวัด ชุมชนช่วยกันจัดเตรียมพิธี โดยมีค่าใช้จ่ายหลักที่การจัดเตรียมโลงศพ และอาหาร ทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพในอดีตอยู่ที่ประมาณ 1,000 - 5,000 บาท เท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ทำที่บ้านอะไรช่วยได้ก็ช่วยกัน ส่วนวัสดุอุปกรณ์ก็ ช่วยเหลือกันใครได้หรือใครมีอะไรก็ช่วยกันคนละนิดคนละหน่อย ส่วนด้านการตกแต่ง ผู้ที่มีฝีมือในการตกแต่งก็จะทำ” (จางค์ ปัญจนะ, 2567)

1.2 การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบัน พบว่า การจัดงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ยังคงสะท้อนความเชื่อทางศาสนาและ วัฒนธรรมของชาวล้านนาอย่างลึกซึ้ง โดยเน้นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลและพิธีกรรม ต่าง ๆ เพื่อส่งดวงวิญญาณไปสู่สุคติ กระบวนการจัดงานมีหลายขั้นตอน ตั้งแต่การ เตรียมการ ประสานงานกับพระสงฆ์และมัคนายก เตรียมสถานที่ อาหาร เครื่องดื่ม พิธีกรรมทางศาสนา จนถึงการเผาและเก็บอัฐิ โดยวัดยังเป็นศูนย์กลางสำคัญ ครอบครัว เป็นผู้ร่วมดำเนินการทั้งหมด พร้อมการจ้างบริการเสริมในบางกรณี ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครัว พระสงฆ์ มัคนายก คณะจัดเตรียมอาหาร ดอกไม้ สถานที่ โดยบทบาทของ ทุกฝ่ายมีความสำคัญ แต่ทั้งหมดต้องอาศัยค่าใช้จ่าย ซึ่งแตกต่างกับอดีตที่เน้นความ ร่วมมือและการพึ่งพาในชุมชน ปัจจุบันงานศพมีการใช้สถานที่วัสดุและอุปกรณ์ที่ ทันสมัยมากขึ้น มีบริการครบวงจร ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเริ่มต้นประมาณ 50,000–100,000 บาท และอาจสูงถึง 300,000 บาท ขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ ดังคำ สัมภาษณ์ที่ว่า “บอกได้ว่า ทุกการขยับ ก็นับว่า เป็นเงินแล้ว เพราะต้องจัดจ้างหาซื้อ เป็นส่วนมาก แม้แต่สถานที่ จัดงานศพก็ต้องเสีย” (ธนภฤต คุณชัยรัตน์, 2567) ซึ่งถือ เป็นการกระจายรายได้ให้สังคมและชุมชน

1.3 การเปลี่ยนแปลงการจัดการงานศพ จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่า ด้าน ความเชื่อ ความเชื่อในการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายยังคงมีอยู่ แต่รูปแบบการทำอาจ เปลี่ยนแปลงไป ด้านการดำเนินงาน ในอดีตชุมชนช่วยเหลือกันในการจัดงาน ปัจจุบัน การจัดงานต้องพึ่งพาผู้รู้ เช่น มัคนายกหรือเจ้าภาพ ด้านผู้ที่เกี่ยวข้อง อดีตมีความ สามัคคีในการช่วยเหลือ ปัจจุบันต้องจ้างบริการจากภายนอก ด้านสถานที่และวัสดุ อุปกรณ์ ในอดีตชุมชนมีสถานที่และอุปกรณ์สำหรับจัดงาน ปัจจุบันต้องจ้างบริการ

และด้านงบประมาณ การจัดงานในอดีตไม่ค่อยมีปัญหาด้านงบประมาณ ปัจจุบันต้องใช้เงินและบางครั้งต้องกู้เงินโดยรวม การจัดงานศพในปัจจุบันต้องพึ่งพาการจ้างงานและใช้ทรัพย์สินมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ปัจจุบันค่าใช้จ่ายสูงขึ้นจากการใช้บริการภายนอก เช่น การเช่าสถานที่ การจัดเลี้ยง การตกแต่ง และการใช้เทคโนโลยี ทำให้งบประมาณในการจัดงานศพเพิ่มมากขึ้นตามความหุรหุราและมาตรฐานของงาน” (อำนวย ปารมีแจ้, 2567)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีความเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมงานศพ กลุ่มครอบครัวผู้เสียชีวิตและผู้มาร่วมงาน และกลุ่มนักวิชาการและเชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้องค์ความรู้การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากแบบดั้งเดิมที่เรียบง่ายไปสู่การจัดงานที่ยืดเยื้อและมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น โดยสภาพปัญหาที่พบมีดังนี้ 1) ความเชื่อและพิธีกรรม: การจัดงานศพยืดเยื้อหลายวันและต้องการสิ่งของที่เชื่อว่า จะช่วยให้วิญญาณไปสู่สุคติ เช่น โลงทองคำ ทำให้เกิดขยะจำนวนมากและสิ้นเปลืองทรัพยากร 2) การดำเนินงาน: การจ้างบริการจากภายนอก เช่น บริษัทจัดงานศพและตกแต่งโลงศพทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและเกิดขยะจากวัสดุประดิษฐ์ 3) ผู้ที่เกี่ยวข้อง: การจ้างแรงงานภายนอก เช่น พิธีกร นักดนตรี คนทำอาหาร ฯลฯ ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นและเพิ่มความล่าช้า 4) สถานที่และวัสดุอุปกรณ์: การใช้สถานที่ที่หุรหุราและวัสดุที่ก่อขยะ เช่น โลงศพสังเคราะห์ พวงหรีดดอกไม้ประดิษฐ์ ทำให้เพิ่มขยะหลังเสร็จพิธี 5) งบประมาณ: ค่าใช้จ่ายสูงจากการจ้างบริษัทตกแต่ง เชื้อไขผ่านสื่อออนไลน์และการจัดเลี้ยง ทำให้มีค่าใช้จ่ายมากและสิ้นเปลืองวัสดุ โดยรวมแล้ว การจัดงานศพในปัจจุบันมีความสิ้นเปลืองและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและงบประมาณที่สูงขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ภาคสนามและสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยผ่านการตรวจประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบหลักการจัดการงานเชิงสร้างสรรค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) หลักการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking Process) ใช้เทคโนโลยีออนไลน์ เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือยูทูบ (YouTube) เพื่อให้คนที่ไม่สามารถร่วมงานได้เข้าร่วมจัดกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ร่วม เช่น การแชร์ความทรงจำ การทำกิจกรรมส่งผู้ตาย

ด้วยใจ และการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ พวงหรีดทางเลือก ไม่ว่าจะเป็นผ้าห่มหรือพัดลม ลดการใช้ของสิ้นเปลืองและส่งเสริม การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดการเดินทาง 2) หลักการบริหารจัดการ (4Ms): คน (Man): การแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนและการร่วมมือจากชุมชนในการเตรียมงาน การจัดการ (Management): การวางแผนพิธีกรรมที่กระชับและใช้เทคโนโลยีในการเชิญชวนและ ถ่ายทอดพิธีออนไลน์ งบประมาณ (Money): การกำหนดงบประมาณชัดเจน และ เลือกใช้วัสดุที่สมฐานะวัสดุอุปกรณ์ (Materials): การเลือกวัสดุที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม เช่น พวงหรีดที่สามารถใช้ซ้ำได้ 3) หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน (People Participation): การวางแผนร่วมกันระหว่างญาติกับชุมชนในการจัดงาน การช่วยเหลือ ด้านแรงงาน เช่น การจัดทำอาหารหรือการตกแต่งสถานที่ การร่วมบริจาคทรัพยากร จากชุมชน เช่น อุปกรณ์ หรือการบริจาคเงินเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่าย การสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสวดมนต์และการร่วมแห่ศพ โดยการสร้างสรรค์ การ จัดการ การมีส่วนร่วมจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายเวลา และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีใน สังคม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การประสานงานเบื้องต้นเป็นสิ่งสำคัญมาก เนื่องจากงาน บำเพ็ญกุศลศพนั้นเป็นงานพิธีที่ไม่มีหลักสูตรให้เรียนและไม่ได้มีการเตรียมตัว...เหมือน ความมีเดบอดในใจในการจะกระทำ ยิ่งเป็นการพูดคุยยิ่งลำบากในการจำ แต่หากมี เอกสารเป็นสิ่งเหมือนเส้นทางที่มีที่ในการเดินว่า จะควรเดินแบบไหนให้งานนั้นเดินไป ได้ และยังเป็น การช่วยในการบริหารเพื่อลดสิ่งไม่จำเป็น พร้อมลดภาระหรือไม่เพิ่ม หนี้สิน” (ศิวพร พัฒนกิจจารักษ์, 2567)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองปฏิบัติการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมือง เชียงใหม่ ได้ผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้ เทคโนโลยีเพื่อเป็นต้นแบบการจัดการงานศพที่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยการมีส่วนร่วม จากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งานจัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-5 ตุลาคม พ.ศ. 2567 ณ วัดป่าแพ่ง ตำบลช้างม้อย อำเภอเมืองเชียงใหม่ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมมีดังนี้ 1) ก่อนการจัดงาน การประสานงานกับเจ้าภาพ และการทำเอกสารเตรียมงาน เช่น การเคลื่อนร่างและพิธีต่าง ๆ พร้อมทำคู่มือการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ให้เจ้าภาพ ทราบ 2) ระหว่างการจัดงาน พิธีจุ่งศพและรดน้ำศพแบบเรียบง่าย การเทศน์ธรรมแบบ สร้างสรรค์เพื่อให้เข้าใจง่าย การใช้เทคโนโลยีถ่ายทอดสดพิธีระหว่างฌาปนกิจ ดังคำ สัมภาษณ์ที่ว่า “การใช้เทคโนโลยีในการฌาปนกิจมันเป็นสิ่งแปลกใหม่ และดีเอามาก ๆ เพราะลูกหลานก็ไม่ต้องกังวลและห่วงเรื่องความปลอดภัยพร้อมอีกหลาย ๆ ด้านที่ดีมาก เนื่องด้วยร่างกายไม่เอื้ออำนวยในการเดินทาง” (มงคล ยงศิริวัฒน์, 2567) รวมถึงการ

ใช้วัสดุลดขยะ เช่น rubber ไฟฟ้า การจัดการพิธีตามกำลังทรัพย์ 3) หลังการจัดงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การใช้พวงหรีดของใช้เพื่อต่อบุญและต่อบุณให้สังคม การเก็บอัฐิในวันเดียวกับการเผาการประกอบพิธีลอยอังคารและจุดพลุแบบเรียบง่าย การจัดพิธีสังคหะตามความสะดวกของเจ้าภาพการทดลองนี้เน้นการใช้เทคโนโลยีและการจัดงานอย่างยั่งยืนในทางที่สอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ วัดป่าแพ่งในตำบล ช่างม่อย อำเภอมืองเชียงใหม่ ได้ประเมินผลโดยการสังเกต เน้นการปรับปรุง กระบวนการให้ยั่งยืนและสร้างสรรค์ เช่น การใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการลดขยะ โดยพระสงฆ์มีบทบาทในการแนะนำการจัดงานที่ไม่เพียงรักษาประเพณี แต่ยังส่งเสริมความยั่งยืน เช่น การใช้พวงหรีดทางเลือก การลดขั้นตอนในงานศพทำให้ กระบวนการมีประสิทธิภาพและไม่ซับซ้อน เช่น การเทศน์แบบกระชับและสวดแบบ ทำนองปกติ การใช้เทคโนโลยีช่วยลดการใช้ทรัพยากรและทำให้การดำเนินงานเป็น ระเบียบ ทั้งนี้ วัดป่าแพ่งลดค่าใช้จ่ายจากการขอรับโลงศพและอุปกรณ์อื่น ๆ จาก หน่วยบริการและการช่วยกันตกแต่ง เช่น ลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อโลงศพ 8,000 บาท และดอกไม้ 20,000 บาท รวมถึงการลดงบประมาณจาก 54,000 บาท เหลือ 16,000 บาท การใช้หลักการสร้างสรรค์ การใช้หลักการ 4M การใช้หลักการมีส่วนร่วม ช่วยให้ การจัดงานประหยัดง่ายและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการส่งเสริมรูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ในอำเภอมือง เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

3.1 คู่มือการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ช่วยให้ครอบครัวเลือกวิธีจัดงานที่ คำนึงถึงและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ ส่งเสริมการ จัดงานที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและงบประมาณ ใช้เทคโนโลยีและวัสดุที่ย่อยสลายได้ เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมและการทำบุญออนไลน์ 2) รวบรวมข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับการ เลือกสถานที่ วัสดุรีไซเคิลและการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้คนที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้มี ส่วนร่วม 3) โครงร่างคู่มือ รวมบทนำและแหล่งข้อมูลบริการ เช่น การเลือกสถานที่และ วัสดุ พร้อมตัวอย่างกรณีศึกษา 4) การเข้าถึงคู่มือ จัดทำคู่มือออนไลน์หรือแผ่นพับเพื่อ แจกจ่าย 5) การประชาสัมพันธ์ใช้สื่อท้องถิ่นเผยแพร่ข้อมูลและเชิญชวนให้มีส่วนร่วม คู่มือจะช่วยให้การจัดงานศพเป็นไปอย่างคุ้มค่า สะดวกและสนับสนุนการมีส่วนร่วม จากชุมชน

3.2 คลิปวิดีโอสารคดีการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ การผสมผสานประเพณีและนวัตกรรม ใช้เทคโนโลยีและวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

พร้อมสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นและลดค่าใช้จ่าย โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดงานศพที่ยั่งยืน ลดค่าใช้จ่ายผ่านเทคโนโลยี เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมออนไลน์และทำบุญออนไลน์ 2) วางแผนเนื้อหา แนะนำแนวทางการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ โดยสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครอบครัว วัด ธุรกิจท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญ 3) การถ่ายทำและการผลิต ถ่ายทำการจัดงานศพที่ใช้เทคโนโลยีและสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง พร้อมใช้เสียงบรรยาย 4) การเผยแพร่ เผยแพร่คลิปผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อท้องถิ่น

3.3 ชุดนิทรรศการการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ สร้างความตระหนักรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการจัดงานศพที่ยั่งยืนและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม พร้อมส่งเสริมการใช้บริการจากธุรกิจท้องถิ่นและการใช้เทคโนโลยี โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ เน้นการใช้วัสดุเป็นมิตรกับธรรมชาติ เทคโนโลยีในการถ่ายทอดสดพิธีกรรมและการเลือกอาหารเครื่องดื่มที่คุ้มค่า พร้อมส่งเสริมการใช้บริการธุรกิจท้องถิ่น 2) บทนำการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ ผสมผสานประเพณีดั้งเดิมและเทคโนโลยี คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ พร้อมนำเสนอวัสดุที่เป็นมิตร เช่น พวงหรีดดิจิทัล การทำบุญออนไลน์ พร้อมกรณีศึกษาจากชุมชนเชียงใหม่ 3) การเลือกสถานที่และการจัดงานนิทรรศการ เลือกสถานที่ที่เหมาะสม เช่น ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่หรือวัดท้องถิ่น พร้อมจัดงานนิทรรศการให้สะดวก 4) การประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการเข้าร่วม ใช้สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์และเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรม

อภิปรายผล

1. การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ การจัดการงานศพในอำเภอเมืองเชียงใหม่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการปรับตัวและรักษาประเพณีดั้งเดิมไปพร้อมกันพิธีกรรมที่สำคัญยังคงรักษาความเชื่อเรื่องการส่งวิญญาณไปสู่สุคติ สอดคล้องกับการวิจัยของพระศรีธีรพงศ์ และคณะ (2564) พบว่า ประเพณีเป็นความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำหรือการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นแบบอย่างของความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติในบางประเพณียังมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน บางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง และบางประเพณีก็สูญหายไป แต่ละสังคมจะมีประเพณีของตนที่มีความแตกต่างและสอดคล้องหรือคล้ายคลึงกับสังคมอื่น ๆ ดังนั้น ประเพณีจึงเป็น

แนวทางปฏิบัติของสังคมหนึ่งที่นิยมถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ด้วยเห็นว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามและเกิดคุณ ซึ่งสะท้อนถึงความยึดมั่นในศาสนาและความเชื่อทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับการวิจัยของพระปลัดธนา อัครธมฺโม (2565) พบว่า การเตรียมจัดงานศพ การดำเนินการก่อนเผาศพ การดำเนินการในวันเผาศพ และการดำเนินการหลังวันเผาศพ การปฏิบัติเหล่านี้เน้นการเคารพและการให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดพิธี การปรับเปลี่ยนบางประการในรูปแบบการจัดพิธีศพตามสมัย เช่น การใช้บริการจัดงานศพที่ครบวงจร ซึ่งช่วยลดความยุ่งยากในการจัดงานและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของครอบครัวผู้เสียชีวิตในประเด็นการจัดงานศพในปัจจุบันที่มีรายละเอียดของพิธีการเป็นจำนวนมากซึ่งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต่อครอบครัวผู้ตาย อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายสูงจากการจ้างแรงงาน การใช้บริการของผู้ประกอบการด้านอาหารการจัดดอกไม้เพื่อตกแต่งโลงศพและสถานที่ ก่อให้เกิดปัญหาขยะตามมาหลังจากการจัดงานศพในปริมาณมาก สอดคล้องกับการวิจัยของพระมหานฤตล มหาปุณฺโณ (จวนตัว) (2561) กล่าวว่า การจัดพิธีกรรมงานศพมีลักษณะไม่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับเจ้าภาพต้องการจัดพิธีกรรมรูปแบบใด แต่พิธีกรรมต้องไม่ขัดกับหลักจารีตประเพณีดั้งเดิม นอกจากนี้ การใช้บริการจากบริษัทจัดงานศพและสถานที่สะดวกสบายทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นซึ่งกลายเป็นภาระทางการเงินสำหรับครอบครัวและญาติพี่น้องในบางกรณี การเปลี่ยนแปลงในการจัดงานศพสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างความสะดวกสบายและการรักษาความเชื่อและประเพณี

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า มีกระบวนการพัฒนารูปแบบ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการงานศพการจัดการงานศพมีค่าใช้จ่ายสูง ขั้นตอนยุ่งยากและสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ออกแบบเพื่อแก้ปัญหาโดยมีหลักการคิดเชิงสร้างสรรค์ หลักการบริหารจัดการ 4Ms และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับการวิจัยของบุญศรีศรี พันธ์วัฒน์ (2560) การสร้างกระบวนการหรือรูปแบบในการจัดการงานปัญหาจะช่วยแก้ปัญหาที่พบโดยการดำเนินการแก้ปัญหาใช้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบตามวงจรซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาที่พบได้ ขั้นตอนที่ 3 ทดลองปฏิบัติการการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลปฏิบัติการการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ พร้อมยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิม โดยเน้นเทคโนโลยีที่ทันสมัย ความร่วมมือในชุมชนและการสร้าง

ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการวิจัยของอาทิตยา บุญมาคำ และคณะ (2566) ได้ศึกษาการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มน้ำปายพบว่า ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ และขั้นตอนที่ 4 การต่อยอดและขยายผลการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับการวิจัยของรัตนะ ปัญญาภา และคณะ (2562) พบว่า รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ควรเรียบง่าย ถูกธรรมนิยมและมีคุณค่าทางจิตใจ ควรเป็นงานศพลดอบายมุข เน้นดำเนินการให้กระชับโดยเฉพาะพิธีวางและพิจารณาผ้าบังสุกุล การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายสามารถทำได้หลังวันเผาศพ และเน้นความประหยัด มีคุณค่าและเป็นกุศลกรรมทั้งต่อญาติและผู้ตาย

3. แนวทางการส่งเสริมรูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดทำคู่มือการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ครอบครัวผู้เสียชีวิตสามารถเลือกจัดงานศพอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คู่มือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของวราพงศ์ จันทนพันธ์ (2567) พบว่า การจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการจัดการศพในรูปแบบเดิมได้ ปัจจัยดังกล่าวสามารถนำมาพิจารณาและปรับใช้เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยเพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการจัดการศพในรูปแบบเดิมอย่างยั่งยืน การลดขั้นตอนพิธีกรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ การใช้คลิปลิขิตวีดิโอสารคดีซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย เหมาะกับการเผยแพร่ความรู้เรื่องงานศพเชิงสร้างสรรค์ โดยแสดงตัวอย่างการผสมผสานประเพณีกับนวัตกรรม เช่น การถ่ายทอดสดพิธี การใช้วัสดุยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณัฐพน ศุทธาพิสุทธิคุณ (2567) พบว่า การปรับตัวของวัดและพุทธศาสนิกชนในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสืบทอดประเพณีการทำบุญผ่านการใช้รูปแบบการทำบุญออนไลน์ที่หลากหลาย ทั้งการถวายปัจจัยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ การฟังธรรมออนไลน์และการร่วมพิธีกรรมทางไกล และยังสอดคล้องกับการวิจัยของคงอมร เหมรัตน์รักษ์ (2566) พบว่า การสร้างสรรค์พิธีกรรมในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ได้แก่ การตัดหรือสลัปลำดับพิธี การเปลี่ยนรายละเอียด การขยายความ การผนวกพิธี การผลิตซ้ำพิธีกรรม รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น

ถ่ายทอดสด การใช้พวงหรีดทางเลือก การจัดกิจกรรมที่มีชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้การจัดงานมีความยืดหยุ่น ประหยัดและเหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

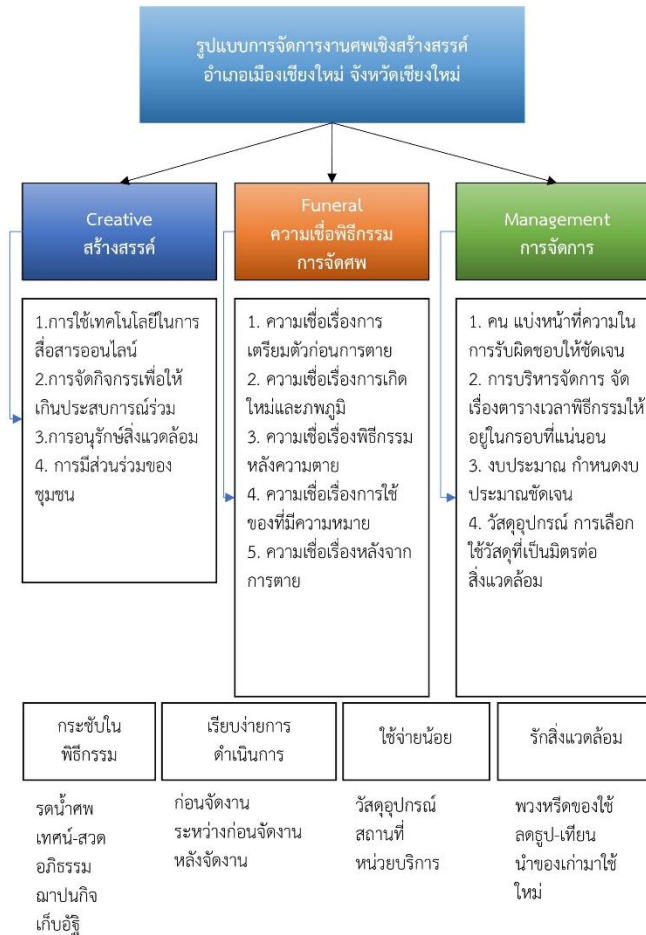
การวิจัยนี้ค้นพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้รูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

Creative (การสร้างสรรค์) การเลือกสถานที่ที่เรียบง่ายและครบวงจร เช่น วัดหรือศูนย์บริการที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ระบบเสียง ที่นั่งสะดวก การตกแต่งที่เรียบง่าย การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารออนไลน์ เช่น การถ่ายทอดสดพิธีกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ร่วมกับผู้เข้าร่วม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการเลือกวัสดุที่ย่อยสลายได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมงานและทำบุญ

Funeral (ความเชื่อพิธีกรรมการจัดงานศพ) การเลือกใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดสดพิธีกรรมและทำบุญออนไลน์เพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้มางานสามารถเข้าร่วมได้ พวงหรีดดิจิทัลช่วยลดการใช้วัสดุที่ทำลายสิ่งแวดล้อมความเชื่อเรื่องการเตรียมตัวก่อนการตาย การเกิดใหม่และภพภูมิ พิธีกรรมหลังความตาย การใช้ของที่มีความหมายและหลังการตาย

Management (การจัดการและวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม) การเลือกวัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น พวงหรีดดิจิทัล ขวดน้ำที่ย่อยสลายได้ ฐูป-เทียนไฟฟ้า การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจนในทีมงาน การบริหารจัดการตารางเวลาและพิธีกรรมให้อยู่ในกรอบที่แน่นอน การกำหนดงบประมาณที่ชัดเจนและเหมาะสม การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

โดยสรุปการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์จะมุ่งเน้นที่ความเรียบง่าย ประหยัด ทรัพยากร และสร้างประสบการณ์ร่วมกับชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีช่วยเสริมให้ผู้ที่ไม่สามารถมาร่วมงานได้มีส่วนร่วม และคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทุกด้าน คณะผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนผังองค์ความรู้รูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์ที่ยังคงความเชื่อดั้งเดิม การใช้เทคโนโลยีและวิธีการที่ทันสมัยในการจัดงานเพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายสำหรับครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 องค์ความรู้รูปแบบการจัดการงานศพเชิงสร้างสรรค์

สรุป

การจัดงานศพในอดีตที่เป็นไปอย่างเรียบง่ายด้วยความช่วยเหลือจากชุมชน การใช้สถานที่และอุปกรณ์จากชุมชน แต่ปัจจุบันกลายเป็นเรื่องยาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ส่งผลให้การจัดงานศพมีขั้นตอนและระยะเวลาที่มากขึ้น ต้องพึ่งพามากมายหรือพระสงฆ์ ผู้ให้บริการในด้านต่าง ๆ ทั้งการประกอบพิธีกรรม อาหาร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายสูงและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัสดุแพง การ

จ้างบริการภายนอก การใช้สิ่งของฟุ่มเฟือย จากสภาพปัญหาดังกล่าวการจัดการงาน ศพเชิงสร้างสรรค์ โดยยังคงความเชื่อดั้งเดิมมาผสมผสานกับหลักการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดค่าใช้จ่าย การเลือกวัสดุสมฐานะ การจัดการงบประมาณ การมีส่วนร่วมของชุมชน การร่วมมือจากชุมชนในการเตรียมงานและระดมทรัพยากรเพื่อลด ค่าใช้จ่าย การประสานงานผ่านสำนักงานวัด การเลือกบริการภายนอกที่เหมาะสมกับ งบประมาณ ความร่วมมือจากครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีช่วยให้การ จัดงานสะดวก รวดเร็วและลดทรัพยากรที่ไม่จำเป็น ทั้งยังอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรภพ สีสัน. (2565). *คู่มือพิธีกรรมศพ*. กรุงเทพมหานคร: ดิจิตอล Copy1.
- คงอมร เหมรัตน์รักษ์. (2566). *พิธีกรรมและแนวทางการสร้างสรรค์พิธีกรรมในชุมชน เขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.
- จำนงค์ ปัญจนะ. (2567). *มัคนายกวัดป่าแพ่ง. สัมภาษณ์*. 14 กรกฎาคม.
- ธนกฤต คุณชัยรัตน์. (2567). *ร้านอ้อยดอกไม้อสด. สัมภาษณ์*. 5 สิงหาคม.
- บุญชูศรีมี พันธวัฒน์. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่.
- แปลก สนธิรักษ์. (2534). *พิธีกรรม*. กรุงเทพมหานคร: มงคลการพิมพ์.
- พระครูบัณฑิตปริยัตยาทร (ประเวศ ปญญาโร). (2560). *ศึกษาวิเคราะห์คตินิยม เกี่ยวกับประเพณีงานศพในล้านนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอดุลสีลิตติ (ประพัฒน์ จานอุทโธ). (2565). *อาสภเถรานุสรณ์ (อนุสรณ์ พระราชทานเพลิงศพพระครูโสภาสวาทารกิจ (พระครูบุญเลิศ อาสโภ (คำฟู))*. เชียงใหม่: นพกฤตงานพิมพ์.
- พระณัฐพน ศุทธาพิสุทธิกุล. (2567). *วัฒนธรรมการทำบุญออนไลน์: การ เปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมทางพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล*. *วารสารภาษาและ วัฒนธรรมศึกษา*. 3 (2), 40-48.

- พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม. (2565). รูปแบบการจัดพิธีศพตามมิตีของผู้ที่เกี่ยวข้องภายในวัด อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. รายงานการวิจัย. คณะศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหานฤตล มหาบุญโณ. (จนตัว). (2561). สัปเหร่อ: การสืบสานคติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาล ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีธีรพงศ์ และคณะ. (2564). ประเพณีงานศพ: การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในการจัดพิธีกรรมของชาวพุทธ เขตราชบุรี บุรณะ กรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. 19 (2), 79-93.
- มงคล ยงศิริวัฒน์. (2567). ผู้มาร่วมงาน. สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม.
- มณี พยอมยงค์. (2543). ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 25. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตน์ ปัญญาภา และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 7 (2), 287-301.
- วราพงศ์ จันทนพันธ์. (2567). มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมให้มีการจัดการศพทางเลือกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์. 17 (4), 736-763.
- ศิวพร พัฒนกิจจารักษ์. (2567). ครอบครัวผู้เสียชีวิต. สัมภาษณ์. 5 ตุลาคม.
- อาทิตยา บุญมาดำ และคณะ. (2566). การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มน้ำปาย ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. 8 (3), 620-639.
- อำนวย ปารมีแจ้. (2567). ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการพิธีการศพที่ได้รับพระราชทานที่ 7 เชียงใหม่. สัมภาษณ์. 5 ธันวาคม.

Academic Article; Received: 2025-02-20; Revised: 2025-04-24; Accepted: 2025-05-02.

พระภิกษุกับการบริหารกาย: สอดคล้องหรือขัดแย้งกับพระวินัย

Buddhist Monks and Exercise: Concord or Discord with Vinaya

พระมหาชนบ สหายปณโณ*¹, จันธิมา แสงแพร**², บุญช่วย ศรีเปรม³

Phramaha Khanob Sahāyapaṇṇo¹, Janthima Seangphrear²,

Boonchuay Sripam³

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย¹,

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{2, 3},

Graduate School, Mahamakut Buddhist University¹,

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University^{2, 3},

First Author, E-mail: khanob.khe@mbu.ac.th*,

Corresponding Author, E-mail: janthima.sae@mbu.ac.th**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารกายของพระภิกษุว่า มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับพระวินัยหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุ มิใช่เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน แต่เป็นปัญหาที่มีมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล การเดินจงกรมเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุปฏิบัติเพื่อให้มีอาพาธน้อย หากมองตามรูปแบบการบริหารกายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเดียวกัน คือ เพื่อการมีอาพาธน้อย รูปแบบการบริหารกายของพระภิกษุแม้จะไม่ได้มีรูปแบบที่ชัดเจนในพระไตรปิฎก แต่ก็ถูกมองว่า รูปแบบวิถีชีวิตของพระภิกษุนั้นเองเป็นการประยุกต์การบริหารกายไปในตัว คือ การเดินจงกรม การเดินบิณฑบาต การจาริกเพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือการปฏิบัติกิจวัตรอื่น ๆ เช่น การทำความสะอาดบริเวณวัดหรือที่อยู่อาศัย แต่รูปแบบเหล่านี้ถูกตั้งคำถามว่า เพียงพอหรือไม่ต่อการดูแลสุขภาพ แต่การที่พระภิกษุจะบริหารกายด้วยรูปแบบที่ต่างไปจากนี้ก็ถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมด้วยเช่นเดียวกัน ตามหลักมหาปเทศ 4 การบริหารกายที่มุ่งฟื้นฟูสุขภาพ บำบัดโรคและทำในที่ปกปิดมิดชิด อย่างนี้จัดว่า สอดคล้องกับพระวินัย ส่วนการบริหารกายที่มุ่งความสวยงามของร่างกาย แม้จะทำในที่ปกปิดหรือเปิดเผยก็ตาม

อย่างนี้จัดว่า ขัดแย้งกับพระวินัย องค์ความรู้ใหม่ คือ การห้ามมิให้พระภิกษุบริหารกาย คุมมิใช่ทางออกที่ดี การบริหารกายของพระภิกษุจึงต้องพิจารณาถึงรูปแบบที่เหมาะสม กับการเป็นสมณสาธูป ความเหมาะสมด้านสถานที่และความเหมาะสมทางพระวินัย ไปพร้อมกัน

คำสำคัญ: พระภิกษุ; การบริหารกาย; มหาปเทศ; พระวินัย

Abstract

This article aims to study whether the exercises of Buddhist monks are in concord or discord with the Vinaya. The results of the study found that the health problems of monks are not just happening in this current situation. It is a problem which has existed since the Buddha's existence. Walking meditation is regarded as the technique allowed, by the Buddha, to Buddhist monks to practice as to illness decrease. From this view point, physical exercise yields the same fundamental advantage as to ailing reduction. The patterns for Buddhist physical exercise are scarcely mentioned and systematized in Pāli Canon (Tipiṭaka). However, the daily activities such as walking-meditation, morning-walking for alms, pilgrimage for Dharma propagation or even cleaning the temple area or living place, are arbitrarily reckoned as physical exercise in itself. Whereas the critical point has been raised whether these activities are adequate for health care. Simultaneously, when the Buddhist monks perform certain practice apart from aforementioned activities, the question for appropriateness and inappropriateness is raised in accordance with the principles of 4 Mahāpadesas which would lead to a determination whether certain physical exercise would be in harmony or non-harmony with Buddhist monastic code (Vinaya). Just in case of pursuing a particular physical exercise for health care and its sustainability and performing it in the private section, it would be in alignment and reconcilable with the Buddhist Monastic Code (Vinaya). Conversely, it would be definitely an inappropriateness for Buddhist monks who just follow the physical

exercise for build-up muscle regardless of practicing in private or public section. The new knowledge obtained from this work will be proposed that 1) to prohibit the Buddhist monks from practicing of physical exercise is not the best option, 2) it would be more reconcilable whether Buddhist monks follow the physical exercise practice which is in line with fitting place and Buddhist Monastic Code (Vinaya) at the same time.

Keywords: Buddhist Monk; Exercise; Mahāpadesa; Vinaya

บทนำ

“วิกฤตสุขภาพพระภิกษุในประเทศไทย นับแสนรายป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง เหตุพฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพ สูบบุหรี่ ไม่ออกกำลังกาย อาหารไม่ถูกโภชนาการ องค์กรสุขภาพ เร่งเดินหน้าธรรมนุญสุขภาพพระภิกษุ ผนึกกำลังหยุดเจ็บป่วย พลิกบทบาทเป็นผู้นำสังคม สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) จัดหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก พระภิกษุต้นแบบการลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพ พัฒนาพระภิกษุผู้นำสุขภาพ-เฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงในวัด” (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

ข้อความดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระภิกษุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ เช่น การสูบบุหรี่ ไม่บริหารกาย การขบฉันที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ จากรายงานการตรวจสุขภาพพระภิกษุของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในปี พ.ศ. 2566 ที่ระบุว่า ผลตรวจสุขภาพพระภิกษุ มีไขมันในเลือดสูง 55.4% มีภาวะอ้วน 44.3% ความดันโลหิตสูง 18.5% โรงพยาบาลสงฆ์ระบุว่า ส่วนใหญ่พระภิกษุอาพาธด้วยโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพแนะนำให้ใส่ใจเลือกอาหารบิณฑบาตตามหลักโภชนาการ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2567 นายพงษ์ศักดิ์ ธงรัตนะ ผู้อำนวยการสำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ กล่าวว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมุ่งส่งเสริมสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะกลุ่มพระภิกษุและสามเณร มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัย อีกทั้ง จากรายงานการตรวจสุขภาพพระภิกษุ-สามเณร ในกรุงเทพมหานครปี พ.ศ. 2566 ของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า พระภิกษุมีไขมันในเลือดสูง 55.4% มีภาวะอ้วน 44.3% ความดันโลหิตสูง 18.5% ภาวะเสี่ยงอ้วน 17.3% และระดับน้ำตาลในเลือดสูง 15.6% สอดคล้องกับ

รายงานพระภิกษุอาพาธของโรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2566 พบว่า พระภิกษุอาพาธส่วนใหญ่ได้รับการรักษาด้วยโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง (NCDs) (HFOCUS, 2567ก)

ปัญหาสุขภาพของพระภิกษุดังกล่าวนี้อย่างสอดคล้องกับที่กระทรวงสาธารณสุขได้ตรวจคัดกรองสุขภาพพระภิกษุและสามเณรในกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 วัด รวม 2,016 รูป ผลการคัดกรองพบว่า พระภิกษุและสามเณรส่วนใหญ่มีระดับไขมันในเลือดสูง 50.47% เสี่ยงเป็นความดัน-เบาหวาน 16% และได้จัดถวายคู่มือความรู้การดูแลสุขภาพ พร้อมคณะสหสาขาวิชาชีพติดตามดูแลต่อเนื่องเพื่อสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ เกิดเป็นวัดต้นแบบการส่งเสริมการดูแลสุขภาพ (HFOCUS, 2567ข)

ปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ (1) ปัจจัยภายในคือการขาดความรู้ด้านการดูแลสุขภาพที่ดีของพระภิกษุเอง และ (2) ปัจจัยภายนอก คือ การที่พระภิกษุต้องดำรงชีพอยู่ด้วยข้าวปลาอาหารที่ชาวบ้านนำมาถวาย ซึ่งบางครั้งก็ไม่สามารถเลือกได้ กล่าวคือ ญาติโยมนำมาถวายอย่างไร หรือบิณฑบาตได้มาอย่างไร ก็ฉันอย่างนั้น อันเป็นที่มาของปัญหาสุขภาพ

ดังนั้น ทางออกอย่างหนึ่งของการป้องกันปัญหาสุขภาพหรือการฟื้นฟูสุขภาพของพระภิกษุที่มีปัญหาด้านสุขภาพอยู่แล้ว คือ การบริหารกาย พระภิกษุปฏิบัติอย่างไรจะไม่ขัดต่อสมณสาธูปและไม่ขัดต่อพระวินัย ในความเข้าใจของคนทั่วไปมองว่าการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของพระภิกษุเอง คือ การออกกำลังไปในตัว พระภิกษุสามารถบริหารกายในบริบทที่เหมาะสมมากน้อยอย่างไร พระวินัยสามารถเอื้อต่อการบริหารกายของพระภิกษุได้มากน้อยเพียงใด วัดสามารถมีห้องฟิตเนสไว้ให้พระภิกษุบริหารกายได้หรือไม่ ในงานวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการสุขภาพของพระภิกษุ-สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลาที่พบว่า พฤติกรรมการบริหารกายของพระภิกษุ-สามเณรเป็นแบบยึดเหยียด การก้มเอามือแตะพื้น ประสานมือไว้เหนือศีรษะด้านหลัง ดันขึ้น สลับท่าละ 2-3 วัน เนื่องจากมีข้อจำกัดในการบริหารกาย ส่วนมากปฏิบัติโดยการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น เดินรอบวัด รดน้ำต้นไม้ กวาดลานวัด บริหารร่างกายโดยการยืดเส้นยืดสายอย่างน้อย 3-4 วันต่อสัปดาห์ (พระอรรถชัย ปริญญาโณ (จันทภาโส) และคณะ, 2563: 46-57) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การบริหารกายของพระภิกษุ-สามเณรสามารถทำได้โดยผ่านกิจวัตรประจำวัน เช่น การกวาดบริเวณลานวัดหรือในรูปแบบอื่น ๆ ที่เอื้อต่อสมณสาธูป เช่น การยืดเส้นยืดสาย การบริหารกายอย่างเต็มที่ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การวิ่งในบริเวณลานวัด อาจไม่เหมาะสมแก่สมณสาธูป ในงานวิจัยชิ้นเดียวกันนี้ยังได้กล่าวถึงปัญหาพฤติกรรมการบริหารกายของพระภิกษุ-สามเณรใน

อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาแสดงให้เห็นว่า พระภิกษุส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการบริหาร ภาย แต่ไม่ได้ปฏิบัติเนื่องจากการบริหารกายเต็มรูปแบบมีข้อจำกัด ไม่สามารถทำได้ เหมือนบุคคลทั่วไป การบริหารกายจึงแฝงอยู่ในกิจวัตรประจำวันเท่านั้น

ผลการวิจัยดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุส่วนใหญ่มีความรู้ด้านการบริหาร ภาย แต่มีปัญหาว่า ไม่สามารถทำได้เต็มรูปแบบเพราะต้องคำนึงถึงเหมาะสม ถึงแม้งานวิจัยชิ้นนี้จะไม่ได้ชี้ชัดลงไปว่า พระวินัยเป็นอุปสรรคต่อการบริหารกายของ พระภิกษุ แต่จากผลการวิจัยที่ระบุว่า การบริหารกายอย่างเต็มรูปแบบมีข้อจำกัด นั้น แสดงให้เห็นพระภิกษุคำนึงถึงพระวินัยและความเหมาะสมต่อสมณสาธูป การบริหาร ภายอย่างเต็มรูปแบบจึงไม่สามารถปฏิบัติได้ในวิถีชีวิตของพระภิกษุ และงานวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานีของสนธนา สีฟ้า (2561: 117-125) เป็นอีกงานวิจัยหนึ่งที่ยืนยันได้ว่า ปัญหาด้านพฤติ กรรมการบริหารกายของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่ คือ ข้อจำกัดในการ บริหารกาย เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติดังเช่นประชาชนทั่วไป ดังผลการวิจัยที่ระบุว่า พฤติกรรมการบริหารกายของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่อยู่ในระดับไม่เคย ปฏิบัติ หมายความว่า พระภิกษุไม่ได้ออกกำลังกายตามหลักการบริหารกาย แต่พระภิกษุ สามารถบริหารกายโดยวิธีการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายด้วย การเดินขึ้นลงบันได กวาดลานวัด ทำความสะอาดกุฏิ จากงานวิจัยทั้งสองที่กล่าวแล้วนี้ มีความสอดคล้องกันในประเด็นสำคัญ กล่าวคือ การบริหารกายของพระภิกษุสามารถ ทำได้ในบริบทที่จำกัดเท่านั้น ไม่สามารถทำได้อย่างเต็มรูปแบบอย่างเช่นชาวบ้านทั่วไป การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันจึงเป็นการบริหารกายไปในตัว อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้ ปรากฏแนวนโยบายในการส่งเสริมสุขภาพของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานีให้มีความ ตระหนักถึงการสร้างเสริมสุขภาพตนเอง การให้ความรู้และส่งเสริมให้พระภิกษุเห็น ความสำคัญของสุขภาพ เกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเอง เจ้าคณะ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความเห็นในทิศทางเดียวกันต่อการดูแลสุขภาพพระภิกษุในวัด การตรวจคัดกรองร่างกายเบื้องต้น การตรวจสุขภาพประจำปี ส่งเสริมดูแลเรื่อง โภชนาการ ตลอดถึงการบริหารกาย โดยให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและบริบทของ พื้นที่นั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปแล้ว พระภิกษุส่วนใหญ่มีปัญหาด้านสุขภาพอันเนื่องมาจาก ปัจจัยหลัก คือ การขาดความรู้ด้านการดูแลสุขภาพที่ดีของตนเองและ ภาวะทุพโภชนาการ ภาวะทุพโภชนาการในที่นี้มิได้หมายถึง การขาดสารอาหาร แต่ หมายถึง การรับประทานอาหารตามศรัทธาของญาติโยม โดยมีได้คำนึงถึงผลเสียที่จะ

เกิดแก่ร่างกายในภายหลัง การบริหารกายเป็นวิธีการสำคัญที่จะส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดี และช่วยฟื้นฟูปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุ การบริหารกายควรมีรูปแบบเป็นอย่างไร สอดคล้องหรือขัดแย้งกับพระวินัยอย่างไร การบริหารกายของพระภิกษุในรูปของกิจวัตรประจำวันเพียงพอต่อการดูแลสุขภาพหรือไม่ เป็นประเด็นที่จะนำเสนอในบทความนี้

เนื้อเรื่อง

ความสำคัญของการบริหารกาย

ดังกล่าวแล้วข้างต้นว่า พระภิกษุส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านสุขภาพ ทางออกที่จะช่วยฟื้นฟูร่างกายให้กลับเป็นปกติ คือ การออกกำลังกายหรือการบริหารกายมีความสำคัญในแง่ที่ช่วยฟื้นฟูร่างกายให้แข็งแรงเป็นปกติ สามารถปฏิบัติศาสนกิจหรือกิจวัตรต่าง ๆ ได้โดยสะดวก ไม่ต้องตกเป็นภาระของผู้อื่นในการดูแล การบริหารกายนั้นพระภิกษุสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองในรูปแบบที่ไม่ขัดต่อพระวินัย ซึ่งหากปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจะส่งผล ดังนี้ 1) กล้ามเนื้อหัวใจมีขนาดเพิ่มขึ้น แข็งแรงขึ้น 2) อัตราการเต้นของชีพจรในขณะพักลดลง รวมทั้งอัตราการเต้นของชีพจรขณะบริหารกายช้าลง 3) เพิ่มปริมาณเม็ดเลือดแดงและฮีโมโกลบิน 4) ช่วยลดไขมันในเส้นเลือด 5) เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหัวใจขณะพัก คือ อัตราการเต้นของหัวใจต่ำลง 6) ควบคุมภาวะโรคเรื้อรังต่าง ๆ ไม่ให้รุนแรงขึ้น เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจ ภาวะไขมันในเลือดสูง 7) ช่วยให้ระบบของร่างกายต่าง ๆ ทำงานได้เป็นปกติ เช่น ระบบขับถ่าย ระบบหายใจ (กองออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป.: 4)

การบริหารกายของพระภิกษุมีความจำเป็นต่อการมีสุขภาพกายที่ดี แต่จะต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ดังปรากฏในงานวิจัยของสนธนา สีฟ้า (2561) และสอดคล้องกับกองออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (ม.ป.ป.) ที่กล่าวไว้ในคู่มือการบริหารชั้นของพระภิกษุว่า การบริหารชั้นหรือการบริหารร่างกายเป็นการบริหารร่างกายเพื่อให้ชั้นหรือร่างกายดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเป็นปกติ ไม่ใช่เพื่อความสนุกสนานหรือการทำให้ร่างกายสวยงาม จึงควรใช้คำนี้กับพระภิกษุมากกว่าการออกกำลังกาย การบริหารชั้นของพระภิกษุต้องเป็นการบริหารชั้นด้วยความสำรวม ระมัดระวัง ทำในที่สมควรด้วย เพื่อไม่ให้เกิดการติฉินนินทาแก่ประชาชนผู้ศรัทธามาศพบเห็น เป็นเรื่องที่ต้องมีการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารชั้นที่เหมาะสม พอดีของพระภิกษุ (กองออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย

กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป.: 3) รูปแบบการบริหารของพระภิกษุจึงควรอยู่ในกรอบของความเป็นสมณสาธูปเท่านั้น โดยผ่านกิจวัตรประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของฐานีย์ คงรุ่งเรือง (2565: 26) ที่ระบุว่า ทั้งการบิณฑบาต การกวาดลานวัดและการเดินจงกรม ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางการบริหารชั้นสำหรับพระภิกษุที่ยังผลให้เกิดความแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังเกื้อหนุนต่อการเจริญวิปัสสนาปัญญา เพื่อถึงความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกองทุกข์สิ้นเชิงอย่างแท้จริง การบริหารชั้นด้วยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อ การบริหารร่างกายสำหรับพระภิกษุด้วยการยืดเหยียดกล้ามเนื้อมีประโยชน์ต่อการเพิ่มความอ่อนตัวและความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและข้อต่อ ช่วยให้กล้ามเนื้อและข้อต่อต่าง ๆ ของร่างกายสามารถประสานการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยลดความเจ็บปวดและการยึดเกร็งของกล้ามเนื้อ ส่งผลให้สมรรถภาพทางกายดีขึ้น รวมทั้งช่วยให้ร่างกายและจิตใจได้รับการผ่อนคลายมากขึ้นด้วย

กล่าวโดยสรุป การบริหารกายมีความสำคัญในแง่ที่ช่วยฟื้นฟูร่างกายจากภาวะปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุและสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองในรูปแบบที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตผ่านกิจวัตรต่าง ๆ เช่น การเดินบิณฑบาต การทำความสะอาดที่อยู่อาศัย การเดินจงกรม การบริหารกายที่นอกเหนือไปจากนี้ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยหรือบริบทของพื้นที่นั้น ๆ

การบริหารกายของพระภิกษุสมัยพุทธกาล

พระไตรปิฎกไม่ได้กล่าวถึงการบริหารกายโดยตรง แต่ก็มีได้หมายความว่า พระพุทธเจ้าทรงห้ามการที่พระภิกษุจะบริหารกายเพื่อการดูแลสุขภาพ แน่แน่นอนว่าพระภิกษุไม่สามารถออกกำลังกายได้เต็มรูปแบบอย่างชาวบ้านทั่วไป ทั้งนี้ เพราะมีข้อจำกัดทางพระวินัยที่เรียกว่า อภิสมาจาริวัตร

อภิสมาจาริวัตรเป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับความประพฤติอันดี ธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงาม หลักการศึกษาอบรมในฝ่ายชนบธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงามสำหรับชักนำความประพฤติ เนื้อหาที่จัดอยู่ในอภิสมาจาริวัตร คือ สิกขาบทที่มานอกพระปาติโมกข์ทั้งหมด เมื่อภิกษุหรือภิกษุณีล่วงละเมิดย่อมต้องอาบัติทุกกฏทุกกรณี เพราะไม่สำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย หากจะถามว่า สิกขาบทนอกพระปาติโมกข์นี้ไม่ได้ระบุจำนวนข้อว่า มีเท่าไร ดังนั้น ข้อประพจน์ที่เรียกว่า อภิสมาจารินี้ จึงเกี่ยวข้องครอบคลุมถึงข้อประพจน์ปฏิบัติทั้งหมดเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือที่เรียกว่า เพื่อความเป็นสมณสาธูปนั่นเอง การบริหารกายของพระภิกษุในรูปแบบการเดิน การวิ่งหรือในรูปแบบอื่น ๆ แน่แน่นอนว่า ย่อมต้องผิด

รูปแบบของการสํารวมกายและหากกิจกรรมนั้น ๆ ปรากฏต่อสายตาสาธารณชนย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นจากการถูกตำหนิติเตียน แต่จากที่กล่าวแล้วในตอนต้นว่า พระภิกษุส่วนใหญ่มีปัญหาด้านสุขภาพ การบริหารกายเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะช่วยฟื้นฟูสุขภาพของพระภิกษุเหล่านั้นได้ ทางออกที่ดีควรเป็นอย่างไร หากพระภิกษุจำเป็นต้องบริหารร่างกาย

ประเด็นดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์พิเศษบรรจบ บรรณรุจิ ราชบัณฑิต ในฐานะของผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและปรัชญา อธิบายผ่าน The Active News (2565) ว่า แม้ในคำสอนของพระพุทธเจ้าและตามหลักพระธรรมวินัย ไม่ได้พูดถึงการห้ามออกกำลังกายอย่างชัดเจน แต่พระพุทธเจ้าก็อนุญาตให้พระภิกษุรักษาสุขภาพ ด้วยการผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ การยืน เดิน นั่ง นอน เช่น สมัยโบราณหากต้องนั่งสมาธินาน ๆ พระภิกษุเองควรปรับท่าทางมาใช้วิธีการเดินอย่างมีสติหรือเดินจงกรม สลับเปลี่ยนกันไป ซึ่งก็อาจมองเป็นการออกกำลังกายได้เช่นกัน จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุสามารถดูแลสุขภาพได้ด้วยการผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน การผลัดเปลี่ยนอิริยาบถนี้จะเรียกว่า เป็นการบริหารกายก็คงไม่ถูกต้องนัก แต่เป็นการดูแลร่างกายมิให้อยู่กับอิริยาบถอย่างใดอย่างหนึ่งนานเกินไป จนก่อให้เกิดผลเสียต่อร่างกาย อิริยาบถทั้งสี่เป็นการดูแลร่างกายโดยผ่านการฝึกสติไปในตัวซึ่งถือเป็นกิจวัตรของพระภิกษุโดยทั่วไป แต่สำหรับพระภิกษุที่มีปัญหาสุขภาพบางประการ เช่น ปัญหาที่เกิดจากการบริโภคอาหาร พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้มีที่เดินจงกรมตามที่หมอชีวกโกมารภัจกราบทูลขออนุญาต ดังที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก จุลลวรรค ตอนว่าด้วยขุททกวัตตุดุขันธกะว่า

สมัยนั้น ทายกทายิกาในพระนครเวสาลีเริ่มจัดปรุงอาหารประณีตขึ้นตามลำดับ ภิกษุทั้งหลายฉันอาหารอันประณีตแล้ว มีร่างกายอันโทสสังสม มีอาพาธมาก ครั้นนั้น หมอชีวกโกมารภัจได้ไปสู่เมืองเวสาลีด้วยกิจจำเป็น บางอย่างได้เห็นภิกษุทั้งหลาย มีร่างกายอันโทสสังสม มีอาพาธมาก ครั้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า บัดนี้ ภิกษุทั้งหลายมีร่างกายอันโทสสังสม มีอาพาธมาก ข้าพระพุทธเจ้าขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดทรงอนุญาตที่จงกรมและเรือนไฟแก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า เมื่อเป็นเช่นนี้ภิกษุทั้งหลายจักมีอาพาธน้อย (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 9: 30-31)

ข้อความนี้เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุอันเนื่องมาจากการบริโภคอาหารมิได้เพิ่งเกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่เป็นปัญหาที่มาอย่างต่อเนื่องนับแต่สมัยพุทธกาล หมอชีวกทราบปัญหานี้เป็นอย่างดี จึงกราบทูลพระพุทธเจ้าให้อนุญาตให้มีที่จงกรม การมีที่จงกรม ก็คือ การมีที่เดิน การเดินเป็นวิธีการที่หมอชีวกมองเห็นว่า ภิกษุทั้งหลายจักมีอาพาธน้อย ดังนั้น แนวคิดหลักของการเดินจงกรม ก็คือ การนำไปสู่การมีอาพาธน้อย มิใช่เพื่อความสวยงามของร่างกายแต่ประการใด นอกจากนี้แล้ว พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสอานิสงส์การเดินจงกรมไว้ในจัมมสูตร ดังปรากฏข้อความว่า

ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการจงกรม 5 ประการนี้ 5 ประการเป็นไฉน คือ (1) ภิกษุผู้เดินจงกรมน้อมเป็นผู้อดทนต่อการเดินทางไกล (2) ย่อมเป็นผู้อดทนต่อการบำเพ็ญเพียร (3) ย่อมเป็นผู้มีอาพาธน้อย (4) อาหารที่กินดื่ม เคี้ยว ลิ้มแล้วย่อมย่อยไปโดยดี (5) สมาธิที่ได้เพราะการเดินจงกรมน้อมตั้งอยู่ได้นาน ภิกษุทั้งหลาย อานิสงส์ในการเดินจงกรม 5 ประการนี้แล (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 36: 55)

ข้อความในจัมมสูตรแสดงให้เห็นว่า อานิสงส์ข้อ 1 และ 2 ส่งผลให้มีสมรรถภาพทางจิตดี ข้อ 3 และ 4 ส่งผลให้สุขภาพกายดี ข้อ 5 ส่งผลให้สมาธิจิตดี ทั้งหมดนี้ล้วนเอื้อต่อการปฏิบัติธรรม การเดินจงกรมแม้มิใช่รูปแบบการบริหารกายโดยตรง แต่ก็ป็นวิธีการดูแลสุขภาพของพระภิกษุเท่าที่พระวินัยพอจะอำนวยให้ การเดินจงกรมนั้นมิใช่ว่าจะเดิน ณ บริเวณใดก็ได้ เช่น บนถนนหนทาง ในที่ชุมนุมชนอันเป็นสถานที่พลุกพล่าน อย่างนี้ก็ไม่เหมาะสม หากดูในพระวินัยตอนว่าด้วยวัตถุขันธ์กะอันเป็นที่มาของสถานที่จงกรม จะเห็นว่า มีการปรับรูปแบบของสถานที่จงกรมหลายครั้งด้วยกันเพื่อให้สะดวกต่อผู้ปฏิบัติมากที่สุด รูปแบบที่ลงตัวที่สุด พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้มีโรงจงกรมเพื่อหลีกเลี่ยงแสงแดด ลม ฝน (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 9: 30-32) ดังนั้น สถานที่จงกรมจึงต้องสร้างในสถานที่อยู่อาศัยของพระภิกษุเท่านั้น คำถาม ก็คือ การเดินที่มุ่งการออกกำลังกายโดยตรง ไม่ได้อยู่ในกรอบของการจงกรม พระภิกษุสามารถปฏิบัติได้ในบริบทใด คำตอบ ก็คือ ให้ดูบริบทของสถานที่นั้น ๆ หากเดินอยู่ในวัดในที่อยู่อาศัยของตน เป็นสถานที่ปกปิดมิดชิดก็คงไม่มีปัญหาอะไร แต่หากการเดินนั้นจัดเป็นกิจกรรม มีผู้คนเข้าร่วมมากมาย ย่อมเสี่ยงไม่พ้นการถูกตำหนิว่า ไม่สำรวม

กรณีปรากฏพระภิกษุรูปหนึ่งเข้าร่วมกิจกรรม “เดิน-วิ่งลอยฟ้า มหกรรมสุขเต็มสิบ” บนสะพานทศมราชนัน แสดงความสามัคคีและเฉลิมฉลองการเปิด “สะพานทศมราชนัน” ในช่วงเช้ามีดของวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2568 โดยมีประชาชนมาร่วมทำกิจกรรมเดิน-วิ่ง มากกว่า 12,000 คน การที่พระภิกษุหรือสามเณรเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวซึ่งมีประชาชนจำนวนมากทั้งชายและหญิงปะปนกัน เป็นการประพฤติที่ไม่เหมาะสมโดยประการทั้งปวง ต่อกรณีดังกล่าวนี้ รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) กล่าวว่า ได้มอบหมายสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม แจ้งเจ้าอาวาสผู้ปกครองพระภิกษุรูปนั้นให้ข้อแนะนำและกล่าวตักเตือนแล้ว ทั้งนี้ หากพระภิกษุจะออกกำลังกาย สามารถทำได้ แต่ต้องทำด้วยความสำรวมระวัง เหมาะสมกับสมณเพศและอยู่ในสถานที่ที่อนุญาต ซึ่งการออกกำลังกายที่เหมาะสมของพระภิกษุส่วนใหญ่จะเป็นการนำกิจวัตรประจำวันของพระภิกษุเองมาเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติ เช่น การเดินบิณฑบาต การเดินจงกรม การกวาดลานวัด การกวาดลานเจดีย์ ฯลฯ (Daily News Online, 2568) กรณีดังกล่าวนี้เป็นคำตอบได้ว่า การเดินเพื่อออกกำลังกายของพระภิกษุสามารถทำได้ แต่ต้องอยู่ในกรอบของพระวินัยในส่วนที่เรียกว่า อภิสมจาร อิกทั้งต้องคำนึงถึงบริบทด้านสถานที่อีกด้วย เพราะมีฉะนั้น จะต้องถูกตำหนิว่า ไม่สำรวม

กิริยาการเดินที่เรียกว่า ไม่สำรวม ปรากฏในเสขียวัตถุ อูชัคคิมกวรรค หมวดสารูปปะ (ความเหมาะสม) เช่น ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เดินโคลงกายไปในละแวกบ้าน (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 4: 887) ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไกวแขนไปในละแวกบ้าน (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 4: 889) ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่โคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 4: 891) ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เดินกระเอย่งไปในละแวกบ้าน (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 4: 897) พระวินัยในส่วนของเสขียวัตถุตั้งที่ยกตัวอย่างมานี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะการเดินที่ไม่สำรวม ดังนั้น หากภิกษุจำเป็นต้องเดินไปยังละแวกบ้านจะต้องสำรวมอาการทางกายอย่างไร คือ ไม่เดินโคลงกาย ไม่เดินไกวหรือแกว่งแขน ไม่เดินโคลงศีรษะ หรือแม้กระทั่งไม่เดินกระเอย่ง การที่พระภิกษุเข้าร่วมกิจกรรม “เดิน-วิ่งลอยฟ้า มหกรรมสุขเต็มสิบ” ลักษณะกิจกรรมก็บ่งชัดอยู่แล้วว่า เดิน-วิ่ง การเดินหรือวิ่งจำเป็นต้องมีการโคลงกาย โยกศีรษะ ไกวแขน ถ้าเป็นประชาชนทั่วไปสามารถทำได้ไม่มีข้อติเตียน แต่หากเป็นพระภิกษุก็ต้องพิจารณาถึงความไม่เหมาะสม ถ้ามว่า เพราะเหตุไรจึงไม่เหมาะสม คำตอบโดยง่าย ก็คือ เพราะเดินในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น ในสถานที่ที่มีผู้คนชุมนุมกันเป็นจำนวนมาก ในเสขียวัตถุ

ท่านใช้คำว่า “ละแวกบ้าน” คำถามต่อมา ก็คือ หากพระภิกษุเดินหรือวิ่ง (ออกกำลังกาย) โคลงกาย โยกศีรษะ ไกวแขนอยู่ในบริเวณวัดและเป็นสถานที่ปกปิดมิดชิด พระวินัยจะถือเป็นความผิดหรือไม่ คำตอบ ก็คือ ไม่ผิดด้วยเหตุผลว่า สถานที่ดังกล่าวไม่ได้จัดอยู่ในบริบทของละแวกบ้าน ดังนั้น เมื่อเจตนาธรรมณ์ของสิกขาบทในส่วนของเสขียวัตถ์ทั้งหมดก็เพื่อให้ภิกษุได้สำรวมระวังจริยาเพื่อคงความเป็นสมณสาธูปไว้ ความเป็นสมณสาธูปเป็นที่มาของความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น ดังปรากฏในประโยชน์ของการบัญญัติสิกขาบท ข้อที่ว่า เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส (อุปสมณานัน วา ปสาทาย) และเพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสอยู่แล้ว (ปสนนนานัน วา ภิกขุโยภาวาย) (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 1: 714) ดังนั้น การที่พระภิกษุจะกระทำการใดจำเป็นต้องสำรวมระวังอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อรักษาศรัทธาของชาวบ้าน

กล่าวโดยสรุป การบริหารกายหรือการบริหารชั้นเพื่อการดูแลสุขภาพ ไม่ได้มีรูปแบบที่ชัดเจนในพระไตรปิฎก กิจกรรมที่พอจะอนุมานได้ว่าเป็นการบริหารกาย คือ การเดินจงกรม การจงกรมเป็นวิธีการดูแลสุขภาพของพระภิกษุตามคำทูลขอพุทธานุญาตจากหมอชีวกเพื่อให้ภิกษุได้มีอาพาธน้อย โดยแนวคิดของการจงกรมแล้วพระภิกษุสามารถบริหารกายด้วยการเดินผสมผสานกับการฝึกสติไปด้วย แต่การเดินนั้นขึ้นอยู่กับบริบทของสถานที่ว่า มีความเหมาะสมหรือไม่ การเดินออกกำลังกายในสถานที่ใดซึ่งวินัยเรียกว่า ละแวกบ้าน เช่น สถานที่ที่มีผู้คนชุมนุมกันเป็นจำนวนมากย่อมไม่พ้นการถูกตำหนิว่า ไม่รักษาความเป็นสมณสาธูป

การบริหารกายของพระภิกษุในบริบทสังคมปัจจุบัน

เจตนาธรรมณ์ของการให้มีที่เดินจงกรมสำหรับพระภิกษุ ตามคำกราบทูลขอพระบรมพุทธานุญาตของหมอชีวกก็เพื่อให้พระภิกษุมีอาพาธน้อย เป็นกิจกรรมที่พระภิกษุสามารถปฏิบัติได้ในที่อยู่อาศัยของตน กิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งอนุมานได้ว่าเป็นการบริหารกายและพระภิกษุสามารถปฏิบัติได้โดยไม่ขัดต่อพระวินัย เช่น การเดินบิณฑบาต การทำความสะอาดบริเวณวัดและที่อยู่อาศัย ล้วนแต่เป็นการเคลื่อนไหวร่างกาย คำถาม ก็คือ ว่ากิจวัตรดังกล่าวนี้เพียงพอต่อการดูแลสุขภาพหรือไม่ และสามารถกล่าวได้หรือไม่ว่า นั่นคือ การออกกำลังกาย ก่อนจะตอบคำถามนี้ต้องดูนิยามของคำว่า ออกกำลังกาย ว่าเป็นอย่างไร โดยนิยามของการออกกำลังกาย (Exercise) คือ การกระทำใด ๆ ที่ทำให้มีการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย แบบซ้ำ ๆ มีการวางแผน เป็นแบบแผนและมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสุขภาพ ความสนุกสนานและพบปะสังสรรค์ โดยใช้กิจกรรมง่าย ๆ หรือกติกาการแข่งขันง่าย ๆ เช่น เดิน วิ่ง กระโดดเชือก การบริหารร่างกาย การยกน้ำหนัก การเล่นกีฬา ฯลฯ ซึ่งเน้นที่กิจกรรมประเภท

นันทนาการยามว่างเป็นหลัก (ฐานิย์ คงรุ่งเรือง, 2565: 16) จากนิยามดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่เรียกว่า การออกกำลังกายต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายแบบซ้ำ ๆ มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสุขภาพเป็นสำคัญ เพื่อความสนุกสนานหรือเป็นกิจกรรมที่มีกติกาเพื่อการแข่งขัน กล่าวได้ว่า เป็นกิจกรรมทางโลกเป็นหลัก เมื่อฟังคำนี้ทุกคนย่อมมีคำตอบในใจว่า พระภิกษุไม่สามารถบริหารกายได้ เพราะเข้าใจว่า เหมือนกับการบริหารกายของคนทั่วไป แต่การบริหารกายในความหมายของคนทั่วไปกับบริบทในพระพุทธศาสนามีความหมายต่างกัน การบริหารกายในบริบทของพระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นความสนุกสนานหรือการทำให้ร่างกายให้สวยงาม แต่เน้นที่การมีอาพาธน้อยเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติสมณธรรม ดังนั้น คำตอบข้างต้น ก็คือ การเดินบิณฑบาตหรือการทำความสะอาดบริเวณวัดและที่อยู่อาศัย ถ้าปฏิบัติอย่างต่อเนื่องหรือที่เรียกว่าทำเป็นกิจวัตร ก็เพียงพอแล้วต่อการดูแลสุขภาพ แต่คงกล่าวได้ไม่เต็มที่นักว่าเป็นการบริหารกาย

การบริหารกายสำหรับพระภิกษุนั้นมีความหมายจำกัดเฉพาะและไม่ควรเรียกว่า ออกกำลังกายด้วยซ้ำ เพราะไม่ได้เน้นที่ความสนุกสนานหรือกิจกรรมที่มีการแข่งขัน คำที่เรียกที่เหมาะสมในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพนี้ควรใช้คำว่า บริหารชั้นหรือการบริหารกาย การออกกำลังกายของคนทั่วไปมุ่งความแข็งแรงของร่างกาย ในขณะที่การบริหารกายของพระภิกษุมุ่งความมีอาพาธน้อย ทั้งสองอย่างจึงมีความหมายที่แตกต่างกัน ทางที่ดีถ้าใช้คำกับพระภิกษุ ควรเรียกว่า การบริหารกายไม่ควรใช้ว่า ออกกำลังกาย เพราะจะทำให้เข้าใจผิดได้ เนื่องจากการบริหารกายของพระภิกษุ ไม่ใช่เป็นไปเพื่อการละเล่น ความเมามันและความกำยำของร่างกาย แต่เพื่อให้ร่างกายดำเนินไปได้ ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในพระพุทธศาสนาจึงถือว่า การบิณฑบาตกวาดวัด การทำงานภายในวัด เป็นการบริหารกายไปในตัว แต่กิจกรรมดังกล่าวนี้ต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวโดยสรุป การบริหารกายในบริบทอื่น ๆ เช่น เดินหรือวิ่งในสาธารณะ อันเป็นกิจกรรมที่เน้นความสนุกสนานหรือเพื่อการแข่งขัน พระภิกษุไม่สามารถปฏิบัติได้ เนื่องจากขัดต่อความเป็นสมณสารูป แต่มีได้หมายถึงว่า พระภิกษุจะเดินหรือวิ่งภายในวัดในลักษณะกิจกรรมที่เน้นความสนุกสนานหรือเป็นการแข่งขันได้ การกระทำอันใดที่พระวินัยไม่ได้ห้ามหรืออนุญาตไว้โดยตรงจึงต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน มิฉะนั้นก็มีพินการถูกตำหนิตีเดียวน

พระภิกษุกับการบริหารกายในลักษณะอื่น

กิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะอื่นที่มีรูปแบบแตกต่างจากการเดินจงกรม การเดินบิณฑบาตหรือการทำความสะอาดวัดและที่อยู่อาศัย พระภิกษุสามารถทำได้หรือไม่ การที่จะตอบปัญหานี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระวินัย กล่าวคือ การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความไม่เลื่อมใสของผู้คนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นของผู้คนที่เลื่อมใสอยู่แล้ว การกระทำนั้นย่อมไม่เหมาะสมแก่ภิกษุ ดังนั้น การกระทำใด ๆ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการออกกำลังกาย หรือการเคลื่อนไหวร่างกายก็ตาม หากการกระทำนั้น ๆ ไม่ก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ยังไม่ศรัทธาหรือก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้ศรัทธาอยู่แล้ว จัดได้ว่า เป็นการละเมิดพระวินัย และที่สำคัญการกระทำเช่นนั้นวินัยกล่าวว่า เป็นการประพฤตินาจาร (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 3: 575) การประพฤตินี้เรียกว่า อนาจาร ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก จุลวรรค ตอนว่าด้วยขุททกวัตตลักษณะ และในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ตอนว่าด้วยสังฆาติเสส มีอยู่ถึง 101 อย่างด้วยกัน การประพฤตินาจารบางอย่าง เช่น การขับร้องพ่อนรำ การเล่นดนตรี เล่นหมากรุก หมากเก็บ สอดคล้องกับปัจจุบันที่เรียกว่า กิจกรรมสันทนาการ หรือการประพฤตินาจารบางอย่างที่ต้องใช้ความชำนาญ เช่น การหัดขี่ช้าง ขี่ม้า ขี่รถ หรือกิจกรรมที่ต้องใช้ผลกำลังโดยตรง เช่น วิ่งผลัดม้า วิ่งผลัดรถ วิ่งขับ วิ่งเปี้ยว การปล้ำ การชกมวย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการประพฤตินาจารบางอย่างที่ต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกาย ดังปรากฏข้อความว่า

ครั้งนั้น ภิกษุพวกพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ เป็นเจ้าถิ่นในชนบท ภิฆาคิริ เป็นภิกษุอัสสชิ ชั่วช้า ภิกษุพวกนั้นประพฤตินาจารเห็นปานดังนี้ คือ ฯลฯ...พ่อนรำบ้าง ขับร้องบ้าง ประโคมบ้าง เต้นรำบ้าง พ่อนรำกับหญิง พ่อนรำบ้าง ขับร้องกับหญิงพ่อนรำบ้าง ประโคมกับหญิงพ่อนรำบ้าง เต้นรำกับหญิงพ่อนรำบ้าง พ่อนรำกับหญิงขับร้องบ้าง ขับร้องกับหญิงขับร้องบ้าง ประโคมกับหญิงขับร้องบ้าง เต้นรำกับหญิงขับร้องบ้าง พ่อนรำกับหญิง ประโคมบ้าง ขับร้องกับหญิงประโคมบ้าง ประโคมกับหญิงประโคมบ้าง เต้นรำกับหญิงประโคมบ้าง พ่อนรำกับหญิงเต้นรำบ้าง ขับร้องกับหญิงเต้นรำบ้าง ประโคมกับหญิงเต้นรำบ้าง เต้นรำกับหญิงเต้นรำบ้าง เล่นหมากรุกแกละ แผลดาบ้าง เล่นหมากรุกแกละสืตบ้าง เล่นหมากเก็บบ้าง เล่นชิงนางบ้าง เล่นหมากไหวบ้าง เล่นโยนห่วงบ้าง เล่นไม้ทิ้งบ้าง เล่นฟาดให้เป็นรูปต่าง ๆ บ้าง เล่นสกาบ้าง เล่นเป่าใบไม้บ้าง เล่นไถน้อย ๆ บ้าง เล่นหคคะเมนบ้าง เล่น

ไม้กั้งหันบ้าง เล่นดวงทรายด้วยใบไม้บ้าง เล่นรณน้อย ๆ บ้างเล่นรณน้อย ๆ บ้าง เล่นเขียนทายบ้าง เล่นทายใจบ้าง เล่นเสียนคนพิการบ้าง หัดขี่ช้างบ้าง หัดขี่ม้าบ้าง หัดขี่รถบ้าง หัดยิงธนูบ้าง หัดเพลงอาวุธบ้าง วิ่งผลัดช้างบ้าง วิ่งผลัดม้าบ้าง วิ่งผลัดรถบ้าง วิ่งขับกันบ้าง วิ่งเปี้ยวกันบ้าง ผีวปากบ้าง ประมื่อบ้าง ปล้ำกันบ้าง ชกมวยกันบ้าง ปลูกด้ายสังฆาฏิ ณ กลางสถานเต็นรำ แล้ว พุดกับหญิงเพื่อนรำอย่างนี้ว่า น้องหญิง เธอจงเพื่อนรำ ณ ที่นี้ ดังนี้บ้าง ให้ การคำนับบ้าง ประพุดต่อนาจารย์อย่างต่าง ๆ บ้าง (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 3: 575-577)

ข้อความดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงการประพุดต่อนาจารย์ของพระภิกษุ แต่สำหรับชาวบ้านไม่ได้เรียกว่า เป็นการประพุดต่อนาจารย์ การกระทำของพระอัสสชิและพระปัญพสกะพร้อมทั้งบริวาร สามารถนำมาเป็นเกณฑ์ในการตอบข้อสงสัยของสังคม หากเกิดกรณีพระภิกษุประพุดตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งส่อเสี่ยงต่อการถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เช่น คำถามง่าย ๆ ว่า พระภิกษุสามารถวิ่งได้หรือไม่ คำตอบ ก็คือ ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป ถ้าเป็นการวิ่ง (แม้จะเป็นการวิ่งออกกำลังกาย) แต่วิ่งอยู่ในที่สถานที่อยู่ของตนอันเป็นสถานที่ปกปิดมิดชิด หรือเหตุการณ์บังคับให้จำเป็นต้องวิ่งเพื่อเอาชีวิตรอด เช่น ถูกคนไล่ทำร้ายหรือถูกสัตว์ร้ายไล่ทำร้าย อย่างนี้จำเป็นต้องวิ่ง อีกทั้งไม่อยู่ในบริบทของการประพุดต่อนาจารย์ แต่หากวิ่งอยู่ในถนนหนทาง ในที่สาธารณะหรือวิ่งในลักษณะอื่น ๆ เช่น วิ่งผลัดช้าง วิ่งผลัดม้า วิ่งผลัดรถ วิ่งขับกัน วิ่งเปี้ยวกัน แม้จะวิ่งอยู่ในวัด ดังที่ปรากฏในพระวินัย อย่างนี้จัดว่า เป็นการประพุดต่อนาจารย์เช่นกัน ในอรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท นางวิสาขาได้กล่าวถึงบุคคล 4 จำพวกที่เมื่อวิ่งแล้วย่อมไม่งาม คือ พระราชาผู้ทรงประดับประดาอย่างเต็มพระยศ เมื่อวิ่งย่อมไม่งามดงาม ไม่พ้นถูกตำหนิว่า วิ่งเหมือนชาวบ้าน ช่างมงคลของพระราชาวิ่งก็ไม่งามดงาม ต้องเดินอย่างสง่าของช่างจึงจะงามดงาม บรรพชิตวิ่งย่อมไม่งามดงาม ไม่พ้นการถูกตำหนิว่า วิ่งอย่างคฤหัสถ์ และสตรีวิ่งก็ไม่งามดงาม อาจถูกตำหนิได้ว่า ทำไมจึงวิ่งอย่างบุรุษ (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 4: 66) ดังนั้น การวิ่งของบุคคลและสัตว์บางประเภทที่กล่าวนี้จัดว่า ไม่สวยงาม และยิ่งบุคคลนั้นเป็นพระภิกษุ การวิ่งในบางรูปแบบ บางโอกาส บางสถานที่นอกจากถูกมองว่า ไม่งามแล้วยังถูกมองว่า เป็นการประพุดต่อนาจารย์ในบริบทของพระวินัยอีกด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะอื่น ๆ นอกจากกิจวัตรประจำของพระภิกษุแล้ว การจะกระทำสิ่งใดจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทางพระ

วินัย โดยที่สวดแล้วกิริยาอาการทุกอย่างของพระภิกษุต้องอยู่ในกรอบที่เรียกว่า ความเป็นสมณสารูป กิจกรรมสันตนาการ เช่น การเดินรำข้าวบรวง การละเล่นทุกชนิด กีฬาทุกประเภท เช่น วิ่งแข่ง มวยปล้ำ มวยชก ทั้งหมดเรียกว่า ประพฤติอนาจารในบริบทของพระวินัย

พระภิกษุกับการบริหารกายในลักษณะอื่น ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับพระวินัยตามหลักมหาปเทศ 4

พระภิกษุกับการบริหารกายดูเหมือนเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกัน ถึงแม้ในพระวินัยจะไม่ได้วางรูปแบบการบริหารกายไว้อย่างตรง แต่มิได้หมายถึงว่า พระวินัยจะห้ามการที่ภิกษุจะมีสุขภาพดี การมีสุขภาพดี ก็คือ มีการอาพาธน้อย แม้พระพุทธเจ้าก็ตรัสสรรเสริญการมีสุขภาพดีไว้เช่นเดียวกัน ดังพุทธพจน์ที่ว่า อาโรคฺยปรมา ลาภา แปลว่า ลาภทั้งหลายมีความไม่มีโรคเป็นอย่างยิ่ง (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 42: 322) อีกทั้งในมโนรลปุรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกายได้กล่าวถึงพระพากุลเถระผู้อุปสมบทเมื่ออายุ 80 ปี แต่ก็ยังมีสุขภาพดีเป็นเลิศ จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเอตทัคคะ (เป็นเลิศ) ด้านผู้มีอาพาธน้อย (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 32: 394) นั่นแสดงให้เห็นว่า การมีสุขภาพดีย่อมเป็นที่ปรารถนาของผู้คนอยู่เสมอ ไม่ว่ายุคใดสมัยใด การเดินจงกรมเป็นการเคลื่อนไหวร่างกายในอิริยาบถเดินที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตตามคำกราบทูลขอของหมอชีวก เป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีสุขภาพดี นั่นแสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการให้พระภิกษุได้บริหารกายในรูปแบบที่เหมาะสมกับความเป็นบรรพชิต นอกจากนั้นแล้ว กิจวัตรอื่น ๆ เช่น การเดินบิณฑบาต การทำความสะอาดบริเวณวัดหรือแม้กระทั่งการเดินจาริกเพื่อเผยแผ่ธรรมะไปยังถิ่นต่าง ๆ ก็เป็นการบริหารกายไปในตัว ปัจจุบันปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพูดคุยในวงกว้างขึ้น ชี้ให้เห็นว่า พระภิกษุส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านสุขภาพ การบริหารกายของพระภิกษุในรูปแบบที่นอกเหนือไปจากการเดินจงกรม การเดินบิณฑบาตหรือการทำกิจวัตรอื่น ๆ เช่น บางวัดอาจสร้างห้องฟิตเนสไว้เพื่อให้พระภิกษุได้บริหารกาย อย่างนี้จะมีความเหมาะสมหรือไม่ ทางออกสำหรับพระภิกษุที่ต้องการบริหารกายเพื่อฟื้นฟูหรือดูแลสุขภาพ และที่สำคัญไม่อยู่ในบริบทของการประพฤติอนาจารควรเป็นอย่างไร

หลักมหาปเทศ 4 จะเป็นแนวทางตัดสินถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกรณีเมื่อเกิดข้อปฏิบัติบางอย่าง และเป็นที่ยกเถียงกันว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตหรือทรงห้ามไว้ หลักมหาปเทศ 4 ปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับ สิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า สิ่งนี้ไม่ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลาย (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 7: 152)

หลักมหาปเทศ 4 แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ คือ ข้อห้ามและข้ออนุญาต ส่วนที่เป็นข้อห้ามก็แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ สิ่งที่ไม่ควรและสิ่งที่ควร กล่าวคือ 1) สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า ไม่ควร (คือ ไม่เหมาะสม) แต่หากสิ่งนั้นเข้ากันกับสิ่งที่ไม่ควร (สิ่งที่ไม่เหมาะสม) ขัดกับสิ่งที่ควร (สิ่งที่เหมาะสม) สิ่งนั้นไม่ควร (คือ ไม่เหมาะสม) 2) สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า ไม่ควร (หรือไม่เหมาะสม) แต่หากสิ่งนั้นเข้ากันกับสิ่งที่ควร (สิ่งที่เหมาะสม) ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร (สิ่งที่ไม่เหมาะสม) สิ่งนั้นควร (คือ เหมาะสม) กรณีที่ 1 ไม่สามารถทำได้เนื่องจากไม่เหมาะสม อีกทั้งยังเข้ากับสิ่งที่ไม่เหมาะสม ส่วนกรณีที่ 2 สามารถทำได้ เนื่องจากเข้ากับสิ่งที่เหมาะสม อีกทั้งยังขัดกับสิ่งที่ไม่เหมาะสม ส่วนที่เป็นข้ออนุญาตก็แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นเช่นเดียวกัน คือ สิ่งที่ไม่ควรและสิ่งที่ควร กล่าวคือ 1) สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า ควร (คือ เหมาะสม) แต่หากสิ่งนั้นเข้ากันกับสิ่งที่ไม่ควร (สิ่งที่ไม่เหมาะสม) อีกทั้งขัดกับสิ่งที่ควร (สิ่งที่เหมาะสม) สิ่งนั้นไม่ควร (คือ ไม่เหมาะสม) 2) สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า ควร (หรือไม่เหมาะสม) แต่หากสิ่งนั้นเข้ากันกับสิ่งที่ควร (สิ่งที่เหมาะสม) ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร (สิ่งที่ไม่เหมาะสม) สิ่งนั้นควร (คือ เหมาะสม) กรณีที่ 1 ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากไม่เหมาะสม อีกทั้งยังเข้ากับสิ่งที่ไม่เหมาะสม ส่วนกรณีที่ 2 สามารถทำได้ เนื่องจากเข้ากับสิ่งที่เหมาะสม ทั้งยังขัดกับสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้เห็นข้อเปรียบเทียบที่ชัดเจน จึงขอนำกรณีตัวอย่างมาวิเคราะห์กับหลักมหาปเทศ 4 ดังนี้

การบริหารกาย	มหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อห้าม			ข้อตัดสิน
เดิน/วิ่งในที่สาธารณะ	1. ไม่ได้ห้ามว่า ไม่ควร	เข้ากับสิ่งไม่ ควร	ขัดกับสิ่งที่ ควร	ไม่ควร
เดิน/วิ่งในที่ส่วนตัว ปกปิดมิดชิด	2. ไม่ได้ห้ามว่า ไม่ควร	เข้ากับสิ่งที่ควร	ขัดกับสิ่งที่ไม่ ควร	ควร

ตาราง 1 การเดิน/วิ่ง ในที่สาธารณะและที่ส่วนตัว เปรียบเทียบมหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อห้าม

การบริหารกาย	มหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อนุญาต			ข้อตัดสิน
เดิน/วิ่งในที่สาธารณะ	1. ไม่ได้ อนุญาตว่า ควร	เข้ากับสิ่งไม่ ควร	ขัดกับสิ่งที่ ควร	ไม่ควร
เดิน/วิ่งในที่ส่วนตัว ปกปิดมิดชิด	2. ไม่ได้ อนุญาตว่า ควร	เข้ากับสิ่งที่ควร	ขัดกับสิ่งที่ไม่ ควร	ควร

ตาราง 2 การเดิน/วิ่ง ในที่สาธารณะและที่ส่วนตัว เปรียบเทียบมหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อนุญาต

การบริหารกาย	มหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อห้าม			ข้อตัดสิน
บริหารกายในห้องฟิต เนสทั่วไป มุ่งความ แข็งแรงสวยงามร่างกาย	1. ไม่ได้ห้ามว่า ไม่ควร	เข้ากับสิ่งไม่ ควร	ขัดกับสิ่งที่ ควร	ไม่ควร
บริหารกายในห้อง ฟิตเนสของวัด มุ่งฟื้นฟู ร่างกาย/บำบัดโรค	2. ไม่ได้ห้ามว่า ไม่ควร	เข้ากับสิ่งที่ควร	ขัดกับสิ่งที่ไม่ ควร	ควร

ตาราง 3 การเข้าห้องฟิตเนสมุ่งความแข็งแรงสวยงามร่างกาย
เปรียบเทียบมหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อห้าม

การบริหารกาย	มหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อนุญาต			ข้อตัดสิน
บริหารกายในห้องฟิต เนสทั่วไป มุ่งความ แข็งแรงสวยงามร่างกาย	1. ไม่ได้ อนุญาตว่า ควร	เข้ากับสิ่งไม่ ควร	ขัดกับสิ่งที่ ควร	ไม่ควร
บริหารกายในห้อง ฟิตเนสของวัด มุ่งฟื้นฟู ร่างกาย/บำบัดโรค	2. ไม่ได้ อนุญาตว่า ควร	เข้ากับสิ่งที่ควร	ขัดกับสิ่งที่ไม่ ควร	ควร

ตาราง 4 การเข้าห้องฟิตเนสมุ่งฟื้นฟูร่างกาย เปรียบเทียบมหาปเทศ 4 ส่วนที่เป็นข้อนุญาต

กรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นในรูปตารางนี้ พอจะเป็นเครื่องวินิจฉัยกรณีการบริหารกายของพระภิกษุ (อาจเรียกว่า การบริหารชั้น/กิจกรรมทางกาย/การเคลื่อนไหวร่างกาย) ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น องค์ประกอบด้านสถานที่ หากเป็นสถานที่สาธารณะ แสดงว่า ขัดกับสิ่งที่ควร เมื่อขัดกับสิ่งที่ควร แสดงว่า ขัดแย้งต่อพระวินัย ก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือองค์ประกอบด้านสุขภาพ เช่น พระภิกษุบางรูปมีปัญหาด้านสุขภาพ สามารถฟื้นฟูได้ด้วยการบริหารกายและทำในที่ปกปิดมิดชิด ไม่ประเจิดประเจ้อ คงไม่มีใครติเตียนหากท่านจะใช้วิธีการบริหารกายเพื่อฟื้นฟูสุขภาพ การบริหารกายในลักษณะเช่นนี้อุ่นๆ โลมๆ เข้าในกรณี “เข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร” เมื่อเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร แสดงว่า สอดคล้องกับพระวินัย จึงสามารถปฏิบัติได้ การบริหารกายของพระภิกษุจัดว่า เป็นเรื่องใหม่ การดูแลสุขภาพก็เป็นเรื่องสำคัญ พระวินัยก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

กล่าวโดยสรุป การบริหารกายของพระภิกษุมีความจำเป็นต่อการดูแลสุขภาพทั้งนี้ เพื่อให้ร่างกายดำเนินกิจวัตรต่าง ๆ ได้อย่างเป็นปกติ ไม่ได้มุ่งความสนุกสนานหรือการทำให้ร่างกายสวยงาม การบริหารกายของพระภิกษุจึงอยู่ในกระแสวิพากษ์ของสังคม ในบริบทของพระวินัยแม้จะมีได้ห้ามโดยเด็ดขาด แต่ก็มิได้อนุญาตอย่างเต็มที่ การใช้หลักมหาปเทศ 4 จะเป็นข้อตัดสินให้เห็นว่า กิจกรรมเช่นไรควรหรือไม่ควร โดยเฉพาะเรื่องกาลเทศะ การปรับสถานที่ภายในวัดให้มิดชิด ไม่ประเจิดประเจ้อให้เป็นฟิตเนส การบริหารกายของพระภิกษุจึงต้องทำด้วยความสำรวม ระมัดระวัง ทำในที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดการตำหนิติเตียนแก่ผู้มาพบเห็น เข้าทำนองว่า อาพาธน้อย ไม่ถอยศรัทธา รักษาพระวินัย

องค์ความรู้ใหม่

ปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุ มิใช่เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน แต่เป็นปัญหาที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล การเดินจงกรมเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุได้ปฏิบัติเพื่อควมมีอาพาธน้อย หากมองตามรูปแบบนี้ แนวคิดของการเดินจงกรม หรือหากจะอนุมานกิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายและการบริหารกายเข้าด้วยกันก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเดียวกัน คือ เพื่อการมีอาพาธน้อย การบริหารกายเพื่อจุดประสงค์อื่นของพระภิกษุถือว่า อยู่นอกเหนือแนวคิดนี้ การบริหารกายของพระภิกษุแม้จะไม่ได้มีรูปแบบที่ชัดเจนในพระไตรปิฎก แต่ก็ถูกมองว่า รูปแบบวิถีชีวิตของพระภิกษุเองเป็นการประยุกต์การบริหารกายไปในตัว คือ การเดินจงกรม การเดินบิณฑบาต การจาริกเพื่อการเผยแผ่ธรรม หรือการปฏิบัติกิจวัตรอื่น ๆ เช่น ทำความสะอาดบริเวณวัดหรือที่อยู่อาศัย แต่รูปแบบเหล่านี้ถูกตั้งคำถามว่า เพียงพอหรือไม่ต่อการดูแล

สุขภาพ การที่พระภิกษุจะบริหารกายด้วยรูปแบบที่ต่างไปจากนี้ก็ถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมด้วยเช่นเดียวกัน การที่จะห้ามมิให้พระภิกษุบริหารกายคงมิใช่ทางออกที่ดี การใช้หลักมหาปเทศ 4 มาวิเคราะห์กับการบริหารกาย จะพบคำตอบได้ว่า กิจกรรมเช่นไรควรหรือไม่ควร การคำนึงกาลเทศะ หากวัดจำเป็นต้องมีห้องพิตเนสก็ควรปรับสถานที่ภายในวัดให้มืดชิด ไม่เป็นสถานที่เปิดเผย และการบริหารกายนั้นมุ่งการฟื้นฟูร่างกายเป็นสำคัญ ไม่มุ่งความสนุกสนานหรือความสวยงามของร่างกาย การบริหารกายของพระภิกษุจึงต้องทำด้วยความระมัดระวัง ทำในที่ที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดการตำหนิตายกันแก่ผู้มาพบเห็น หากครอบงำประกอบเหล่านี้ปัญหาด้านสุขภาพของพระภิกษุก็จะลดน้อยลง อีกทั้งท่านยังสามารถทำกิจกรรมบริหารกายในกรอบที่พระวินัยอนุโลม ดังนั้น การบริหารกายจึงต้องคำนึงถึงความเป็นสมณสาธูป ความเหมาะสมด้านสถานที่และความเหมาะสมทางพระวินัย

สรุป

ปัจจุบันพระภิกษุในประเทศไทยเป็นจำนวนมากประสบปัญหาด้านสุขภาพ คือป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง สาเหตุมาจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น สูบบุหรี่ ไม่บริหารกาย การฉันทอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ การบริหารกายเป็นวิธีการสำคัญที่จะส่งเสริมการมีสุขภาพที่แก่พระภิกษุ โดยข้อจำกัดทางพระวินัยและโดยพื้นฐานของความเป็นพระภิกษุ การบริหารกายจึงต้องคำนึงถึงความเป็นสมณสาธูปและการเอื้อเพื่อต่อพระวินัย สิ่งที่สำคัญ คือ การบริหารกายของพระภิกษุต้องอยู่บนพื้นฐานของการฟื้นฟูสุขภาพ การบริหารกายเพื่อมุ่งความสนุกสนาน หรือความสวยงามของร่างกาย จัดว่า อยู่นอกขอบเขตที่พระวินัยจะอนุโลมได้ การเดินจงกรมเป็นรูปแบบการบริหารกายตามแนวพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่พระภิกษุด้วยจุดประสงค์ คือ ให้ภิกษุมีอาพาธน้อย การเดินบิณฑบาต การทำความสะอาดบริเวณวัดถือเป็นการบริหารกายไปในตัว รูปแบบการบริหารกายประเภท เดิน วิ่ง ในที่สาธารณะหรือในส่วนตัวอันเป็นสถานที่ปกปิดมืดชิด ถึงแม้พระวินัยจะไม่ได้ห้ามหรืออนุญาตไว้โดยตรง แต่เมื่อนำหลักมหาปเทศ 4 มาประกอบการพิจารณา ก็เห็นได้ชัดเจนว่า การบริหารกายแบบใดสอดคล้องหรือขัดแย้งพระวินัย ดังนั้น การบริหารกายของพระภิกษุจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้านสถานที่และความเหมาะสมทางด้านพระวินัยไปพร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กองออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *คู่มือบริหารชั้นรัชของพระสงฆ์. นนทบุรี: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.*
- ฐาปณีย์ คงรุ่งเรือง. (2565). *ความรอบรู้ด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการมีกิจกรรมทางกาย. รายงานการวิจัย. สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.*
- พระอรรถชัย ปริญญาโณ (จันทภาโส) และคณะ. (2563). *แนวทางการจัดการสุขภาพของพระภิกษุ-สามเณร ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรค. 7 (4), 46-57.*
- มหาวิทยาลัย. (2558). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาวิทยาลัย วิทาลัย เล่ม 1, 3, 4, 7, 9, 32, 36, 42, พิมพ์ครั้งที่ 10. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.*
- โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *แนวทางเวชปฏิบัติทางการแพทย์เคลื่อนไหวร่างกาย การออกกำลังกายในพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: สันติการพิมพ์.*
- สนธนา สีฟ้า. (2561). *การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานี. วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา. 10 (1), 117-125.*
- สสส. (23 พฤษภาคม 2567). *สสส.ห่วงพระอ้วน-อาพาธ 50% ของพระป่วยไขมันในเลือดสูงเสี่ยงโรค NCDs ชวนเลือกอาหารใส่บาตร “3 งด 4 เสริม 2 เลี่ยง. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://www.thaihealth.or.th/sสสส-ห่วง-พระอ้วน-อาพาธ-50-ขอ/>*
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *เดินหน้า ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ แก้วกฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทย. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2568, จาก <https://old.nationalhealth.or.th/th/node/1251>*
- Daily News Online. (28 มกราคม 2568). *พศ.แจ้งเจ้าอาวาสให้เตือน ‘หลวงพี่สาย Run’ เข้าร่วมกิจกรรมเดินวิ่งลอยฟ้า. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://www.dailynews.co.th/news/4336052/>*
- HFOCUS. (2 สิงหาคม 2567ข). *สธ.เผยตรวจสุขภาพพระสงฆ์ทม. พบไขมันในเลือดสูง 50.47% เสี่ยงความดันเบาหวาน 16. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2568, จาก <https://www.hfocus.org/content/2024/08/31260>*

HFOCUS. (22 พฤษภาคม 2567ก). สสส.เผยพระสงฆ์ไขมันในเลือดสูง 55.4% อาพาธด้วยเบาหวาน-ความดันโลหิตสูง. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2568, จาก <https://www.hfocus.org/content/2024/05/30576#:~:text=จากรายงานการตรวจสุขภาพ,ด้วยโรคเบาหวาน%20ความดัน>

The Active News. (3 กันยายน 2565). ดราม่า! ‘พระฟิตเนส’ เมื่อเรื่อง ‘สุขภาพ’ ในผ้าเหลือง ถูกตั้งคำถาม. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2568, จาก <https://theactive.thaipbs.or.th/news/public-health-20220903>

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงานองค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่

ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้าโดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทย และภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วน หน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. อีเมลของผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author, E-mail) และอีเมลของผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author, E-mail) สำหรับติดต่อ ให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อ หน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือ หลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ^{*1}, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี^{**3}
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
 First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
 Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

* First Author หมายถึง ผู้ประพันธ์อันดับแรก ผู้เขียนต้นฉบับ ผู้มีชื่อคนแรกในผลงาน ผู้รับผิดชอบ ผลงาน ผู้เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย รวมถึงนักศึกษา/นิสิตผู้เป็นเจ้าของงานวิจัย

** Corresponding Author หมายถึง ผู้ประพันธ์บรรณกิจ ผู้ติดต่อประสานงานในการตีพิมพ์บทความ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลงาน ผู้ร่วมศึกษาข้อมูล คิดวิเคราะห์ วิจัย ประเมินผล

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมใจ สมศรี**²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School²
First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

กรณีผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author) คนเดียวกัน ให้ใส่อีเมลเดียว เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมร สุดใจ²
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
First/Corresponding Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร... สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ*¹, สมใจ สมศรี**²
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
First Author, E-mail: somsee.sommut@hotmail.com*
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com**

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบอบองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) (ถ้ามี)

9. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงค์ความรู้ใหม่
4. สรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content)
4. บทวิจารณ์ (Discussion)
5. สรุป (Conclusion)
6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)
2. เนื้อหา (Content)
3. บทวิจารณ์ (Discussion)
4. สรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง ปีที่จัดพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
---	--

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (.) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (.) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเชมนัญญ์ อินทสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

(8)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (;) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฺฒิกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเขมณฺฐ์ อินฺทสุวรน, 2553)

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ *ชื่อหนังสือ*./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล.(2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น

สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษ กรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Benington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้า
แรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สตัน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม,/เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนิท อางพันธ์. (2537). หม้อคอคาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เพือกสกันธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการ

วิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วันที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต). (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนา และวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อบทความ./การสัมมนาหรือประชุม./หน่วยงานที่จัด./วันที่ เดือนที่จัด./หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรารณวิศุรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมใน พระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นน้อยไปหามาก เหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรรยา รัตนกาล. (2556). การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). โลกทัศน์ชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปณฺโญ). (1 พฤษภาคม 2555). การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเดปีฎก 2500 เล่ม 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.

- Boo, E. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคม คำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยเสียงข้างมากให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 6,000 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา
ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มจร.พะเยา
บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอน และชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จ ในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

***ทั้งนี้ ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการ พิจารณาลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทน ผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

อนึ่ง ในกรณีบทความใด ถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการ พิจารณาลั่นกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธ หรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยัน ที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดย เสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้ บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อใน ขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน ของ ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....
ระดับการศึกษาสูงสุด..... ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ
(ภาษาไทย).....
.....
(English).....
.....

ชื่อผู้เขียนร่วม
1.
2.
3.
4.
5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก.....
.....
.....

โทรศัพท์..... E-mail.....

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การ
พิจารณาด้านฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน
()

ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความ วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์ฉบับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

1 นิ้ว/
2.54 ซม. (Before 6 pt.)

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)

1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

2.....

3.....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)
(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 (ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง**(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา****ตัวอย่าง:**

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/
 สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประเทศไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปริติ หงส์
 สัติน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร:
 Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

อิติวุตม์ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน
 และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน ชื่อสารานุกรม/เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์
 หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)/ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปี)/ตำแหน่ง/สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2558). *อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304& articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์ฉบับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุหิตย์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ดีพิมพ์/
สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์
สดัน และอัมพร หมาดเต็น. ศาสนากับความรุนแรง, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร:
Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ปีพิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ปีพิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอกวาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีพิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ปีพิมพ์./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสดี. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ปี./ตำแหน่ง./สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิต.โต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สัมภาษณ์*. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่./ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 400 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/

2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 400 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ./ ครั้งที่พิมพ์./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ ชื่อเรื่อง/ เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปริติ หงส์ สด้น และอัมพร หมดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่/ (ฉบับที่)/ เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตติภูมิ หนึ่งมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สักคหวัดดู 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ*, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมพันธ์ ต่อสติ. (2542). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมืองกรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์/(ปี)/ตำแหน่ง/สัมภาษณ์/วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

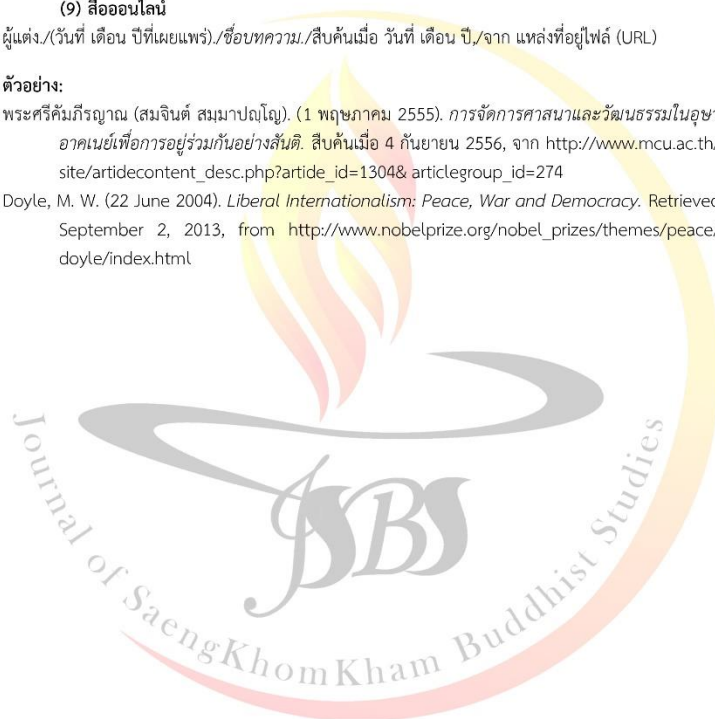
(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ/สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี/จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)
↓

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)^{1*}, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม**³

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

First Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์อันดับแรก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ประพันธ์บรรณกิจ)** (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

↑
1 นิ้ว/ 2.54 ซม.
↓

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/ครั้งที่พิมพ์/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)/ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์/
สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประเทศไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์
สตัน และอัมพร หมาดเต็น. ศาสนากับความรุนแรง, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร:
Illuminations Editions.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง:

จิตวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ: สังคหวัตถุ 4 เครื่องมือ การวางแผน และการติดต่อประสานงานสู่ความสำเร็จ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 3 (1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง:

สนิท อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ/ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)/ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง:

สัมฤทธิ์ ต่อสดี. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์/(ปี)/ตำแหน่ง/สัมภาษณ์./วัน เดือน.

ตัวอย่าง:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง/(วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

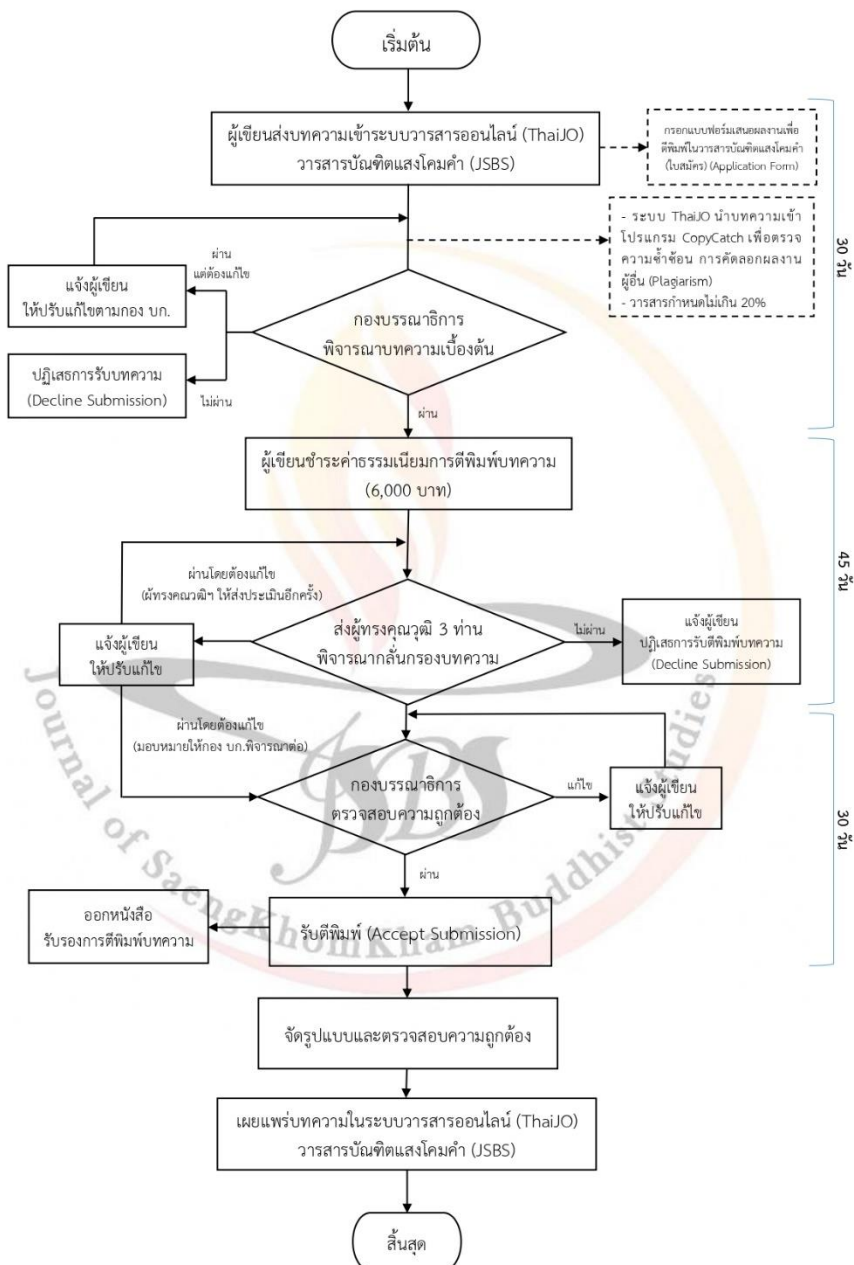
ตัวอย่าง:

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141 E-mail: jsbsmcu@gmail.com

